

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Journal of Education, Silpakorn University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2555 - ตุลาคม 2555) Vol. 10 No. 1 (June 2012 - October 2012) ISSN 1686-3089

ผู้จัดพิมพ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ประพนธ์ เรืองณรงค์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัฉรา วงศ์โสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ กรณีกิจ
ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาท
รองศาสตราจารย์ลิขิต กาญจนภรณ์

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.กานดา พุฒิม

กองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.กมล โพธิ์เย็น

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา บัวสมบุญ

อาจารย์สาธิต จันทร์วินิจ

อาจารย์วัชรระ จันทร์พาท

อาจารย์ ดร.อธิกมาส มากจ้อย

อาจารย์ ดร.ศวินิต อรรถวุฒิกุล

อาจารย์ Dr. Donald Scott Persons

นางสาวลลิตา โพธิ์ทอง

นางนิตยา จิตรคำ

เลขานุการกองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ

นางสาวภณະวดี เทพบรรทม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของคณาจารย์และนักวิชาการทางการศึกษาทั้งในและนอกสถาบัน
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์

กำหนดเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (มิถุนายน - ตุลาคม และ พฤศจิกายน-มีนาคม)

ข้อมูลการติดต่อ

บรรณาธิการ วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักงานเลขานุการ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
โทร. 0-3425-5095 โทรสาร 0-3425-5796 E-mail : bamrung@su.ac.th

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เพชรเกษม จังหวัดนครปฐม

แบบปก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษณทรพรศน์ บุญมี

การสมัครเป็นสมาชิก

โปรดยื่นความจำนงได้ตามแบบใบสมัครสมาชิกในหน้าสุดท้ายของวารสาร พร้อมส่ง
เงินสดหรือธนาณัติ ปณ.สนามจันทร์ ส่งจ่ายในนาม นางนิตยา จิตรคำ สำนักงาน
เลขานุการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
ค่าบำรุงสมาชิก ปีละ 150 บาท (รวมค่าส่ง) (2 เล่มต่อปี) จำหน่ายเล่มละ 85 บาท

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

โปรดดูรายละเอียดการเตรียมต้นฉบับในหน้าก่อนหน้าสุดท้ายของวารสาร

การลงโฆษณา

ติดต่อลงโฆษณาได้ที่ นางนิตยา จิตรคำ

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
73000 โทร. 0-3425-5095 โทรสาร 0-3425-5796

● บทความทุกเรื่องได้รับการพิจารณา (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ● บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสาร ถือเป็น
ความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป ● กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกบทความ
เพื่อการศึกษานอกระบบแต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทความทางวิชาการ	
เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม โอกาส เกาไศยาภรณ์.....	5
The Virtual Network for Educational Development in Multicultural Society Ophat Kaosaiyaporn	
การพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การอย่างยั่งยืน ปิยะพงศ์ เอมสำราญ.....	15
CSR-Based Corporate Image Development for Sustainability Pityapong Aimsamram	
อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทสูตรคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ.....	29
The Thai-yor Scripts in Prince Thamthbet Chaiyachetsuriyawong's Samut Thai "Nanthopananthasut Khamiuang" Churairat Laksanasiri	
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความหมาย:แนวคิด และโอกาสสำหรับประเทศไทย นพพร จันทรรณานัฐ.....	52
Creative Economy:Definition,Concept and Opportunity for Thailand Nopporn Chantaranamchoo	
บทความวิจัย	
กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1-2 และ 3 : แนวทางในการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ชัยรัตน์ โตศิลา.....	63
Instructional Process by Using Historical Method and The Systematic Approach of 1 st -/2 nd -/ and 3 rd - Order Documents : Guides to Develop Students' Historical Thinking Skills. Charirat Tosila	
การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ลุยง วีระนาวิน, พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ.....	75
Curriculum Evaluation of Doctor of Philosophy in Development Education, Faculty of Education, Silpakorn University Theerasuk Oonaronmlert	
การพัฒนาชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา อนิรุทธ์ สติมัน, ฐาปนีย์ ธรรมเมธา.....	91
The Development of Online Learning packget on e-Learning Pedagogy (e-Pedagogy) Course for Instructors in Educational Institutes. Anirut Satiman	

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์แบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกันกับ ผู้เรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน ที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โสรัจจ์ แสนคำ.....	106
A study of the interaction between science subject blended learning with different inquiry levels and students with different multiple intelligences affecting critical thinks of mattayom suksa III Students Sorat Saenkham ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เสาวณีย์ อภิสัยมงคล.....	123
Factors affecting altruistic behavior of secondary school students in Sam Phran district, Nakhon Pathom province Saowanee Apisamaimongkol การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา วินัส จีวะรัตน์.....	136
The Activity Development for Parents involvement in the First Grade Teaching of Anuban Phang-nga Primary Education Service Area Venus Jeevarat แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในคู่อารยธรรม จังหวัดราชบุรี นรินทร์ สังข์รักษา.....	148
Promotion Guidelines for Cultural Tourism in the Cradle of Civilization of Ratchaburi Province Narin Sungrugs การศึกษาคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร อาดัม นีละไพจิตร.....	162
Study of Characteristics of Community Counselors of Students in Community Psychology Division, Silpakom University การพัฒนากระบวนการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ, สำเริง อ่อนสัมพันธ์, ยุวรี ผลพันธิน, พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ.....	174
The Development of the Education Quality Assurance Administration System of the Faculty of Education, Silpakom University Theerasuk Oonaromlert	
บทปริทัศน์หนังสือ	
บทปริทัศน์หนังสือ เรื่อง ความสุข: หลากหลายข้อค้นพบของศาสตร์แห่งความสุข ศิริณา จิตต์จรัส และบาทหลวงวัชศิลป์ กฤษเจริญ.....	198
Book Review-Happiness: Lessons from a New Science Sirina Jitcharat, & Wacharakit Kitcharoen	
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review).....	204
แนะนำผู้เขียน.....	205

เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษา ในสังคมพหุวัฒนธรรม

The Virtual Network for Educational Development in Multicultural Society

โอกาส เกาไศยาภรณ์*

บทคัดย่อ

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศภายในสถาบันและภายนอกสถาบันการศึกษาและการสื่อสารโทรคมนาคมอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงบริการต่างๆ โดยเท่าเทียม และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร ลดข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ เป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เครือข่ายสังคมเชิงเสมือน, สังคมพหุวัฒนธรรม

บทนำ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ถือเป็นเขตพื้นที่ที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยมีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากบริบทของสภาพทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม โดยคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลามและดำรงวิถีชีวิตในวัฒนธรรมมลายู ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยที่อาศัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยปรากฏให้เห็นทั้งด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนการศึกษา เช่น การสืบทอดวัฒนธรรมภาษามลายูท้องถิ่นในโรงเรียนสอนศาสนา โดยมีการหล่อหลอมเยาวชนไทยมุสลิมให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้

การศึกษาของเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงตอบสนองกับสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น จนกล่าวได้ว่าการศึกษาของคนในท้องถิ่นได้สะท้อนเอกลักษณ์ด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม สำหรับการศึกษานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตได้มีการแยกการศึกษาดั้งเดิมของอิสลาม (Traditional Islamic System) และการศึกษาทางโลก (Secular System) ออกจากกันอย่างสิ้นเชิง แต่ต่อมา กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้นทำให้องค์ความรู้ดั้งเดิมได้มีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย หมายถึง การเกิดขึ้นตามกระบวนการที่เรียกว่า อิสลามานุวัตร (Islamization) ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาองค์ความรู้อิสลามท่ามกลางการดำรงอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาทิ การเปิดรับและขยายความรู้สาขาวิทยาการต่างๆ

*คค. (เทคโนโลยีและการสื่อสาร), อาจารย์ ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นและนโยบายของ
กระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมหลักการศึกษิตตามความ
ต้องการของชุมชน (พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, 2536 และ
บรรจง ฟ่างรุ่งแสงและคณะ, 2549)

บรรจง ฟ่างรุ่งแสง, ไช้มุก อุทยานวลีและเอกรินทร์
สังข์ทอง (2549) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการศึกษา
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่าควรมีการศึกษาปัญหา
เกี่ยวกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่นำไปใช้ในการสร้าง
องค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษาเนื่องจากปัญหา
ในชายแดนภาคใต้ เกิดจากหลายปัจจัยที่มีความซับซ้อน
ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เชื้อชาติ ศาสนาและ
วัฒนธรรม ฯลฯ การมองสังคมพหุวัฒนธรรมในการแก้ไข
ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ที่เข้าใจความเป็นจริง
ของสถานการณ์และปราศจากอคติ เข้าถึงสภาพความ
เป็นจริง การศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ที่ถูกต้อง ด้านชาติพันธุ์ทุกกลุ่มทั้งชุมชนไทยมุสลิม
ชุมชนไทยพุทธ ชุมชนไทยเชื้อสายจีน ฯลฯ การสร้างความ
เข้าใจในสังคมไทย ยอมรับ ความหลากหลาย
ทั้งด้านภาษาชาติพันธุ์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
การส่งเสริมการเรียนรู้ลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรม
ของจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคม
ทุกระดับว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นต้นทุน
ในการพัฒนาประเทศ

อย่างไรก็ตามปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้น
อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผล
โดยตรงต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของเด็กนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ด้วยแนวคิดที่จะช่วยใน
การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมีการประยุกต์เทคโนโลยี
สารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษา เช่นการประยุกต์
การจัดการสอนทางไกล (Distance Learning) ที่ใช้
เทคโนโลยีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางในการ
ติดต่อระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียนหรือ
ผู้เรียนกับผู้เชี่ยวชาญ โดยที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้

โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ (anytime
anywhere) ซึ่งถือเป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาค
ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยน
เรียนรู้และส่งข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วก่อให้เกิด
สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยความสัมพันธ์บนสังคมแห่ง
การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นมาจากรูปแบบหรือประเภทของ
การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นผู้รักษา
ความสัมพันธ์ (Relation) ย่อมส่งผลต่อการรักษาความผูกพัน
(Tie) โดยความผูกพันจะแบ่งระดับตั้งแต่ความอ่อนไหว
(Weak) จนถึงระดับเข้มแข็ง (Strong) ซึ่งขึ้นอยู่กับ
จำนวนและประเภทของทรัพยากรที่แลกเปลี่ยน ความถี่
ในการแลกเปลี่ยนและความใกล้ชิดของการแลกเปลี่ยน

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความ
หลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและความ
แตกต่างกันนั้นเหตุผลหนึ่งมาจากการอาศัยในท้องถิ่น
ที่มีความแตกต่างกันหรือการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม
ที่ต่างกันจะส่งผลหรือส่งอิทธิพลไปสู่วัฒนธรรมให้เกิด
ความแตกต่างกันไปด้วยหมายความว่าเมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้น
การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction)
จึงเกิดขึ้น โดยมีทั้งลักษณะที่มีความสอดคล้องและที่มี
ความขัดแย้งกัน เช่น การปรับตัว (adaptation) การสังสรรค์
ทางวัฒนธรรม (acculturation) การผสมกลมกลืนทาง
วัฒนธรรม (cultural assimilation) การบูรณาการทาง
วัฒนธรรม (cultural integration) หรือความขัดแย้งทาง
วัฒนธรรม (cultural conflict) ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะ
ดังนี้ (Steward, 1995 อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2543)

1. การปรับตัว (adaptation) เป็นทั้งการปรับตัว
ทั้งทางชีวภาพและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ความหมาย
ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมรอบตัว
และแหล่งที่อยู่เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ว่าได้มีการ
เปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน
อย่างไร

2. การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (acculturation) และการผสมกลมกลืน (assimilation) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่ม คนที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งกลับพบว่ากลุ่มที่มีพลังน้อยมักถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีพลังมากกว่าและสุดท้ายหากวัฒนธรรม 2 ชุดถูกผสมรวมกันเป็นชุดเดียวกันไม่ว่าจะมีส่วนของชุดใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) หรือเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

3. การบูรณาการทางวัฒนธรรม (cultural integration) คือการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม คือ การมีวัฒนธรรมที่หลากหลายร่วมกันและไม่ได้มีการพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน

4. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (cultural conflict) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมอาจสร้างความขัดแย้งได้ ปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายพยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนและไม่ยอมรับวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียงหรือขัดแย้ง เพราะการแย่งชิงอำนาจ ดังนั้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะอยู่ในลักษณะศัตรูหรือคู่ปรับ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ประชากรมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติแต่ด้วยนโยบายและคุณลักษณะของคนไทยที่มีนิสัยเอื้ออาทร รักสงบ ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนไทย ที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมากที่สุดประเทศหนึ่ง

การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม คือแนวคิดและแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่ช่วยเตรียมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งครู นักเรียนหรือบุคลากรทางการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่

ด้วยความเข้าใจ มีความเท่าเทียม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มีความร่วมมือร่วมใจกันมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในกรพึ่งพาอาศัยกัน การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกสถาบันการศึกษา ไม่ใช่เฉพาะสถาบันการศึกษาที่มีเด็กหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมมากเท่านั้นเพราะทั้งผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกๆ คน จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติเดียวกันเพื่อความเข้าใจกันและพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ขยายขอบเขตของความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากสิ่งที่ใกล้ตัวออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว เป้าหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมคือ การปรองดองประสานกลมกลืนของคนในโลกด้วยการสำนึก เข้าใจและยอมรับนับถือในธรรมชาติของความแตกต่างและคล้ายคลึงในระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ รู้ถึงความแตกต่างที่มีอยู่ภายในกลุ่มครอบครัวต่างๆ ที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม พัฒนาความเข้าใจที่ดีต่อธรรมชาติและผลกระทบของชาตินิยมรวมไปถึงผลของชาตินิยมทั้งทางบวกและทางลบ การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อเชื้อสายของบุคคล ยอมรับและใช้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมเป็นแรงจูงใจเกื้อหนุนให้ความสำคัญต่อสังคม การจัดและพัฒนาประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เด็กๆ มีการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งทางด้านทักษะความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในสังคมที่มีเชื้อสายและวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Cortes, 1996; Tiedt and Tiedt, 1995 และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2555)

สำหรับการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

- 1) รูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างของบุคคลอื่น (Enlightening Power Group Model) และ 2) รูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจในบริบททางสังคมของตนเองและเข้าใจในบริบททางสังคมของวัฒนธรรมหลัก

(Share Power Model) (Banks, 1994) อย่างไรก็ตาม สำหรับการจัดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษาสามารถจำแนกออกได้เป็น 5 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การบูรณาการในเนื้อหาวิชา (Content Integration) ได้แก่ การที่ผู้สอนยังคงสอนวิชาต่างๆ เหมือนที่เคยสอนมา ขณะเดียวกันก็ได้มีการนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ เข้ามาสอดแทรกบูรณาการในเนื้อหาเดิมที่กำลังสอนอยู่ โดยผู้สอนอาจจะนำข้อมูลข้อสนเทศจากกลุ่มวัฒนธรรมของผู้เรียนที่อยู่ในห้องเรียนในโรงเรียน สถานศึกษาหรือในชุมชนมาอภิปรายร่วมกันซึ่งวิธีการนั้นนอกจากจะเหมาะสมกับการสอนวิชาทางด้านภาษาและสังคมศึกษาแล้ว ยังสามารถสอดแทรกในวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้อีกด้วย

มิติที่ 2 กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process) การศึกษาพหุวัฒนธรรมในมิตินี้ ผู้สอนจะมีบทบาทในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นมาได้ได้อย่างไร องค์ประกอบทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีอิทธิพลต่อการก่อเกิดความรู้ต่างๆ อย่างไร ข้อสรุป กรอบการอ้างอิง ทรรศนะ และความลำเอียงของคนในวัฒนธรรมหนึ่งๆ เกิดขึ้นมาจากปัจจัยใด

มิติที่ 3 การลดอคติ (Prejudice Reduction) การศึกษาพหุวัฒนธรรมในมิตินี้ เชื่อว่า เด็กส่วนใหญ่เข้ามาศึกษาพร้อมกับอคติที่มีต่อเชื้อชาติ ชาติพันธุ์อื่นๆ ในทางลบซึ่งสะท้อนถึงเจตคติของพ่อแม่ผู้ปกครองของพวกเขาเช่นกัน ดังนั้น แนวคิดสำคัญคือทำอย่างไรที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจะปลูกฝังเจตคติทางเชื้อชาติในทิศทางบวกและปลูกฝังเจตคติค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในตัวผู้เรียน

การจัดหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนมีเจตคติต่อเชื้อชาติในทางบวกและมีค่านิยมแบบประชาธิปไตย ประเด็นสำคัญด้านกิจกรรมในการจัดการหลักสูตรประกอบไปด้วย 1) การให้การเสริมแรง

ผู้เรียน 2) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในสังคม 3) การปรับเปลี่ยนหลักสูตร และ 4) การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและมีความติดต่อสัมพันธ์กัน

มิติที่ 4 การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม (Equity Pedagogy) การศึกษาพหุวัฒนธรรมในมิตินี้ มุ่งเน้นให้ครูผู้สอนปรับวิธีการสอนที่จะเอื้ออำนวยสนับสนุนให้ผู้เรียนที่มาจากต่างเชื้อชาติ วัฒนธรรมได้ประสบความสำเร็จในการเรียน โดยครูส่งเสริมให้ผู้เรียนจากกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง ทั้งในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

มิติที่ 4 การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน/สถานศึกษา (An Empowering School Culture and Social Structure) การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในมิตินี้ เน้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษารวมไปถึงผู้ปกครองและผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เสริมสร้างบรรยากาศของความร่วมมือกัน การปรับรูปแบบการสื่อสารที่เอื้อต่อสมาชิกทุกคนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ปรับหลักสูตรและการสอนรวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกกลุ่ม (Banks, 2001 and Banks, 2002 และบัญญัติ ยงย่วน, 2551)

เครือข่ายทางสังคม (Social Network)

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง กลุ่มคน (Actors) ที่มีความสัมพันธ์เป็นตัวเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน โดยหรืออาจหมายถึงปัจเจกบุคคล (Individual People) แผนกหน่วยงาน องค์กรหรือครอบครัว ซึ่งหัวใจหลักในการสร้างเครือข่าย คือ การแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นตัวเชื่อมโยงเครือข่ายให้ดำรงอยู่ได้โดยทรัพยากร มีความหมายครอบคลุมถึงข้อมูล ข่าวสาร สินค้าและบริการ การสนับสนุน

ทางสังคมหรือการสนับสนุนทางการเงิน ความสัมพันธ์
ในเครือข่ายทางสังคมจึงเกิดขึ้นจากรูปแบบหรือประเภท
ของการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็น
ผู้รักษาความสัมพันธ์ (Relation) ย่อมส่งผลต่อการรักษา
ความผูกพัน (Tie) โดยความผูกพันจะแบ่งระดับตั้งแต่
ความอ่อนไหว (Weak) จนถึงระดับเข้มแข็ง (Strong)
โดยทั้งหมดนั้นจะขึ้นอยู่กับจำนวนและประเภทของทรัพยากร
ที่แลกเปลี่ยน ความถี่ในการแลกเปลี่ยนและความใกล้ชิด
ของการแลกเปลี่ยน

สำหรับความสัมพันธ์ในเครือข่ายทางสังคมนั้น
ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งสามารถแบ่งออก
ได้ใน 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การร่วมมือหรือช่วยเหลือด้านการทำงาน (Collaborative Work)
2. การยอมรับคำแนะนำ (Receiving Advice Relation)
3. การให้คำปรึกษา (Giving Advice)
4. ความสัมพันธ์ทางสังคม (Socializing Relation)
5. การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotional Support)

เครือข่ายทางสังคมเชิงเสมือน (Virtual Network)

เครือข่ายทางสังคมเชิงเสมือนเป็นรูปแบบ
การติดต่อสื่อสารซึ่งมีการแบ่งปันความคิด ทักษะคิด
ขึ้นงาน หรือผลลัพธ์บางประการที่มีการโต้ตอบกัน
ผ่านสังคมเสมือนจริง โดยบุคคลสามารถพัฒนา
ความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านระบบออนไลน์

Kollock (1996) ได้จำแนกแรงจูงใจบนเครือข่าย
สังคมเชิงเสมือนออกเป็น 4 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการในการที่จะได้รับความรู้
กลับมา (Anticipated Reciprocity)
2. ความต้องการมีชื่อเสียง (Increased
Recognition)
3. ความรู้สึกภาคภูมิใจ (Sense of efficacy)
4. ความต้องการในการติดต่อสื่อสาร (Sense
of Community)

การที่จะสร้างสังคมบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน
ให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ
บนเครือข่ายทางสังคมเชิงเสมือน โดยกระบวนการ
ดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ (ใจทิพย์ ณ สงขลา,
2550) ได้แก่

1. การสร้างหรือการก่อตั้งเครือข่าย สำหรับ
ในช่วงการก่อตั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1.1 ร่วมเป้าหมาย ให้สร้างหลักสูตรที่มี
ความท้าทายและมีความหมายมีความเป็นจริงต่อผู้เรียน
ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเป้าหมายเพื่อประสบการณ์ใน
การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตกลงเป้าหมายร่วมที่สามารถรองรับ
ความต้องการและเป้าหมายของสมาชิกทุกคนกำหนด
แผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และให้
คำแนะนำเพื่อเติมเต็มเป้าหมายรายบุคคล

1.2 สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้โอกาส
การเปิดกลุ่มย่อยและการสนทนาเป็นส่วนตัว สร้างทักษะ
การมีส่วนร่วมในสังคมเสมือน

2. การเสริมสร้าง/การจัดการเครือข่าย

2.1 สร้างเอกลักษณ์ของสังคมเสมือน
2.2 ใช้ความร่วมมือบนสังคมเสมือน
เป็นฐาน มีการจัดเตรียมให้มีเครื่องมือการสื่อสารและ
การนำเสนออย่างเหมาะสม

3. การคงไว้และพัฒนาเครือข่าย

3.1 รวบรวมอย่างให้เกิดริ้ว ให้ผู้เรียน
แลกเปลี่ยนเรื่องราวในประเด็นใดประเด็นหนึ่งและมองหา
ความเหมือนร่วมและแตกต่างในเรื่องร่าวนั้น การให้ผู้เรียน
ร่วมมือกันในโครงการหนึ่งใดที่ต้องใช้ความหลากหลาย
ของมุมมองหลายทางเลือกในการแก้ปัญหา เพื่อกระตุ้น
ให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองที่แตกต่าง
ต้องใช้วิธีการเฉพาะอย่างที่ทำให้เกิดการป้อนกลับอย่าง
สร้างสรรค์จากกลุ่มในสังคมเสมือน

3.2 สนทนาอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้าง
ความรู้ผู้เรียนได้รับการมอบหมายจากสังคม แต่ละสัปดาห์
ผู้เรียนผลัดเปลี่ยนกันสรุปการสนทนาในสัปดาห์ที่ผ่านมา
และนำจุดหรือประเด็นสำคัญ รายการปฏิบัติหรือคำถาม
ที่ยังไม่ได้รับการตอบขึ้นมาอภิปราย

3.3 เขียนหรือผลิตโครงการให้ผู้เรียนเขียนหรือสร้างโครงการที่ผู้เรียนแต่ละคนสามารถต่อเติมเรื่องราวหรือขยายผลยังผู้เรียนคนต่อไป

3.4 หาความเหมาะสมร่วมกันมอบหมายให้ผู้เรียนเป็นผู้ตรวจสอบสมาชิกในบางประเด็น ผู้เรียนทุกคนจะได้รับโอกาสเป็นผู้ตรวจสอบและถูกตรวจสอบ

เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษา ในสังคมพหุวัฒนธรรม

เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมประกอบไปด้วยขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนด้านการเตรียมความพร้อมของเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน สำหรับการจัดการศึกษานั้น การเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนการสอนถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เนื่องจากการเตรียมความพร้อมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักของการจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันและพร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ควรมีการกำหนดบทบาทดังนี้

1.1 บทบาทผู้สอน ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้จัดการการเรียนการสอน วางแผนในการเตรียมความพร้อม เพื่อการเรียนการสอน อำนวยความสะดวกติดตาม ควบคุม และตรวจสอบกิจกรรมการเรียนการสอน ประเมินและให้ผลป้อนกลับสำหรับความคิดรวบยอดของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน ประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน (formative evaluation) และประเมินผลหลังจบการเรียนการสอน (summative evaluation) ให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางในการเรียน ให้คำปรึกษา ตลอดจนกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนการเรียนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2 บทบาทผู้เรียน ผู้เรียนมีหน้าที่ศึกษาเนื้อหาในการเรียนด้วยตนเอง โดยดำเนินการเรียนตามขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนการสอนตามกรอบ

แนวคิดของการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาหรือการสร้างสถานการณ์เป็นหลักในการเรียน ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ต้องเป็นผู้ที่มีภาระเรียนรู้แบบนำตนเอง (self-directed learning) และต้องมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาคำตอบ เคารพในสิทธิของผู้เรียนคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนสมาชิกภายในเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน ร่วมกันตั้งข้อสงสัย อภิปราย สืบสอบเพื่อให้ได้ ข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือเพื่อนำข้อมูลนั้น มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่

2 ขั้นตอนด้านการสร้างความคุ้นเคย เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านฐานความคิด ความเชื่อทางวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมในการเรียน ดังนั้น การที่ครูผู้สอนจะออกแบบให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่างกันมาทำกิจกรรมหรือเรียนร่วมกันได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างความคุ้นเคยโดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่มีพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สำหรับในขั้นตอนการสร้างความคุ้นเคยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงออก อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักกันมากขึ้น

3 ขั้นตอน ด้านการสร้างความรู้ ปรับสมดุลความคิด และการตระหนักรู้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสร้างความรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรม ของตนเองและวัฒนธรรมของผู้อื่น

4 ขั้นตอนด้านการวัดและการประเมินผล จะใช้การวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง ลักษณะของการประเมินจะประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาเนื้อหา การแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายระดมสมอง โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นครูผู้สอนสามารถจะทำการวัดได้ใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) การกระทำ (Active): ผู้เรียนสนับสนุนจากกระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการจัดกระทำข้อมูลอย่างรู้ตัว (Mindful) (2) การสร้าง (Constructive): ผู้เรียนปรับเปลี่ยนความคิดใหม่

เข้าไปสู่ความรู้เดิม (3) การร่วมมือ (Collaborative): ผู้เรียนจะทำงานร่วมกันในการเรียนรู้และชุมชนการสร้างความรู้และแลกเปลี่ยนทักษะแต่ละทักษะ (4) ความตั้งใจ (Intention): ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยความตั้งใจและเต็มใจและพยายามที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางพุทธิปัญญา (5) การสนทนา (Conversation): การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มิอยู่ในกระบวนการสนทนาแลกเปลี่ยนทางสังคมและ (6) การไตร่ตรองหรือใคร่ครวญ (Reflective) และในส่วนของ การวัดพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านความตระหนักในพฤติกรรมด้านความเข้าใจในวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย ครูผู้สอนสามารถจะทำการวัดได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) สำนึก เข้าใจและยอมรับนับถือในธรรมชาติของความแตกต่างและคล้ายคลึงในระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ (2) กลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างของบุคคลอื่น (Enlightening Power Group Model) และกลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจในบริบททางสังคมของตนเองและเข้าใจในวัฒนธรรมหลัก (Share Power Model) และ (3) ความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในสังคมที่มีเชื้อสาย และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

การจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

การจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้นควรจะทำอย่างเป็นลำดับขั้นตอน สำหรับขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนสามารถที่จะจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมความพร้อมของห้องเรียนและผู้เรียนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน สำหรับในขั้นตอนนี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย (1) การออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน วิธีการวัดและประเมินผล (2) การเตรียมความพร้อมให้กับผู้สอนและผู้เรียน (3) การจัดกลุ่มผู้เรียน (4) การทำ

ความเข้าใจถึงข้อตกลง วัตถุประสงค์ เป้าหมายการเรียน บทบาทและกิจกรรมในการเรียน (5) การแนะนำเครื่องมือและฝึกการใช้งานเครื่องมือต่างๆ บนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนแก่ผู้เรียน

2. ขั้นการสร้างความรู้ความคุ้นเคยของผู้เรียนบนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือน สำหรับในขั้นนี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้ (1) การสร้างความรู้จักและทำความคุ้นเคยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง (2) การใช้ประเด็นคำถามของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พูดคุยผ่านช่องทางสื่อสาร (3) การสะท้อนความรู้ของผู้เรียนผ่านกระดานสะท้อนคิด (Reflective Journal) หรือบล็อก (Blog) (4) การติดตามพฤติกรรมผู้เรียนของผู้สอนผ่านกระดานสะท้อนคิด (Reflective Journal) หรือบล็อก (Blog)

3. ขั้นการสร้างความรู้ ปรับสมดุลความคิดและการตระหนักรู้ สำหรับในขั้นนี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้ (1) การแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียนระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (2) ผู้สอนสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมเข้าสู่เนื้อหาวิชา (3) การสะท้อนความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนและการสะท้อนมุมมองทัศนคติด้านวัฒนธรรมผ่านกระดานสะท้อนคิด (Reflective Journal) หรือบล็อก (Blog) (4) การติดตามพฤติกรรมผู้เรียนของผู้สอนผ่านกระดานสะท้อนคิด (Reflective Journal) หรือบล็อก (Blog) (5) การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียนและวัฒนธรรม (6) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นของปัญหาทางด้านวัฒนธรรมของผู้เรียน (7) การกำหนดประเด็นของปัญหาทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เรียน (8) การสร้างสมมติฐานและจัดลำดับสมมติฐาน (9) การค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม (10) การสังเคราะห์และตรวจสอบสมมติฐาน (11) การสรุปหลักการ แนวคิดในเรื่องที่เรียนหรือประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม (12) กระบวนการปรับสมดุลทางความคิดของผู้เรียน

บริบททางสังคมที่เกี่ยวกับการสร้างความรู้บนเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

1. ทางเลือก (choice) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีพลัง เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายต่อตนเอง คนเพียงหนึ่งคนไม่สามารถสั่งการ (Dictate) ได้ว่าจะอะไรที่มีความหมายสำหรับคนอื่น ยิ่งผู้เรียนมีทางเลือกในการสร้าง วิถีงานของตนเองมากเท่าใด ผู้เรียนก็จะใส่ใจและชอบที่จะคิดค้นงานของตนเองต่อไปมากขึ้นเท่านั้น องค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละบุคคลและสิ่งที่ตนเองสนใจจะทำให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้มีความลึกซึ้ง มีความหมาย อยู่ได้นานและก่อให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วมากยิ่งขึ้น ซึ่ง Piaget เรียกสิ่งนี้ว่า การกลืนกลายความรู้ (Assimilation of Knowledge)

2. ความหลากหลาย (diversity) เป็นการสร้างสภาวะแวดล้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Personal learning environment: PLEs) โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 ความหลากหลายด้านทักษะ (diversity of skills) สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี ประกอบด้วย การมีผู้คนที่มีความแตกต่างกันในหลายระดับ เริ่มจากผู้ที่ไม่รู้ไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญมาร่วมงานกัน บางครั้งยังหมายถึงการมีผู้เรียนที่มีอายุแตกต่างกันมาเรียนในชั้นเรียนเดียวกันด้วย ซึ่งในสภาพที่มีความหลากหลายนี้ คนที่มีประสบการณ์น้อยกว่าสามารถเรียนรู้ได้มากจากการปฏิสัมพันธ์และร่วมทำงานกับผู้ที่มีความแตกต่างกันออกไป ส่วนผู้เรียนที่มีประสบการณ์มากกว่าก็สามารถปรุงแต่งความรู้และทักษะที่ตนมีอยู่ เพื่อไปช่วยเหลือแลกเปลี่ยนหรืออธิบายให้กับผู้อื่นได้ ความหลากหลายในทักษะและความสามารถนี้ จะช่วยให้เกิดการสร้างจินตนาการที่สร้างสรรค์กับทุกคน มีการหยิบยืมความคิดก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ที่นำต้นตัมและหลากหลายได้

2.2 ความหลากหลายด้านรูปแบบ (diversity of style) ในการสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นนั้นไม่ได้

หมายความว่า จะมีคนเพียงคนเดียวที่มีวิธีการทำที่ถูกต้องเท่านั้น ในระบบการทำงาน บางคนอาจชอบที่จะวางแผน อย่างดีก่อนแล้วจึงลงมือทำตามแผนนั้น ซึ่งอาจมีการปรับปรุงแผนในระหว่างที่ทำแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นเพียงวิธีการทำงานวิธีเดียวเท่านั้น คนบางคนอาจจะชอบทำงานโดยที่ไม่มีแผนการทำงานมาก่อนแต่ต้องการที่จะ “โต้ตอบ” (Dialog) เกี่ยวกับการสร้างของเขา โดยการลงมือทำเลยทันทีแล้วหยุดมองสิ่งที่เขาสร้างขึ้นเพื่อตัดสินใจว่าควรแก้ไข ปรับปรุงหรือทำอะไรต่อไป ซึ่งคนกลุ่มนี้เรียกว่า คนที่ทำงานโดยไม่ยึดแบบแผนตายตัว (Tinkerers) ซึ่งคนทั้งสองกลุ่มนี้ ถือว่ามีความสำคัญเท่ากันและต้องให้อิสระและการยอมรับนับถือในวิธีการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน

3. ความเป็นกัลยาณมิตร (congeniality) ความสัมพันธ์ทางสังคมเสมือน (Social presence, teaching presence) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่สนุกสนาน สบายและมีความเป็นมิตรระหว่างครูและผู้เรียนนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นอิสระและปราศจากความกดดัน รวมทั้งช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีด้วย

บทสรุป

การออกแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการศึกษา โดยควรเริ่มตั้งแต่การออกแบบกิจกรรมการเรียน ซึ่งจะประกอบไปด้วย (1) การส่งเสริมรูปแบบการเรียนที่มีความหลากหลาย (Accommodate Diverse Learning Styles) (2) ผู้เรียนสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง และสามารถนำมาเชื่อมโยงหรือประยุกต์กับชีวิตจริงได้อย่างไร (3) การใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนที่เน้นความร่วมมือและมีความติดต่อสัมพันธ์กัน (4) ผู้เรียนสามารถที่จะอธิบายและสะท้อนความรู้ (Reflective) จากเรื่องที่เรียน เพื่อกระตุ้นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่ได้รับเข้ามา

(5) ผู้เรียนสามารถที่จะประยุกต์ความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมของตนเอง (6) ผู้เรียนร่วมกันเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนทักษะซึ่งกันและกันและมีการสนับสนุนทางสังคม การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก (7) การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานหรือปัญหา (8) ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและพยายามที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางพุทธิปัญญา และ (9) ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้หรือประสบการณ์จากในอดีตและชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อพฤติกรรม ทักษะคิดและความตระหนักทางด้านวัฒนธรรมของผู้เรียน

นอกจากนี้การออกแบบการเรียนการสอนควร จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการในการสร้างความรู้ของผู้เรียน และการติดตามพฤติกรรมในการเรียนของผู้เรียน อาทิเช่น (1) การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในสภาพที่เป็นจริงและบริบทการแก้ปัญหาที่ตรงกับสภาพจริงของผู้เรียน (2) การสอดแทรกประสบการณ์ทางสังคมเข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ (3) การส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Encourages Critical Thinking) (4) การสร้างประสบการณ์อย่างลึกซึ้งในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเปิดมุมมองให้กับผู้เรียน (5) การเตรียมเครื่องมือต่างๆ ให้มีความพร้อมสำหรับการสร้างประสบการณ์ความรู้ให้กับผู้เรียน (6) การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นในบริบทที่มีความหมาย และ (7) มีการจัดกระบวนการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนหรือการทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากครูผู้สอน

นอกจากผู้เรียนแล้วครูผู้สอนเองต้องมีการเสริมสร้าง/การจัดการเครื่องช่วยสังคมเชิงเสมือน เพื่อให้เครื่องช่วยมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างทั้งทางด้านศาสนา วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจะจำแนกได้ดังนี้ (1) พัฒนาหลักสูตรที่มีความท้าทายและมีความหมายที่มีความเป็นจริงต่อผู้เรียน (2) ผู้เรียนทำงานร่วมกัน โดยมีการสร้างความรู้และการแลกเปลี่ยนทักษะ รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในห้องเรียน (3) สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดีจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีทักษะแตกต่างกันทั้งผู้ที่เริ่มเรียนรู้ไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญ (4) ผู้เรียนเขียนหรือสร้างโครงการที่ผู้เรียนแต่ละคนสามารถต่อเติมเรื่องราวหรือขยายผลไปยังผู้เรียนคนอื่นๆ ได้ (5) ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรื่องราวในประเด็นใดประเด็นหนึ่งและมองหาความเหมือนร่วมและความแตกต่างในเรื่องราวนั้น โดยใช้ความหลากหลายในด้านมุมมองของผู้เรียน (6) การให้ความร่วมมือของผู้เรียนทั้งในด้านการเรียนและการทำกิจกรรม และ (7) สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเปิดกลุ่มย่อยและการสนทนาเป็นส่วนตัว สร้างทักษะการมีส่วนร่วมในสังคมเสมือน

เอกสารอ้างอิง

- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2550). **วิธีวิทยาการออกแบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ ยงย่วน. (2551). **การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในบริบทของความหลากหลายวัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2552 จาก <http://www.cf.mahidol.ac.th/autopage/file/WedJuly2008-22-18-5-4artitel-004.pdf>
- บรรจง ฟุ้งสง, ไหมก อุทยวดีและเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2549). **ประมวลองค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้**. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2536). **ทรรณะของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของรัฐจังหวัดชายแดนใต้ : กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา**. **วารสารทักษิณคดี** 3 (2): 73-82.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนการและบทบาทในประชาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2555). **พหุวัฒนธรรมศึกษา: อะไรคือสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรรู้**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. 23 (1): 17-34.
- Banks, J.A. (1994). **An introduction to multicultural education**. Washington: Allyn and Bacon.
- Banks, J.A. (1994). **Multicultural education: Theory and practice**. Washington: Allyn and Bacon.
- Banks, J.A. (2001). **Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching**. Boston: Allyn and Bacon.
- Banks, J.A. (2002). **An Introduction Multicultural Education**. Boston: Allyn & Bacon.
- Cortes, E.C. (1996). **Preparing for multicultuarl future**. **Principle**. 76(1): 16-20.
- Kollock, P. (1996). **Design Principles for Online Communities**. Paper presented at the Harvard Conference on the Internet and Society, Cambridge, MA.
- Tiedt, P.L. and Tiedt, M.I. (1995). **Multicultural teaching**, U.S.A.: Allyn and Bacon.

การพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร อย่างยั่งยืน

CSR-Based Corporate Image Development for Sustainability

ปิยะพงศ์ เอมสำราญ*
ดร.สิริภักดิ์ ศิริโท**

บทคัดย่อ

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) เป็นกระแสความนิยมที่ได้รับยอมรับในแวดวงธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายๆ ด้านที่เกิดขึ้นในทางลบ อันเป็นผลมาจากน้ำมือมนุษย์ เช่น ภาวะโลกร้อน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีน้อยลงและต้องถูกใช้อย่างจำกัด หรือแม้แต่ความต้องการของผู้บริโภคที่พยายามหาสิ่งมาเติมเต็มความต้องการทางจิตวิญญาณของตนเองมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้องค์กรธุรกิจต้องปรับตัวเองเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นให้แทรกเข้าไปอยู่ในใจผู้บริโภค รวมทั้งสร้างสมดุลให้กับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันพบว่าเมืองธุรกิจทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่สนใจงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มากขึ้น แต่ยังคงขาดความเข้าใจในเนื้อหาที่ถูกต้องและรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาภาพลักษณ์องค์กรอย่างยั่งยืน ทำให้การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรยังไม่เป็นรูปเป็นร่างเท่าที่ควร ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการนำเสนอรูปแบบในการนำความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมาเป็นฐานในการพัฒนาภาพลักษณ์องค์กรไปสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจ การศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์องค์กร แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทศวรรษของการตลาด 3.0 และกลยุทธ์ด้านน้ำสีเขียว และแนวทางของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรจากหลายๆ องค์กร มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบของการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอย่างยั่งยืน (รูปแบบที่นำไปใช้ทั่วไป) ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคม คณะทำงาน แผนงาน ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และการประเมินและวัดผล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรธุรกิจหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จะนำรูปแบบนี้ มาสร้างกลยุทธ์และประเมินสภาพปัจจุบันขององค์กร หากจุดเด่น-จุดด้อย และหาแนวทางปรับปรุงองค์กรได้ต่อไป

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์องค์กร การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

**อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

ABSTRACT

Corporate Social Responsibility (CSR) has gained popularity among business communities as a result of global negative impacts created by human, such as global warming and over consumption of natural resources or by demand of the consumers to fulfill their spiritual needs. These impacts turn into a stimulating force for business organizations to adapt themselves to answer to consumer's needs, produce unique corporate images in consumer's thoughts and create a balance among Economics, Socials and Environments. There are many organizations, large and small in Thailand nowadays that express more interests in CSR. However, their lack of true understanding of the subject matter as well as a clear implementation cause the development of CSR to be less successful. This study is to present a model of CSR based corporate image development for sustainability. The content of the study also includes an analysis of the corporate image, the development for sustainability in terms of Marketing 3.0 and White Ocean Strategy and CSR of many organizations. All content will be synthesized into a model of CSR-based corporate image development for sustainability (a generalized model) which includes CSR concepts, working plan and group, CSR Image and evaluation so that business organizations can utilize it to create CSR strategies and evaluate their current CSR level, identify their strong and weak points and find ways to improve their implementation.

Keywords : Corporate Image The Development for Sustainability Corporate Social Responsibility

บทนำ

ในภาวะปัจจุบัน การแข่งขันกันในเรื่องธุรกิจได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น การมีภาพลักษณ์องค์กรที่ดีและโดดเด่นจนสามารถทำให้ผู้บริโภคจำได้ในอันดับต้นๆของกลุ่มธุรกิจเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน อนึ่ง ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ที่สังคมต้องการจะต้องเป็นองค์กรที่เจริญก้าวหน้าทันโลก มีบริการและความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำคุณประโยชน์ให้กับเศรษฐกิจส่วนรวม ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของบ้านเมือง และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง (อำนาจ วิวรรณ, 2540:107-108)

เมื่อมองย้อนกลับจะพบว่าหากองค์กรมีภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูงแล้วภาพลักษณ์ด้านอื่นๆ ย่อมตามมาอย่างแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงไม่

น่าแปลกใจที่หลายๆ องค์กรพยายามสร้างภาพลักษณ์องค์กรของตนเองผ่านการทำความรับผิดชอบต่อสังคม แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับพบว่า หลายๆ องค์กรที่ได้ดำเนินการทำความรับผิดชอบต่อสังคม ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้การดำเนินการด้านนี้จึงทำกันไปอย่างผิวเผินและขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ขาดรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาไปสู่ภาพลักษณ์องค์กรที่ดีในระยะยาว และไม่มีพลังเพียงพอที่จะเป็นเสาหลักยันให้องค์กรอยู่รอดท่ามกลางสภาพการแข่งขันที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ยกระดับความต้องการของตนเองขึ้นมาสู่ความต้องการบรรลุศักยภาพแห่งตน (Self-Actualization) อันเป็นระดับความต้องการที่ตอบสนองในระดับจิตวิญญาณ โดยผู้บริโภคจะมองหาองค์กรที่ตอบสนองได้มากกว่าประโยชน์ตามหน้าที่

ของผลิตภัณฑ์ แต่จะมองหาคำว่าที่มีรูปแบบธุรกิจที่ดีและทำประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมอีกด้วย

ดังนั้น การที่องค์กรจะพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืนได้นั้น องค์กรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และต้องสามารถประเมินและวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริโภคจะมีพฤติกรรมการซื้อไปในทางเดียวกันกับการรับรู้ข่าวสารที่มีการทำประชาสัมพันธ์ (วูรพงศ์ ลากเจริญ, 2550 : 20 มีนาคม 2555) และหากองค์กรนั้นๆ มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็จะส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ (วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, 2553 : 20 มีนาคม 2555) การพยายามสื่อสารการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอก็มีผลต่อความชัดเจนของอัตลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (ธนวุฒินัย โกวิท, 2553 : 20 มีนาคม 2555) และการออกแบบและการพัฒนากิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่ให้คุณค่าแก่ควรต้องเริ่มต้นจากภายใน โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากมุมมองด้านศีลธรรม และกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่มีประสิทธิภาพจะต้องเชื่อมเข้ากับกระบวนการทางธุรกิจภายใต้มุมมองจากกระบวนการภายใน และต้องเชื่อมโยงสู่เป้าหมายภายนอกในมุมมองของสังคม ในบทความนี้ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิดการสร้างภาพลักษณ์องค์กร การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของการตลาด 3.0 (Marketing 3.0) ของ ฟิลิป คอตเลอร์ และแนวคิดกลยุทธ์น้ำน้ำสีขาว (White Ocean Strategy) ของตันยัจันทร์เจ้าชาย รวมถึงแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม กรมโรงงานอุตสาหกรรม องค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน เป็นต้น

อนึ่งผู้เขียนได้นำประเด็นต่างๆ มาสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบในการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอย่างยั่งยืน ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบหลักในการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการสร้างภาพลักษณ์ด้านความ

รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร รวมถึงการนำไปใช้ประเมินภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กร การพัฒนาอย่างยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กร

ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านเพื่อหาความหมาย และองค์ประกอบของภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ พบว่า ภาพลักษณ์องค์กรหมายถึง ผลรวมของข้อเท็จจริงกับการแปลผลการประเมินค่าความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อองค์กร ซึ่งส่งผลทำให้เกิดเป็นภาพ ความประทับใจ หรือทัศนคติที่บุคคลมีต่อองค์กรทั้งด้านบวกและด้านลบ และเป็นสิ่งที่องค์กรต้องคำนึงถึงเพราะเป็นสิ่งที่จะไปมีผลต่อประสิทธิภาพทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้บริโภค (วิรัช ฤทธิรัตนกุล, 2535:81-83, เสรี วงษ์มณฑา, 2542:11, พจน์ ใจชาญสุกิจ, 2548:33, Boulding, 1975:19-31, Gray, 1986:3-14, Jefkins, 1993:21-22 Le Blanc and Nguyen, 1996: 44-56) ทั้งนี้ในการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรนั้นควรต้องคำนึงภาพลักษณ์ที่สำคัญ 7 ประการอันมีองค์ประกอบดังนี้ (พจน์ ใจชาญสุกิจ, 2548:33-38)

1.1 ภาพลักษณ์ของสินค้าหรือบริการ ต้องมีคุณภาพตรงตามที่เอ่ยอ้าง คุณภาพคุ้มค่า เสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับสังคม นำเชื่อถือและก่อให้เกิดความประทับใจ

1.2 ภาพลักษณ์ของผู้บริหาร ต้องเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน เป็นคนเก่ง คนดี มีจริยธรรม ในการบริหาร ทันสมัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ และรู้จักประชาสัมพันธ์เพื่อภาพลักษณ์องค์กร

1.3 ภาพลักษณ์ของพนักงาน มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ใจจริง สุภาพ รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น พร้อมอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการด้วยความเต็มใจ

1.4 ภาพลักษณ์ของวิธีการดำเนินงาน อาศัยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซื่อสัตย์ เคารพกฎหมาย เสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศ มีคุณธรรม สร้างประโยชน์และให้ผล ตอบแทนที่คุ้มค่า คำนึงค่า ปรับตัวประสานเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม

1.5 ภาพลักษณ์ของบรรยากาศการทำงาน มีความสอดคล้องกลมกลืน ในทุกๆ ส่วน เช่น อาคาร สถานที่ การต้อนรับต้องดูดี เป็นมิตร สร้างความประทับใจ ตั้งแต่ครั้งแรก

1.6 ภาพลักษณ์ของเครื่องมือและอุปกรณ์ มีความสอดคล้องกันระหว่างความประหยัดกับภาพลักษณ์ คือต้องไม่ประหยัดมากเกินไปจนเสียภาพลักษณ์หรือคิดถึงแต่ภาพลักษณ์จนสิ้นเปลืองเกินเหตุ

1.7 ภาพลักษณ์ของกิจกรรมเพื่อสังคม ทำกิจกรรมที่นอกเหนือจากภาระหน้าที่การทำงาน คืนกำไรให้กับสังคม ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมและมีส่วนช่วยสนับสนุนงานของประเทศชาติ

ภาพลักษณ์ทั้ง 7 ด้านนี้จะถูกประเมินผ่านการรับรู้ (Perceptual component) ซึ่งได้จากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวสัมผัส ความรู้ (Cognitive component) เป็นส่วนที่ลึกซึ้งมาจากการรับรู้เพราะสามารถจำได้และแยกแยะความแตกต่างได้ ความรู้สึก (Affective component) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆ เช่น ชอบหรือไม่ชอบ และการกระทำ (Cognitive component) เป็นการปฏิบัติเพื่อตอบสนองสิ่งเร้านั้นๆ โดยเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความรู้สึก (Boulding, 1975:19-31)

การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Positive Image) ขององค์กรหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง ต้องเป็นภาพลักษณ์ที่ถาวรยั่งยืน โดยภาพลักษณ์จะยั่งยืนได้ต้องตั้งอยู่บนฐานของความจริง การสร้างภาพลักษณ์และพฤติกรรมขององค์กรต้องมีความสอดคล้องกัน ต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ยาวนาน และควรมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์อยู่ตลอดเวลา

การสร้างภาพลักษณ์ที่ยั่งยืนจึงเป็นผลแห่งความพยายามด้วยเวลาอันยาวนานขององค์กรหรือสถาบันนั้น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจึงไม่สามารถทำได้ในระยะเวลานับรวดเร็วหรือใช้เวลาเพียงช่วงสั้นๆ ได้ (วิรัช ฤทธิรัตนกุล, 2535:81-83)

อีกหนึ่งแนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ขององค์กรนั้นควรต้องใส่ใจทุกองค์ประกอบของภาพลักษณ์ โดยในขั้นต้นควรเริ่มจากการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องสื่อสารภาพลักษณ์ออกไป อาทิ การสำรวจความต้องการและการรับรู้ของผู้บริโภคในปัจจุบัน และวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านภาพลักษณ์ขององค์กรเองโดยอาจใช้การระดมความคิดเห็นพนักงานและผู้เกี่ยวข้องในองค์กร แล้วนำสิ่งที่พบมาเป็นฐานในการวางแผนและกำหนดขอบเขตภาพลักษณ์ที่องค์กรต้องการสร้างให้เกิดขึ้นในใจของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในการกำหนดแผนงานการสร้างภาพลักษณ์นี้ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเป็นผู้นำในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางรวมถึงหัวข้อที่จะใช้ในการสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งการสื่อสารภาพลักษณ์นี้ควรต้องมีการสื่อสารทั้งภายในองค์กรเอง และต่อภายนอกองค์กร โดยต้องมีการทำอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ องค์กรควรได้มีการตรวจวัดการรับรู้ภาพลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมายหลังจากได้ทำการสื่อสารแล้ว เพื่อนำข้อมูลกลับมาประเมินผลตอบรับที่ได้และทำการปรับปรุงแผนงานอย่างต่อเนื่อง (เสรี วงษ์มณฑา, 2542:11-15, วิรัช ฤทธิรัตนกุล, 2535:81-83, Gregory & Wiechmann, 1979 : July 15,2012)

นอกจากแนวทางปฏิบัติในการสร้างภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ดังกล่าว องค์กรยังควรคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อการสร้างภาพลักษณ์ ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายในขององค์กรเอง อาทิ การแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำขององค์กร รวมถึงเจ้าหน้าที่และพนักงาน ซึ่งควรแสดงออกถึงความสร้างสรรค์ ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง ไม่โกหกหลอกลวง ทำให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธา หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม มีบทบาทในการเสริมสร้าง

ปรับปรุง แก้ไขสังคม การแสดงออกซึ่งความเสียสละ ต่อสังคมส่วนร่วม ส่วนปัจจัยภายนอก อาทิ สภาพเศรษฐกิจ สภาพการแข่งขันของธุรกิจ ในอุตสาหกรรมเดียวกัน กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นสิ่งที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ แต่ก็อาจส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรได้ องค์กรจึงจำเป็นต้องพิจารณา สิ่งเหล่านี้ประกอบในการวิเคราะห์และวางแผนการสร้างภาพลักษณ์ด้วยเช่นกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในส่วนของพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ ผู้เขียน ได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยพบว่า คำว่า sustainability มาจากภาษาลาติน *sustinere* ซึ่งหมายถึง การรักษาไว้ การสนับสนุน การคงอยู่ หรือ การรอดมาได้ (Onions, Charles, T., 1964:2095) โดยตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมานั้น คำนี้ถูกใช้มากที่สุดในความหมายที่หมายถึงความยั่งยืนของมนุษยชาติ บนโลกใบนี้ และถูกนำไปสร้างเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ของ Brundtland Commission แห่งสหประชาชาติ (United Nations) เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ปีค.ศ. 1987 โดยสรุปแนวคิดว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนหมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการในปัจจุบันได้ โดยไม่ทำลายโอกาสหรือความสามารถในการตอบสนอง ความต้องการของคนในยุคอนาคต (United Nations General Assembly, 1987: Jan 6, 2012)

ในมุมมองที่เข้าใจได้ง่ายกว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพยายามปรับปรุงคุณภาพของชีวิตมนุษย์ ภายใต้ระบบนิเวศที่มีอยู่ในปริมาณที่จำกัด ทั้งนี้องค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ใช้กันในระดับสากลหรือเรียกว่า หมอนสามใบแห่งความยั่งยืน (Three pillars of sustainability or the Es) ประกอบไปด้วย สิ่งแวดล้อม สังคม และ เศรษฐกิจ (United Nations General Assembly, 1987: Jan 6, 2012) โดยที่สิ่งแวดล้อมจะเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลและตีกรอบความยั่งยืนขององค์ประกอบด้าน

สังคมและเศรษฐกิจ โดยจุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ที่การพัฒนาชีวิตมนุษย์ ให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยที่ยังคงรักษาสมดุลขององค์ประกอบ ทั้งสามด้านไว้

ปัจจุบันแกนทั้งสามด้านยังถูกนำมาใช้เป็น ตัวชี้วัดความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจด้วย โดยเห็นได้จากองค์กรธุรกิจจำนวนมากหันมาให้ความสนใจในการให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งสามด้าน และถือว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดความยั่งยืนขององค์กรที่สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ ซึ่งในปัจจุบันองค์กรต่างๆ นำเสนอผลการดำเนินงานผ่านรายงานความยั่งยืนขององค์กร (Corporate Sustainability Report) ซึ่งรายงานนี้เป็น รายงานที่แสดงถึงการวัด การเปิดเผยข้อมูล และความน่าเชื่อถือขององค์กรในการดำเนินการด้านการพัฒนา ความยั่งยืนทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม ต่อผู้เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกองค์กร (Herzig,C.; Schaltegger,S.,2006, GRI Sustainability Report Guideline, 2010-2011)

คำว่า sustainability ไม่เพียงแต่ถูกนำไปใช้ในความหมายของความยั่งยืนของมนุษย์บนโลก แต่ถูกนำไปใช้ในความหมายของการทำให้เกิดสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคทั้งในบริบทระดับท้องถิ่นและในระดับโลก ในทางปฏิบัติหมายถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และนวัตกรรมที่สามารถลดผลกระทบในทางลบและรักษาสมดุลระหว่างสังคม สิ่งแวดล้อม และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อคงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ทั้งหลายบนโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Costanza, R. & Patten, B.C., 1995:193-219).

ในมุมมองขององค์กรทั้งในแง่ขององค์กรที่แสวงหากำไรและไม่แสวงหากำไร คำๆ นี้ถูกนำมาใช้เป็นแกนกลางในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนโมเดล การบริหารจัดการองค์กรเพื่อการเป็นองค์กรที่ยั่งยืน (Corporate Sustainability) ดังที่ Elkington (อ้างถึงใน Mohamed Zairi, 2000 : 172-178) เสนอแนวคิดว่า

องค์กรโดยเฉพาะองค์กรธุรกิจไม่สามารถแยกออกจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่องค์กรนั้นดำเนินการอยู่ ดังนั้นเป้าหมายขององค์กรธุรกิจที่ยั่งยืนควรคำนึงถึงผลกระทบและผลลัพธ์ ระยะยาวมากกว่าผลตอบแทนระยะสั้นที่อาจทำลายสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นแนวคิดขององค์กรที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่องค์กรพยายามสร้างคุณค่าในระยะยาวให้กับผู้บริโภคและพนักงาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่การรักษาและคงสภาพของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมถึงมุมมองว่าองค์กรควรดำเนินการอย่างเหมาะสมในบริบทสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ กลยุทธ์หลากหลายจึงถูกกำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นี้ อาทิ การสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการ การพัฒนาพนักงานอย่างเหมาะสม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิดความยั่งยืนจากการตลาด 3.0 ของ Philip Kotler (2010:105-111) และกลยุทธ์น้ำน้ำสีขาว (White Ocean strategy) ของดอนัย จันท์เจ้าฉาย (2552:242-247) มาเป็นหลักในการพัฒนารูปแบบความยั่งยืนขององค์กร เนื่องจากหลักการทั้งสองมีแนวคิดที่เหมือนกันคือความพยายามในการสร้างสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความสมดุล โดยการตลาด 3.0 จะให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการยกระดับแนวคิดการตลาดเพื่อก้าวเข้าสู่อาณาเขตใหม่ของความเป็นมนุษย์ คือ แรงบันดาลใจ ค่านิยม และจิตวิญญาณ เป็นการตลาดที่เน้นอารมณ์และความรู้สึกที่ผสมผสานกับจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ นักการตลาดจะต้องสร้างสิ่งที่เรียกว่าระบบความไว้วางใจของผู้บริโภคยุคใหม่ ซึ่งเป็นการทำงานในแนวระนาบมากกว่าแนวตั้ง องค์กรที่ต้องการจะประสบความสำเร็จหรือความยั่งยืน ต้องเข้าใจความจริงที่ว่าธรรมชาติของผู้บริโภคในโลกยุคใหม่จะชื่นชอบการมีส่วนร่วมมีอกันสร้าง (Co-creation) ขึ้นชอบความ

เป็นชุมชนนิยม (Communitization) และการสร้างบุคลิกลักษณะเฉพาะ (Character building) โดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหัวใจในการสร้างตราสินค้า (Brand DNA) ดังนั้น องค์กรจะต้องผันร่วมไปกับผู้บริโภคเพราะในปัจจุบันผู้บริโภคมีจิตอาสามากขึ้น องค์กรจึงต้องให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม องค์กรต้องนำปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมมาไว้เป็นจุดศูนย์กลางในโมเดลธุรกิจ ที่นำสิ่งดีๆ มาสู่สังคม เมื่อองค์กรทำสิ่งที่ดีให้กับสังคม วัฒนธรรมแล้วผู้บริโภคชื่นชมสิ่งดีๆ ที่บริษัทได้ทำเพื่อยกระดับความกินดีอยู่ดีของมนุษย์แล้วถ้าใครจะตามมาเอง (Kotler, 2010:105-111)

ในการสร้างความแตกต่างที่มีลักษณะเฉพาะนั้น บางองค์กรอาจสร้างความแตกต่างด้วยวิธีบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่กลับไม่สามารถนำสำนึกนี้มารวมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อแท้ขององค์กร วิธีที่ดีที่สุดที่จะรวมสิ่งดีๆ ไว้ในวัฒนธรรมขององค์กรเพื่อดำรงความมุ่งมั่นที่จะทำดี คือ ต้องกำหนดสิ่งเหล่านี้ไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม และเริ่มธุรกิจด้วยพันธกิจไม่ใช่ผลตอบแทนทางการเงิน (Drucker, 1998:77) ปลูกฝังค่านิยมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีให้กับพนักงาน และถ่ายทอดวิสัยทัศน์นั้นให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด อาทิ พนักงาน ลูกค้า ผู้ถือหุ้น เป็นต้น จากนั้นให้ดำเนินกิจกรรมโดยพยายามให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่เน้นขายสินค้าหรือบริการ แต่เน้นการมีส่วนร่วมและสร้างความไว้วางใจตอบแทนสังคมและร่วมแก้ปัญหาสังคม โดยในแง่ของการทำกิจกรรมเพื่อสังคมนั้นควรเป็นโครงการระยะยาวที่จะส่งผลในวงกว้างต่อสังคมและวัฒนธรรม (Social Culture Transformation) อาทิ การสร้างองค์การประเภทวิสาหกิจสังคม (Social Business Enterprise : SBE) ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อยกระดับความกินดีอยู่ดีให้กับชุมชนที่องค์กรเข้าไปดำเนินการอยู่ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ช่วยให้ชุมชนสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระยะยาว

สำหรับกลยุทธ์น้ำดื่ม เป็นรูปแบบการทำธุรกิจที่ยึดมั่นความดีงามเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ สิ่งที่ธุรกิจสีขาวต่อยอดจากธุรกิจทั่วไปคือการเป็นองค์กรที่ตั้งมั่นอยู่บนคุณงามความดี ยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต รวมไปถึงการปรับมุมมองจากการดักตวงผลประโยชน์จากสังคมมาเป็นการคิดแบ่งปันต่อเพื่อนมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวม ไม่วางตนเองเป็นศูนย์กลางและไม่เห็นผลกำไรเป็นสิ่งสูงสุดจนละเลยมิติด้านอื่น การทำเช่นนี้จะทำให้เกิดสมดุลของสังคม ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (People) ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งกายภาพและจิตภาพ (Planet) และผลกำไรที่เหมาะสมและแบ่งปันกับส่วนรวม (Profit) องค์กรต้องมีความมุ่งมั่นศรัทธา (Passion) ในการทำความดีงาม กลยุทธ์น้ำดื่มสีขาวเชื่อว่าการที่องค์กรจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้นั้นเป็นเพราะสังคมเปิดโอกาสให้

ดังนั้นเจตคติที่ท้าทาย คือ ทำอย่างไรที่จะมีกระบวนการระเบิดจากข้างในให้ความคิดแบบการตลาด 3.0 และกลยุทธ์น้ำดื่มสีขาวได้รับการปลูกฝังให้เป็นเนื้อแท้ขององค์กรฝังลึกอยู่ในทุกส่วนขององค์กร ซึ่งในระดับบริหารขององค์กรจะต้องมีนโยบายในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น และมีประสิทธิภาพใช้กลยุทธ์การตลาดที่โปร่งใสและยุติธรรม ไม่กระตุ้นให้เกิดการบริโภคจนเกินกำลังและมีการขับเคลื่อนกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนในระดับปฏิบัติการ พนักงานควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ปฏิบัติตามนโยบาย เป้าหมาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยมตามที่ผู้บริหารกำหนดลงมา

จะเห็นได้ว่าแนวคิดทั้งสองที่กล่าวมานั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก และมีจุดเน้นที่การสร้าง ความยั่งยืนให้องค์กร (Corporate Sustainability) โดยการสร้างสมดุลให้กับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับมนุษย์ โดยเฉพาะความรู้สึกลูกค้า องค์กรต้องมีการออกแบบองค์กรโดยกำหนด

นโยบาย พันธกิจ วิสัยทัศน์และค่านิยม บนพื้นฐานของคุณธรรมและมีเนื้อแท้ของความรับผิดชอบต่อสังคมชัดเจน ให้ความสำคัญกับคนทุกกลุ่ม อาทิ พนักงาน ลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปลูกฝังค่านิยมและถ่ายทอด วิสัยทัศน์ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติให้สอดคล้อง ทั้งองค์กร ส่งเสริมให้มีการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการพัฒนาระบบการทำงาน คุณภาพของสินค้าและบริการ และผลลัพธ์รอบด้าน สร้างความชัดเจนด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) เป็นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดความยั่งยืนขององค์กร โดยแนวคิดนี้ได้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 โดยแนวคิดนี้มาจากการผลักดันของภาคธุรกิจและองค์การพัฒนาเอกชนบางส่วน เพื่อร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อาทิ สิทธิมนุษยชน ความยากจน รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยองค์กรมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามให้เป็นพลเมืองบรรษัทที่ดี ทำสิ่งที่ถูกต้อง มีการดำเนินกิจการให้บรรลุความสำเร็จด้วยความเคารพต่อค่านิยมทางจริยธรรม ต้องนำหลักความยั่งยืนมาปฏิบัติ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ต้องกำหนดประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งถือเป็นการตอบสนองต่อปัจจัยภายนอก และเมื่อองค์กรมีความเข้าใจถึงผลดีของการทำความรับผิดชอบต่อสังคม มากขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ควรทำก็คือการสร้าง ความรับผิดชอบต่อสังคมให้มีขึ้นในองค์กร

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น เมื่อเราพิจารณาให้ดีๆ จะพบว่าการที่จะทำความรับผิดชอบต่อสังคมให้บรรลุเป้าหมาย และมีความยั่งยืนนั้น สมควรที่จะระเบิดแนวคิดนี้ จากภายในก่อนแล้วจึงสื่อแนวคิดนี้ไปสู่ภายนอก ซึ่งจะเห็น

ได้จากองค์การที่นำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม มาปรับปรุงโครงสร้างและแนวทางการทำงานของตน มักได้รับการยกย่องและประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ควบคู่ไปด้วย เช่น บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัดและบริษัทป.ต.ท.จำกัด (มหาชน) เป็นต้น

ผู้เขียนได้ทบทวนการให้ความหมายจากหลาย องค์การที่มีการให้คำจำกัดความของความรับผิดชอบต่อสังคมหรือ CSR เอาไว้ เช่น สถาบันไทยพัฒนา คณะกรรมาธิการยุโรปสมุดปกเขียว (European Commission Green Paper) องค์การการประชุม สหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) คณะกรรมการนักธุรกิจโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Business Council for Sustainable Development) และองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Standardization for Organization) (โกศล ดีศีลธรรม, 2554:10-13) ซึ่งโดยสรุปได้ความว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หมายถึง การดำเนินงานขององค์กรที่คำนึงถึงผลประโยชน์หรือ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมทั้งภายในและภายนอก องค์กร โดยต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความสมัครใจ และต้องดำเนินการไปเพื่อสร้างความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีรูปแบบในการทำ CSR ทั้งเชิงตอบสนอง เชิงกลยุทธ์และเชิงสร้างสรรค์ ผสานกันไปตามบริบทของแต่ละองค์กร ตามนัยของ ข้อกำหนดคือ

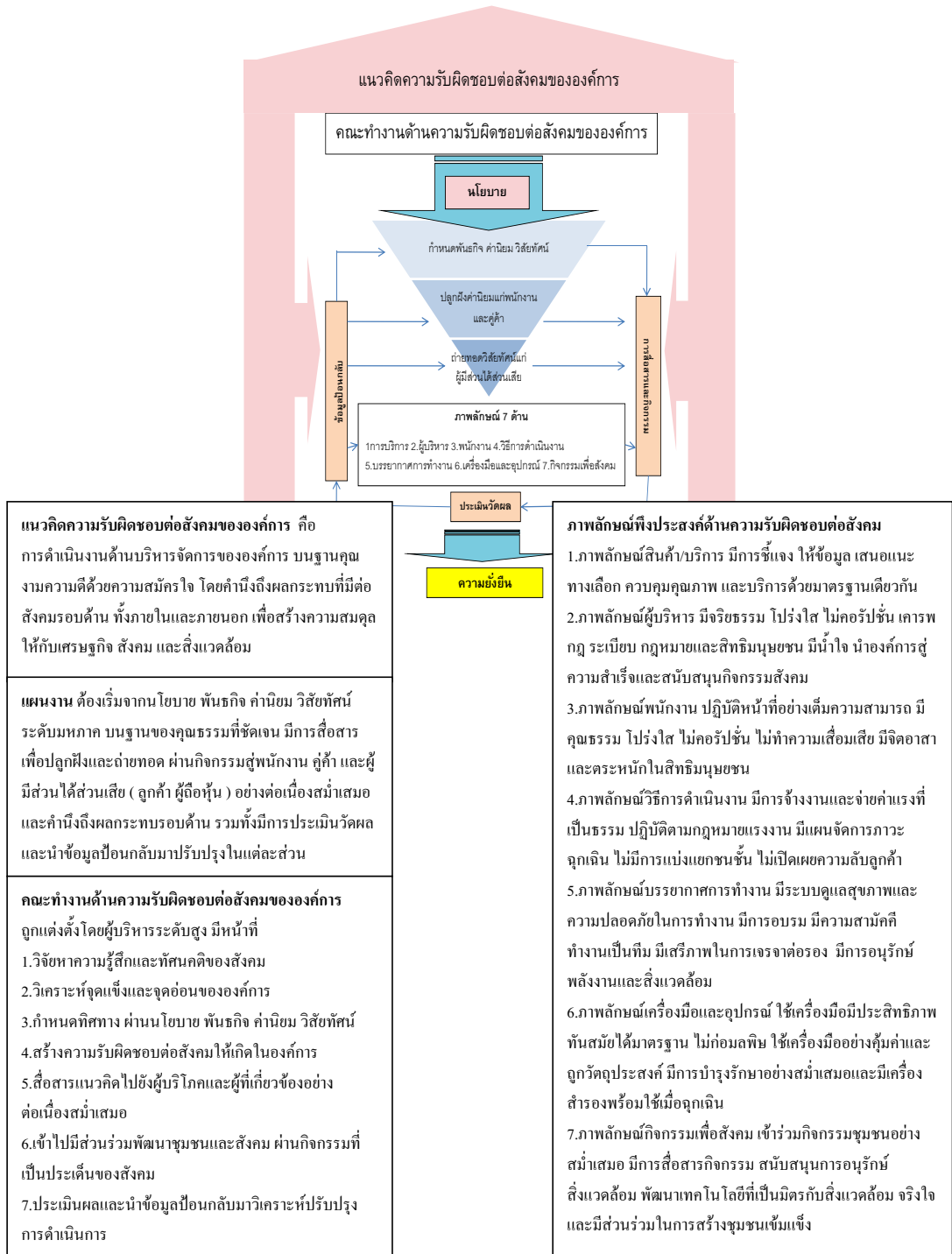
1. การกำกับดูแลกิจการที่ดี
2. การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม
3. การเคารพสิทธิมนุษยชน
4. การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม
5. ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
6. การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม
7. การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ซึ่งข้อกำหนดทั้ง 7 ข้อนี้ได้ถูกนำมาใช้กำหนด เป็นมาตรฐานในการทำ CSR กันอย่างแพร่หลายใน หลายองค์กร เช่น สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (CSR)

กรมโรงงานอุตสาหกรรม (CSR-DIW) องค์กรระหว่าง ประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (ISO) ข้อตกลงโลกแห่ง สหประชาชาติ (UN Global Compact) และองค์การ ตรวจสอบระหว่างประเทศด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (SA) (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2553: 46-59) จะเห็นได้ว่า องค์การที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และต้องการที่จะเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต จำเป็น ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการแก้ปัญหาที่ ต้นเหตุอย่างจริงจังโดยต้องสร้างจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ (พรชัย ศรีประไพ, 2555:100-101) ดังนี้

1. สร้างความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดจาก ภายในองค์กร ให้พนักงานทุกคนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหน้าที่การทำงาน ต่อเวลา ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. สื่อสารแนวคิดไปยังผู้บริโภคและประชาชน ทั่วไป ผ่านสินค้า/บริการ กระบวนการผลิต กิจกรรมและการสื่อสารประชาสัมพันธ์
3. เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม โดยเน้นประเด็นสังคมที่มีคุณค่าสอดคล้องกับวิถีชุมชน ถ้ายทอดเรียนรู้ และขยายโอกาสให้เกิดประโยชน์ใน ระยะยาว โดยผ่านกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การส่งเสริม การรับรู้ประเด็นของสังคม การส่งเสริมสังคมจากการทำ การตลาด การตลาดเพื่อสังคม การบริจาค การอาสาสมัคร และการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Kotler & Lee, 2005:15-22)

การทำความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งเน้นที่การ ดำเนินการขององค์กรที่มีต่อสังคม เพื่อส่งผลให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ มีรากฐานมาจากการสร้างความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่ง หมายความว่า การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันไม่ควรมุ่งเน้น แต่การทำกำไรหรือการเติบโตทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องคำนึงถึงการดำเนินธุรกิจด้วยความ เป็นธรรม โปร่งใส ดูแลพนักงานให้ทำงานอย่างปลอดภัย ดูแลสิ่งแวดล้อม สร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้าและตอบสนอง สังคมควบคู่กันไปด้วย

แผนภูมิที่ 1 : รูปแบบการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การอย่างยั่งยืน

ผลการสังเคราะห์ร่วมแนวคิดการพัฒนาภาพลักษณ์ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนแนวคิดทั้ง 3 ส่วนดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า แนวคิดแต่ละแนวคิดต่างเติมเต็มซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในส่วนของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมที่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วเป็นเรื่องเดียวกัน ส่วนภาพลักษณ์องค์การที่ดีที่องค์การได้รับนั้น เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีความเข้าใจ มีรูปแบบ และมีกิจกรรมที่จริงจังต่อเนื่องสม่ำเสมอ นั่นหมายความว่า การดำเนินงานด้านบริหารและการจัดการองค์การ ต้องตั้งอยู่บนฐานของคุณงามความดีด้วยความสมัครใจ คำนี้ถึงผลกระทบรอบด้านที่มีต่อสังคมทั้งภายในและภายนอก มุ่งมั่นที่จะสร้างสมดุลให้กับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสามารถสื่อให้ผู้บริโภคและประชาชนสามารถรับรู้ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ผ่านมุมมองในมิติภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสินค้า/บริการ ผู้บริหาร พนักงาน วิธีการดำเนินการ บรรยาการศึกษาการทำงาน เครื่องมือและอุปกรณ์ รวมไปถึงกิจกรรมเพื่อสังคม องค์การควรมีแผนงานที่เริ่มจากมีคณะทำงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมโดยผู้บริหารระดับสูง จากนั้นมีการวางนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดพันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งได้ก่อตั้งมูลนิธิเครือซิเมนต์ไทย เพื่อดำเนินธุรกิจตามอุดมการณ์ คือ คุณภาพและเป็นธรรม สร้างสรรค์กิจกรรมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หรือบริษัท ป.ต.ท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีการระบุประเด็น CSR ไว้บน CEO Forum เพื่อให้ประธานกรรมการบริหาร (Chief Executive Officer) เป็นผู้กำกับดูแล และยังมีคณะกรรมการรองรับในแต่ละโครงการอีกด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีการปลูกฝังค่านิยมให้กับพนักงาน และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไป

ยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน รวมถึงมีการประเมินผลและนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องดังขั้นตอนในแผนภูมิที่ 1

ผลวิจัยระบุว่า การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่แท้จริงจะต้องเกิดขึ้นจากจิตอาสาหรือความสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากความจำที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายบังคับหรือบรรทัดฐานสังคม เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วไม่ถือว่าเป็นกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (โกศล ดิศกุลธรรม, 2554:50-52) ดังเช่น บริษัทไทยประกันชีวิตได้มีการพัฒนากรรมวิธีผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบให้บริษัทประกันชีวิตอื่นพัฒนาสินค้าในรูปแบบเดียวกัน เพราะบริษัทไทยประกันชีวิต มีวิสัยทัศน์ที่เล็งเห็นว่าอนาคตสังคมไทยจะมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น การประกันชีวิตจะช่วยลดภาระภาครัฐในการสร้างสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุและช่วยสร้างหลักประกันที่มั่นคงแก่คนไทยยามชราได้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ป.ต.ท. จำกัด (มหาชน) หรือบริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ต่างมีการทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องและมีแนวทางที่ชัดเจน เช่นเดียวกับรูปแบบการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การอย่างยั่งยืนดังแผนภูมิที่ 1 ที่ผู้เขียนได้นำเสนอ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าในขั้นของการแสดงภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ทั้ง 7 ด้านนั้น ในความเป็นจริง องค์การควรที่จะทำให้ครบทั้ง 7 ด้านแต่อาจเลือกที่จะแสดงความชัดเจนโดดเด่นเพียงบางด้านก็เพียงพอแล้ว เช่น บริษัท ไทยประกันชีวิตเลือกที่จะมีความโดดเด่นที่ตัวสินค้าและบริการ และกิจกรรมเพื่อสังคม ภายใต้โครงการพัฒนากรรมวิธีเพื่อผู้สูงอายุและทหารซึ่งเป็นรัฐของชาติ และโครงการที่ร่วมกับสภาอากาศไทย อันได้แก่โครงการ “หนึ่งคนให้หลายคนรับ” เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการบริจาคโลหิต อดวัยและดวงตา เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของการสร้างภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอย่างยั่งยืน คือการประเมินผลและการวัดผล โดยการประเมินและวัดผลโครงการ สามารถวัดได้ 5 ระดับ (พรชัย ศรีประไพ, 2555:124-126) คือ

ระดับที่ 1 เป็นการวัดที่ Input หรืองบประมาณ และสิ่งของที่นำไปใช้ในการช่วยเหลือ ได้ถึงมือผู้รับจริงหรือไม่

ระดับที่ 2 เป็นการวัด Process หรือกระบวนการว่ากระบวนการที่นำมาใช้ในโครงการนั้นถูกต้อง ตามหลักวิชาการหรือไม่

ระดับที่ 3 เป็นการวัด Output หรือผลผลิตว่าโครงการนั้นเกิดผลผลิตได้ตามแผนจริงไหม

ระดับที่ 4 เป็นการวัด Outcome หรือผลสำเร็จว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจริงหรือไม่

ระดับที่ 5 เป็นการวัด Impact หรือผลสัมฤทธิ์ว่าเกิดผลกระทบในการแก้ปัญหาอย่างไร

จะเห็นได้ว่าในการประเมินและวัดผลนั้น จะมีความยากของงานแตกต่างกันตามลำดับ โดยเฉพาะในเรื่องของการวัดผลสำเร็จและผลสัมฤทธิ์ ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงและมีกระบวนการที่สลับซับซ้อน ทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยได้คือการกำหนดตัวชี้วัด โดยที่ตัวชี้วัดที่กำหนดต้องสามารถวิเคราะห์ผลได้ใกล้เคียงกับการวัดผลจริงให้มากที่สุด ซึ่งการวัดผลนี้จะทำให้องค์กรได้ทราบว่ากิจกรรมภายใต้โครงการจะมีผลระยะยาวเพียงใด หรือมีความยั่งยืนแค่ไหน เพราะโครงการที่มีผลกระทบ เกิดขึ้นจริงแต่ขาดความยั่งยืนก็เป็นเพียงผลระยะสั้นเท่านั้นเอง และข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือการนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้โครงการที่ต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องมีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้โครงการนั้นๆ สามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

การประยุกต์ใช้

ผู้เขียนได้นำรูปแบบการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (รูปแบบทั่วไป) ไปใช้เป็นหลักในการประเมินภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรแห่งหนึ่ง โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบมาตรฐานจากรูปแบบทั่วไป กับภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมในปัจจุบันที่เป็นอยู่ขององค์กรนั้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คณะทำงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม ทิศนคติด้านความเข้าใจและความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์ที่ประสงค์ทั้ง 7 ด้าน โดยใช้แบบสอบถามและดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของพนักงานในองค์กรนั้นๆ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อหาว่าจุดเด่น-จุดด้อยขององค์กรนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งทำให้สามารถเห็นภาพลักษณ์ปัจจุบันของภาพลักษณ์ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรนั้นได้อย่างชัดเจน และพร้อมกันนั้น ผู้เขียนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่ควรกระทำ ตามขั้นตอนการดำเนินการของรูปแบบ การพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (รูปแบบทั่วไป) เพื่อที่จะเติมเต็มในสิ่งที่ขาดตก บกพร่อง และเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดในสิ่งที่ทำได้ดีแล้ว เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อนึ่งผู้เขียนขอให้ข้อสังเกตว่า การนำรูปแบบทั่วไปไปใช้กับองค์กรต่างๆ นั้นอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะของภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ให้เข้ากับบริบทขององค์กรนั้นๆ เพื่อความเหมาะสมได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนแนะนำให้ยึดหลักการตามขั้นตอนที่ได้นำเสนอข้างต้นไว้แล้ว เพื่อจะได้ไม่หลงทางและสามารถประเมินภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรไปในทิศทางเดียวกัน

สรุป

การศึกษานี้ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอย่างยั่งยืนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นการทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรต่างๆ ได้นำไปใช้เป็นหลักในการพัฒนาองค์กรของตนเองให้มีความยั่งยืนในสังคมได้อย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันยังสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ให้กับองค์กร นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นรูปแบบกำกับการประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรได้อย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจที่มุ่งหวังผลกำไรและไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร สถาบันการศึกษา

ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานราชการและองค์กรมหาชน เพราะการดำเนินธุรกิจตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ผลกำไรและการเติบโตทางธุรกิจต้องเติบโตไปพร้อมๆ กับการมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการตอบแทนคืนให้กับสังคม ผู้ประกอบการหรือองค์กร ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ สามารถมองเห็นปัญหาและโอกาสที่สังคมเผชิญอยู่ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และใช้ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมเป็นแรงจูงใจในการทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันไปกับการดำเนินธุรกิจ และดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อสร้างสรรค์สังคม และการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

โกศล ดีศีลธรรม. (2554). **องค์กรที่ดีเพื่อสังคม**. กรุงเทพฯ. นำอักษรกรพิมพ์.10-13, 50-52.

दनัย จันทรเจ้าฉาย. (2552) **กลยุทธ์น่านน้ำสีขาว**. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี. 242-247.

ธนุฉิ นัยโกวิท (2553) **การสื่อสารการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม : กลยุทธ์การแข่งขันเพื่อความยั่งยืนขององค์กร**. 20 มีนาคม 2555, <http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executivejournal/janmar11/pdf/aw6.pdf>

พจน์ ใจชาญสุขกิจ. (2548). **พลังแห่งภาพลักษณ์**. กรุงเทพฯ. สุานมีเดีย เน็ตเวิร์ค.

พรชัย ศรีประไพ, พรหมบุญ พานิชภักดิ์. (2555). **ว่าด้วยเรื่อง CSR**. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มูลนิธิรักษ์ไทย. 100-101,124-126.

พิพัฒน์นันทนธรรม. (2553). **การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร**. กรุงเทพฯ. บริษัท ริงค์ ปียอนด์ บุคส์ จำกัด.46-59.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. (2546). กรุงเทพฯ. นานมีบุคส์พับลิเคชั่น.

วิรัช ภิริชตันกุล. (2535). **การประชาสัมพันธ์แบบสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิชาดา วีระสัมฤทธิ์. (2553). **ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า AIS**. 20 มีนาคม 2555. <http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Mark/WipadaW.pdf>

วุฒพงศ์ ลากเจริญ. (2550). **การศึกษาภาพลักษณ์องค์กร กับพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อของประชาชนในจังหวัดกรุงเทพมหานครหลังจากที่องค์กรมีการใช้กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม**. 20 มีนาคม 2555. http://www.rsu.ac.th/rri/show_research_database.php?id=66

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). **การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ. วีระฟิล์มและโซเท็กซ์. 11-45.

อำนาจ วีรวรรณ. (2540). **การแก้ปัญหาการณและสร้างภาพพจน์ให้แก่องค์กร**. ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์ภาพพจน์. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ประกายประกิ. 107-108.

Boulding, Kenneth, E. (1975). **The Image : Knowledge in Life and Society**. USA. Ann Arbor : The University of Michican.pp.19-31.

Costanza, R.& Patten, B.C.(1995). **Defining and Predicting sustainability**. *Ecological Economics* 15 (3). pp.193-219.

Drucker, Peter (1998): **Peter Drucker on the Profession of Management** : Boston, Harvard Business School Publishing.p.77.

Gray, James,Jr. (1986). **Managing the Corporate Image: The Key To Public Trust**. Westport. Connecticut.Quorum Books.pp.3-14.

Gregory & Wiechmann. (1979). **Marketing Corporate Image**. GRI Sustainability Report 2010-2011. Retrieved July 15, 2012, <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/G3.1-Guidelines-Incl-Technical-Protocol.pdf>

Herzig,C., Schaltegger, S. (2006) **Corporate Sustainability Reporting**. An Overview in : Schaltegger, S.; Bennett, M.&Burrirt, R.(Eds.). *Sustainability Accounting and Reporting*. Dordrecht:Springer.pp.301-324

Jefkins.Frank,W. (1993). **Planned Press and Public Relations**. 3rd ed. Great Britain. Blackie Academics and Professional. pp. 21-22.

- Kotler Philip., Kartajaya Hermawan. and setiewan Iwan. (2010). *Marketing 3.0*. Arrangement John Wiley and Sons.NJ.Inc. Hoboken. pp.105-111.
- Kotler, P., & Lee, N. (2005). *Corporate social responsibility: Doing the most good for your company and your cause*.NJ. Hoboken Wiley. pp.15-22.
- LeBlanc, G. and Nguyen, N. (1996). Cues used by customers evaluating corporate image in service firms, and empirical study in financial institutions. *International Journal of Service Industry Management*. Vol. 7 No. 2. pp.44-56.
- Mohamed Zairi. (2000). Social responsibility and impact on society. *The TQM Magazine*. Volume 12. Number 3. pp. 172-178.
- Onions, Charles,T.(ed) (1964).*The Shorter Oxford English Dictionary*.Oxford.Clarendon Press. p.2095.
- United Nations General Assembly.(1987). Report of World Commission on Environment and Development : Our Common Future. Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427-Development International Co-operation : Environment : Our common Future: Chapter2: Towards Sustainable Development : paragraph 1. *United Nations Assembly*. Retrieved Jan6, 2012.<http://www.undocument.net/ocf-02.htm>.

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทopanathasut คำหลวง ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์* The Thai-yor Scripts in Prince Thamthbet Chaiyachetsuriyawong's Samut Thai “Nanthopanathasut Khamiuang”

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ

Churairat Laksanasiri

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปอักษรและอักษรวิธของอักษรไทยย่อที่ใช้บันทึกในสมุดไทยเรื่องนันทopanathasut คำหลวงซึ่งนับถึงปัจจุบัน มีอายุ ๒๗๖ ปี ผลการศึกษาพบว่าอักษรไทยย่อเป็นอักษรไทยชนิดหนึ่ง มีลักษณะหักเหลี่ยมมุมเส้นอักษรให้สวยงาม เป็นแบบอักษรไทยที่เกิดขึ้น นิยมใช้ในสมัยอยุธยา และเสื่อมความนิยมไปในสมัยอยุธยา อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้นับเป็นอักษรไทยย่อที่งดงามที่สุด นอกจากนี้ คำหลวงเล่มนี้ยังพบรูปพยัญชนะและเครื่องหมายที่ยังไม่เคยพบมาก่อนในระบบอักษรวิไทย จำนวน ๓ รูป คือ พยัญชนะ ท (๒๒) และ ฮ (๒๓) ทำให้อักษรไทยมีจำนวนครบ ๔๔ ตัวเป็นครั้งแรก และพบการใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (๒๔) เป็นครั้งแรก โดยใช้เขียนกำกับบนพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด ส่วนสระพบว่า สระเอาะและสระอัว มีรูปสระแตกต่างไปจากเดิมคือเป็นรูป -อะ (๒๕) และ ัว (๒๖) ตามลำดับ ในด้านอักษรวิธนั้น ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกับอักษรวิธของอักษรไทยแบบธรรมดา

คำสำคัญ : อักษรไทยย่อ พยัญชนะ สระ เครื่องหมาย อักษรวิธ

Abstract

This research aims to analyze of the Thai-yor scripts and their spelling system employed in the 276-year-old Samut Thai “Nanthopanathasut Khamiuang.” The findings showed that the Thai-yor scripts were a type of line letters that were invented, beautified and popularly used only in the Aythaya period The Thai-yor scripts that had been used in this Khamluang were the ones which were the most perfect and beautiful. In addition, the use of some letters ท (๒๒) and ฮ (๒๓) and a sign called Thanthakhat

*บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือสมุดไทยเรื่องนันทopanathasut คำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์” ได้รับทุนจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๕

( ) was also found in this Khamluang, resulting in the Thai language having 44 letters in all for the first time. Here the vowels and changed their earlier written forms to become ( ) and ( ), respectively. However, there was little difference at that time in the spelling of compressed and ordinary letters.

Keywords : Thai-yor scripts, letters, vowels, signs, spelling

นันทโพนันทสูตรคำหลวงเป็นวรรณคดีพระพุทธศาสนาที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐสุริยวงศ์ได้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๙ ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา คำหลวงเรื่องนี้ นอกจากมีคุณค่าด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีคุณค่าอีกหลายประการ **ประการแรก** เป็นวรรณคดีคำหลวงที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงพระนิพนธ์แปลจากวรรณคดีบาลีเป็นภาษาไทยที่ไพเราะงดงามด้วยพระองค์เอง **ประการที่สอง** ต้นฉบับของคำหลวงเรื่องนี้เป็นหนังสือสมุดไทยที่บันทึกด้วยอักษรไทยย่อที่งดงามที่สุด ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๖) มีอายุได้ ๒๗๗ ปี **ประการที่สาม** ตัวอักษรที่ใช้บันทึกเป็นอักษรไทยย่อที่นิยมใช้ในสมัยอยุธยา เนื่องจากนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้มีเนื้อหาสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเอกสารสมุดไทยที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งในด้านวัฒนธรรมการเขียนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงประสงค์วิเคราะห์อักษรไทยย่อทั้งสัณฐานตัวอักษร จำนวนพยัญชนะ สระ ตัวเลข และเครื่องหมายรวมทั้งอักษรวิธของอักษรไทยย่อที่ปรากฏในหนังสือสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรนี้ โดยศึกษาจากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาว เส้นธง (ดำ ทอง และแดง) อักษรไทยย่อ ภาษาไทย อักษรขอมย่อ ภาษาบาลี พ.ศ. ๒๒๗๙ เลขที่ ๑๒๐ ของหอสมุดแห่งชาติซึ่งขุนวิจิตรถนอมกร ทูลเกล้าฯ ถวายให้เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๑

ความสำคัญและเนื้อหาของเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐสุริยวงศ์ทรงพระนิพนธ์คำหลวงเรื่องนี้โดยได้เค้าโครงเรื่องมาจาก “พระบาฬีนันทโพนันทสูตร” ซึ่งพระมหาพุทธสิริเถระเจ้าได้แต่งขึ้น แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยใด นันทโพนันทสูตร คำหลวงเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงปราบพระยานันทโพนันทนาคราชได้ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสมัยที่พระพุทธองค์ประทับที่เขตวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์ อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้นิมนต์พระพุทธองค์และสาวกไปฉันภัตตาหารที่เรือนของตนในเช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อใกล้รุ่งพระองค์ทรงทราบด้วยพระญาณว่าพระยานันทโพนันทนาคราชเป็นผู้มีบุญบารมีพอที่จะเข้าถึงพระธรรม แม้จะไม่มีโอกาสบรรลุมรรคผล เพราะถือกำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน แต่ด้วยกุศลกรรมก็จะละมิจฉาทิฐิ น้อมตนมายึดมั่นพระรัตนตรัยได้ ครั้นรุ่งเช้าพระพุทธองค์พร้อมพระอรหันตสาวก ๕๐๐ องค์ ได้เสด็จไปทางอากาศเหนือวิมานของพระยานาคราช พระยานาคราชเห็นก็บังเกิดความโกรธด้วยมีทิฐิมานะว่าตนเป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ จึงเหาะขึ้นไปแสดงอิทธิฤทธิ์ แปลงกายเป็นพระยานาคใหญ่พันเขา พระสุเมรุไว้เจ็ดรอบและแผ่พังพานใหญ่ปิดบังหนทางเสด็จของพระพุทธองค์ พระองค์ได้มีพุทธานุญาติให้พระโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์ไปทรมานพระยานาคราช แม้จะมีสาวกอีกหลายองค์รับอาสา ไปปราบพระยานาคในที่สุดพระยานาคราชก็ยอมจำนนละพยศ ไม่สามารถต่อต้านพุทธานุภาพของพระโมคคัลลานะได้ และยอมรับนับถือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ตั้งแต่นั้นมา

(อันว่านางอดิธมภ์ลักษณภักยา) ประการที่สี่ อักษรไทยย่อในสมุดไทยนี้เขียนด้วยเส้นรง ประกอบด้วยสี่ทงสี่แดง และสีดำ โดยกำหนดการใช้สี่ชัดเจน ดังนี้ สี่ทงใช้เขียนเฉพาะพระนามของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไทยเชษฐสุริยวงศ์ สี่แดงใช้เขียนตัวอักษรขอมย่อ ภาษาบาลี ส่วนสีดำใช้เขียนเนื้อหาทั้งหมดที่เป็นพระนิพนธ์แปล ซึ่งเป็นคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

อักษรและอักษรวิธีของอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทสูตรคำหลวง

๑. อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทสูตรคำหลวง

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ มีทั้งพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และเครื่องหมาย ดังนี้

๑.๑ พยัญชนะ สมุดไทยเรื่องนี้พบพยัญชนะ ครบทั้ง ๔๔ ตัว เป็นครั้งแรก ดังนี้

ก	ข	ช	ค	ฅ
ฉ	ฆ	ฌ	ฐ	ฎ
ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
ด	ฒ	ณ	ด	ฒ
ญ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ

พยัญชนะไทยที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๑ จารึก
พ่อขุนรามคำแหง มีจำนวน ๓๙ ตัว ไม่พบ ๕ ตัว คือ
ฅ ๗ จ ฝ และ ฮ ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑
ลิไทย พบตัว ฅ เพิ่ม และหลังสมัยพระมหาธรรมราชา
ที่ ๑ ลิไทย พบเพิ่มขึ้นอีก ๒ ตัว คือ จ และ ฝ ฉะนั้น
อักษรไทยในสมัยสุโขทัย พบจำนวนทั้งหมด ๔๒ ตัว
ไม่พบอีก ๒ ตัว คือ ๗ และ ฮ และเมื่ออาณาจักรอยุธยา
รับสืบทอดอักษรไทยสมัยสุโขทัยมาใช้ในสมัยอยุธยา
ตอนต้นและตอนกลางนั้น ก็ยังไม่พบหลักฐานการใช้
๗ และ ฮ ต่อมาพยัญชนะทั้งสองตัวนี้พบใช้ในสมุดไทย
เรื่องนันทโศภนันทสูตรคำหลวง ซึ่งแต่งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๙
(อิงอร สุพันธ์วิช ๒๕๕๐ : ๑๔๓) จึงทำให้มีพยัญชนะไทย
ครบทั้ง ๔๔ ตัว เป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนปลาย
ซึ่งเป็นรูปอักษรไทยย่อ ดังนี้ ๗ (๗) และ ๘ (ฮ)

พยัญชนะ ๗ (๗)

อักษรปัลลวะที่พบใช้เป็นครั้งแรกในบริเวณ
ที่เป็นประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ พบ
การใช้ตัว ๗ น้อยมาก เช่น ในจารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัด
นครปฐม (๗๗) และจารึกวัดถ้ำเขาวง จังหวัดสระบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ (๗๗) และเมื่ออักษรปัลลวะ
คลี่คลายเป็นอักษรหลังปัลลวะ ในช่วงพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๓-๑๕ ก็พบใช้ตัวอักษร ๗ ในจารึกต่าง ๆ ไม่มาก
เช่น พบในจารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี (๗๗)
จารึกบ้านพันดุง จังหวัดนครราชสีมา (๗๗) และ
จารึกบ่ออึก จังหวัดนครราชสีมา (๗๗) ต่อมาอักษร
หลังปัลลวะได้พัฒนาเป็นตัวอักษรของกลุ่มชนใน
อาณาจักรขอมสมัยพระนคร ในช่วงพุทธศตวรรษที่
๑๕-๑๘ บริเวณประเทศไทยที่พบจารึกอักษรขอม
โบราณ ยังพบ การใช้ตัว ๗ น้อยเช่นกัน เช่น พบในจารึก
ปราสาท พุทธศตวรรษที่ ๑๘ (๗๗) จารึกวัดป่า
มะม่วง อักษรขอมภาษาบาลี หลักที่ ๔ (๗๗) และ
เมื่อได้พัฒนาเป็นอักษรมอญโบราณในอาณาจักรสุโขทัย
ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ เรียกว่า อักษรมอญ
โบราณ พบใช้ตัว ๗ บ้าง เช่น ในจารึกวัดดอนแก้ว
(๗๗)

นอกจากนี้ตัว ๗ ยังพบใช้ในอักษรธรรมล้านนา
และอักษรธรรมอีสาน ซึ่งอักษรทั้งสองชนิดนี้พัฒนา
มาจากอักษรมอญโบราณ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑
และ ๒๒ จึงมีรูปคล้ายอักษรมอญ คือ (๗ และ ๗)
ตัว ๗ ที่พัฒนามาจากอักษรปัลลวะของอินเดีย
ได้นั้นพบใช้บันทึกภาษาบาลีและส่วนใหญ่เป็นพยัญชนะ
ตัวเชิง ส่วนพยัญชนะตัวเต็มพบเพียงเล็กน้อย

ในสมัยสุโขทัยพบใช้ตัว ๗ บ้าง เช่น จารึกวัด
ป่ามะม่วง หลักที่ ๔ จารึกด้วยอักษรขอม ภาษาบาลี
ส่วนจารึกที่บันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทยนั้น ไม่พบตัว
๗ เลย ครั้นถึงสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางก็ไม่
พบหลักฐานเอกสารโบราณที่ใช้ตัว ๗

อย่างไรก็ตาม การไม่พบตัว ๗ ในสมัยอยุธยา
ก็มีได้หมายความว่าไม่มีตัว ๗ ใช้ การไม่ปรากฏใช้อาจ
เกิดขึ้นจากเหตุผลดังนี้

ในสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางไม่ปรากฏ
คำที่ใช้ตัว ๗ ทั้งที่ในสมัยนี้มีกรณำเรื่องราวทางศาสนา
มาแต่งเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าหลายเรื่อง เช่น มหาชาติ
คำหลวง สมุทโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ ฯลฯ จึงนำ
จะมีการใช้คำภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีแล้ว
แต่เอกสารโบราณที่ใช้บันทึกเรื่องราวอาจสูญหายหรือ
ชำรุดไปตามกาลเวลา จึงไม่ปรากฏหลักฐานการใช้ตัว ๗

นอกจากนี้จากการตรวจสอบการใช้ตัว ๗ จาก
หนังสือวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น มหาชาติ
คำหลวง ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ด้วยอักษรขอมไทย ภาษาบาลี พบการใช้ตัว ๗ เป็น
อักษรขอมไทย เช่น “วรรณทุกสุส” “ปญทุกมุพลา”
“จณทุกพามีคเณน” “ปฏิมณทุกิตา” ฯลฯ ส่วนคำแปลร้อย
ซึ่งเขียนด้วยอักษรไทย ไม่พบการใช้ตัว ๗ เพราะผู้แต่ง
แปลคำที่มีตัว ๗ เป็นภาษาไทย มิได้นำมาใช้ในลักษณะ
คำยืม เช่น “วรรณทุกสุส ทุกธนทรัพย์เลอคลื่น”
“ปญทุกมุพลา ลางเลื่อมโลมมีแสงกำพลสรตะ”
“จณทุกพามีคเณน กลววมฤคพาลพาธ” “จตุตีสสศคาถา
ปฏิมณทุกิตา ก็ประดับด้วยพระคาถาอันมีร้อยสามสิบสี่”
ฯลฯ ทำให้ไม่ปรากฏการใช้รูปคำเดิม จึงไม่มีความจำเป็น

ต้องประดิษฐ์ตัว ๗ ขึ้นใช้ เหตุดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า
ในสมัยอยุธยายังไม่ปรากฏตัว ๗

พยัญชนะ ๗ (๒๖) ที่พบเป็นอักษรไทยย่อใน
สมุดไทยนี้ ปรากฏครั้งแรกในคำว่า *กุมภกัณหาสูร* และ
มีคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น

	(กุมภกัณหาสูร)
	(บัณฑิตนรินทร์)
	(กัณฑ์)
	(มณฑล)
	(โกณฑัญญ์)
	(มณฑล)
	(บัณฑิตกัมพล)
	(สัตว์ตบวิภังค์)

พยัญชนะ ฮ (๑)

พยัญชนะ ฮ ที่พบเป็นอักษรไทยย่อในสมุดไทย
นี้ ปรากฏใช้ ๓ คำ คำแรกคือ *พระฮาม* (พระฮาม)
และคำอื่น ๆ อีก ๒ คำ คือ *พระฮ้อม* (พยู่ฮ้อม)
และ *กระฮ่อม* (กระฮ่อม)

คำ “พระฮาม” และคำ “กระฮ่อม” เป็นภาษา
เขมร คำแรก หมายถึง รุ่งเช้า และคำที่สองหมายถึง
สีแดง ส่วนคำว่า “ฮ้อม” เป็นคำไทยที่เป็นคำเลียนเสียง
ธรรมชาติ รูปพยัญชนะที่ใช้เขียนแทนเสียง /ฮ/ ใน

ขณะนั้นมีเพียงรูปเดียวคือ ห หากใช้รูปพยัญชนะ ห
เขียนคำทั้งสามคำ เป็น “พระหาม” “กระห่อม” และ “ห้อม”
จะอ่านออกเสียงเป็นเสียงจัตวา แต่คำว่า “พระฮาม”
และ “กระฮ่อม” ในภาษาเขมรออกเสียงว่า “เปรียะเฮียม”
และ “กรอฮ่อม” ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ส่วนคำว่า “ฮ้อม”
มีเสียงวรรณยุกต์สามัญ ดังนั้นจึงต้องสร้างรูปพยัญชนะ
ฮ ขึ้น เพื่อใช้เขียนคำเขมรที่ขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ
/ฮ/ และคำไทยที่ขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ /ฮ/ ที่มีเสียง
วรรณยุกต์สามัญ

พยัญชนะไทยย่อ ฮ (๑) มีพื้นฐานเปลี่ยน
ไปเป็น ฮ ในสมัยรัตนโกสินทร์ดังนี้ (๘) (อิงอร
สุพันธ์วิวัฒน์ ๒๕๕๐ : ๓๐๒) ตัว ฮ แม้พบใช้ในสมัยต่อ
มาจนถึงปัจจุบันก็พบเป็นจำนวนน้อย โดยส่วนใหญ่เป็น
คำเลียนเสียงธรรมชาติและคำอุทาน เช่น ฮา ฮ้า ฮั ฮั๊
ฮือฮา ฯลฯ

๑.๒ สระ สมุดไทยเรื่องนี้ พบสระจำนวน
๒๕ รูป เช่นที่เคยปรากฏมาก่อน คือ -ะ -า -ิ -ี -ึ -ุ -
๘ -แ -โ -เาะ -อ -เอ -เีย -เือ -ัว -ำ -ไ -ไ -เา ฤ ฤ
ฤ ฤ และไม่พบสระจำนวน ๗ รูป คือ -ะ -ะ -โะ
-อะ -เียะ -เือะ -ัวะ ทั้งนี้ สระ -ะ และ -โะ เคยปรากฏ
ใช้มาแล้วในสมัยสุโขทัย ส่วนสระอื่น ๆ อีก ๕ รูป คือ
-ะ -อะ -เียะ -เือะ และ -ัวะ ยังไม่เคยปรากฏใช้
มาก่อน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยอยุธยาตอนต้น
และตอนกลาง ดังตารางรูปสระต่อไปนี้

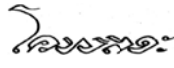

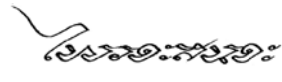

-ะ	-า	-า	-า	-า
			-	
-า	-า	-า	-ะ	-
-		-		
แะ	แะ	โะ	โ	เาะ
	-		-	
-อ	เอะ	เอ	เียะ	เีย
-		-		
เือะ	เือ	เือะ	เือ	เือ
เือ	เือ	เือ	เือ	เือ
เือ	เือ			

สระของอักษรไทยย่อทั้ง ๒๕ รูปข้างต้น ส่วนใหญ่มีรูปเหมือนเดิม มีเพียง ๒ รูปที่แตกต่างไปจากเดิม คือ สระ เาะ มีรูปดังนี้ สระ อัว มีรูปดังนี้

สระ (เาะ)

สระเาะพบใช้ครั้งแรกในสมัยสุโขทัย ในจารึกหลักที่ ๑๐๒ จารึกบ้านางคำเย็บ (พ.ศ. ๑๙๒๒) ในคำว่า “ไฟเาะะ” (อิงอร สุพันธุวิธ ๒๕๕๐ : ๔๔๑) และพบในสมัยอยุธยาตอนกลางในหนังสือออกพระวิสุทธสุนทร จดหมายฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๒๓๑ ในคำว่า ปี่เาะะ () รูปสระทั้งสองสมัยมีรูป เาะะ เช่นเดียวกัน ต่อมาสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่พบสระ เาะะ ใช้ในอักษรธรรมดาดำ แต่พบสระนี้ในอักษรไทยย่อ เป็นรูป รูปสระ -อะ นี้ ถ้าออกเสียง ออ-อะ ก็จะได้ตรงตามเสียง เาะะ ชัดเจน สระนี้ต่อมาได้กลับมาใช้รูปเดิมคือ เาะะ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

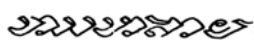

การใช้รูปสระ เาะะ () ในสมุดไทยเรื่องนี้ พบว่าใช้รูปนี้อย่างสม่ำเสมอ ในคำต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

	โคพลละ	โคเพลาะ	(หน้าต้น ๑๓ บรรทัดที่ ๒)
	จพพะ	เฉพะะ	(หน้าต้น ๑๓ บรรทัดที่ ๒)
	ไพระอะสนอะ	ไพเราะเสนาะ	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๖)
	อนุครอะห	อนุเคราะห์	(หน้าต้น ๒๘ บรรทัดที่ ๓)
	หอะ	เหาะ	(หน้าต้น ๗๒ บรรทัดที่ ๔)
	ยอะเย้อย	เยาะเย้ย	(หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๒)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการใช้รูปสระ เาะะ ( ) เช่นนี้ สอดคล้องกับรูปสระ เาะะ ( ) ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่พระองค์มีพระราชดำริประดิษฐ์รูปแบบใหม่ขึ้นใช้เขียนหนังสือไทย เช่น **จำ พะ** จำพะาะ

สระ (-ัว)

สระ ัว พบใช้ครั้งแรกในสมัยสุโขทัยในจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง มีรูปดังนี้ (-ัว) คำแรกที่พบคือคำว่า **ชาัว** (หัว) ต่อมาเมื่อมีรูปไม้หันอากาศใช้ในชวง พ.ศ. ๑๙๐๒-๑๙๐๔ ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย จึงปรากฏรูป -ัว และ -ว เมื่อมีตัวสะกด และใช้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนสระ ัว ของอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบใช้รูปที่แตกต่างกับที่ใช้ในอักษรธรรมดาดังกล่าว คือ ประกอบด้วยรูป ัว เป็น ถ้าอ่าน อุ+วอ ก็จะได้ตรงตามเสียง อัว สมุดไทยเรื่องนี้พบใช้รูปสระ อัว อย่างสม่ำเสมอ ดังตัวอย่าง

	ดัวง	ดัวัง	หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๑
	ทงหลาย	ทังหลาย	หน้าปลาย ๔๙ บรรทัดที่ ๔
	นันน	นััน	หน้าปลาย ๘๘ บรรทัดที่ ๒
	นับพัน	นับพัน	หน้าต้น ๔๘ บรรทัดที่ ๔

สระ -ว รูปนี้ปรากฏใช้เฉพาะในสมุดไทยเล่มนี้เท่านั้น รูปสระเช่นนี้ไม่พบในเอกสารโบราณอื่น ๆ

๑.๓ **วรรณยุกต์** อักษรไทยย่อในสมุดไทยเล่มนี้ ปรากฏใช้วรรณยุกต์ ๒ รูปเช่นเดียวกับที่ปรากฏใช้มาแต่สมัยสุโขทัย คือ ไม้เอก (/) และไม้โท (๒) ไม่พบไม้ตรี (๓) และไม้จัตวา (๔) ทั้งนี้อักษรแบบธรรมดาก็ไม่พบวรรณยุกต์ ๒ รูปนี้เช่นเดียวกัน วิจารณ์วรรณ อยู่เย็น (๒๕๕๑ : ๔๖-๔๗) ได้ศึกษาการใช้ไม้ตรีและไม้จัตวา พบว่ารูปวรรณยุกต์จัตวาปรากฏครั้งแรกในสมัยธนบุรีในคำว่า “หม้อ” (ชื่ออุปราชาเมือง กวางตุ้ง) ในนิราศพระยามหาอนุภาพไปเมืองจีน (นิราศกวางตุ้ง) พ.ศ. ๒๓๒๔ ส่วนรูปวรรณยุกต์ตรีปรากฏครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในคำว่า “น้ำกัก” (พระเจ้าน้ำกัก) ในหนังสือพระยามหาโยธาถึงอุบากของผู้หลาน ว่าด้วยการส่วนตัวและเบ็ดเตล็ด จ.ศ. ๑๑๖๕ (พ.ศ. ๒๓๔๖)

๑.๔ **เครื่องหมายและการใช้เครื่องหมาย** เอกสารโบราณทั่วไป พบใช้เครื่องหมาย ๒ ประเภท คือ เครื่องหมายแทนสระและเครื่องหมายประกอบการเขียนเช่นเดียวกับอักษรแบบธรรมดา

เครื่องหมายแทนสระ เครื่องหมายแทนสระที่พบตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยา มี ๕ รูป คือ เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) เครื่องหมายไม้หันอากาศ (˘) และเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (˙)

เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) และเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) ใช้กำกับคำเพื่อให้ออกเสียงสระแต่ละเสียง กล่าวคือ เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) กำกับคำให้ออกเสียง อะ เครื่องหมายฟันหนู (-) กำกับคำให้ออกเสียง ออ หรือ เออ เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) กำกับคำให้ออกเสียง โอะ ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลาย เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) และเครื่องหมายฟันหนู (-) พบใช้ปะปนกันไม่แน่นอน ส่วนเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) พบใช้กำกับคำที่ใช้สระโอะลดรูปค่อนข้างสม่ำเสมอ การใช้เครื่องหมาย (˙) พบใช้ครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางในคำว่า “กั”

เครื่องหมายแทนสระทั้ง ๕ รูปนี้ ปรากฏใช้มากในสมัยอยุธยาตอนกลาง เมื่อถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) และเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) ในเอกสารโบราณลดลงอย่างมาก อาจเป็นเพราะในสมัยต่อ ๆ มา พบใช้กำกับเสียงสระปะปนกัน การใช้เครื่องหมายดังกล่าวจึงหมดความจำเป็น ทั้งนี้เมื่อมาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ก็พบว่า ในเอกสารโบราณพบเครื่องหมายแทนสระดังกล่าว น้อยมาก เช่น ใน “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งบันทึกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

เครื่องหมายประกอบการเขียน ในสมัยอยุธยาพบใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนดังนี้ เครื่องหมายไม้ยมก (๓) เครื่องหมายฟองมัน (๑) เครื่องหมายปีกกา (๓) เครื่องหมายตีนครุ (-๓-) เครื่องหมายอังคั้น (๗) เครื่องหมายอังคั้นคู่ (๗) และเครื่องหมายโคมูตร (๓๓)

สมุดไทยเรื่องนันทโศภนันทสูตรคำหลวงซึ่งบันทึกด้วยอักษรไทยย่อ พบใช้เครื่องหมาย ๒ ประเภท คือ เครื่องหมายประกอบคำและเครื่องหมายประกอบการเขียน ดังนี้

๑.๔.๑ เครื่องหมายที่ใช้ประกอบคำ แบ่งเป็น

๑.๔.๑.๑ **เครื่องหมายแทนสระ** พบใช้ ๓ รูป คือ เครื่องหมายไม้หันอากาศ (˘) เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) และเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (˙)

๑.๔.๑.๒ เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ พบใช้ ๑ รูป คือ เครื่องหมายทัณฑฆาต (◌̣)
๑.๔.๑.๑ เครื่องหมายแทนสระ

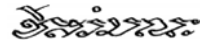

๑) เครื่องหมายไม้หันอากาศ (◌̣) เครื่องหมายนี้พบใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชยังไม่มีไม้หันอากาศใช้ คำที่ประสมสระอะ และมีตัวสะกด จะเขียนตัวสะกดนั้นสองตัวติดกัน เช่น **๓๓๓๓** (ตระพัง), **๒๓๓** (มัก) ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย จึงปรากฏรูปไม้หันอากาศ เช่น (✓) และใช้ต่อมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย และปรากฏใช้ในอักษรไทยย่อ ในสมุดไทยเรื่องนี้ด้วย แม้จะมีไม้หันอากาศใช้แล้วก็ยังปรากฏคำที่ใช้พยัญชนะตัวสะกดสองตัวอยู่ ดังตัวอย่าง

	ดข	ดั่ง	ดั่ง	หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๑
	ขมข	ทงหลาย	ทังหลาย	หน้าปลาย ๔๙ บรรทัดที่ ๔
	มม	นัมน	นัมน	หน้าปลาย ๘๘ บรรทัดที่ ๒
	มมข	นับพัน	นับพัน	หน้าต้น ๔๘ บรรทัดที่ ๔

๒) เครื่องหมายนิคหิต (◌̣) เครื่องหมายนิคหิตพบใช้มาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราช โดยใช้แทนสระ (◌̣) เช่น **๒๒๒๒** (บำเรอ) และยังใช้แทน “ม” เช่น **๓๓** (กลม) ในสมัยอยุธยาตอนต้น และยังใช้แทนพยัญชนะ ม ในคำที่ประสมสระโอะ เช่นกัน เช่น **๓๓๓** สมเด็จพระ (จารึกหลักที่ ๔๒ ด้าน ๑ บรรทัดที่ ๑๖) ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนกลาง พบใช้เครื่องหมายนี้เขียนกำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูป ในเอกสารโบราณในสมัยนั้นอย่างสม่ำเสมอ เช่น **๓๓๓๓** สมเด็จพระ (พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ) **๓๓๓๓** สมควร (หนังสือสัญญาไทย-ฝรั่งเศส) และในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้เครื่องหมายนี้ กำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูปเช่นกัน เครื่องหมายแทนสระอื่น ๆ ที่ใช้ต่อเนื่องมาแต่เดิมนิยมใช้น้อยลง รวมทั้งเครื่องหมายนิคหิตด้วย และเครื่องหมายดังกล่าวก็มิได้ใช้กำกับเฉพาะสระโอะลดรูปหนึ่ง เริ่มใช้ปะปนกันแล้ว อย่างไรก็ตามเครื่องหมายนิคหิตยังคงใช้กำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูปเป็นส่วนใหญ่

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูป เท่านั้น ไม่ใช้กำกับสระอื่นเลย และพบว่าความถี่ในการใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำที่มีสระโอะลดรูปมีจำนวน น้อยลงมาก ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในเอกสารโบราณในสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นกัน

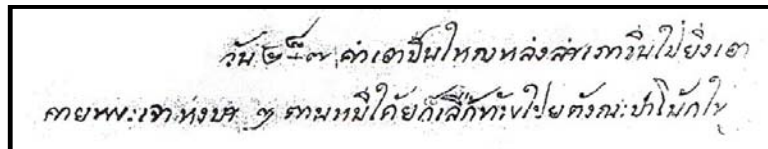
การใช้เครื่องหมายนิคหิต ในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้ในคำจำนวนไม่มากซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำภาษา บาลีสันสกฤตที่เกี่ยวกับศาสนาที่วิไลทรงประดิษฐ์คำขึ้นใช้โดยการสมาสคำบ้าง แผลงคำบ้าง ทำให้คำมีขนาดยาว และพบว่าใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งเรื่อง ดังตัวอย่าง

	พรหมมา	พรหมา	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๒)
	กาลานุกรม	กาลานุกรม	(หน้าต้น ๖๔ บรรทัดที่ ๓)
	ชีสมณะ	ชีสมณะ	(หน้าต้น ๗๘ บรรทัดที่ ๖)
	อรรถาธิคุณเณดัดม	อรรถาธิคุณเณดตม	(หน้าต้น ๗๗ บรรทัดที่ ๖)

ส่วนคำภาษาบาลีสันสกฤตทั่วไป รวมทั้งคำภาษาเขมร และคำไทย มักไม่ปรากฏใช้เครื่องหมาย
นิกหิตประกอบคำ ดังตัวอย่าง

	สมเด็จ	สมเด็จ	(หน้าต้น ๓ บรรทัดที่ ๔)
	ปลง	ปลง	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๔)
	ทรง	ทรง	(หน้าต้น ๒๘ บรรทัดที่ ๓)
	รงไชย	รงชัย	(หน้าต้น ๘๖ บรรทัดที่ ๒)

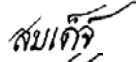
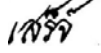
๓) เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางในพงศาวดาร
กรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ พ.ศ. ๒๒๒๓ ในคำว่า ก็ (อิงอร สุพันธุ์วิณิช ๒๕๒๗ : ๕๖๘) ดังข้อความว่า

“วัน ๕ + ๗ คำ เาเป็นใหญ่หลังสำเภาจีนไปยังเา
คยพระเจาหงษาฯ ตามหมื่นไคยก็เล็กทไปยตงณะป่าไม้ใหญ่”

(พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ ๒๕๔๙ : ๕๘-๖๐)

เครื่องหมายนี้ใช้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยปรากฏใช้ในคำว่า ก็ และคำที่
ประสมด้วยสระเอ และมีพยัญชนะสะกด ๑ เช่น

	ก็	ก็	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	เซ็นซ่า	เซ็นซ่า	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	สมเด็จ	สมเด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	สมเด็จ	เสด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่ามีเครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) กำกับพยัญชนะสะกด ๑ ด้วย อย่างไรก็ตาม คำที่ประกอบด้วยสระเอ และมีพยัญชนะสะกด ๑ บางคำ ไม่ปรากฏเครื่องหมาย (̣) ก็มี เช่น

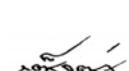

	เสด็จ	เสด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	สมเด็จ	สมเด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) กำกับบนพยัญชนะต้นของคำภาษาเขมรที่ประสมกับสระเอ โดยมีพยัญชนะสะกด จ์ และ ญ การใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) ที่กำกับบนพยัญชนะสะกด ๑ และ ญ นี้ ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าพยัญชนะดังกล่าวเป็นตัวสะกด เช่น

	สมเด็จ	สมเด็จ	(หน้าต้น ๘ บรรทัดที่ ๖)
	เสด็จ	เสด็จ	(หน้าต้น ๑๖ บรรทัดที่ ๓)
	เผด็จ	เผด็จ	(หน้าต้น ๕๔ บรรทัดที่ ๖)
	ผ่องเพ็ญ	ผ่องเพ็ญ	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๖)

ข. พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) กำกับบนพยัญชนะต้นของคำไทยที่ประสมกับรูปสระเอ และมีพยัญชนะสะกดในมาตราตัวสะกดแม่ก กด กง กน และ เกอว ดังนี้

	เหล็ก	เหล็ก	(หน้าปลาย ๑๒ บรรทัดที่ ๑)
	เจ็ด	เจ็ด	(หน้าต้น ๓๕ บรรทัดที่ ๓)
	แข็งซ่า	แข็งซ่า	(หน้าต้น ๑๔ บรรทัดที่ ๕)
	เย็น	เย็น	(หน้าปลาย ๘ บรรทัดที่ ๒)

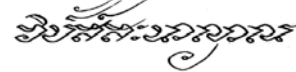

การใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ตามลักษณะทั้ง ๒ ข้อข้างต้นนี้ พบใช้เป็นครั้งแรกในอักษรไทยย่อเรื่องนันทโศภนันทสูตรคำหลวงนี้ และพบใช้ต่อมาในเอกสารโบราณสมัยอยุธยาตอนปลาย อย่างสม่ำเสมอ ดังในคำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง (พ.ศ. ๒๒๙๐) เช่น

	เห็นช่า	เห็นช่า	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	สมเด็จพระ	สมเด็จพระ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	เสด็จ	เสด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

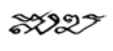
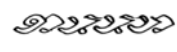

อย่างไรก็ดี การใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ในลักษณะข้างต้นเริ่มลดความนิยมใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๑.๔.๑.๒ เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ

เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ พบใช้ ๑ รูป คือ เครื่องหมายทนต์ฆาต (̣) ใช้กำกับพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไม่ปรากฏใช้เครื่องหมายทนต์ฆาตในระบบการเขียนของไทยมาก่อน จนกระทั่งถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบเครื่องหมายนี้ครั้งแรกในอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโศภนันทสูตรคำหลวง มีรูปดังนี้ ( ) แม้คนไทยใช้เครื่องหมายนี้มาถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา ๒๗๖ ปีแล้ว แต่รูปสัณฐานมิได้เปลี่ยนแปลงไปนัก ที่เปลี่ยนแปลงไปมากคือวิธีใช้ ในสมุดไทยเรื่องนันทโศภนันทสูตรคำหลวงนี้พบการใช้ที่แตกต่างกับในสมัยปัจจุบัน ในสมุดไทยเรื่องนี้พบว่าใช้เครื่องหมายทนต์ฆาตกำกับตัวสะกด ซึ่งโดยมากเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤตที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงตกแต่งคำให้ไพเราะงดงามด้วยการสมาสบ้าง การแผลงศัพท์บ้าง ทำให้คำมีขนาดยาวและอ่านยาก ด้วยสาเหตุดังกล่าว พระองค์จึงน่าจะทรงประดิษฐ์เครื่องหมายทนต์ฆาต (̣) ขึ้นเพื่อใช้กำกับพยัญชนะตัวสะกดที่มีตัวตาม ทำให้อ่านคำบาลีสันสกฤตที่ประดิษฐ์ขึ้นได้ง่าย สะดวก และถูกต้องดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

	มหาโมคคัลลานะ	มหาโมคคัลลานะ	(หน้าต้น ๑ บรรทัดที่ ๓)
	มัจฉรรย	มัจฉรรย	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๑)
	โลกุตตรธรรม	โลกุตตรธรรม	(หน้าต้น ๓ บรรทัดที่ ๕)
	สัพพัญญุตญาณ	สัพพัญญุตญาณ	(หน้าต้น ๑๖ บรรทัดที่ ๑)
	วิปัสสนาญาณ	วิปัสสนาญาณ	(หน้าต้น ๕๕ บรรทัดที่ ๓)
	สัมมาทฤษฎี	สัมมาทฤษฎี	(หน้าต้น ๒๒ บรรทัดที่ ๕)

อย่างไรก็ตาม คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ไทยยืมมาใช้จนเป็นคำไทยแล้ว และเป็นคำขนาดสั้น มักไม่พบการใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (◌◌) กำกับตัวสะกดที่มีตัวตาม เช่น

	สัตว	สัตว์	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๑)
	องค	องค์	(หน้าต้น ๑๙ บรรทัดที่ ๒)
	สงฆ	สงฆ์	(หน้าต้น ๔๖ บรรทัดที่ ๔)
	อานนท	อานนท์	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๕)
	อรหันต	อรหันต์	(หน้าต้น ๗๔ บรรทัดที่ ๓)

รวมทั้งคำไทยและคำภาษาเขมรมักไม่พบการใช้เครื่องหมายนี้เช่นกัน เช่น

	ทังปวง	ทั้งปวง	(หน้าปลาย ๑๘ บรรทัดที่ ๖)
	อันดับ	อันดับ	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๑)
	จุลเทา	จุลเทา	(หน้าปลาย ๒๙ บรรทัดที่ ๔)

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีคำภาษาเขมรบ้างที่ใช้เครื่องหมายนี้กำกับ เช่นคำ อาจ ประดิษฐ์ และคำที่มีเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (◌◌) บนพยัญชนะต้นของคำที่มีสระ เอ และมีตัวสะกด ๑ และ ญ ดังกล่าวแล้วในข้อ ๑ ข้างต้น เครื่องหมายทัณฑฆาต (◌◌) ที่ปรากฏในอักษรไทยย่อนี้ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรอาจจะทรงได้แบบอย่างมาจาก เครื่องหมายวิกรมในภาษาสันสกฤต ซึ่งใช้กำกับตัวอักษรเพื่อไม่ให้ออกเสียงเช่นกัน ดังปรากฏใช้ในจารึกอักษรมอญโบราณและอักษรขอมโบราณ ซึ่งเขียนเหนือพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด เช่น ในจารึกวัดโพธิ์ชัยเสนาราม พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ อักษรมอญโบราณ (◌◌) จารึกวัดภูบ้านหนองบัว พุทธศตวรรษที่ ๑๘ อักษรขอมโบราณ (◌◌) ทรงดัดแปลงโดยตัดหางของเครื่องหมายนี้ให้สูงขึ้น ดังนี้

การใช้เครื่องหมายทัณฑฆาตกำกับตัวสะกดพบใช้ต่อมาในเอกสารโบราณในปลายสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่พบคำที่สะกดด้วยพยัญชนะ ๑ เป็นส่วนใหญ่ เช่น

	มุขเด็จ	มุขเด็ด	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	เสดจ	เสดีจ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	ระเหจ	ระเห็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	เสดีจ	เสดีจ	(นิทานสิบสองเหลี่ยม ร.๑)

เครื่องหมายทัศนธาตุดังกล่าวนี้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่เป็นเครื่องหมายสำหรับฆ่าอักษรที่ไม่ต้องการออกเสียงเป็นครั้งแรกในสมัยธนบุรี ใช้ต่อมาจนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น คำว่า “ราชสาส์น” “สถิตย” “กำม” “อำมาตย์” “พิไชยรณฤทธิ” ฯลฯ (อิงอร สุพันธุ์วณิช ๒๕๕๐ : ๕๖๗) และใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน คนทั่วไปมักเรียกเครื่องหมายทัศนธาตุนี้ว่า การันต์ อันที่จริง การันต์ หมายถึง ตัวอักษรที่สุดของคำหรือตัวอักษรที่ไม่ออกเสียง เพราะมีทัศนธาตุกำกับไว้

๑.๔.๒ เครื่องหมายประกอบการเขียน

ในสมัยสุโขทัยพบเครื่องหมายประกอบการเขียน ๒ ชนิด คือ เครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ คือ และ และเครื่องหมายคั่นข้อความ คือ และ ต่อมาในสมัยอยุธยา พบเครื่องหมายประกอบการเขียนเพิ่มขึ้น โดยในสมัยอยุธยาตอนต้นพบเครื่องหมายไม้ยมก มีรูป ดังนี้ ในจารึกหลักที่ ๔๔ จารึกวัดสองคบ พ.ศ. ๑๙๗๖ เป็นเครื่องหมายที่ออกเสียงคำที่กำกับซ้ำอีกครั้ง เช่น

เสาท๓ ๓ ๓ ๓ ๓ เสาทง ๆ พดาก เสาทง ๆ ปฎาก (จารึกหลักที่ ๔๔ ด้าน ๑ บรรทัดที่ ๕)

ในสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย พบใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนชนิดต่าง ๆ มากขึ้น อาจเป็นเพราะเครื่องรองรับการเขียนเปลี่ยนจากวัสดุที่หนักและแข็ง เช่น หิน ลานเงิน ลานทอง ฯลฯ มาเป็นกระดาษข่อยและใบลาน ฯลฯ ซึ่งเอื้อให้สามารถประดิษฐ์เครื่องหมายได้หลากหลายชนิดและสวยงาม ที่พบใช้บ่อยครั้ง มีจำนวน ๙ ชนิด ดังนี้

เครื่องหมายตาไก่หรือฟองมัน (⊙)	ใช้ขึ้นต้นข้อความหรือบท
เครื่องหมายโคมูตร (๕๓๓)	} ใช้แสดงว่าจบเรื่องหรือจบประโยค
เครื่องหมายอังกั้นโคมูตร (๕๓๓)	
เครื่องหมายอังกั้น (7)	} ใช้คั่นข้อความบางตอนไม่ให้ปะปนกัน
เครื่องหมายอังกั้นคู่ (7)	
เครื่องหมายตีนครุ (-๓)	ใช้เขียนวันเดือนปีทางจันทรคติ มาตราเงิน และ มาตราชั่งตวงวัด
เครื่องหมายไม้ยมก (๗)	ใช้เขียนคำที่ออกเสียงซ้ำกัน
เครื่องหมายปีกกา ( )	ใช้เขียนเพื่อแสดงว่าคำหรือข้อความที่อยู่คนละ บรรทัดเป็นกลุ่มเดียวกัน
เครื่องหมายละสุด (๘)	ใช้เขียนริมบรรทัดเพื่อจัดกรอบหน้าสมุดไทย

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง พบเครื่องหมายประกอบการเขียน ๔ ชนิด บางชนิดมีหลายรูป ดังนี้

๑. เครื่องหมายตาไก่หรือฟองมัน (⊙) ใช้ขึ้นต้นข้อความใหม่มีหลายลักษณะ ดังนี้

๑.๑ ใช้เขียนขึ้นต้นข้อความใหม่ในตอนต้นเรื่องและใช้เขียนขึ้นต้นบทประพันธ์โคลงสี่สุภาพในตอนท้าย

๑.๒ ใช้ขึ้นต้นคาถาภาษาบาลีและขึ้นต้นบทแปลภาษาไทยที่มีขนาดยาวแต่ละบท ถ้าคาถาภาษาบาลีและบทแปลภาษาไทยมีขนาดสั้นจะใช้เครื่องหมายตาไก่ร่วมกัน

๒. เครื่องหมายโคมูตร (๕๓๓)

๓. เครื่องหมายอังกั้นโคมูตร (๕๓๓) มีรูปแตกต่างกันดังนี้

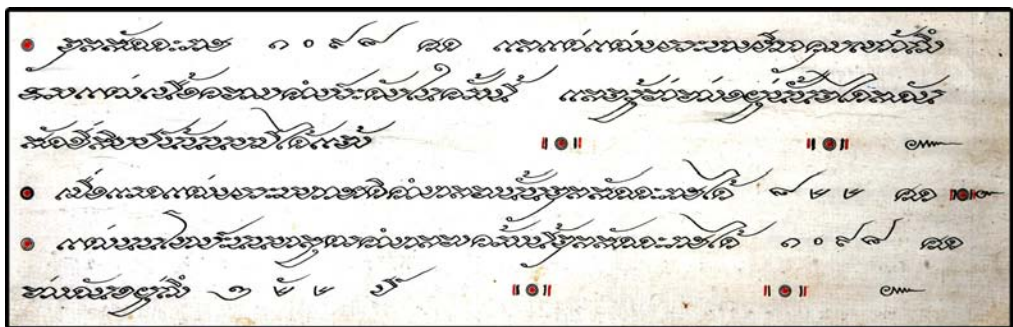
อังกั้นคู่ + โคมูตร 7 ๕๓๓

อังกั้นสาม + โคมูตร 7 ๕๓๓

๔. เครื่องหมายอังกั้นคู่ + ฟองมัน + อังกั้นคู่ || ⊙ ||

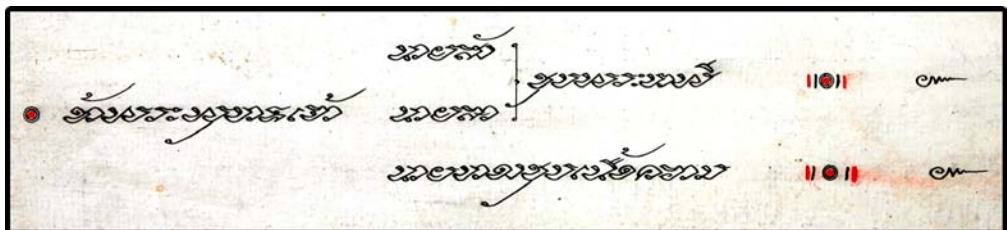
เครื่องหมายทั้ง ๔ ชนิด คือ   และ ดังกล่าว ใช้เขียนเสริมในบรรทัดที่มีตัวอักษรไม่เต็มบรรทัดเพื่อไม่ให้มีเนื้อที่ว่าง โดยเลือกนำเครื่องหมายต่าง ๆ ข้างต้น มาจัดวางมากน้อยตามแต่เนื้อที่และความเหมาะสมอย่างเป็นระเบียบสวยงาม บางบรรทัดมีเครื่องหมายชนิดเดียว บางบรรทัดนำเครื่องหมายชนิดต่าง ๆ มาประกอบกันตั้งแต่ ๑ ชนิดถึง ๓ ชนิด โดยมีเครื่องหมายโคมูตร อยู่ริมบรรทัดทำหน้าที่จัดกรอบหน้าของสมุดไทยให้สวยงามเช่นเดียวกับเครื่องหมายละสุต ( ) ที่พบในเอกสารไทยโบราณอื่น ๆ

เครื่องหมายทั้ง ๔ ชนิดนี้พบในแผ่นแรกของหน้าต้นและตอนท้ายของหน้าปลายเท่านั้น ส่วนเนื้อเรื่องนั้นเขียนเต็มบรรทัดเป็นแนวสม่ำเสมอทุกหน้า ทั้งนี้หากบางบรรทัดอาจมีที่เหลือบ้างก็จะใช้เครื่องหมายดังกล่าวเสริมให้เต็มบรรทัด ดังตัวอย่าง

การใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนเสริมให้เต็มบรรทัดในตอนท้ายของหน้าปลาย

๕. เครื่องหมายปีกกา } ใช้เขียนเพื่อแสดงว่าคำหรือข้อความที่อยู่ต่างบรรทัดเป็นกลุ่มเดียวกัน และต้องอ่านต่อเนื่องกันโดยใช้ประโยคร่วมกัน ในสมุดไทย เรื่องนี้พบแห่งเดียวในตอนท้ายของหน้าปลาย เพื่อบอกชื่อผู้เขียนสมุดไทยเรื่องนี้ ดังข้อความว่า

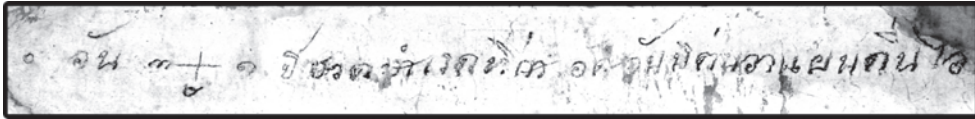
อ่านว่า

นายสัง } ชุบพระบารพี่ ||●|| ๐
 ๐ ข้าพระพุทธเจ้า นายสา }
 นายทองชุบเนื้อความ ||●|| ๐

๖. เครื่องหมายตีนครุ — ในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้เครื่องหมายตีนครุ ๓ แห่ง ดังนี้

๖.๑ ใช้บอกวันเวลาทางจันทรคติ พบ ๒ แห่ง ดังนี้

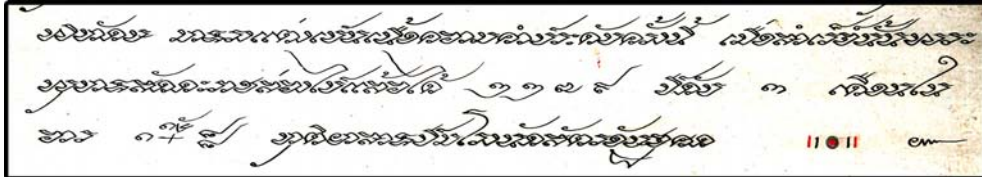
๖.๑.๑ ในบานแพนง หน้าต้น เพื่อบอกวันเวลา ดังข้อความว่า

๑ วัน ๓ + ๑ ปีชวดชำเรดที่ศกอัครจันมีต้นว่าแผ่นดินไหว...

ข้อความนี้ตรงกับวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก อัครจรรย์มีต้นว่าแผ่นดินไหว...

๖.๑.๒ ในหน้าปลาย ๘๘ ส่วนท้ายเรื่อง กล่าวถึงผู้แต่งและวันเวลาที่แต่ง ดังนี้

พิทักษ์ มาตรงแต่งเป็นเนื้อความคำประดับครั้งนี้ เมื่อสำเร็จนั้นพระ
พุทธสักกะราชล่วงไปแล้วได้ ๒๒๗๙ ปีกับ ๓ เดือนใน

วาร ๑ + ๘ พุทธศักราชปีมะโรงนักษัตรอัฐศก ||๑|| ๑๕

ข้อความนี้กล่าวว่า เรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร เมื่อครั้งทรงผนวชและ
ดำรงพระยศเป็นกรมขุนเสนาพิทักษ์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ (มีเดือน ๘ สองครั้ง)
ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก

๖.๒ ใช้บอกมาตราซึ่งตวงวัด ดังตัวอย่าง

๑ พระสมุดนี้ซึ่งได้หนัก $\frac{๒}{๒} / \frac{๒}{๑}$

ข้อความนี้ กล่าวถึงน้ำหนักของสมุดไทยเรื่องนี้ว่า หนัก ๒ ซึ่ง ๒ ต่ำลึง ๑ บาท ๒ สลึง

เครื่องหมายประกอบกรเขียนในอักษรไทยในสมุดไทยเรื่อง นันทโพนันทสูตรคำหลวง ปรากฏใช้
เช่นเดียวกันสมุดไทยอื่น ๆ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ที่ไม่ปรากฏใช้คือ เครื่องหมายละสุด (๘ หรือ :) ซึ่งใช้เขียน
ริมบรรทัดเพื่อจัดกรอบหน้าสมุดไทย แต่สมุดไทยเรื่องนี้ใช้เครื่องหมายโคมูตร (๐๓๓) เป็นเครื่องหมาย
จัดกรอบหน้าแทน ทั้งนี้ผู้เขียนประดิษฐ์ลายเส้นโค้งดงามเหมาะสมสอดคล้องกับลายเส้นอักษรไทยย่อ
ส่วนเครื่องหมายอังกั้น (๓ ||) และอังกั้นโคมูตร (๓ ๐๓๓) นั้น แม้ปรากฏใช้เช่นเดียวกับสมุดไทยอื่น ๆ
ก็ตาม แต่มิได้ใช้จับข้อความหรือคั่นข้อความในแต่ละบรรทัด สมุดไทยเรื่องนี้ใช้เขียนเสริมในบรรทัดที่มีตัวอักษร
ไม่เต็มบรรทัด โดยใช้ร่วมกับเครื่องหมายโคมูตรดังกล่าวแล้วข้างต้น

ส่วนเครื่องหมายอีกชนิดที่ไม่ปรากฏในอักษรไทยย่อในสมุดไทยเล่มนี้คือ เครื่องหมายไม้ยมก (๗) เครื่องหมายไม้ยมกใช้กำกับคำที่ออกเสียงซ้ำกัน สมุดไทยเล่มนี้ปรากฏคำที่ออกเสียงซ้ำกัน แต่ไม่พบว่าใช้เครื่องหมายนี้เหมือนเอกสารโบราณอื่น ๆ โดยปรากฏใช้การเขียนคำนั้น ๆ ซ้ำกันสองครั้งเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย ซึ่งยังไม่มีเครื่องหมายนี้ใช้ เครื่องหมายไม้ยมกมีใช้ในสมัยอยุธยาตอนต้น ในจารึกหลักที่ ๔๔ จารึกวัดส่องคบ ๓ พ.ศ. ๑๙๗๖ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโศปนนทสูตรคำหลวง พบใช้คำซ้ำจำนวน ๖ คำ เช่น

แปลกแปลก (หน้าปลาย ๑๐ บรรทัดที่ ๓)

กร่วมกร่วม (หน้าปลาย ๓๐ บรรทัดที่ ๖)

พลันพลัน (หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๑)

ไปไป (หน้าปลาย ๕๐ บรรทัดที่ ๑)

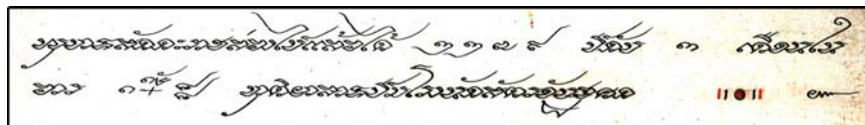
๑.๕ ตัวเลขไทยย่อและการใช้

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโศปนนทสูตรคำหลวง พบตัวเลขไทย ๙ ตัว ไม่พบ ๑ ตัว คือ เลข ๖ ดังนี้

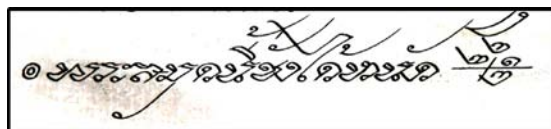
					-				๐
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐

ตัวเลขไทยย่อนั้น พบว่ามีการประดิษฐ์เส้นอักษรให้หักเหลี่ยมมุมอย่างดงามเช่นเดียวกับตัวอักษรอื่น ๆ กล่าวคือ เส้นของตัวเลขจะเฉียงขนานรับกับพยัญชนะและสระ

การใช้ตัวเลข พบใช้ระบุเวลา วัน เดือน ศักราช จำนวน และน้ำหนัก ดังตัวอย่าง

ตัวเลขที่ใช้ระบุวัน เดือน และศักราชในสมุดไทยเรื่องนันทโศปนนทสูตรคำหลวง

ตัวเลขที่ใช้ระบุน้ำหนักในสมุดไทยเรื่องนันทโศปนนทสูตรคำหลวง

๒. อักษรวิธีของอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง

อักษรวิธีหรือระบบการเขียนอักษรไทยย่อโดยทั่วไปที่ปรากฏในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้คล้ายคลึงกับอักษรวิธีของอักษรไทยแบบธรรมดาที่พบในสมัยอยุธยา มีเป็นส่วนน้อยที่มีอักษรวิธีแตกต่างกัน ดังจะได้กล่าวรายละเอียดเป็น ๒ ประเด็น คือ การประกอบรูปคำและการสะกดคำ

๒.๑ การประกอบรูปคำ

๒.๑.๑ การเขียนพยัญชนะและสระ อักษรไทยย่อจะเขียนพยัญชนะและสระเป็นตัว ๆ ต่อเนื่องติดกันเกือบไม่มีช่องไฟระหว่างตัวอักษร เช่น *วงษรรวงษ* (พจนพากย) ไม่พบการเขียนพยัญชนะสองตัวเชื่อมต่อกันเป็นคำเดียวกัน อันเป็นลักษณะที่ปรากฏโดยทั่วไปในอักษรแบบธรรมดา เช่น คำว่า พระ เขียน *พพ* พญา เขียน *พญ* เป็นต้น

๒.๑.๒ การใช้พยัญชนะซ้อนแบบขอม สมุดไทยเรื่องนี้พบการใช้เชิง ญ ซ้อนตัว ซ ดังนี้ *ญญ* การใช้พยัญชนะซ้อน ซญ นี้ พบใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น *ญญ* และนิยมใช้มาถึงสมัยอยุธยา เช่น *ญญ* และพบใช้ เช่นนี้มาจนถึงเมื่อมีการพิมพ์เกิดขึ้นแล้ว ก็ยังปรากฏใช้ในการพิมพ์ด้วย เช่น *ญญ* (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ ๒๕๕๑ : ๓๒๗)

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบคำที่ใช้พยัญชนะซ้อน ซญ ดังนี้

<i>สรรรพชญ</i>	สรรรพชญ	สรรรพชญ	(หน้าต้น ๙๖ บรรทัดที่ ๒)
<i>วงษรรวงษ</i>	พระศรีสรรรพชญ	พระศรีสรรรพชญ	(หน้าต้น ๑๕ บรรทัดที่ ๔)
<i>ปรีชญ</i>	ปรีชญา	ปรีชญา	(หน้าต้น ๕๗ บรรทัดที่ ๖)

๒.๑.๓ การประกอบพยัญชนะกับสระ อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบการประกอบพยัญชนะเชื่อมต่อกับสระ ๒ ลักษณะคือ

๑) พยัญชนะที่มีหางแยกจากตัวพยัญชนะ เช่นตัว ป และ ฝ เมื่อประกอบกับสระ -า - และ -ี จะเขียนต่อเนื่องกับพยัญชนะ ดังตัวอย่าง

<i>ป้าแก้ว</i>	ป้าแก้ว	ป้าแก้ว	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๔)
<i>เพชรปาณี</i>	เพชรปาณี	เพชรปาณี	(หน้าต้น ๖๘ บรรทัดที่ ๓)
<i>ฝ้าฝาย</i>	ฝ้าฝาย	ฝ้าฝาย	(หน้าต้น ๕๙ บรรทัดที่ ๒)
<i>ฝี่ค้อน</i>	ฝี่ค้อน	ฝี่ค้อน	(หน้าปลาย ๑๐ บรรทัดที่ ๖)

๒) พยัญชนะที่มีหาง คือ ตัว ข ฃ ส ศ เมื่อประกอบกับสระ -า ส่วนหางจะอยู่ด้านข้าง โดยหาง ข จะอยู่ที่บนเส้นสระ-า ส่วน ส และ ศ หางจะอยู่ด้านข้างของพยัญชนะ ไม่เขียนเส้นตั้งขึ้นเช่นปกติ ดังตัวอย่าง

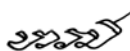
 สุขเมรุราชา สุขเมรุราชา (หน้าต้น ๒๕ บรรทัดที่ ๕)

 เบื้องซ้าย เบื้องซ้าย (หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๔)

 สาขาดา ศาสดา (หน้าต้น ๖๖ บรรทัดที่ ๕)

๓) พยัญชนะที่ไม่มีหาง พยัญชนะที่ไม่มีหางแต่ปลายเส้นอักษรของเส้นหลังลากขึ้นข้างบน เช่น น บ ป ผ พ ม ย เมื่อประกอบกับสระ -า -ิ -ี จะเขียนต่อเนื่องเป็นเส้นเดียวกัน เช่น

 พายใน ภายใน (หน้าปลาย ๔๖ บรรทัดที่ ๓)

 บารมี บารมี (หน้าต้น ๕๘ บรรทัดที่ ๕)

 คายพิศ คายพิช (หน้าปลาย ๕๕ บรรทัดที่ ๔)

ส่วนพยัญชนะที่ไม่มีหางแต่ปลายเส้นอักษรของเส้นหลังลากลงข้างล่าง เช่น ก ค ง ต ท ร ล ว เมื่อประกอบกับสระ -า จะลากเส้นสระต่อกับตัวพยัญชนะ เช่น

 สีลาอาศน สีลาอาสน์ (หน้าต้น ๖๘ บรรทัดที่ ๔)

 วาจาท่าน วาจาท่าน (หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๑)

ถ้าหากประกอบกับสระ -ิ -ี จะเขียนสระติดกัน โดยปลายสระจะเขียนติดกับเส้นตัวอักษรหรือมุมขวาของตัวอักษร เช่น

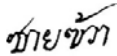

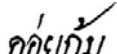
 วิมุตติ วิมุตติ (หน้าต้น ๖๑ บรรทัดที่ ๔)

 ทิวาราตรี ทิวาราตรี (หน้าต้น ๒๙ บรรทัดที่ ๑)

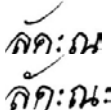
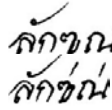
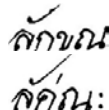
๔) การใช้และการวางรูปสระและวรรณยุกต์ เมื่อประกอบรูปคำ อักษรไทยย่อมีการใช้และการวางรูปสระและวรรณยุกต์ในตำแหน่งที่ตรงกับอักษรวิธีในปัจจุบันอย่างเป็นระบบเดียวกัน ดังตัวอย่าง

	ด้วย	ด้วย	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๒)
	เมื่อ	เมื่อ	(หน้าต้น ๑๘ บรรทัดที่ ๕)
	เครื่อง	เครื่อง	(หน้าต้น ๒๖ บรรทัดที่ ๒)

ส่วนอักษรไทยแบบธรรมดาในช่วงสมัยอยุธยา การใช้และวางรูปสระและวรรณยุกต์ไม่ตรงตามตำแหน่ง เช่นอักษรวิธีในปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

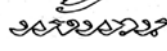
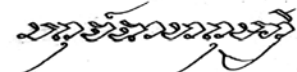
	ชายช้า	ชายช้า	(ตำราแผนคชลักษณ์)
	ที่นั่ง	ที่นั่ง	(ตำราแผนคชลักษณ์)
	ด้วย	ด้วย	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	ค้อยก้ม	ค้อยก้ม	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

๒.๑.๔ การสะกดคำ การเขียนตัวสะกดการันต์ในเอกสารโบราณต่าง ๆ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการเขียน มักจะเขียนตามเสียงที่อ่านจะสะกดอย่างไรก็ได้ให้สื่อสารได้ตามต้องการ เอกสารโบราณในสมัยอยุธยา แม้ในหน้าเดียวกันเขียนคำคำเดียวกันก็สะกดแตกต่างกัน ดังเช่นในพระสมุดตำราแผนคชลักษณ์ สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๙๑) พบคำบางคำเขียนแตกต่างกันในเล่มเดียวกันอย่างหลากหลาย ดังนี้

ใหญ่			
ลักษณะ			

ลักษณะดังกล่าวปรากฏสืบทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาเมื่อมีระบบการพิมพ์และการจัดทำพจนานุกรมของชาวต่างชาติขึ้นในสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ การสะกดคำจึงเริ่มมีระบบมากขึ้น

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้ พบว่า เริ่มมีการสะกดคำที่เป็นระบบ ต่างกับเอกสารโบราณอื่น ๆ ในช่วงเดียวกัน คำส่วนใหญ่แม้เขียนไม่เหมือนปัจจุบัน แต่ก็เขียนสะกดคำตรงกันตลอดทั้งเล่ม ดังตัวอย่างคำที่สะกดการันต์เหมือนกันตั้งแต่หน้าต้นถึงหน้าปลายซึ่งแตกต่างกับการเขียนคำในปัจจุบัน

	จําเรอญ	จําเริญ	(หน้าปลาย ๒๐ บรรทัดที่ ๖)
	เดียรฉาน	เดรัจฉาน	(หน้าต้น ๓๙ บรรทัดที่ ๕)
	ฐรรมา	ฐรรมา	(หน้าปลาย ๔ บรรทัดที่ ๔)
	ประเสอรรดิ	ประเสริฐ	(หน้าต้น ๔๓ บรรทัดที่ ๔)
	บัญญัติ	บัญญัติ	(หน้าต้น ๓๙ บรรทัดที่ ๓)
	พังพาน	พังพาน	(หน้าต้น ๘๑ บรรทัดที่ ๒)
	มฤจฉาทฤษฏี	มฤจฉาทฤษฏี	(หน้าต้น ๗๘ บรรทัดที่ ๕)

สมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้บันทึกด้วยอักษรไทยย่อที่มีพื้นฐานตัวอักษรที่งดงามที่สุด การพบพยัญชนะ ๓ และ ฮ ในสมุดไทยเรื่องนี้ทำให้อักษรไทยมีจำนวนครบ ๔๔ ตัวเป็นครั้งแรก และยังพบ เครื่องหมายทัณฑฆาตเป็นครั้งแรกโดยใช้กำกับบนพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด ส่วนสระนั้นพบใช้เช่นเดียวกับรูปอักษร ธรรมดา แต่สระเอาะและสระอวมีรูปแตกต่างไป นอกจากนี้ยังพบว่าอักษรวิธไม่แตกต่างกับอักษรวิธของอักษรไทย แบบธรรมดามากนัก แต่อักษรวิธอักษรไทยย่อเริ่มมีระบบที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งการใช้และการวางตำแหน่งสระ การใช้และการวางตำแหน่งวรรณยุกต์ การสะกดคำ การใช้เครื่องหมาย ทำให้การบันทึกอักษรไทยย่อในเรื่องนี้ มีแบบแผน ประณีต งดงามกว่าการบันทึกของสมุดไทยในยุคก่อน หรือแม้แต่ในยุคเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (๒๕๓๗). "วิวัฒนาการของอักษรไทย และภาษาไทย." ใน **ภาษาและวรรณกรรม เลิศล้ำมรดกไทย**, ๑๑-๑๘. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (๒๕๕๔). **จากลายสือไทยสู่อักษรไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (๒๕๕๔). "อักษรไทยย่อ : อักษรไทยที่ถูกลืม." **วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร** ๓๓ (๑) : ๗-๔๒.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ. ๒๕๔๙, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช.

วิภาวรรณ อยู่เย็น. (๒๕๕๑). **วิวัฒนาการการใช้รูป วรรณยุกต์ตรีและจัตวาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษร ศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิงอร สุพันธ์ุณิข. (๒๕๕๐). **วิวัฒนาการอักษรและ อักษรวิธไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โครงการ เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ ๑๒๓.

เศรษฐกิจสร้างสรรค์: ความหมาย แนวคิด และโอกาส สำหรับประเทศไทย

Creative Economy: Definition, Concept and Opportunity for Thailand

นพพร จันทร์นำชู¹

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของบทความนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความมีส่วนร่วม ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจระดับฐานราก และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถสร้างโอกาสสำหรับประเทศไทย ในการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจากการสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันด้วยต้นทุนต่ำ มาเป็นการสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันด้วยความคิดสร้างสรรค์ และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

Abstract

The objective of this article is to show that creative economy is knowledge and creativity used for creating jobs, income and participation. It also promotes human development, local wisdom strengths for grounded economy, and supports changes in economic environment. Moreover, The creative economy creates opportunities for Thailand to change its economic strategy from taking advantage of competition in the low-cost economy to competition in the creative one. This, in the end, would bring about balanceable and sustainable development.

คำสำคัญ: เศรษฐกิจสร้างสรรค์, ประเทศไทย

Keywords: Creative Economy, Thailand

บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่เน้นการผลิตจำนวนมาก เพื่อให้เกิดการประหยัดจากขนาดและการลดต้นทุนการผลิต อันนำมาซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้ทรัพยากรของชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นเพียง

วัตถุดิบราคาถูกเพื่อสนับสนุนการเติบโตของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม อีกทั้งยังทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม (อภิชาติ พันธเสน, 2535: 6-8) แต่ด้วยเงื่อนไขในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้แต่ละประเทศไม่สามารถใช้ต้นทุน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การผลิตที่ต่ำในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้อีกต่อไป ประกอบกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนา เศรษฐกิจบนฐานความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนา เศรษฐกิจที่จะสามารถนำความรู้ นวัตกรรม และความคิด สร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2552ก: 12) บทความนี้จึงต้องการนำเสนอ ถึงความหมายและความเป็นมาของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากนั้นเป็นการนำเสนอแนวคิดและความสำคัญของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์สภาพการณ์และโอกาสของประเทศไทย ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และข้อเสนอเพื่อ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาประเทศ ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังไม่มี การนิยามที่ได้รับการยอมรับร่วมกัน หากแต่มีการปรับใช้ ความหมายให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ และเป็นความหมายในลักษณะองค์รวมที่เชื่อมโยงกัน อย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ เทคโนโลยี ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

จอห์น ฮาวกินส์ (Howkins, 2001: 3) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์

หน่วยงานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สำนักงาน วัฒนธรรม สื่อ และกีฬาแห่งสหราชอาณาจักร (Creative Industries Task Force, 2001: 5) ได้ให้ความหมายของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ว่าหมายถึงเศรษฐกิจที่ประกอบด้วย อุตสาหกรรมที่มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของ บุคคล ทักษะความชำนาญ และความสามารถพิเศษ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่ง และสร้างงานให้เกิดขึ้นได้ และสามารถส่งมอบและส่งผ่าน

จากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD, 2008: 3-4) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ไว้ว่าครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

- เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับศักยภาพในการใช้สินทรัพย์ ทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative assets) เพื่อพัฒนา และสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ

- สนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน การสร้างรายได้ การสร้างความมีส่วนร่วมทางสังคม การส่งเสริมความ หลากหลายทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์

- ครอบคลุมถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยี สินทรัพย์ ทางปัญญา และการท่องเที่ยว

- เป็นชุดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระดับฐานรากเข้ากับเศรษฐกิจ ในระดับมหภาค

- เป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ที่จะนำไปพัฒนานโยบายด้านวัฒนธรรมเชิงบูรณาการ เพื่อการพัฒนา

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างงาน การสร้างรายได้ และการสร้างความ มีส่วนร่วมในสังคม เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากให้เข้ากับเศรษฐกิจมหภาค อันนำไปสู่ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ความเป็นมาของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม โดยมุ่งผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะเหมือนกันแก่ ผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม และมีการผลิตจำนวนมาก (Mass production) เพื่อให้เกิดการประหยัดจากขนาด (Economy of scale) ส่งผลให้ต้นทุนต่อหน่วยในการผลิต ลดลง และทำให้กำไรของผู้ประกอบการสูงขึ้น อีกทั้ง การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ยังทำ

ให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และเป็นแหล่งสนับสนุนแรงงานราคาถูกในการทำหน้าที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตให้แก่ภาคอุตสาหกรรมในเมือง (วิทยากร เชียงกูล, 2526: 18) ซึ่งเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทางเศรษฐกิจจากการใช้ปัจจัยการผลิตราคาถูก (Factor driven economy) วิธีการผลิตดังกล่าวส่งผลให้ทรัพยากรในชุมชนถูกนำมาใช้อย่างสิ้นเปลือง อีกทั้งวิธีการผลิตของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมยังทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง (อภิชาติ พันธเสน, 2535: 6-8) ยิ่งไปกว่านั้น ความรู้ของชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนถูกทำให้ไม่มีบทบาทและความสำคัญใดๆ ภายใต้การพัฒนาตามระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม

แต่ด้วยเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนผ่านจากยุคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (Industrial economy) มาสู่ยุคเศรษฐกิจข้อมูลข่าวสาร (Information economy) ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสำคัญ จนถึงยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge economy) โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานการผลิตและบุคลากรของประเทศ (ซูวิทย์มิตรชอบ, 2553: 1) และเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความได้เปรียบทางความคิดสร้างสรรค์ (Innovation driven economy) นั่นคือ ความสามารถในการใช้ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และธุรกิจรูปแบบใหม่ รวมทั้งสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าประเทศอื่นๆ (ซีดาร์ ไรลีย์, 2553: 5) นอกจากนี้ รูปแบบวิถีการบริโภคที่มีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การแข่งขันทางธุรกิจไม่สามารถใช้ต้นทุนและราคาที่ทำเป็นสิ่งที่กระตุ้นการบริโภคและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Comparative advantage) ได้อีกต่อไป รวมไปถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้รูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจต้องเปลี่ยนแปลงจาก

เดิมไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ที่ใช้ความรู้ นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศหลุดพ้นจากการพึ่งพาปัจจัยการผลิตราคาถูก และใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างสิ้นเปลือง และเปลี่ยนมาเป็นการพัฒนาประเทศที่อาศัยการเชื่อมโยงกัน ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ อยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมเข้ากับการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีดังนี้ (UNCTAD, 2008: 15-21)

1) **ด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative industry)** หมายถึง วงจรของการคิด การผลิต การจำหน่าย แจกจ่ายสินค้าและบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative goods and services) และทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวัตถุดิบ โดยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สร้างทั้งสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมที่มีทั้งความคิดสร้างสรรค์ มูลค่าทางเศรษฐกิจ และสามารถตอบสนองความต้องการทางการตลาด ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ผู้ประกอบการในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงเครือข่ายทางธุรกิจขนาดใหญ่ในระดับประเทศและระดับโลก

2) **ด้านทรัพยากรมนุษย์ (People)** ทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มี 2 ส่วน

ส่วนแรกคือ ชั้นสร้างสรรค์ (Creative class) ชั้นสร้างสรรค์จะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ คุณค่า ความเป็นปัจเจก ความยืดหยุ่น ความเปิดกว้าง และความหลากหลายในการสร้างแนวคิด รูปแบบและผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังที่ริชาร์ด ฟลอริดา (Richard Florida) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชั้นสร้างสรรค์ ไว้ในหนังสือ *The rise of the creative class* ในปี 2002 ระบุว่า ด้วยแรงขับของสำนักในด้านดีจะทำให้การทำงานด้วยพลังสร้างสรรค์ของกลุ่มชั้นสร้างสรรค์เหล่านี้ ส่งผลที่ดีทั้งต่อผลิตภัณฑ์ ผลงาน และส่งผลในด้านสังคมด้วย ซึ่งหมายถึงว่ากิจกรรมต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับงานของพวกเขา นั้น จะนำไปสู่การมีชีวิตที่มีความสุขและรวมทั้งการพัฒนามนุษยชาติที่ดีขึ้น (วิริยะ สว่างโชติ, 2552: 20-23) กลุ่มชั้นสร้างสรรค์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และการพัฒนาเศรษฐกิจ ผ่านความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ส่วนที่ 2 ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Creative entrepreneurs) จอห์น ฮาวกินส์ ได้นิยามความหมายของผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ว่าเป็นผู้มีลักษณะคล้ายกับผู้ประกอบการในรูปแบบดั้งเดิมที่ยังคงให้ความสำคัญกับการแสวงหารายได้และผลประกอบการ และนำทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น วัตถุดิบ แรงงาน เครื่องจักร มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตสินค้าและบริการให้ตอบสนองความต้องการของตลาด แต่จะมีข้อแตกต่างที่สำคัญตรงที่ ผู้ประกอบการสร้างสรรค์จะใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นทรัพยากรในการสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้น สามารถแปลงความคิดให้เป็นธุรกิจ มีความคิดริเริ่ม มีหัวใจของนักธุรกิจ และสามารถสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่จะแสดงถึงสมรรถนะของผลิตภัณฑ์ที่จะเข้าสู่ตลาด (Howkins, 2001: 5) ดังนั้น องค์กรและสังคมที่ใช้เพียงความคิดสร้างสรรค์ของคนบางกลุ่ม จะส่งผลให้องค์กรและสังคมนั้นมีความก้าวหน้าอยู่ในระดับต่ำ ส่วนองค์กรและสังคมที่สามารถทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่ทั้งในระดับผู้ประกอบการและบุคลากรได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ

ของการคิดสร้างสรรค์ องค์กรและสังคมนั้นจะเป็นองค์กรและสังคมที่มีทั้งศักยภาพและโอกาสในการสร้างสรรค์ได้อย่างไม่สิ้นสุด

3) **ด้านพื้นที่** พื้นที่เป็นองค์ประกอบสำหรับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ **ส่วนที่ 1 เมืองสร้างสรรค์ (Creative city)** ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ในที่นี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของการปรับปรุงภูมิทัศน์หรือการพัฒนาเมืองในเชิงท่องเที่ยวเพียงด้านเดียว แต่ยังหมายถึงแนวคิดของการพัฒนาเมืองที่สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจจากความคิดสร้างสรรค์ ที่เป็นแหล่งดึงดูดและเป็นศูนย์รวมของชั้นสร้างสรรค์และผู้ประกอบการสร้างสรรค์จากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากชั้นสร้างสรรค์เหล่านี้เปรียบเหมือนสินค้าที่เคลื่อนที่ไปทั่วโลก เพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจสร้างสรรค์ (อภิสิทธิ์ ไส้สุตรกุล, 2553: 15-16) เมืองสร้างสรรค์ จึงเป็นพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลากหลายประเภท เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ในหน้าที่ทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองและเป็นพื้นที่ของการสร้างสรรค์สินค้าและบริการ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความเป็นเมืองสร้างสรรค์ประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพ 4 ประการ ประการแรกคือ การมีพื้นที่สาธารณะที่ทำให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ประการที่สอง คือ การเชื่อมโยงผู้คนด้วยเส้นทางสัญจร ประการที่สาม คือ การเป็นศูนย์รวมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร แหล่งบันเทิง แหล่งความรู้ และประการที่สี่ คือ การมีระบบขนส่งสาธารณะรองรับความเป็นเมืองสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาพัฒนาเมืองให้มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์และโครงสร้างที่ทันสมัย เพื่อให้ลักษณะทางกายภาพของเมืองมีปฏิสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างคนกับเมือง ซึ่งการสร้างบรรยากาศของความเป็นเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นเมืองที่เปิดกว้างทางความคิด มีสถานที่ที่เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้และมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิด

กระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจ ทั้งในแหล่งพื้นที่เมืองและผ่านเครือข่ายทั่วโลก พร้อมทั้งมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการพัฒนาผลงาน การอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ วิสัยทัศน์ผู้นำของเมืองและประเทศที่เข้าใจถึงกระบวนการสร้างเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ความคิดสร้างสรรค์ การประกอบธุรกิจและการอยู่อาศัย รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์ (อภิสิทธิ์ ไส้สัทรูโกล, 2553: 17-18)

ส่วนที่ 2 การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative cluster) การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เป็นการรวมตัวของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจการที่มีจุดประสงค์ร่วมในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ทั้งที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันและในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ให้มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยง และเสริมกิจการซึ่งกันและกัน อย่างครบวงจร (Commonality and complementary) ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงในแนวตั้ง (Vertical linkage) ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และการสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงในแนวนอน (Horizontal linkage) ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจและหน่วยงานสนับสนุนอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เช่น ธุรกิจบริการ สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการสร้างเครือข่าย เช่น การสร้างความชำนาญเฉพาะ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีการผลิต การแบ่งปันแลกเปลี่ยนอุปกรณ์การผลิต การเพิ่มผลิตภาพ และการสร้างนวัตกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาประเทศ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความสำคัญในฐานะที่เป็นทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ที่จะส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในประเด็นดังต่อไปนี้ (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2552: 106; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552ข: 53-65)

1) **ด้านทรัพยากรมนุษย์** การผลิตในลักษณะอุตสาหกรรมแบบเดิมจะเน้นการใช้เครื่องจักร ทำงานร่วมกับแรงงาน โดยให้แรงงานทำงานเฉพาะด้าน และทำงานในรูปแบบเดิมตลอดเวลา ให้เกิดความชำนาญเพื่อลดต้นทุนการผลิต และทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันจากต้นทุนการผลิตที่ต่ำ โดยไม่จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการทำงานให้แก่แรงงาน นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการขาดแคลนแรงงานราคาถูก และการแข่งขันจากประเทศอื่นที่มีค่าจ้างแรงงานถูกกว่า ขณะที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะส่งเสริมการจ้างงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจากความคิดสร้างสรรค์ และไม่จำเป็นต้องลดค่าจ้างแรงงานให้ต่ำเพื่อแข่งขันกับสินค้าของประเทศอื่น

2) **ด้านความรู้** การผลิตในลักษณะอุตสาหกรรมแบบเดิม ผู้ประกอบการเพื่อการส่งออกส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้รับจ้างผลิตที่รอคำสั่งซื้อจากต่างประเทศ และจำเป็นต้องพึ่งพาเงินลงทุน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งผู้ประกอบการไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ของตนให้เข้ากับเครื่องจักร อุปกรณ์ และเทคโนโลยีในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเอง และไม่สามารถสร้างโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ และเพิ่มผลิตภาพของอุตสาหกรรมโดยอาศัยพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ ทำให้มูลค่าของผลผลิตที่ประเทศได้รับจากการประกอบการอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่การพัฒนา

ประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตจากต่างประเทศ แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้ประกอบการสามารถใช้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการผลิตในชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินลงทุนจำนวนมาก และสามารถใช้จ่ายเงินลงทุนจากสมาชิกของกลุ่มหรือชุมชน อันเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมให้แก่คนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

3) ด้านสิ่งแวดล้อม ในอดีตการผลิตในลักษณะอุตสาหกรรมแบบเดิม รัฐมักผ่อนปรนเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อจูงใจนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนจากต่างประเทศ แต่ปัจจุบันเงื่อนไขและข้อจำกัดของการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะมีมากขึ้น ทั้งข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อม ข้อจำกัดด้านสุขภาพ ข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ทำให้การลงทุนในอุตสาหกรรมแบบเดิมไม่สามารถทำได้อย่างปราศจากข้อจำกัดเช่นในอดีต ขณะที่การพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพ เนื่องจากเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ไม่จำเป็นต้องมีการลงทุนขนาดใหญ่ เช่น ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรมบริการรูปแบบและมักเป็นธุรกิจด้านการให้บริการ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

4) ด้านความยั่งยืน อุตสาหกรรมแบบเดิมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่รับจ้างผลิตตามคำสั่งซื้อ และจำเป็นต้องซื้อวัตถุดิบ เครื่องจักร เทคโนโลยี และตลาดต่างประเทศ อีกทั้งต้องลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนค่าจ้างแรงงานให้ต่ำลง เพื่อจูงใจนักลงทุนต่างประเทศให้เข้ามาลงทุน ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจโลก ทำให้โครงสร้างการผลิตในประเทศมีความอ่อนแอและได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลก

ได้ง่าย ขณะที่การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้าและบริการ มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับสินค้าในกลุ่มที่ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันอยู่แล้ว ทำให้ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องกตราคาสินค้าให้ต่ำเพื่อแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น รวมทั้งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มสินค้าที่สอดคล้องกับศักยภาพของประเทศ จึงสามารถลดความเสี่ยงจากการพึ่งพามาตรเศรษฐกิจใดภาคเศรษฐกิจหนึ่ง ซึ่งช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมีความยั่งยืนมากกว่า

เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนา ที่จะสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมความรู้ของชุมชน ส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และสร้างความยั่งยืนให้แก่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสของประเทศในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สภาพการณ์และโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย ได้มีการกำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ครอบคลุมงานสร้างสรรค์ในหลายด้าน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552ข: 67) ได้จัดแบ่งสินค้าและบริการภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยยึดตามกรอบของ UNCTAD ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ด้าน

1. ด้านมรดกวัฒนธรรมและธรรมชาติ ประกอบด้วยงานฝีมือและหัตถกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ การแพทย์แผนไทย และอาหารไทย
2. ด้านศิลปะ ประกอบด้วย ศิลปะการแสดง และทัศนศิลป์
3. ด้านสื่อสมัยใหม่ ประกอบด้วย ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การกระจายเสียง และดนตรี

4. ด้านงานสร้างสรรค์และออกแบบประกอบด้วย พบว่า มีมูลค่าเฉลี่ย 1,010,081.02 ล้านบาท หรือคิด การออกแบบ แฟชั่น สถาปัตยกรรม การโฆษณา และ เป็นร้อยละ 11.2 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศมวลรวม ซอฟต์แวร์ (Gross Domestic Product: GDP) โดยมีสัดส่วนที่ เมื่อพิจารณามูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ลดลงจากร้อยละ 12.04 ในปี พ.ศ.2549 เป็นร้อยละ ของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2549 ถึงปี พ.ศ. 2553 10.33 ในปี 2551 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย

พ.ศ.	มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (ล้านบาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)
2549	944,842.74	12.04
2550	972,072.14	11.40
2551	1,021,671.48	11.25
2552	994,926.48	11.00
2553	1,116,892.25	10.33
เฉลี่ย	1,010,081.02	11.2

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

เมื่อพิจารณามูลค่าของอุตสาหกรรมที่มีความคิด มีมูลค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ รองลงมาคือด้านสื่อสมัยใหม่ สร้างสรรค์ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2553 ด้านศิลปะ และด้านการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม จำแนกรายด้านได้ดังนี้ ด้านงานสร้างสรรค์และออกแบบ และธรรมชาติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จำแนกรายด้าน

พ.ศ.	หน่วย: ล้านบาท				
	การสืบทอดมรดกทาง วัฒนธรรมและธรรมชาติ	ศิลปะ	สื่อ สมัยใหม่	งานสร้างสรรค์ และออกแบบ	รวม
2549	84,660.61	163,690.06	244,875.39	451,616.68	944,842.74
2550	83,650.19	175,569.96	256,068.68	456,783.33	972,072.16
2551	86,725.01	189,035.20	268,304.08	477,553.20	1,021,617.49
2552	85,821.01	168,904.59	268,898.43	471,302.45	994,926.48
2553	99,249.16	197,733.65	288,544.68	531,364.76	1,116,892.25
เฉลี่ย	88,021.20	178,986.69	265,338.25	477,724.08	1,010,070.22

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

อย่างไรก็ตาม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ยังไม่ได้มีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยไว้อย่างชัดเจน ทำให้ขาดการมองภาพรวมการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้มีการกำหนดให้ยุทธศาสตร์การสร้างสรรค์ที่มีเสถียรภาพบนฐานความรู้ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน บนหลักการพื้นฐานของแนวคิดการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมผนวกกับจุดแข็งทางด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

ดังนั้น โอกาสของประเทศไทยในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจากการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูก ไปสู่การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและพัฒนาเศรษฐกิจจากความคิดสร้างสรรค์ ด้วยโอกาสดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552: 70-71; เจริญชัย ไชยไพฑูริย์วงศ์, 2552: 28)

1) กระแสความนิยมในวัฒนธรรมตะวันออก ส่งผลให้เกิดความต้องการสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมของประเทศในทวีปเอเชีย ทั้งประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศอินเดีย รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นเวลานาน และเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย มาเสริมสร้างกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจของการผลิตและบริการ

2) จากการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะสาขาการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ประชากรทั่วโลกมีอายุยืนยาวขึ้น และเข้าสู่อายุขัยสูง ซึ่งเป็นโอกาสของประเทศไทยในการพัฒนาบริการเชิงสุขภาพ เช่น การให้บริการดูแลผู้สูงอายุ การให้บริการการแพทย์และสุขภาพ การให้บริการที่ปักสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะพำนักพักพิงในระยะยาว ภาครัฐและผู้ประกอบการของไทย จึงจำเป็นต้องเร่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาคการผลิตและบริการของประเทศ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรูปแบบการบริโภคของประชากรโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

3) ประเทศไทยมีภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทุนสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ซึ่งเป็นการเดินทางที่นำไปสู่ประสบการณ์ที่แท้จริง และมีการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวเข้ากับแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในงานศิลปะและคุณลักษณะพิเศษของสถานที่ และยังทำให้เกิดการเชื่อมสัมพันธ์กับผู้คนที่ย้ายถิ่นในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตนั้นขึ้นมา ประกอบกับคนไทยมีนิสัยอ่อนน้อม ถ่อมตน ปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความเป็นมิตร และมีใจรักในงานบริการ และที่สำคัญที่สุด คือ รอยยิ้ม อันเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถสร้างความประทับใจต่อผู้มาเยือน และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ธุรกิจบริการและธุรกิจท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4) ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทย สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมและสร้างโอกาสทางธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สินค้าไทยทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย ให้เข้ากับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาด้านการตลาดแบบเฉพาะเจาะจง (Niche market) ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งด้านความต้องการของตลาดและความพร้อมของปัจจัยพื้นฐานของประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลายประการ บทความนี้จึงมีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับประเทศไทย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552: 70-85)

1) การขาดผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะในระดับผู้ประกอบการยังขาดการพัฒนาทักษะ และความรู้ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการให้มีจุดเด่น จึงยังมุ่งที่จะใช้ปัจจัยการผลิตราคาถูกเพื่อนำมาผลิตสินค้าและบริการที่ต้นทุนต่ำ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือเครื่องจักร และแรงงาน มากกว่าที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นและการต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ ให้สามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์ (Creative society) ให้ธุรกิจสามารถก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ ในเวทีระดับโลกได้ต่อไป

2) หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังขาดการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ที่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวม โดยขาดการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิต รายสาขา และมีทักษะในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนการผลิต

ทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการเชิงสร้างสรรค์

ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของภาคการผลิตรายสาขา โดยจำเป็นต้องมีการสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานภาคการผลิต เช่น การสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการวางหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อปรับทิศทางการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน

3) การขาดกลไกบูรณาการการทำงานและการเชื่อมโยงการทำงานขององค์กร ที่สนับสนุนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แม้ว่าปัจจุบันได้มีหน่วยงานภาครัฐที่เริ่มมีบทบาทและให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (สปร.) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) เป็นต้น แต่ยังขาดกลไกเชื่อมโยงการทำงานและช่องทางการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น ทำให้การปฏิบัติงานตามความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีทิศทางที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ลักษณะการปฏิบัติงานขาดความสอดคล้องและไม่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงควรมีแนวทางการดำเนินงาน โดยการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ และควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย และเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4) การขาดสภาพแวดล้อมโดยรวมที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการบริหารจัดการสินทรัพย์ทางปัญญายังไม่เข้มแข็ง เช่น ระเบียบและกระบวนการขอขึ้นทะเบียนสิทธิบัตรยังมีความล่าช้า การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสินทรัพย์

ทางปัญญา ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และขาด
มาตรการจูงใจที่เอื้อต่อการลงทุนพัฒนาระบบการผลิต
ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งขาดกลไกในการจัดสรร
ผลประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นธรรม

ภาครัฐจึงควรเพิ่มมาตรการกระตุ้น เพื่อส่งเสริม
การลงทุนระหว่างภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่นใน
การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและ
องค์ความรู้สมัยใหม่ พัฒนาลำโพงงานสินทรัพย์ทางปัญญา
ให้มีความสามารถในการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญา
เชิงสร้างสรรค์ ผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อ
พิทักษ์สินทรัพย์ทางปัญญาและป้องกันการละเมิด ตลอดจน
ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนด้านการเงินสำหรับ
ผู้ประกอบการและธุรกิจสร้างสรรค์ และพัฒนาระบบ
ปล่อยสินเชื่อและบทบาทการประกันสินเชื่อของสถาบัน
การเงินให้รองรับธุรกิจสร้างสรรค์ที่ใช้สินทรัพย์ทางปัญญา
เป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ

5) การขาดการบูรณาการเครือข่ายอุตสาหกรรม
สร้างสรรค์ จากต้นน้ำจนถึงปลายน้ำตลอดทั้งห่วงโซ่
อุปทาน (Supply chain) แม้ว่าจะมีผู้ประกอบการใน
อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่รวมตัวกัน แต่ส่วนใหญ่เป็น
การรวมตัวอย่างกระจัดกระจาย และเป็นการรวมกลุ่ม
อาชีพเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ค้าส่ง ลูกค้า และ
กำหนดนโยบายการตลาดร่วมกัน มากกว่าจะเป็นการ
รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายห่วงโซ่การผลิตและเครือข่าย
วิสาหกิจด้วยกันดังเช่นในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ

ภาครัฐจึงควรมีการพัฒนาสถาบันและบูรณาการ
บทบาทของสถาบันที่เกี่ยวข้อง ให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
อุตสาหกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์
นอกจากนี้ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการพัฒนา
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำ
นโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับชาติ ประสานงาน
และบูรณาการกระทรวงและหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ
ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

โดยตรง ตลอดจนติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของ
การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยรวม

6) การขาดระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บ
ข้อมูลที่มีความต่อเนื่องและทันสมัย รวมทั้งการจำแนก
ประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ แม้ว่า
จะมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทำหน้าที่จัดเก็บ
ข้อมูล เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดทำ
การสำรวจข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของ
ประชาชนไว้ก็ตาม

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำฐานข้อมูล
และมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้
ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ โดยกำหนดมาตรฐาน
ขอบเขตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้ชัดเจน และวิธีการ
จัดเก็บข้อมูลที่ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ
เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน ติดตามผล และ
กำหนดนโยบายการพัฒนา

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้
กระแสโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ของประเทศเปลี่ยนจากการสร้างความได้เปรียบจากต้นทุน
การผลิตที่ต่ำ มาเป็นการสร้างความได้เปรียบจากความคิด
สร้างสรรค์ในการสร้างงาน รายได้ ความมีส่วนร่วมใน
สังคม รวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ มีการนำความรู้และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งเศรษฐกิจระดับฐานราก ซึ่งโอกาสของประเทศไทย
ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีทั้งความต้องการ
ของตลาดสินค้าและบริการ และความต้องการในการบริการ
สำหรับสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ประเทศไทย
มีความพร้อมและความเหมาะสมทั้งด้านทรัพยากร
การท่องเที่ยว ผู้ให้บริการ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
ที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการตลาดที่จะสนับสนุนการพัฒนา
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชน จึงควรร่วมกัน
ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา
ผู้ประกอบการ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การประสาน
ความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนา
กฎระเบียบให้เหมาะสม การพัฒนาเครือข่ายอุตสาหกรรม
สร้างสรรค์ และการจัดการระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ
อันจะเป็นการสนับสนุนโอกาสของประเทศไทยในการพัฒนา
ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสามารถเป็นทางเลือก
ของการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกภาคส่วนได้อย่างเป็นธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

เจริญชัย ไชยไพฑูริย์วงศ์. (2552). "รอยยิ้ม" อัตลักษณ์ไทย
ที่ชวนหลงใหลในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์
(Creative Economy). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ
19 พฤษภาคม 2554. จาก <http://www.creativethailand.org/th/resource/report.php>.

ชูวิทย์ มิตรชอบ. (2553, มิถุนายน). เศรษฐกิจสร้างสรรค์
แนวคิดใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย
ในทศวรรษหน้า. วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช.
5(1), 81-114.

ชีดาร์ ไวลี่. (2553). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โอกาสและ
อุปสรรคสำหรับประเทศไทย. [ออนไลน์].
สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2554. จาก <http://www.creativethailand.org/th/resource/report.php>.

วิทยาการ เชียงกุล. (2526). การพัฒนาทุนนิยมในประเทศไทย
ศึกษารณีสังคมเกษตรภาคกลาง พ.ศ.
2503-2523. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นหมาก.

วิริยะ สว่างโชติ. (2552). Creative Class ชนชั้น
สร้างสรรค์ นั้นสำคัญไฉน. [ออนไลน์].
สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2554. จาก <http://www.siamintelligence.com/creative-class/>

ศุภาวุธ สายเชื้อ. (2551). "ประเทศไทยกับเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์". **ทำไม่ต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์**.
กรุงเทพฯ: ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ. (2552ก). **รายงานการศึกษาเบื้องต้น
การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.
_____. (2552ข). **เอกสารประกอบการประชุม
ประจำปี 2552 ของ สศช. เรื่อง จากวิสัยทัศน์
2570...สู่แผน 11**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
_____. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559**.
กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
_____. (2556). **ระบบฐานข้อมูลอุตสาหกรรม
สร้างสรรค์**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม
2556. จาก <http://ce.nesdb.go.th/>

อภิชัย พันธเสน. (2535). **วิถีพัฒนาชนบท จากชุมชน
อนาธิปัตย์สู่สังคมอุดมธรรม**. กรุงเทพฯ:
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

อภิสิทธิ์ ไส้สัตว์ไกล. (2553). **Creative City เรื่องราว
ของการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ วัฒนธรรม
และเมือง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม
2554 จาก http://www.creativethailand.org/th/articles/article_detail.php?id=%2020.

Creative Industries Task Force. (2001). *The Creative
Industries Mapping*. London: UK Department
of Culture, Media and Sport.

Howkins, J. (2001). *About the Creative Economy:
How People Make Money from Ideas*.
London: Penguin Books.

บทความวิจัย

กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 : แนวทางในการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

Instructional Process by Using Historical Method and The Systematic
Approach of 1st-/2nd-/ and 3rd- Order Documents : Guides to Develop
Students' Historical Thinking Skills.

ชัยรัตน์ ไตศิลา*

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จากกรณีวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างกระบวนการเรียนการสอน แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวนห้องเรียน 2 ห้อง จำนวนนักเรียน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน ระยะเวลาในการทดลอง 15 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที่ใช้ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ

2. คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งพิจารณาจากผลของการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีดังนี้

2.1 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*นิสิตระดับคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบ ตีความหลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Abstract

This research aims to develop an instructional process by using historical method to enhance historical thinking skills of eighth grade students, and study the quality of the developed instructional process on historical thinking skills. The researcher has developed the instructional process by analyzing and synthesizing basic information concerning the curriculum, historical instruction, including related approaches and theories. Then the instructional process by using historical method were developed. The developed process was experiment with eighth grade students in the Demonstration School of Silpakorn University. The samples are 80 students taken to that divided into two groups of 40 students in the experimental group and 40 students in the control group. The duration of the experiment was 15 weeks long. The research instruments are the tests of historical thinking skills. Data are analyzed by using arithmetic mean, standard deviation, t-test, and content analysis. The findings are as follows:

1. The developed instructional process consist of 5 steps, namely: the discussion on the issue of the study, the analysis of the essential primary evidence, the comparison of data, interaction with the historical evidence, and the report the findings.

2. The quality of the developed instructional process on the results of implementing the developed instructional process are:

2.1 the historical thinking skills of students after learning from the developed instructional process were significantly higher than those of before at .05 level of significance.

2.2 the historical thinking skills of students in the experimental group after learning from the developed instructional process were significantly higher than those of students in the control group at .05 level of significance.

2.3 the historical thinking skills of students in the experimental group were improved.

Students are able to raise main questions, form hypotheses, analyze, compare as well as interpret of the evidences and bring all up to present thrie study in time line pattern with effectively.

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนการสอน วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking Skills) เป็นความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมที่เต็มไปด้วยการคิดโดยการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (VanSledright, 2010: 118) ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การคิดตามลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์ (Chronological Thinking) 2) ความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ (Historical Comprehension) 3) การวิเคราะห์และตีความทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis and Interpretation) 4) ความสามารถในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research Capabilities) และ 5) การวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และการวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Issues-Analysis and Decision-Making) (National Center for History in the Schools, 1996) อันเป็นทักษะขั้นสูงที่ใช้ในการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน โดยที่ต้องใช้คำถามในระดับสูงเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบ การสืบค้นเอกสารแล้วนำมาพิจารณาตรวจสอบ การวิเคราะห์หลักฐานต่าง ๆ ผนวกกับการวิเคราะห์ที่ข้อมูล เพื่อนำมาสร้างสรรค์และเปรียบเทียบกับเอกสารต่าง ๆ ในมิติของเวลา (Weinberg, 2001)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีเหตุผล มีการจัดระบบความคิดทางประวัติศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการสืบสอบอย่างมีวิจารณญาณ อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียนซึ่งได้ผ่านการใช้การคิดทางประวัติศาสตร์มาแล้วเกิดความสนใจสังคม ความมีอคติต่อบุคคลอื่นจะลดลง เนื่องจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จะมีส่วน

ส่งเสริมให้ผู้เรียนไม่ตัดสินอดีตจากกรอบความคิดของบรรทัดฐานและค่านิยมในปัจจุบันแต่จะต้องเข้าไปทำความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นโดยการวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ จากค่านิยมที่มีความหลากหลาย อันจะนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยได้ต่อไป (National Center for History in the Schools 1996, ; Weinberg, 2001 and VanSledright, 2010: 117-118)

ในขณะที่การสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันประสบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ การประยุกต์ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนมีน้อยมาก (Burenheide, 2007: 55) ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อยู่ที่ผู้สอนมุ่งเน้นในการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่หรือใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางมากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การวัดผลจึงเน้นความสามารถในการท่องจำ กระบวนการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้ได้ความรู้ในระดับการรับเพียงอย่างเดียวแทนที่จะได้ความรู้ในระดับสร้างสรรค์ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543: 35-36 และ Keith and Linda, 2010: 37)

นอกจากนี้ผู้สอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะนำกระบวนการในการใช้หลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์และวิธีการในการวิเคราะห์หาคติของผู้สร้างหลักฐานมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (Keith and Linda, 2010: 36) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการถ่ายทอดเฉพาะความรู้ที่มีอยู่โดยการบรรยายแบบนั้นไม่สามารถเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการคิดทางประวัติศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยทักษะขั้นสูงต่างๆ ได้ (VanSledright, 2010: 117-118) กล่าวคือทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เนื่องจากการเรียนการสอนมุ่งเน้นไปที่การท่องจำมากกว่าการเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแหล่งข้อมูลในการแสวงหาความรู้ และขาดการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน ชุมชนและสิ่งแวดล้อม เพราะการศึกษาที่เน้นการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว

จะเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543)

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรที่จะมีการจัดบรรยากาศที่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา (พระราชบัญญัติการศึกษา, 2542) การจัดบรรยากาศดังกล่าวจะมีส่วนที่ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสในการอธิบายและโต้แย้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผลโดยการเขียนการอภิปราย การวิจารณ์เอกสารจากประเด็นต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถที่จะเริ่มได้จากวิธีการที่หลากหลาย (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543: 35-37) อย่างไรก็ตามพลังในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรจะอยู่ที่การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเพื่อให้นักเรียนเกิดศักยภาพในการวิเคราะห์วิจารณ์ นอกจากนี้ Fenton (1966: 150) ได้กล่าวไว้ว่าหัวใจของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรสอนให้นักเรียนตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งเหมาะสมกว่าการสอนให้นักเรียนรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แนวทางในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2

2) เพื่อศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดย

2.1) เปรียบเทียบทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการเรียน

การสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ก่อนและหลังการทดลอง

2.2) เปรียบเทียบทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังการเรียนของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กับกลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบปกติ

2.3) เพื่อศึกษาพัฒนาการของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นมีความเป็นมาที่ยาวนานเป็นเวลากว่า 2,000 ปี ตั้งแต่ที่ทูซิดิดีส (Thucydides) ได้ใช้วิธีทดสอบในการแยกความจริงออกจากนิยาย ไปจนถึงสมัยของรังเง (Leopold Von Ranke, ค.ศ.1795-1886) ครูสอนประวัติศาสตร์ระดับมัธยมชาวเยอรมันผู้ได้รับการยกย่องในฐานะผู้กำหนดวิธีการวัดคุณค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน สิ่งสำคัญที่รังเงได้ให้แก่วงการประวัติศาสตร์คือ ความพยายามที่จะถ่ายภาพในอดีตออกมาให้เราเห็นในปัจจุบัน โดยรักษาความแน่นอนไว้ให้มากที่สุด (กอตซ์ลด์, 2525: 33; แลมสุข นุมนนท์, 2527: 33-34 และ อานันท กาญจนพันธุ์, 2543)

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง วิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบ และที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐาน และการตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล ประกอบด้วย

ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุผล
- 2) การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต ฯลฯ
- 3) การวิเคราะห์หลักฐาน การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ
- 4) การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถามด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามทำความเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัวเองเข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา
- 5) การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 160 และวินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543)

2. วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 -2 และ 3 (The Systematic Approach of 1st-/2nd-/ and 3rd- Order Documents)

Drake และ Brown (2003: 465-470) ได้กล่าวว่า วิธีการเชิงระบบนี้มีเป้าหมายในการเตรียมครูประวัติศาสตร์ในการสอนประวัติศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้ครูสามารถออกแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ทั้งในด้านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และสมรรถภาพในการคิดทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียน โดยเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับวิธีการเชิงระบบในการใช้หลักฐานชั้นต้นซึ่งมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติทางประวัติศาสตร์ วิธีการดังกล่าวนี้จัดเป็นแนวทางเชิงระบบสำหรับครูเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับการ

พัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ สร้างให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างระมัดระวังในการใช้หลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนได้มีความคิดในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งหนึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ และผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานหนึ่งไปสู่หลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ได้

กระบวนการของวิธีการเชิงระบบในการศึกษาหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์นั้น Drake และ Brown (2003: 467-468) ได้นำเสนอลำดับขั้นตอนไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 1 (First-Order documents) ขั้นตอนนี้ผู้สอนต้องเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น โดยที่ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาถึงความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวซึ่งต้องเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ขาดไม่ได้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในประเด็นนั้น ๆ ทั้งนี้ผู้สอนจะใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน และผู้สอนจะเป็นผู้นำในการอภิปรายหลักฐานดังกล่าว

- 2) การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 2 (Second-Order documents) เป็นการนำหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์จำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนหรือท้าทายหลักฐานในลำดับที่ 1 โดยผู้สอนควรใช้หลักฐานประมาณ 3-5 ชิ้น มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนได้อภิปรายอันจะนำไปสู่ความหลากหลายในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตที่พวกเขาได้พิจารณาจากวิธีการในลำดับที่ 2 ที่เป็นการสนับสนุนหรือขัดแย้งข้อค้นพบจากลำดับที่ 1

- 3) การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 3 (Third-Order documents) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเป็นผู้จัดหาหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นผู้อธิบายถึงแหล่งข้อมูลของ

หลักฐานชั้นต้นที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหัวข้อ/ประเด็นหรือแนวคิดในการอภิปรายในชั้นเรียนที่นักเรียนจะต้องไปค้นคว้าและจัดหา เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นลำดับที่ 3 จะเป็นการใช้หลักฐานชั้นต้นที่นักเรียนเป็นผู้จัดเตรียมมาเป็นสำคัญ ทั้งนี้การค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานของนักเรียนในลำดับที่ 3 จะต้องมีความสัมพันธ์กับหลักฐานที่ผู้สอนได้จัดเตรียมไว้ในลำดับที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

2. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 (Drake and Brown, 2003)

3. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

4. การตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนและการแก้ไขปรับปรุง

4.1 การตรวจสอบกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอนและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน

4.2 การตรวจสอบกระบวนการเรียนการสอนโดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปดำเนินการสอนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำผลของการสอนในแต่ละครั้งมาสะท้อนผลและนำไปปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

ระยะที่ 2 การทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้น

การทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นตามกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 หลักสูตรสถานศึกษา หนังสือเรียน และแนวทางในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้วเลือกเนื้อหาในรายวิชาประวัติศาสตร์ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 2 เรื่อง คือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา จากนั้นเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 2 ชุด โดยแผนการจัดการเรียนรู้ ชุดที่ 1 กำหนดขั้นตอนหลักในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนในกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แผนการจัดการเรียนรู้ ชุดที่ 2 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่งในแต่ละแผนประกอบด้วย ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนชั่วโมง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้

2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์โดยวิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบวัด และนำแบบวัดไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเที่ยงของแบบวัด

3. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยการนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาในปีการศึกษาที่ผ่านมาของนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ 3 แล้วใช้วิธีการจับคู่ (Matched pair) นักเรียนที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ใกล้เคียงกัน จากนั้นแยกนักเรียนแต่ละคู่โดยการจับสลาก เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 ห้องเรียน แล้วทดสอบค่าเฉลี่ยและความแปรปรวนของคะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ก่อนเรียนของทั้งสองห้องพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากนั้นสุ่มแบบไม่เจาะจงด้วยวิธีจับสลากเพื่อจัดห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4. ดำเนินการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบสองกลุ่มวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest-Posttest control Group Design) โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ 1) การดำเนินการก่อนการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยดำเนินการวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ 2) การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ใช้เวลาสอนห้องละ 30 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 15 สัปดาห์ 3) การดำเนินการหลังการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ด้วยแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

5. วิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการวิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ for WINDOW ดังนี้

5.1.1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่ม

ทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นด้วยการใช้สถิติ t-test for dependent

5.1.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียน ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยการนำข้อมูลมาใช้สถิติ t-test for independent

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์จากแบบบันทึกสำหรับครู แบบบันทึกการตรวจใบงาน/ใบกิจกรรม และแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่มทดลอง แล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสรุปและจัดหมวดหมู่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอ 2 ประเด็น คือ ผลการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและผลการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอน

1. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการเรียนการสอนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักการของกระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยการสืบค้นวิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์ ข้อมูล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์

2. การให้ผู้เรียนได้เน้นลงมือปฏิบัติ ทดลองค้นหา ตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ประกอบการแสดงเหตุผลในการหาคำตอบ จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างข้อสรุปที่ถูกต้อง สมเหตุสมผล และเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

3. การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์จากหลาย ๆ แหล่งที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีการปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดต่าง ๆ ในการเรียนประวัติศาสตร์

4. การให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลาย ๆ หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น

5. การจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของครูเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาและอภิปรายประเด็นทางประวัติศาสตร์มีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนการสอนและทักษะในการค้นคว้าหาหลักฐานของผู้เรียนเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์

กระบวนการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา

เป็นขั้นการอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและการศึกษาเนื้อหาสาระเพื่อนำไปสู่วิเคราะห์หลักฐานประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าและตรวจสอบต่อไป ประกอบด้วยกิจกรรม

การเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก

เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้ผู้เรียนอภิปรายในบริบทต่าง ๆ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล

เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจำนวน 2 - 3 ชิ้น เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์

เป็นขั้นที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้จากข้อค้นพบในขั้นตอนที่ 2 และ 3

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ

เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมติฐานอย่างมีเหตุผล มีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก

2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1) นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2) นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า การเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นช่วยส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นในการอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

1.1 กระบวนการเรียนการสอนนี้มีหลักการรองรับและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

กระบวนการเรียนการสอนนี้พัฒนามาจากวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในสาระประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนในการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ตีความและเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยนำวิธีการดังกล่าวมาบูรณาการร่วมกับวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 – 2 และ 3 อันเป็นวิธีการสำคัญในการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นี้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และในแต่ละขั้นตอนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการศึกษาและสังเคราะห์สาระสำคัญของกระบวนการตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 – 2 และ 3 จากนั้นนำสาระสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดเป็นหลักการของกระบวนการเรียนการสอน แล้วเชื่อมโยงหลักการนั้นมาสู่ขั้นตอนการเรียนการสอน เมื่อได้ขั้นตอนการเรียนการสอนแล้ว มีการนำกระบวนการเรียนการสอนไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอน จากนั้นนำกระบวนการเรียนการสอนไปทดลองสอน เพื่อนำผลการสอนมาสะท้อนผลแล้วปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แล้วจึงนำไปสอนกับกลุ่มตัวอย่าง กล่าวโดยสรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนนี้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

1.2 จุดเด่นของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

กระบวนการเรียนการสอนนี้มีขั้นตอนการเรียนการสอนที่แตกต่างจากขั้นตอนการเรียนการสอนตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ทั่วไป กล่าวคือ กระบวนการเรียนการสอนนี้ได้พัฒนามาจากการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาบูรณาการร่วมกับวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 (Drake and Brown, 2003) มีขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา เป็นขั้นของการช่วยให้นักเรียนสามารถกำหนดประเด็นที่จะต้องศึกษา โดยการยกสถานการณ์และใช้คำถามของครูเพื่อให้นักเรียนใช้ความคิด และอภิปรายร่วมกัน จนนำไปสู่การกำหนดสมมติฐาน ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก เป็นขั้นตอนที่ครูจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้วิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับผู้แต่ง ช่วงเวลาที่แต่ง สาระสำคัญของหลักฐาน ตลอดจนอคติที่แฝงอยู่ในหลักฐานดังกล่าว ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลเป็นขั้นตอนที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาทั้งที่มีเนื้อหาสนับสนุน และขัดแย้งกับหลักฐานในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งจะนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์เปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่าง และเชื่อมโยงสาระสำคัญของหลักฐานในขั้นตอนนี้กับหลักฐานในขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสืบค้น ตีความและเชื่อมโยงข้อค้นพบ เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนสืบค้น

หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา จากนั้นนำมาวิเคราะห์ตีความ เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงข้อค้นพบที่ได้กับหลักฐานในขั้นตอนที่ 2 และ 3 สุดท้ายขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ เป็นขั้นที่มุ่งให้นักเรียนเป็นผู้ออกแบบและนำเสนอข้อค้นพบ

2. การอภิปรายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการเรียนการสอนนี้มีความเหมาะสมในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยจะเห็นได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือ 1) กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 กระบวนการเรียนการสอนประกอบไปด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ อันมีองค์ประกอบย่อยที่เหมาะสมต่อนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ 1) กำหนดคำถามสำคัญและตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ 2) ระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3) เปรียบเทียบบุคคลสมัยที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 4) วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นจากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 5) แสดงเหตุผลในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ 6) ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้อย่างมีเหตุผลและสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ 7) สร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยนั้นอย่างต่อเนื่องตาม

ลำดับเวลา และให้เหตุผลประกอบการสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อมูลที่นำเสนอ และ 8) แปลงข้อมูลที่นำเสนอในรูปแบบของเส้นเวลาตามลำดับของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์

กล่าวโดยสรุปกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ โดยที่ในแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งจะมีลักษณะที่คล้ายกับวงจรปฏิบัติ เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนหลาย ๆ วงจร ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาหนึ่งอาจช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์มากขึ้น

ประการที่ 2 ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะ/กระบวนการที่จำเป็นต่อการศึกษาศาสตร์ ได้แก่ การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์ การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูล อาจเป็นผลที่ให้นักเรียนมีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1.1 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูนำกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ โดยส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาระสำคัญหลักการ และขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนนี้

1.1.2 ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในเรื่องของการจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ให้มีอย่างหลากหลายและเพียงพอต่อการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับครู ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนประวัติศาสตร์

1.2.1 ครูที่จะนำกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ต้องให้ความสำคัญกับกรอบแบบการเรียนการสอนมากขึ้น เนื่องจากครูต้องคัดเลือกเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เนื้อหาสาระ และจัดลำดับเนื้อหาสาระเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องมีการสำรวจและศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิให้มีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่นักเรียนต้องศึกษา ซึ่งครูจะต้องทุ่มเทเวลาในขั้นตอนนี้เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกหลักฐานที่มีความสำคัญและเสนอแนะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการให้นักเรียนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.2.2 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้นนี้ ครูต้องกระตุ้นนักเรียนโดยการตั้งคำถามต่อนักเรียนเป็นรายบุคคล การยกตัวอย่างประกอบที่สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหา การระดมความคิดเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ตีความเปรียบเทียบ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ความคิดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะย่อยๆ ในทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ได้ต่อไป

1.2.3 ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ

ตนเองและสังคมต่อไป ซึ่งวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การสังเกต การฝึกตั้งคำถาม การค้นคว้า การสืบสอบ การวิเคราะห์ การอภิปราย การตีความ การลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา การสังเคราะห์ เป็นต้น

1.2.4 ศึกษานิเทศก์ควรนำกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ในการฝึกอบรมครูสอนประวัติศาสตร์ สนับสนุนให้ครูสังคัมศึกษานำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ตลอดจนจะมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียนต่อไป

1.2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนประวัติศาสตร์ควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม ในสาระประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ครูสังคัมศึกษามีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาระสิทธิภาพผลของการนำกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการพัฒนาองค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในระดับที่สูงขึ้นได้แก่ทักษะความสามารถในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ และทักษะการวิเคราะห์ประเด็นและการวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ต่อไป

2.2 ควรมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถ หรือทักษะด้านอื่นๆ ของนักเรียน โดยนำกระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการเรียนการสอนที่จะพัฒนาขึ้นต่อไป

รายการอ้างอิง

- กอตซ์ลัค, หลุยส์. (2525). **การเข้าใจประวัติศาสตร์ : มূলบทว่าด้วยระเบียบวิธีประวัติศาสตร์**. แปลจาก Understanding History : A Primer of Historical Method โดย อิติมา พิทักษ์ไพโรจน์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2527). **ประวัติศาสตร์ในชาวนิวทรี เกษตรศิริ และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ), ปรัชญาประวัติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 25-43. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วิชาการ, กรม. (2543). **การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). **ครูกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. ใน ประวัติศาสตร์ไทยจะเรียนจะสอนกันอย่างไร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). **วิธีการตรวจสอบหลักฐานการค้นคว้าข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์**. วิชาการ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). **ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด : รวบรวมบทความทางประวัติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- Burenheide, B. (2007). I Can Do This: Revelations on Teaching With Historical Thinking. *The History Teacher*. 41(1): 55-61.
- Drake, F and Brown, S. (2003). A Systematic Approach To Improve Students' Historical Thinking. *The History Teacher*. 36 (4): 465-489.
- Fenton, E. (1966). **Teaching the New Social Studies in Secondary Schools**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Keith, C and Linda, L. (2010). Why Don't More History Teacher Engage Students in Interpretation. *Social Studies Today Research and Practice*. 22(2): 35-42.
- National Center for History in the Schools. (1996). **Standards in Historical Thinking**. Los Angeles: National Center for History in the Schools.
- Van Sledright, A. (2002). **In Search of American's Past: Learning to Read History in Elementary School**. New York: Teaching College Press.
- VanSledright, A. (2010). What Does It Mean to Think Historically and How Do You Teach It?. *Social Studies Today Research and Practice*. 22(2): 113-120.
- Weinberg, S. (2001). **Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting The Future of Teaching The Past**. Philadelphia, PA: Temple University Press.

บทความวิจัย

การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Curriculum Evaluation of Doctor of Philosophy in Development Education, Faculty of Education, Silpakorn University

ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ*

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม*

ลุยง วีระนาวิน**

พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิตบัณฑิต ผลผลิตระหว่างทางของหลักสูตร และศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัยครั้งนี้จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคณะกรรมการบริหารหลักสูตร 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3) กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท และ 4) กลุ่มอาจารย์ผู้สอน ในการประเมินหลักสูตรครั้งนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม และแนวทางการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และรายงานเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินสภาพแวดล้อม/บริบท ด้านวัตถุประสงค์ พบว่าผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 5 ข้อมีความชัดเจน เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต่างๆ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45 - 5.00$) ด้านโครงสร้างของหลักสูตรพบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46 - 4.89$) ด้านความเหมาะสมของรายวิชาพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56 - 4.92$)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** อาจารย์ ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า ด้านปัจจัยสนับสนุนของหลักสูตร ได้แก่ ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ สื่อ ตำรา และสถานที่ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 3.92 - 4.88$) ด้านสิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะผู้สอนพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45 - 5.00$) คุณลักษณะของผู้เรียนและการบริหารจัดการหลักสูตรพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83 - 5.00$)

3. การประเมินกระบวนการ ประกอบไปด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38 - 5.00$) ด้านการวัดและประเมินผลพบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40 - 5.00$)

4. การประเมินผลผลิตระหว่างทางของหลักสูตร คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาสอดคล้องกัน โดยเห็นว่ามี ความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72 - 4.83$)

5. การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่าควรเพิ่มเติมรายวิชาทางอนาคตศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

คำสำคัญ: 1. การประเมินหลักสูตร 2. การประเมินความก้าวหน้า 3. พัฒนศึกษา

Abstract

The objectives of the Curriculum Evaluation of Doctor of Philosophy in Development Education, Faculty of Education, Silpakorn University are to evaluate the progress of the operation in environment/context, inputs, graduate production process, intermediate outcomes/effect of the program, and to study the problems, obstacles, needs, and suggestions of the person involved about the program administration. This research has 4 groups of data provider, which are 1) Program committee 2) Experts 3) Current students 4) Teachers. The evaluation of this program is a formative evaluation, which collects both quantitative and qualitative data. Tools used in this research are questionnaires and interview guidelines. Quantitative data analysis uses frequency distribution statistic, percent (%), mean ($\bar{X}$), and standard deviations (SD), while qualitative data analysis use content analysis and conclude the main points from the interviews, then report in essay.

Research result showed that:

1. Environment/context evaluation about objectives finds that all evaluators have corresponding opinions that all 5 objectives of the program are clear and suits the current situation, corresponded with the policy of agencies, and corresponded with the student's needs at the high - highest level ($\bar{X} = 4.45 - 5.00$). The structure of the program have the high - highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.46 - 4.89$). The subjects in the program have the highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.56 - 4.92$).

2. Inputs evaluation in the program's supporting factors, i.e., resources use in operations, medias, textbooks, and places have high - highest appropriateness level ($\bar{X} = 3.92 - 4.88$). In the things involved in the program, i.e., character of the teachers have high - highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.45 - 5.00$). Character of the students and program administration have the highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.83 - 5.00$).

3. Process evaluation consists of 2 things. The teaching activities have high - highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.38 - 5.00$). Measurement and assessment have high - highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.40 - 5.00$).

4. Intermediate outcomes/effect of the program evaluation. The program committee and teachers have corresponding opinion that the intermediate outcomes/effect of the Doctor of Philosophy in Development Education program have highest appropriateness level ($\bar{X} = 4.72 - 4.83$).

5. By studying the problems, obstacles, needs, and suggestions of person involved in the program administration, found that, the future studies course should be added in order to prepare for entering the Asian Economic Community (AEC).

Keywords: 1. Evaluation of the Doctor's Degree Program 2. Formative Evaluation 3. Development Education

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ สังคม และมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง เจริญก้าวหน้า ท้นต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โลกของยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) นานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศผู้นำความเจริญทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการให้การศึกษาแก่ประชาชนในลำดับต้นๆ ของการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ได้ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ถือเป็นการศึกษาในระดับสูงสุดในระบบการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ในศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ ที่หลากหลาย ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และ

กระบวนการเรียนรู้ เพื่อผลิตกำลังคนที่มีความสามารถสนองต่อความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศชาติโดยรวม ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นที่เหมือนแหล่งความรู้ที่จะเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ สิ่งสำคัญที่จะทำให้การศึกษาดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายได้ก็คือ หลักสูตร (กาญจนา คุณารักษ์, 2540: 2) ซึ่งหลักสูตร คือ ประมวลแผนการเรียนรู้อที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และพัฒนาการให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไป ก็จะมีผลกระทบต่อหลักสูตรซึ่งได้สร้างขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตามไปด้วย เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมได้ ซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จะทำได้ก็ต้องมีการการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการประเมินหลักสูตรจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มว่าควร จะพัฒนาหลักสูตรไปในทิศทางใด (กาญจนา คุณารักษ์, 2540: 219) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 203) ว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณา เกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่ มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา นั้น เป็นอย่างไร มีคุณค่าดีหรือไม่เพียงใดหรือได้ผลตรง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้อง ปรับปรุงแก้ไข

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดการเรียนการสอน ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 4 ปี ซึ่งตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้มีการปรับปรุงหลักสูตรทุกๆ 5 ปี แต่เนื่องจากเกณฑ์กรอบ คุณวุฒิมาตรฐานระดับอุดมศึกษา (TQF) กำหนดให้ สาขาวิชาดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้แล้วเสร็จใน ปีการศึกษา 2556 ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาค วิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จะต้องมีการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการตาม หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ตลอดจนศึกษาถึง ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะที่มีต่อ หลักสูตรจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรหลายกลุ่ม เพื่อจะได้นำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรทั้งใน ส่วนของเนื้อหาสาระ โครงสร้างของหลักสูตร กลไกการ

บริหารหลักสูตร ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับ หลักสูตรในด้านต่างๆ เพื่อจะได้ปรับปรุงหลักสูตรให้มี ความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และยังช่วยแก้ไขและ ป้องกันปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตได้ด้วย **วัตถุประสงค์การวิจัย**

1. เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม/บริบท บัณฑิต นำเข้าของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา วิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร
2. เพื่อประเมินกระบวนการผลิตบัณฑิตของ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. เพื่อประเมินผลผลิตระหว่างทางของการ ดำเนินการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา พัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคความต้องการ และข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการบริหาร จัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒน ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งประเมินหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เป็นการประเมินความ ก้าวหน้า (Formative Evaluation) ของการบริหาร จัดการหลักสูตร ดังแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตด้านเนื้อหาการประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วัตถุประสงค์ การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล
1. เพื่อประเมิน สภาพแวดล้อม/บริบท และปัจจัยนำเข้าของ หลักสูตร	ประเมินสภาพแวดล้อม/ บริบท 1. วัตถุประสงค์หลักสูตร 2. โครงสร้างหลักสูตร	1.1 ความเหมาะสมและครอบคลุม ของวัตถุประสงค์ 1.2 ความชัดเจนในการบ่งบอก คุณลักษณะของบัณฑิต 1.3 การนำไปปฏิบัติได้ 2.1 ความเหมาะสมของการ กำหนดสัดส่วนหมวดวิชา/รายวิชา/ ลักษณะวิชา 2.2 ความเหมาะสมของการ กำหนดหน่วยกิตของหลักสูตร 2.3 ความเหมาะสมของรายวิชาใน	1. ผู้เชี่ยวชาญ 2. กรรมการบริหาร 3. อาจารย์ 4. นักศึกษา	1. แบบสอบถามปลาย เปิดและปลายเปิด 2. แบบสัมภาษณ์
	ประเมินปัจจัยนำเข้า 1. ปัจจัยสนับสนุนใน หลักสูตร 2. สิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร 3. การบริหารหลักสูตร	1.1 ความพร้อมของทรัพยากรที่ใช้ ในการดำเนินการตามหลักสูตร ได้แก่ สื่อ ตำรา และสถานที่ 2.1 ความเหมาะสมของ คุณลักษณะผู้สอน 2.2 ความเหมาะสมของ คุณลักษณะผู้เรียนก่อนและ/หรือ ระหว่างเรียนในหลักสูตร 3.1 ความเหมาะสมของการบริหาร จัดการหลักสูตร	1. กรรมการบริหาร 2. อาจารย์ 3. นักศึกษา	1. แบบสอบถามปลาย เปิดและปลายเปิด 2. แบบสัมภาษณ์
2. เพื่อประเมิน กระบวนการผลิต บัณฑิต	กิจกรรมการเรียนใน หลักสูตร	1. ความเหมาะสมของกระบวนการ เรียนการสอน 2. ความเหมาะสมของรางวัลและ ประเมินผลการศึกษา	1. กรรมการบริหาร 2. อาจารย์ผู้สอน 3. นักศึกษา	- แบบสอบถามปลาย เปิดและปลายเปิด - การสัมภาษณ์
3. เพื่อประเมินผลผลิต ระหว่างทางของ หลักสูตร	ผลผลิตระหว่างทางของ หลักสูตร	1. ระดับความรู้ของผู้เรียน 2. ระดับทักษะของผู้เรียน 3. ระดับเจตคติ/คุณลักษณะ/ พฤติกรรมของผู้เรียน	1. กรรมการบริหาร 2. อาจารย์ผู้สอน	1. แบบสอบถามปลาย เปิดและปลายเปิด 2. แบบสัมภาษณ์
4. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา อุปสรรค ความ ต้องการและ ข้อเสนอแนะ	ปัญหาอุปสรรค ความต้องการ ข้อเสนอแนะ	1. สภาพปัญหา อุปสรรค ความ ต้องการและข้อเสนอแนะ	1. ผู้เชี่ยวชาญ 2. กรรมการบริหาร 3. อาจารย์ 4. นักศึกษา	1. แบบสัมภาษณ์

ขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 4 คน จากจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด 5 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน
3. นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 - 3 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 51 คน จากจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 76 คน
4. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรจำนวน 6 คน จากจำนวนอาจารย์ผู้สอนทั้งหมด 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประเภทของเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ชนิด คือ

1. แบบสอบถามการประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 4 ฉบับ มีรายละเอียดดังนี้
ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการประเมินความก้าวหน้าของหลักสูตรในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยสนับสนุน สิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร กิจกรรมการเรียนในหลักสูตร และด้านผลผลิตของหลักสูตร ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท และปัจจัยสนับสนุน ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบ

มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กำลังศึกษาอยู่ ในปัจจุบัน เป็นการประเมินความก้าวหน้าของหลักสูตรในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยสนับสนุน สิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนในหลักสูตร ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการประเมินความก้าวหน้าของหลักสูตรในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยสนับสนุน กระบวนการของหลักสูตร และผลผลิตในหลักสูตร ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. แนวทางการสัมภาษณ์ จะประกอบไปด้วยข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ในด้านบริบท ปัจจัยสนับสนุน กระบวนการ ผลผลิต ระหว่างทางของหลักสูตร และการศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค ความต้องการและข้อเสนอแนะ จำนวน 3 ฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตร/ผู้รับผิดชอบหลักสูตร/อาจารย์ผู้สอน ในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยสนับสนุน กระบวนการของหลักสูตร และผลผลิตในหลักสูตร

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางพัฒนศึกษา ในด้านสภาพแวดล้อม/บริบท และปัจจัยสนับสนุน

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ ด้านสภาพแวดล้อม/บริบท ปัจจัยสนับสนุน สิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนในหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ (%) จำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้ง 5 ด้านได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม/บริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการผลิตบัณฑิต การประเมินผลผลิตระหว่าง การดำเนินการหลักสูตร และการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการและข้อเสนอแนะ โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) จำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1981: 182) มาใช้ในการแปลความหมายดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายความว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายความว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายความว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายความว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายความว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการวิเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญ และเสนอในลักษณะของความเรียง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการประเมินสภาพแวดล้อม/บริบท

คณะกรรมการบริหารหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน และอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่างสภาพแวดล้อม/บริบทของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ในภาพรวมมีความเหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. **วัตถุประสงค์ของหลักสูตร** พบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 5 ข้อ มีความชัดเจน ครอบคลุม และเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และแนวทางในการจัดหลักสูตรได้อย่างชัดเจน โดยเน้นการนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ เพื่อสามารถปรับใช้ในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน แต่หากจะมีการปรับเปลี่ยนก็ควรจะไปเน้นให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างดุษฎีบัณฑิตที่มีความพร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีรายละเอียดของผลการประเมินดังนี้

1.1 ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์

พบว่ากลุ่มคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนทั้งหมด มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ทุกข้อได้แก่ 1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีคุณสมบัติของการเป็นนักคิดและนักบูรณาการศาสตร์ที่มีความสามารถ ในการสร้างและจัดการความรู้แบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาประเทศ 2. เพื่อผลิตและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ โดยเน้นการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาประเทศ แบบสหวิทยาการ โดยอาศัยการศึกษา การพัฒนา การวิจัย ฯลฯ ที่มีมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการ 3. เพื่อเป็นศูนย์กลางทางพัฒนศึกษา แห่งภูมิภาคตะวันตกในการพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่สากล 4. เพื่อสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติในการพัฒนานคน การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

และ 5. เพื่อสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีความเหมาะสมมากที่สุด ส่วน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 5, 2 และ 4 มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และสำหรับกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 5 และ 2 มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 และ 3 ตามลำดับ

1.2 การบ่งบอกถึงคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา พบว่ากลุ่มอาจารย์ผู้สอนและ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรทั้งหมด มีความเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักสูตรสามารถบ่งบอกคุณลักษณะ ผู้สำเร็จการศึกษาในด้านความรู้ ด้านคุณลักษณะ บัณฑิต และด้านความสามารถในการนำความรู้ไป ปฏิบัติได้อย่างชัดเจนในระดับมากที่สุด ส่วนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักสูตรสามารถ บ่งบอกคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาในด้านความรู้ และด้านคุณลักษณะบัณฑิตได้อย่างชัดเจนในระดับ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านความสามารถในการ นำความรู้ไปปฏิบัติ และสำหรับกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน มี ความเห็นว่าวัตถุประสงค์หลักสูตรสามารถบ่งบอก คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาในด้านความสามารถใน การนำความรู้ไปปฏิบัติและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ได้อย่างชัดเจนในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านความรู้ ตามลำดับ

1.3 การนำวัตถุประสงค์ไปปฏิบัติ พบว่า กลุ่มอาจารย์ผู้สอนและคณะกรรมการบริหาร หลักสูตรทั้งหมด มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์หลักสูตร สามารถนำไปปฏิบัติได้ในระดับมากที่สุด ส่วนกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักสูตรสามารถนำไปปฏิบัติได้ใน ระดับมาก

2. โครงสร้างหลักสูตร พบว่าผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอาจารย์ มีความเห็น

สอดคล้องกันว่าโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน ที่โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก เนื่องจากโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชาของ หลักสูตรมีความหลากหลายและผสมผสานทั้งในเรื่อง แนวคิด ทฤษฎี วิธีการวิเคราะห์ การฝึกประสบการณ์ และการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสามารถ นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง ทำให้เกิด ทักษะในการประยุกต์ศาสตร์ต่างๆ เพื่อการพัฒนา ประเทศ โดยมีข้อสรุปจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

2.1 ความเหมาะสมของการกำหนด สัดส่วนหมวดวิชา/รายวิชา/ลักษณะวิชา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอาจารย์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การกำหนดสัดส่วนหมวด วิชา/รายวิชา/ลักษณะวิชา มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันที่เห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควร มีการเพิ่มรายวิชาที่สอดคล้องกับประชาคมอาเซียน และควรกำหนดข้อแตกต่างในการทำวิทยานิพนธ์ใน หลักสูตรแบบ 1 (48) หน่วยกิต และ หลักสูตรแบบ 2 (36) หน่วยกิต ให้ชัดเจน เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

2.2 ความเหมาะสมของการกำหนด หน่วยกิตของหลักสูตร พบว่าผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการ บริหารหลักสูตร และอาจารย์ มีความเห็นสอดคล้องกัน ว่าการกำหนดสัดส่วนหมวดวิชา/รายวิชา/ลักษณะวิชา มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่ม นักศึกษาปัจจุบันที่เห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรมีความ เหมาะสมในระดับมาก

2.3 ความเหมาะสมของรายวิชาใน หลักสูตร พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหาร หลักสูตร อาจารย์ และนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็น สอดคล้องกันว่า การกำหนดสัดส่วนหมวดวิชา/รายวิชา/ ลักษณะวิชา มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมี

ข้อสรุปจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

2.3.1 รายวิชาบังคับพื้นฐาน พบว่า

ทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์และนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่เนื้อหาวิชา ในรายวิชาบังคับพื้นฐานมีความเหมาะสม โดยเฉพาะ ในรายวิชา 464 501 ระเบียบวิธีการวิจัย และรายวิชา 464 311 หลักพัฒนศึกษา

2.3.2 รายวิชาบังคับสาขาวิชาเอก

พบว่าทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหาร หลักสูตร อาจารย์ และนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่เนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับสาขาวิชาเอกมีความเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชา 464 526 การจัดการ ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รายวิชา 464 527 สังคม วิทยาเพื่อการพัฒนาประเทศ และรายวิชา 464 505 การ จัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ แต่จากการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรปรับ เพิ่มเติมสาระด้านภูมิสังคม เศรษฐศาสตร์กับการศึกษา ในส่วนของการลงทุน ความคุ้มทุน คุ่มค่า ผลกระทบของ โครงการพัฒนาต่างๆ กับสภาพแวดล้อมและโครงการ

พัฒนาที่น่าสนใจของกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อให้มี ความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3.3 รายวิชาเลือก พบว่าทั้งกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ และนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่เนื้อหาวิชาในราย วิชาเลือกมีความเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชา 464 524 การศึกษาอิสระ และรายวิชา 464 523 ปฏิบัติการ ทางพัฒนศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้าน ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตรของ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนศึกษาแตก ต่างกัน โดยผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอาจารย์มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก โดยมี รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

รายการประเมินปัจจัยนำเข้า	ผู้เชี่ยวชาญ (N=3)			คณะกรรมการบริหาร หลักสูตร (N=4)			อาจารย์ (N=6)			นักศึกษา (N=51)		
	Mean	S.D.	แปลความ	Mean	S.D.	แปลความ	Mean	S.D.	แปลความ	Mean	S.D.	แปลความ
1. ปัจจัยสนับสนุนในหลักสูตร	4.50	.66	มากที่สุด	4.88	.10	มากที่สุด	4.79	.39	มากที่สุด	3.92	.72	มาก
2. สิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร	-	-	-	5.00	.00	มากที่สุด	4.83	.41	มากที่สุด	4.45	.59	มาก
3. การบริหารหลักสูตร	-	-	-	5.00	.00	มากที่สุด	4.83	.41	มากที่สุด	-	-	-

1. การประเมินด้านปัจจัยสนับสนุนในหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ส่วนนักศึกษาปัจจุบันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ และนักศึกษาปัจจุบัน พบว่ามีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันคือ ควรมีการพัฒนาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น และปรับปรุงระบบเครือข่ายการใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงภายในภาควิชา นอกจากนี้ควรมีการขยายพื้นที่ในส่วนของการประชุมกลุ่มย่อย เช่น การมีห้องประชุมสำหรับนักศึกษา เป็นต้น

2. การประเมินด้านสิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร

- **ด้านคุณลักษณะผู้สอน** พบว่าคณะกรรมการบริหารหลักสูตร มีความคิดเห็นด้านคุณลักษณะผู้สอนว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นถึงความเหมาะสมดังกล่าวในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่ามีความเหมาะสมของคุณลักษณะผู้สอนด้านทักษะ/การปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน และความเหมาะสมของคุณลักษณะผู้สอนด้านคุณลักษณะ/ความประพฤติตามลำดับ แต่จากการสัมภาษณ์นักศึกษปัจจุบันได้ให้ความเห็นว่า ควรมีการเพิ่มจำนวนอาจารย์เพื่อให้เพียงพอต่อการให้คำปรึกษาด้านวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาด้วย

- **ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนก่อนและ/หรือระหว่างเรียนในหลักสูตร** พบว่าคณะกรรมการ

บริหารหลักสูตรและอาจารย์มีความเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องคุณลักษณะของผู้เรียนว่าควรมีลักษณะเป็นผู้มีวุฒิภาวะสูง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถทำงานเป็นทีมได้ ควรมีทักษะในด้านงานวิจัย ภาษาต่างประเทศ และการใช้ IT เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเป็นนักคิดและนักบูรณาการศาสตร์ที่มีความสามารถ นอกจากนี้ควรมีการคัดเลือกนักศึกษาโดยพิจารณาคุณสมบัติในเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมมากกว่าการพิจารณาการคัดเลือกในเชิงปริมาณ

3. ด้านความเหมาะสมของการบริหาร

หลักสูตร พบว่า คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์มีความเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มหลักสูตรหรือโครงการสำหรับผู้บริหารทั้งภาครัฐและเอกชน และควรมีการเพิ่มรายวิชาทางด้านระเบียบวิธีวิจัยขึ้นอีกอย่างน้อย 1 วิชา เพื่อประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

ตอนที่ 3 การประเมินด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร

คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนศึกษาแตกต่างกัน โดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร

รายการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร	คณะกรรมการบริหารหลักสูตร			นักศึกษา		
	Mean	S.D.	แปลความ	Mean	S.D.	แปลความ
1. ด้านกระบวนการเรียนการสอน	5.00	.00	มากที่สุด	4.36	.62	มาก
2. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา	5.00	.00	มากที่สุด	4.40	.52	มาก
รวม	5.00	.00	มากที่สุด	4.38	.54	มาก

1. ด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษามี ความคิดเห็นถึงความเหมาะสมดังกล่าวในระดับมาก จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และนักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในกระบวนการเรียน การสอน ควรมีการจัดเวทีเสวนาทางวิชาการด้าน การพัฒนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการร่วมกัน นอกจากนี้ควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มากขึ้น

2. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา พบว่าคณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษามี ความคิดเห็นถึงความเหมาะสมดังกล่าวในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตร ได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องเกณฑ์การประเมินผลว่า ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอาจารย์ผู้สอนว่าควรจะเป็น อิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรเป็นสำคัญ

ตอนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิตระหว่าง ทางของหลักสูตร

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและนักศึกษามี ความคิดเห็นด้านผลผลิตหลักสูตรทั้งในด้านความรู้อ ทักษะ และเจตคติ/คุณลักษณะ/พฤติกรรมว่ามีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและนักศึกษาได้ให้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า นักศึกษาควรมีคุณลักษณะเป็น นักคิดและนักบูรณาการ สามารถนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมได้ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความพร้อมในการเรียนรู้ สามารถพัฒนา ความรู้ด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ควรมีการจัดเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนทางวิชาการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งเพื่อ เป็นการฝึกทักษะความรู้และการทำงานให้กับนักศึกษา มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 5 การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตร

สภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และ ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหาร หลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ควรมีจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในราย วิชาที่เป็นประเด็นทางสังคมปัจจุบัน เช่น การจัดการ ความขัดแย้ง การปรองดอง การบริหารจัดการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา (TQF) การศึกษาอาเซียน อนาคตศึกษา (Futurism) รวมทั้ง เรื่องของเทคโนโลยีและระบบเครือข่ายสังคม (Social Network) เป็นต้น

2. ควรจัดให้นักศึกษามีการฝึกทักษะทาง วิชาการสู่ชุมชน ในลักษณะของการปฏิบัติงานโครงการ ร่วมกับชุมชน รวมไปถึงการสร้างเครือข่าย ระหว่าง มหาวิทยาลัยในสาขาที่สอดคล้องกัน เพื่อเพิ่มพูน

ความรู้ในด้านวิชาการ

3. ควรมีการปรับปรุงห้องเรียน/ห้องทำงานของนักศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดการมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในด้านวิชาการและงานวิจัย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา

4. ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์ของพัฒนศึกษา เพื่อให้บุคคลภายนอกและสังคมได้รับรู้และมีความเข้าใจยิ่งขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินด้านบริบทของหลักสูตร
แยกการประเมินออกเป็น 2 องค์ประกอบดังนี้

1.1 ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามพบว่าผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 5 ข้อ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของชาติ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งก็สอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร มีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มาก่อนนอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมาร่วมวิพากษ์หลักสูตร รวมถึงศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ในการเปิดหลักสูตรด้วย เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลและความจำเป็นในการผลิตดุษฎีบัณฑิตในหลักสูตรดังกล่าว จากนั้นจึงนำสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์มาดำเนินการจัดทำหลักสูตร จึงส่งผลให้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน โดยพบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่เห็นว่าวัตถุประสงค์

ประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน (ระดับคะแนนความพึงพอใจอยู่ในช่วง 4.45 – 5.00) สามารถบ่งบอกคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาได้อย่างเด่นชัด ทั้งในด้านความรู้ ด้านคุณลักษณะของบัณฑิตและด้านความสามารถในการนำความรู้ไปปฏิบัติ ซึ่งในที่สุดแล้วจากกระบวนการดังกล่าวข้างต้นของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรก็ส่งผลให้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับในการสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์ของการพัฒนา อันเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตดุษฎีบัณฑิตในสาขาพัฒนศึกษา ซึ่งผู้ประเมินส่วนใหญ่ทั้ง 4 กลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในการสร้างองค์ความรู้ในสาขาพัฒนศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนสามารถสร้างและนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญก็ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในกรณีที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความประสงค์ที่จะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรว่า ควรจะเน้นให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างดุษฎีบัณฑิตที่มีความพร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย

1.2 ด้านโครงสร้างหลักสูตร ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรทั้งหมดมีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของการกำหนดสัดส่วนของหมวดวิชา/รายวิชา/ลักษณะวิชา การกำหนดหน่วยกิตของหลักสูตรและความเหมาะสมของรายวิชา เนื่องจากโครงสร้างหลักสูตรมีการผสมผสานทั้งในเรื่องแนวคิดทฤษฎี วิธีการวิเคราะห์ การฝึกประสบการณ์ และการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง ทำให้เกิดทักษะในการประยุกต์ศาสตร์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญก็ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรในกรณีที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความประสงค์ที่จะดำเนินการปรับปรุง

หลักสูตรว่าควรมีการเพิ่มรายวิชาที่สอดคล้องกับประชาคมอาเซียน และควรกำหนดข้อแตกต่างในการทำวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรแบบ 1 (48) หน่วยกิต และหลักสูตรแบบ 2 (36) หน่วยกิต ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพของงานในส่วนของความเหมาะสมด้านเนื้อหาวิชาในหลักสูตร พบว่า

- **ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับพื้นฐาน** โดยผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับพื้นฐานมีความเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชา 464 501 ระเบียบวิธีวิจัย และรายวิชา 464 311 หลักพัฒนศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเนื้อหาวิชาที่นักศึกษาจำเป็นต้องใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการเรียนในรายวิชาอื่นๆ ต่อไป เนื่องจากผู้เรียนมาจากหลายสาขาวิชา ซึ่งมีความรู้พื้นฐานไม่เหมือนกัน

- **ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับสาขาวิชาเอก** โดยผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับสาขาวิชาเอกมีความเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชา 464 526 การจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รายวิชา 464 527 สังคมวิทยาเพื่อการพัฒนาประเทศ และรายวิชา 464 505 การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเนื้อหาวิชาในรายวิชาดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคมอันองค์ความรู้ที่สำคัญของหลักสูตร อย่างไรก็ตามผู้ประเมินก็ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับสาขาวิชาเอกในกรณีที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความประสงค์ที่จะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรว่าควรจะมีการเพิ่มรายวิชาที่จะช่วยพัฒนาความรู้ด้านภูมิสังคม เศรษฐศาสตร์กับการศึกษา ในส่วนของการลงทุน ความคุ้มทุน คุ่มค่าผลกระทบของโครงการพัฒนาต่างๆกับสภาพแวดล้อมและโครงการพัฒนาที่น่าสนใจของกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

- **ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาใน**

รายวิชาเลือก โดยผู้ประเมินทุกกลุ่ม มีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาในรายวิชาบังคับสาขาวิชาเอกมีความเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชา 464 524 การศึกษาอิสระ และรายวิชา 464 523 ปฏิบัติการทางพัฒนศึกษา เพราะรายวิชาเลือกต่างๆ เหล่านี้สามารถทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสค้นคว้า ทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นที่ตนเองสนใจ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ต่อไปได้อย่างเหมาะสม ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความประสงค์ที่จะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรว่าควรมีการเพิ่มรายวิชาทางด้านรัฐศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการเมืองการปกครอง เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. การประเมินด้านปัจจัยสนับสนุนในหลักสูตร

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอุปกรณ์ สื่อวัสดุการเรียนการสอน และสถานที่ รวมทั้งหนังสือ ตำรา วารสาร และเอกสารประกอบการสอนมีความเหมาะสม แต่จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มนักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ได้ให้ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันการแสวงหาความรู้ทางด้านวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบค้นข้อมูลต่างๆ นั้น นิยมสืบค้นจากฐานข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็ว การมีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ในส่วนของห้องเรียนให้เหมาะสมกับการใช้งานในลักษณะของห้องประชุมหรือห้องบริการในด้านสารสนเทศต่างๆ อันเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. การประเมินด้านสิ่งที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร

แยกการประเมินออกเป็น 3 องค์ประกอบดังนี้

3.1 ด้านคุณลักษณะผู้สอน

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า คุณสมบัติของอาจารย์มีความเหมาะสม เนื่องจากอาจารย์มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษา แต่อยากให้เพิ่มจำนวนอาจารย์เพื่อให้เพียงพอต่อการให้คำปรึกษาด้านวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

3.2 ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนก่อนและ/หรือระหว่างเรียนในหลักสูตร

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า นักศึกษามีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการเรียน มีความสนใจ ตั้งใจ และมุ่งมั่นในการศึกษา และยอมรับฟังความคิดเห็นของอาจารย์และเพื่อนนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนและกระบวนการคัดเลือกไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญก็ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องคุณลักษณะของผู้เรียน และกระบวนการคัดเลือกว่า ควรมีลักษณะเป็นผู้มีวุฒิภาวะสูง มีทักษะในด้านงานวิจัย ภาษาต่างประเทศ และการใช้ IT เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเป็นนักคิดและนักบูรณาการศาสตร์ที่มีความสามารถ และควรมีการคัดเลือกนักศึกษาโดยพิจารณาคุณสมบัติในเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมมากกว่าการพิจารณาการคัดเลือกในเชิงปริมาณ

3.3 ด้านความเหมาะสมของการบริหารหลักสูตร

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การบริหารหลักสูตรทั้งในด้านทรัพยากร ด้านบุคลากร และด้านการบริการวิชาการ มีความเหมาะสม ในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องคุณลักษณะของการรับนักศึกษาว่า ควรมุ่งเน้นที่คุณภาพของนักศึกษาเป็นหลัก

4. การประเมินด้านกิจกรรมการเรียนในหลักสูตร

แยกการประเมินออกเป็น 2 องค์ประกอบ

ดังนี้

4.1 ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามี การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมทั้งในด้านการวางแผน ด้านการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื่องจากมีการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการเรียนการสอนในชั้นเรียน การลงภาคสนามเพื่อฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงานทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการที่ได้ศึกษามากับการปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้กับผู้เรียน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนเพิ่มเติมว่าควรมีการจัดเวทีเสวนาทางวิชาการด้านการพัฒนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการร่วมกัน นอกจากนี้ควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมชนมากขึ้น เพื่อให้ดุษฎีบัณฑิตมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

4.2 ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

ผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามี ความเหมาะสมโดยเฉพาะในเรื่องวิธีการในการวัดและประเมินผลการเรียน โดยกลุ่มคณะกรรมการบริหารหลักสูตรได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องเกณฑ์การประเมินผลว่าควรจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอาจารย์ผู้สอนว่าควรจะเป็นอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

5. การประเมินด้านผลผลิตระหว่างทางของหลักสูตร

กลุ่มคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผลผลิตของหลักสูตรทั้งในด้านความรู้/ความสามารถในเนื้อหา ด้านคุณลักษณะ/ความประพฤติ และด้านทักษะ/ การปฏิบัติ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาปัจจุบันที่มองว่า หลักสูตรดังกล่าวเป็น

ประโยชน์อย่างมากในการช่วยพัฒนา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักบูรณาการ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมได้ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและนักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่านักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ควรมีคุณลักษณะเป็นนักคิดและนักบูรณาการ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมได้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ สามารถพัฒนาความรู้ด้วยตนเองได้นอกจากนี้ควรมีการจัดเวทิสวนาแลกเปลี่ยนทางวิชาการเพื่อเป็นการฝึกทักษะความรู้และการทำงานให้กับนักศึกษามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตรพบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในปัจจุบันทุกข้อมีความชัดเจน เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของชาติ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรยังคงสามารถใช้ได้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามหากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรมีความประสงค์ที่จะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรก็อาจจะทบทวนวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องของการสร้างดุษฎีบัณฑิตที่มีความพร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าในปัจจุบันกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าการเรียนหลักสูตรแบบ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยกิตของการทำวิทยานิพนธ์ 48 หน่วยกิตนั้น จะต้องเป็นผลงานที่มีความเข้มข้นทางวิชาการมากกว่าการเรียนหลักสูตรแบบ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยกิตของการทำวิทยานิพนธ์ 36 หน่วยกิต ดังนั้นจึงควรมีการสร้างมาตรฐานหรือข้อกำหนดที่ชัดเจนของการทำวิทยานิพนธ์ 48 หน่วยกิต เพื่อให้เกิดความชัดเจน

และเหมาะสม

3. จากผลการวิจัยในส่วนของสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ที่พบว่าควรมีจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในรายวิชาที่เป็นประเด็นทางสังคมปัจจุบัน ดังนั้นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรควรพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการเปิดสอนรายวิชาเลือกต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้อาจจะทำการเปิดรายวิชาเลือกโดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนตามความสนใจของผู้เรียนและความเหมาะสมในแต่ละภาคเรียน

4. จากผลการวิจัยในส่วนของสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ที่พบว่าควรจัดให้นักศึกษามีการฝึกทักษะทางวิชาการสู่ชุมชน ในลักษณะของการปฏิบัติงานโครงการร่วมกับชุมชน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยในสาขาที่สอดคล้องกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านวิชาการ ดังนั้นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรควรพิจารณาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ และยังช่วยสนับสนุนภารกิจของคณะและมหาวิทยาลัยในด้านการบริการวิชาการสู่ชุมชน

5. จากผลการวิจัยในส่วนของสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ที่พบว่าควรมีการปรับปรุงห้องเรียน/ห้องทำงานของนักศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดการมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการสอนเทคโนโลยีในด้านวิชาการและงานวิจัย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา ดังนั้นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจึงควรทำการสำรวจความพึงพอใจและความต้องการของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับ

ห้องเรียน/ห้องทำงานของนักศึกษารวมถึงระบบสารสนเทศในด้านวิชาการและงานวิจัย เพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องและมีความเหมาะสมในเรื่องงบประมาณต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา คุณารักษ์. (2540). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: อลิ้นพเรส.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนชากรพิมพ์ จำกัด.
- พรทิพย์ ไชยโส. (2552). **การประเมินหลักสูตรหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา หลักสูตร 5 ปีภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2543). **เทคนิคการประเมินหลักสูตร**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทเท็กซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555 – 2559**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุมิตร คุณานุกร. (2523). **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

สันต์ ธรรมบำรุง. (2527). **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สุรพล ไมยวงษ์. (2536). **การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรมนายอำเภอของวิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการปกครอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Beauchamp, G.A. (1981). **Curriculum Theory**. Illinois: The Kagg Press, Wilmette.

Best, J. W. (1981). **Research in Education**. New Jersey: Prentice Hall.

BLOOM B S. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives, the classification of Educational goals – Handbook I: Cognitive Domain**. New York: McKay.

Doll, Ronald C. (1996). **Curriculum Improvement : Decision Making and Process**. 9th ed. Boston: Allyn & Bacon A Simon & Schuster Company.

Sowell, Evelyn J. (1996). **Curriculum: An Integrative Introduction**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Stufflebeam, D.L., G.F. Madaus and M.S. Scriven. (1971). **Educational evaluation and Decision-Making**. Illinois: Peacock Publisher Ince.

Taba, H. (1962). **Curriculum Development Theory and Practice**. New York: Harcourt Brace & World, Inc.

Tawney, D. (1976). **Curriculum Evaluation Today: Trends and Implications**. London: Macmillan Education.

บทความวิจัย

การพัฒนาชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา

The Development of Online Learning packget on e-Learning Pedagogy (e-Pedagogy) Course for Instructors in Educational Institutes.

อนิรุทธ์ สติมัน*

รุจาปนีย์ ธรรมเมธา**

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาเพื่อรวบรวมแนวคิดทฤษฎี และวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ 2) เพื่อพัฒนาสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ 4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2554 จำนวน 33 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ประเด็นการสนทนากลุ่ม สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี และวิธีการจัดการเรียนการสอน 2) สื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ 3) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ $\bar{X}$, S.D และ t-test dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1 เนื้อหาวิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาเป็นสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยเนื้อหา 7 ชุดบทเรียน ได้แก่ ชุดบทเรียนที่ 1 ความรู้พื้นฐานในการเรียนการสอนออนไลน์ (Fundamental of Online Instruction) ชุดบทเรียนที่ 2 การสอนแบบบรรยาย (e-Pedagogy : Lecture Learning) ชุดบทเรียนที่ 3 การสอนแบบอภิปราย (Discussion Based Learning) ชุดบทเรียนที่ 4 การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning) ชุดบทเรียนที่ 5 การสอนแบบโครงการ (Project based Learning) ชุดบทเรียนที่ 6 การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง และเกม (Games Simulation Learning) ชุดบทเรียนที่ 7 การสอนแบบกรณีศึกษา (Case-based Learning) และมีข้อกำหนดใน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แต่ละชุดบทเรียน ประกอบด้วยลักษณะของบทเรียน ได้แก่ 1) เป็นบทเรียนสำหรับการเรียนออนไลน์เต็มรูปแบบ (Fully online) 2) เป็นบทเรียนที่ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเอง (Self pace Learning) 3) บทเรียนแต่ละชุดผู้เรียนสามารถเลือกเรียนชุดใดก่อนหลังได้ตามความสนใจ 4) ความยาวเนื้อหาเพื่อการสอนอย่างน้อยชุดละ 6-9 ชั่วโมง การสอน 5) สื่อการสอนภายในบทเรียนทุกชุดมีการนำเสนอในรูปแบบมัลติมีเดียได้แก่ ข้อความ เสียงบรรยาย ประกอบ ภาพประกอบ และวีดิโอคลิป 6) มีแบบทดสอบประเมินผลการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนครบทุกชุดบทเรียน

2. ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง พบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E1/E2) ที่กำหนด ได้ค่า E1 เท่ากับ 80.03 ค่า E2 เท่ากับ 72.52 และผลการประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คุณภาพสื่อมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25, S.D. = 0.18$)

3. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.06, S.D. = 0.38$)

คำสำคัญ : อีเลิร์นนิ่ง, การเรียนการสอนออนไลน์, เทคนิควิธีการเรียนการสอน, ผลการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study contents, theories and practices for develop e-Learning pedagogy (e-Pedagogy) courseware, 2) to develop online learning package on e-Learning pedagogy course for instructors in educational institutes, 3) to compare learning achievement pretest and posttest of online learning package on e-Learning pedagogy course and, 4) to study students opinions on online learning package on e-Learning pedagogy course. The research simple consisted of 33 graduate students in the faculty of education, Silpakorn university of the academic year 2011. The research instruments were 1) focus group disscusion item 2) online learning package on e-Learning pedagogy course for instructors in educational institutes 3) learning achievement tests, and 4) questionnaire of evaluation students opinions. Data were analyzed by using mean, standard deviation, and t-test dependent statistics.

The research found;

1. The online learning package on e-Learning pedagogy course included the 7 courseware contents : 1) fundamental of online instruction, 2) e-Pedagogy: lecture learning, 3) discussion-based learning, 4) problem-based learning, 5) project-based learning, 6) games and simulation learning, and 7) case-based learning. The features of each courseware were: 1) fully online course, 2) self-paced leering course, 3) non-linear course, 4) 6-9 study-hour course. Contents of each course consisted of 1) objectives, 2) theories and applications in online teaching, 3) learning activities, 4) interactive

activities between students and contents, and between students and instructors, 5) suggestion of appropriate internet tools, 6) suggestion on how to evaluate learning achievement. Each course consisted of text, audio, illustrations, and video clips, and learning achievement test. The result of quality evaluation of the online courseware on e-Learning pedagogy course by the content experts was good ($\bar{X} = 4.25$, S.D = 0.18)

2. The efficiency (E1/E2) of the online learning package on e-Learning pedagogy course was E1 = 80.22 E2 = 84.22

3. The compare learning achievement of post-test higher than pre-test. t-test showed statistically significant difference at .05.

4. The students opinions application has good level positive toward the online learning package on e-Learning pedagogy course ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.38)

Keyword: e-Learning, online instruction, pedagogy, learning achievement.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของประเทศไทยมีความตื่นตัวและให้ความสนใจการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการศึกษาเป็นอย่างมาก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเข้ามาช่วยพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ มีความสามารถที่จะใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกๆ ที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเข้ามาใช้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เรียนได้เร็วขึ้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ผู้เรียนจะมีอิสระในการแสวงหาความรู้ มีความรับผิดชอบ ต่อตัวเอง เป็นการเปิดโอกาสได้เรียนรู้ตามความสามารถซึ่งจะสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี เป็นการนำโลกภายนอกเข้ามาสู่ห้องเรียน

ทำให้ช่องว่างระหว่างห้องเรียนกับสังคมลดน้อยลง อีกทั้งทำให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา โดยทุกคนมีโอกาสในการเข้ารับการศึกษามากขึ้น การเรียนการสอนเป็นกระบวนการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ความคิดเห็น ตลอดจนเจตคติ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพ ความสามารถของผู้เรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนวิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการเรียนการสอน จึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ตามที่ต้องการ

นวัตกรรมและเทคโนโลยีได้เข้ามามีความสำคัญและมีบทบาทต่อการศึกษาในทุกๆ ระดับในการจัดการศึกษาปัจจุบัน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นตัวกำหนดคุณภาพอย่างหนึ่งของการศึกษาที่ขาดไม่ได้และจะยิ่งเพิ่มบทบาท ความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ส่งผลต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา การนำเทคโนโลยีอย่างคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มาพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมาก การจัดการเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะปัจจุบันมีแหล่งความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่จะต้องเรียนต้องสอนมีมากมายไม่รู้จบ การเรียนการสอนสมัยใหม่จึงควรใช้เวลาน้อย แต่เรียนรู้ได้เร็วและสามารถพัฒนาและสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีความรู้รอบด้านได้มากขึ้น เร็วขึ้น การเรียนการสอนออนไลน์หรือการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนการสอนสมัยใหม่ ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน สามารถตอบสนองต่อการประยุกต์เข้ากับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีและช่วยให้เราสามารถพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนได้หลากหลายมากขึ้น การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ไม่ใช่เพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์เพียงวิชาเดียว แต่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่นได้ด้วย การนำคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด การสืบค้นข้อมูล และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ผลักดันนโยบายการใช้ ICT เพื่อจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี 2544 โดยการจัดตั้งสำนักบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (UniNet) เพื่อการบริการเครือข่ายสารสนเทศในการวิจัยและการบริการการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และได้มีการจัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (TCU) เพื่อการเตรียมพร้อมแก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา

ชั้นนำของประเทศไทย และต่างประเทศดำเนินงานเป็นเครือข่ายร่วมมือกัน ในลักษณะการแบ่งปันความรู้และแบ่งปันทรัพยากรเพื่อศึกษาเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการร่วมวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผลงานในเชิงพัฒนาตามลำดับ พร้อมทั้งมีการจัดประชุม สัมมนา เผยแพร่ผลงาน และสิ่งพิมพ์ ระหว่างกันอย่างกว้างขวาง ในระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันเอง

โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย ได้ปฏิบัติพันธกิจส่วนหนึ่งในการรวบรวมคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยหลายแห่งมาร่วมทดลองจัดการเรียนการสอนบนระบบที่ได้จัดสร้างขึ้นที่โครงการ เพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติจริงสำหรับสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐานสูง โดยได้พัฒนาหลักสูตรผู้เชี่ยวชาญอีเลิร์นนิง โครงการ e-Learning Professional Program เพื่อเผยแพร่ความรู้เทคนิคและวิธีการพัฒนาอีเลิร์นนิงในประเทศไทย โดยมีคณาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ เข้าร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจัดทำเกณฑ์การเรียนการสอน การคัดเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกำหนดแนวทางการสอนออนไลน์ ออกแบบและพัฒนาสื่อ ร่วมกันจัดการเรียนการสอนและทำการประเมินผล ซึ่งที่ผ่านมาผู้สนใจเข้าศึกษาในหลักสูตรจากหลากหลายอาชีพ ทั้งครู อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลที่สนใจในหลักสูตร

การเรียนการสอนออนไลน์ (Online Learning) หรือการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง (e-Learning) ไม่ใช่เพียงแต่ใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่มีแนวคิดในการเรียนการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเรียนการสอนที่เน้นที่ตัวผู้เรียน (e-Learner) เมื่อศึกษาถึงอีเลิร์นนิง โดยทั่วไปจึงมักจะกล่าวถึงหรืออธิบายเน้นที่ผู้เรียน และมองข้ามในเรื่องของการสอน ซึ่งในความเป็นจริงความรู้ศาสตร์ของการสอน หรือเรื่องของการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง (e-Pedagogy) เป็นสาระสำคัญ

การสอนใน อีเลิร์นนิง มีพื้นฐานมาจากการสอนที่สอนกันในห้องเรียน แต่เป็นการปรับมาใช้ใน

อิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น สิ่งที่จะต้องเน้น คือ e-Teaching ซึ่งเป็นศาสตร์ของทางผู้สอนหรือครู วิธีการสอนต่างๆ ที่เป็นการถ่ายทอดความรู้ เนื้อหา ประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนมากที่สุด วิธีการสอนนี้ยังกำหนดให้ผู้เรียนทำอะไร อย่างไร ในกิจกรรมการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทยได้ดำเนินในโครงการ e-Learning Professional Program ที่ต้องการในการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ เรื่อง การเรียนอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบและกว้างขวาง จึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนาสื่อชุดการเรียนการสอนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เรื่องเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ที่จะครอบคลุมทุกกระบวนการที่ได้เรียนรู้จากโครงการและจะจัดการเผยแพร่อย่างกว้างขวางให้สถาบันการศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาไทยตามนโยบายการผลักดันการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีคุณภาพต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

- 1) เพื่อศึกษาเพื่อรวบรวมแนวคิดทฤษฎี และวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์
- 2) เพื่อพัฒนาสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ และ
- 4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ประเด็นการสนทนากลุ่ม สำหรับผู้เชี่ยวชาญเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหา เรื่อง วิธีการเรียน

การสอนอิเล็กทรอนิกส์

2. สื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา
3. แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้
4. แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2554 จำนวน 33 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) การวิจัยครั้งนี้ใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษารวบรวม วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ และมีการสร้างประเด็นแบบการสนทนากลุ่มนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม IOC (Item Objective Congruence) ซึ่งผลได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และได้นำแบบการสนทนากลุ่มดังกล่าวไปใช้ในการจัดประชุมระดมสมองผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนออนไลน์อิเล็กทรอนิกส์ ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้แก่โรงเรียนมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยมาร่วมประชุมระดมสมอง และร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นข้อเสนอแนะ

สรุปประเด็นการสนทนาไปใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบเนื้อหา สำหรับสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา นอกจากนั้นมีการสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเนื้อหาเทคนิควิธีการสอน มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของผู้เรียน และได้นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสรุปเป็นองค์ความรู้และเป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 2 การออกแบบและพัฒนาสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา

ดำเนินการโดยกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนและจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการวัดและประเมินผล โดยนำเนื้อหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สังเคราะห์ได้จากการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญมาจากการวิเคราะห์และจัดรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและนำมาสร้างเป็นแผนภูมิสายงาน (Flow Chart) และบทภาพ (Storyboard) เพื่อเป็นการวางแผนสร้างบทเรียนออนไลน์ ตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ ส่วนของเนื้อหาบทเรียน นำเสนอบทเรียนผ่านทางระบบจัดการเรียนรู้ Moodle LMS (Learning Management

System) บทเรียนที่ออกแบบประกอบด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ส่วนเนื้อหา (Content) แบ่งออกเป็น 7 ชุดการเรียนรู้ (Modul) สร้างบทเรียนด้วยซอฟต์แวร์มัลติมีเดีย (Adobe Captivate) ประกอบด้วยเนื้อหาชุดบทเรียน ดังนี้ ชุดบทเรียนที่ 1 ความรู้พื้นฐานในการเรียนการสอนออนไลน์ ชุดบทเรียนที่ 2 การสอนแบบบรรยาย ชุดบทเรียนที่ 3 การสอนแบบอภิปราย ชุดบทเรียนที่ 4 การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก ชุดบทเรียนที่ 5 การสอนแบบโครงการ ชุดบทเรียนที่ 6 การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง และเกม ชุดบทเรียนที่ 7 การสอนแบบกรณีศึกษา มีคำถามท้ายบทหรือแบบฝึกหัด (Exercise) มีการทดสอบหลังเรียน (Posttest) สำหรับประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และมีช่องทางการติดต่อสื่อสารต่างๆ ได้แก่ กระดานสนทนา (Webboard) ห้องสนทนา (Chatroom) หลังจากผ่านขั้นตอนการออกแบบและสร้างบทเรียนออนไลน์เสร็จเรียบร้อยแล้วนำบทเรียนไปตรวจสอบประเมินคุณภาพสื่อ (Quality Evaluation) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่านและผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนออนไลน์ จำนวน 3 ท่านโดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ ผลการประเมินคุณภาพชุดบทเรียนออนไลน์โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.18)

ภาพประกอบ 1: แสดงหน้าจอการออกแบบบทเรียน (Screen design of online learning packget on e-Learning pedagogy course) URL <http://www.thaicyperu.go.th>

ขั้นที่ 3 การพัฒนาและหาประสิทธิภาพ บทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอน อีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา

หลังจากการออกแบบและพัฒนาชุดบทเรียน
ออนไลน์และผ่านการประเมินคุณภาพสื่อโดย
ผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ
สื่อโดยใช้นักศึกษาระดับปริญญาโทที่เรียนในราย
วิชาคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการ
ทดลองหาประสิทธิภาพ ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการ
ดำเนินการทดลองหาประสิทธิภาพ ดังนี้

ขั้นที่ 1) การทดลองรายบุคคล (Individual
Tryout) ทดลองกับนักศึกษาจำนวน 3 คน เพื่อทดสอบ
ประสิทธิภาพเบื้องต้นตรวจสอบความถูกต้องและ
ปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ 2) การทดลองแบบกลุ่มย่อย (Small
Group Tryout) ทดลองกับนักศึกษาจำนวน 9 คน เพื่อ
หาแนวโน้มประสิทธิภาพสื่อ ตรวจสอบคุณภาพตาม
วัตถุประสงค์และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วน
ที่บกพร่อง ขั้นที่ 3) การทดลองภาคสนาม (Field
Tryout) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน เพื่อหา
ประสิทธิภาพสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ผลการ

วิเคราะห์หาประสิทธิภาพสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง
วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง พบว่ามีประสิทธิภาพ
E1 /E2 เท่ากับ 80.20/72.52 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด
ไว้ (70/70)

ขั้นที่ 4 การศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้ ก่อนเรียนกับหลังเรียนและศึกษาความคิดเห็นที่มี ต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอน อีเลิร์นนิ่ง

หลังจากทดลองใช้ชุดบทเรียนออนไลน์เพื่อหา
ประสิทธิภาพสื่อแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา
เปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง
วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบัน
การศึกษา ก่อนเรียนกับหลังเรียนและศึกษาความคิดเห็น
ของผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ ทำการสรุป
ผลการวิจัยและจัดทำเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาเพื่อรวบรวมแนวคิดทฤษฎี
และวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเรียน
การสอนอีเลิร์นนิ่ง และการสร้างสื่อชุดบทเรียนออนไลน์

เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ที่ได้จากการประชุมระดมสมองและการสนทนากลุ่มรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ที่ควรนำมาพัฒนาเป็นบทเรียน เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ประกอบด้วย เรื่อง เทคนิควิธีสอน 6 เรื่องและเรื่องความรู้พื้นฐานการเรียนการสอนออนไลน์ อีก 1 เรื่อง โดยรวมกับเป็นชุดบทเรียนและทำการวิเคราะห์แยกออกเป็นชุดบทเรียนย่อย ได้แก่ ชุดบทเรียนที่ 1 ความรู้พื้นฐานในการเรียนการสอนออนไลน์ (Fundamental of Online Instruction) ชุดบทเรียนที่ 2 การสอนแบบบรรยาย (e-Pedagogy : Lecture Learning) ชุดบทเรียนที่ 3 การสอนแบบอภิปราย (Discussion Based Learning) ชุดบทเรียนที่ 4 การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning) ชุดบทเรียนที่ 5 การสอนแบบโครงการ (Project Based Learning) ชุดบทเรียนที่ 6 การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง และเกม (Games Simulation Learning) ชุดบทเรียนที่ 7 การสอนแบบกรณีศึกษา (Case Based Learning) ซึ่งในแต่ละชุดบทเรียนประกอบด้วยลักษณะของบทเรียน ดังนี้ 1) เป็นบทเรียนสำหรับการเรียนออนไลน์แบบสมบูรณ์ 2) เป็นบทเรียนที่ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเอง (Self-pace Learning)

3) บทเรียนแต่ละชุดผู้เรียนสามารถเลือกเรียนชุดใดก่อนหลังได้ตามความสนใจ 4) ความยาวเนื้อหาเพื่อการสอนอย่างน้อยชุดละ 6-9 ชั่วโมงการสอน 5) สื่อการสอนภายในบทเรียนทุกชุดมีการนำเสนอในรูปแบบมัลติมีเดียได้แก่ ข้อความ เสียงบรรยายประกอบ ภาพประกอบ และวิดีโอคลิป 6) มีแบบทดสอบประเมินผลการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนครบทุกชุดบทเรียน

รายละเอียดองค์ประกอบย่อยในแต่ละชุดเนื้อหาบทเรียน ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง 3) มีกิจกรรมการสอน 4) มีกิจกรรมที่ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนและผู้เรียนกับผู้สอน 5) มีการเสนอแนะการใช้ เครื่องมืออินเทอร์เน็ต (Internet Tools) ที่เหมาะสมในการเรียนการสอน 6) มีการเสนอแนะวิธีประเมินสัมฤทธิ์ผลการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง สื่อการสอนภายในชุดบทเรียนทุกชุดมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบมัลติมีเดีย ได้แก่ ข้อความ เสียงบรรยายประกอบ ภาพประกอบ วิดีโอคลิป

2. ผลการทดลองหาประสิทธิภาพสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา พบว่ามีประสิทธิภาพ E_1 / E_2 เท่ากับ 80.20/72.52 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ (70/70)

ตารางที่ 1 : แสดงการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้อีก่อนเรียนกับหลังเรียน

การทดสอบ (N33)	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ประสิทธิภาพ
ระหว่างเรียน (Process) E1	140 (20X7)	3710	112.42	1.75	80.03
หลังเรียน (Product) E2	30	718	21.75	0.77	72.52

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายได้ว่า ผลจากการเรียนด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผู้เรียนมีการพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

ตารางที่ 2 : แสดงการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวน (N)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	33	30	16.06	3.44		
หลังเรียน	33	30	21.75	4.47	-7.873	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา โดยผู้เรียน

ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (N=33)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ด้านเนื้อหา (N=33)

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
ด้านเนื้อหา			
1. วัตถุประสงค์ของแต่ละเนื้อหามีความชัดเจนสอดคล้องตรงตามเนื้อหา	4.27	.51	ดี
2. เนื้อหาที่นำมาเรียนทั้ง 7 ชุดวิธีสอน มีความชัดเจน ข้อความกระชับ เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจ	4.12	.54	ดี
3. เนื้อหาที่มีความถูกต้อง มีแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่ชัดเจน เชื่อถือได้	4.00	.50	ดี
4. ความสมบูรณ์ของเนื้อหาแต่ละหน่วย ปริมาณเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	4.03	3.87	ดี
5. เนื้อหาที่เรียนมีความเหมาะสมกับเวลา	3.87	.73	ดี
6. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน (ระดับความยาก วย ภาษาที่ใช้)	4.12	.64	ดี
7. เนื้อหาที่มีการแบ่งเป็นหัวข้อย่อยๆ ที่มีความชัดเจนและเนื้อหาแต่ละหัวข้อย่อยจับในตัวเอง และมีการลำดับการนำเสนอเนื้อหาที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.36	.69	ดี
8. แบบทดสอบและการประเมินผลมีความสอดคล้องครอบคลุมกับวัตถุประสงค์	4.00	.61	ดี
9. มีการทดสอบความรู้ผู้เรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ในแต่ละเนื้อหา 7 ชุดวิธีสอน ทำให้ช่วยประเมินความรู้ในการเรียนง่ายขึ้น	4.42	.56	ดี

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
ด้านเนื้อหา			
10. การให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นประโยชน์ สามารถอธิบายให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้นหรือชี้ให้ผู้เรียนไปศึกษา ทบทวนบทเรียนเพื่อให้ได้ความรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้	4.21	.54	ดี
11. เนื้อหาที่เรียนเป็นประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์ได้	4.24	.56	ดี
ผลเฉลี่ยรวมด้านเนื้อหา	4.15	.34	ดี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ด้านเนื้อหา พบว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย คือ 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นลำดับที่ 1 คือ มีการทดสอบความรู้ผู้เรียนทั้งก่อนเรียน และหลังเรียน ในแต่ละเนื้อหา 7 ชุดวิธีสอน ทำให้ช่วย

ประเมินความรู้ในการเรียนง่ายขึ้น มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.42 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56 รองลงมา คือ เนื้อหาที่มีการแบ่งเป็นหัวข้อย่อยๆ ที่มีความชัดเจนและเนื้อหาแต่ละหัวข้อย่อยจบในตัวเอง และมีการลำดับการนำเสนอเนื้อหาที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีค่าคะแนนเฉลี่ยคือ 4.36 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 และรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เนื้อหาที่เรียนมีความเหมาะสมกับเวลา มีคะแนนเฉลี่ย 3.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา *ด้านการออกแบบ*

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
ด้านการออกแบบ			
12. การออกแบบคอร์สแวร์น่าสนใจ ดึงดูดความสนใจผู้เรียนได้	3.96	.63	ดี
13. ภาพประกอบเนื้อหามีความเหมาะสมน่าสนใจ และทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย	3.84	.71	ดี
14. คุณภาพ ความชัดเจนของ เสียงที่นำมาใช้มีความเหมาะสม	4.24	.66	ดี
15. รูปแบบ ขนาด และสีตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสม อ่านง่ายมีความเด่นชัดเมื่อเทียบกับพื้นหลัง	4.12	.78	ดี
16. รูปแบบตัวอักษร (font) ที่เลือกใช้อ่านได้ง่าย สบายตา และใช้รูปแบบที่คงที่	4.12	.78	ดี
17. ตัวอักษรมีขนาด (size) พอดี แสดงที่ความละเอียดของจอภาพที่ใช้	4.15	.79	ดี
18. มีระบบนำทางต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้ตำแหน่งที่อยู่ในบทเรียน ได้แก่ ทุกหน้าของบทเรียนแสดงหัวข้อเนื้อหา และระบบตาแหน่งการใช้งานปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนทราบ และสามารถเลือกการทำงานไปยังส่วนที่ต้องการได้	4.03	.68	ดี
19. สามารถใช้ระบบนำทางที่เรียกใช้ได้จากทุกส่วนในคอร์สแวร์	3.87	.64	ดี

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
ด้านการออกแบบ			
20. การออกแบบโครงสร้างคอร์สแวร์ เหมาะสมช่วยให้ผู้เรียนไม่สับสนในตำแหน่งการใช้งานคอร์สแวร์ (Disorientated)	3.96	.58	ดี
21. โครงสร้างของจอภาพ (layout) รูปแบบ สี เครื่องมือนำทาง (navigation control) ให้เหมือนกันและอยู่ในตำแหน่งเดียวกันตลอดคอร์สแวร์	3.90	.52	ดี
ผลเฉลี่ยรวมด้านการออกแบบ	4.99	.48	ดี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ด้านการออกแบบ พบว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนอยู่ในระดับดี คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย คือ 4.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นลำดับที่ 1 คือ คุณภาพ ความชัดเจนของ เสียงที่นำมา

ใช้มีความเหมาะสมมีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.24 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 รองลงมา คือ ตัวอักษรที่มีขนาด (Size) พอดี แสดงที่ความละเอียดของจอภาพที่ใช้มีค่าคะแนนเฉลี่ย คือ 4.15 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 และรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ภาพประกอบเนื้อหาที่มีความเหมาะสม น่าสนใจ และทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายมีคะแนนเฉลี่ย 3.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ด้านความคล่องตัวในการใช้งาน (Usability)

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
ความคล่องตัวในการใช้งาน (Usability)			
22. การใช้งานบทเรียนมีความสะดวกไม่ยุ่งยาก	4.00	.70	ดี
23. ออกแบบช่วยให้ผู้เรียนอ่านเนื้อหาได้ง่าย (Readability)	4.18	.72	ดี
24. การจัดตำแหน่งขององค์ประกอบบนจอภาพ การใช้สี ขนาดขององค์ประกอบของบทเรียน มีความคงที่ตลอดทั้งคอร์สแวร์	3.96	.68	ดี
25. มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.12	.78	ดี
26. การเรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียช่วยให้เข้าใจเนื้อหาในบทเรียนได้ง่ายขึ้น สามารถทบทวนความรู้ได้ตามความต้องการ	4.12	.64	ดี
27. ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินและพึงพอใจกับการเรียนด้วยบทเรียนในครั้งนี้	3.66	.69	ดี
28. ประโยชน์ และความรู้ที่ได้รับ จากการเรียนในครั้งนี้	4.21	.64	ดี
29. ความคิดเห็นโดยรวม ต่อ บทเรียนชุดวิธีการเรียนการสอนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง อยู่ในระดับใด	3.93	.60	ดี
ผลเฉลี่ยรวม	4.03	.47	ดี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ด้านความคล่องตัวในการใช้งาน พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนอยู่ในระดับดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย คือ 4.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .47 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นลำดับที่ 1 คือ ได้รับประโยชน์ และความรู้ที่ได้รับจากการ

เรียนในครั้งนี้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.21 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 รองลงมา คือ การออกแบบช่วยให้ผู้เรียนอ่านเนื้อหาได้ง่าย (Readability) มีค่าคะแนนเฉลี่ย คือ 4.18 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72 และรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินและพึงพอใจกับการเรียนด้วยบทเรียนในครั้งนี้มีคะแนนเฉลี่ย 3.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา *เฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน*

รายการ	ระดับการแปรผล		
	$\bar{X}$	S.D	ค่าคุณภาพ
1. ด้านเนื้อหา (Content)	4.15	.34	ดี
2. ด้านการออกแบบ (Design)	3.99	.48	ดี
3. ด้านความคล่องตัวในการใช้งาน (Usability)	4.03	.47	ดี
ผลรวมเฉลี่ย	4.06	.38	ดี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนในภาพรวมที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอน อีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา เฉลี่ยรวมทั้งด้านพบว่าความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งอยู่ในระดับดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย คือ 4.06 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .38

อภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษาเพื่อรวบรวมทฤษฎี แนวคิด และวิธีปฏิบัติที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสื่อการสอนออนไลน์ อีเลิร์นนิ่ง และมีการสร้างประเด็นแบบการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนออนไลน์อีเลิร์นนิ่ง

ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ในประเทศไทย มาร่วมประชุมระดมสมองและร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) รวบรวมความคิดเห็นข้อเสนอแนะและได้นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสรุปเป็นองค์ความรู้และเป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ ซึ่งพบว่า ด้านเนื้อหาประกอบด้วย เรื่องเทคนิควิธีสอน 6 เรื่อง และเรื่องความรู้พื้นฐานการเรียนการสอนออนไลน์ 1 เรื่อง โดยรวมกับเป็นชุดบทเรียนและทำการวิเคราะห์แยกออกเป็นชุดบทเรียนย่อย 7 ชุดบทเรียน ซึ่งในแต่ละชุดบทเรียนมีองค์ประกอบของคุณลักษณะของบทเรียน ได้แก่ 1) เป็นบทเรียนสำหรับการเรียนออนไลน์แบบสมบูรณ์ 2) เป็นบทเรียนที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง (Self Pace Learning) 3) ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนชุดใดก่อนหลังได้ตามความสนใจ 4) ความยาวเนื้อหาชุดละ 6-9 ชั่วโมงการสอนรายละเอียดองค์ประกอบย่อยในแต่ละชุดเนื้อหา

บทเรียน ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง 3) มีกิจกรรมการสอน 4) มีกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนและผู้เรียนกับผู้สอน 5) มีการเสนอแนะการใช้ เครื่องมืออินเทอร์เน็ต (Internet Tools) ที่เหมาะสมในการเรียนการสอน 6) มีการเสนอแนะวิธีประเมินสัมฤทธิ์ผลการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับ Self-Paced Learning สื่อการสอนประกอบชุดบทเรียน ทั้ง 7 ชุดมีเนื้อหาบรรยายประกอบด้วยตัวอักษร เสียง บรรยายประกอบ ภาพประกอบ วิดีโอคลิป และมีแบบประเมินสัมฤทธิ์ผลการเรียนการสอนทั้ง 7 ชุดบทเรียน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ในรูปแบบการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่ ศึกษาวิเคราะห์เอกสารต่างๆ มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนออนไลน์อีเลิร์นนิ่ง ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่นิยมใช้กันมากได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview - IDI) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion - FGD) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค และวิธีการในเรื่องดังกล่าว ทำให้ได้ข้อมูลสำหรับการกำหนดเนื้อหาเพื่อนำไปออกแบบและพัฒนาสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษาในครั้งนี้

2. ผลการศึกษาประสิทธิภาพสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา พบว่ามีสื่อประสิทธิภาพสื่อ (E1/E2) ด้านกระบวนการ (E1) เท่ากับ 80.03 และด้านผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 72.52 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดนั้น เพราะการออกแบบและพัฒนาสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ได้ผ่านกระบวนการออกแบบตามขั้นตอน มีการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามขั้นตอนการประเมินในขั้นการออกแบบ และผ่านการประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ยังผ่านขั้นตอนการหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนย่อย

และได้ปรับปรุงแก้ไขในทุกๆ ชั้นจนมีความเหมาะสมสามารถนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างได้ ทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ได้มีการออกแบบและพัฒนาขึ้นตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2528) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสื่อก่อนที่จะนำไปใช้จริงควรจะมีการทดลองแก้ไขปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเสียก่อน เพื่อให้ทราบว่าสื่อนั้นมีคุณภาพเพียงใด มีสิ่งใดที่ยังบกพร่องอยู่ โดยการนำชุดบทเรียนหรือสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรที่จะใช้จริง ซึ่งการดำเนินการพัฒนาในด้านส่วนนำของสื่อชุดบทเรียนได้มีการนำเสนอในรูปของสื่อมัลติมีเดีย ประกอบด้วยข้อความ เสียงบรรยาย ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหวมาผสมผสาน เพื่อสร้างความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ ด้านการออกแบบปฏิสัมพันธ์ มีการออกแบบให้ผู้เรียนใช้สื่อชุดบทเรียนได้ง่าย สะดวก ควบคุมเส้นทางการใช้บทเรียนได้ สามารถย้อนกลับไปยังจุดต่างๆ ได้ง่าย มีการประเมินผลการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ผลการเรียนของตนเองทันที ผู้เรียนได้รู้คำตอบที่ถูกต้องหรือการตอบสนองของผู้เรียนในลักษณะ “ข้อมูลย้อนกลับ” ซึ่งเป็นการเสริมแรงให้ผู้เรียนอยากทำกิจกรรมต่อไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ อย่างเป็นระบบ

3. การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา ก่อนเรียนกับหลังเรียนเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบ t พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายได้ว่า ผลจากการเรียนด้วยสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผู้เรียนมีการพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะสื่อชุดการเรียนออนไลน์ที่ได้พัฒนาขึ้น ได้ผ่านขั้นตอนออกแบบและพัฒนา ประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อม

ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และผ่านกระบวนการ
หาประสิทธิภาพสื่อตามขั้นตอน อีกทั้งด้านการวัด
ประเมินผลแบบทดสอบก็ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ
ที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้ ทำให้ผู้เรียนเมื่อเรียนรู้จากสื่อ
ที่มีคุณภาพสื่อต่างๆ ช่วยให้อ่านและมีความสนุก
กับการเรียน มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา
และการโต้ตอบ อีกทั้งเมื่อศึกษาบทเรียนที่มีการใช้
สื่อมัลติมีเดียประกอบแล้วทำให้เห็นว่าการถ่ายทอด
ความรู้ด้วยสื่อที่เหมาะสมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
สนใจ ยอมรับและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ซึ่ง พิมพันธ์
เดชะคุปต์ (2549) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้
ผู้เรียนได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบเน้นการปฏิบัติมากกว่า
การท่องจำเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด
วิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้จะนำไปสู่การ
พัฒนาทักษะกระบวนการคิดให้กับผู้เรียน นอกจากนี้
กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสื่อมัลติมีเดียและการเรียน
ออนไลน์เป็นการเรียนในลักษณะรุกหรือเริ่มในการเรียน
(Active Learner) ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนใน
ห้องเรียนปกติที่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ซึ่งผู้เรียน
จะอยู่ในลักษณะของการรับ (Passive Learner) ซึ่งจาก
ผลการศึกษาวิจัยผลการเรียนรู้ด้วยสื่อชุดบทเรียน
ออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งในครั้งนี้

4. ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสื่อชุดการ
เรียนออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง
สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษา รวมทุกด้านพบว่าค่า
เฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนต่อสื่อชุดบทเรียนออนไลน์อยู่
ในระดับดี อภิปรายได้ว่า เนื่องจากสื่อชุดการเรียน
ออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบใหม่ที่ผู้เรียนไม่เคย
พบมาก่อน เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อหาที่ได้รับการออกแบบ
ในทุกๆ องค์ประกอบ เช่น ด้านเนื้อหาวัตถุประสงค์
ของแต่ละเนื้อหาที่มีความชัดเจนสอดคล้องตรงตาม
เนื้อหา เนื้อหาที่นำมาสร้างเป็นชุดการเรียนมีความ
ชัดเจน ข้อความกระชับ เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจ เหมาะสม
กับผู้เรียน และเนื้อหามีการแบ่งเป็นหัวข้อย่อยๆ ที่มี

ความชัดเจนและเนื้อหาแต่ละหัวข้อย่อยจบในตัวเอง
และมีการลำดับการนำเสนอเนื้อหาที่จะช่วยให้เกิดการ
เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นจาก
ผู้เรียนอยู่ในระดับดี ทุกๆ รายการ ด้านการออกแบบ
ภาพประกอบเนื้อหามีความเหมาะสมน่าสนใจ และ
ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย คุณภาพและความชัดเจน
ของ เสียงที่นำมาใช้มีความเหมาะสม ด้านการใช้งาน
บทเรียนมีประโยชน์ และความรู้ที่ได้รับจากการเรียนใน
ครั้งนี้เป็นอย่างมากโดยทุกรายการผู้เรียนประเมินอยู่ใน
ระดับมาก ซึ่งเทคนิควิธีการต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนด้วยชุดบทเรียนออนไลน์ ที่ประกอบด้วย
ข้อความ รูปภาพ เสียงบรรยาย วิดีทัศน์ ที่พัฒนา
ลักษณะสื่อและเทคนิควิธีการนำเสนอในบทเรียน
ออนไลน์ เรื่อง วิธีการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งในครั้งนี้
ทำให้ผู้เรียนมีการตื่นตัว ให้ความสนใจมากขึ้นและ
เรียนอย่างตั้งใจขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำผลที่ได้จากเทคนิควิธีการสอน
ออนไลน์แบบต่างๆ ที่ได้จากสื่อชุดบทเรียนออนไลน์ไป
ทดลองออกแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งกับเนื้อหา
ในแต่ละวิชาเพื่อศึกษาผลการใช้วิธีสอนแบบต่างๆ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบ
การเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบวิธีการเรียนของ
ผู้เรียนในเนื้อหาวิชาอื่นๆ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย
(TCU) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)
ที่ได้สนับสนุนการดำเนินงานและงบประมาณการวิจัย
ในครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร ที่ให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนการดำเนินงาน
วิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: มปท.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). เทคโนโลยีและการสื่อสาร
เพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- บุปผชาติ ทัพพิกรณ์และคณะ. (2544). ความรู้เกี่ยวกับ
สื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์; พเยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี.
(2549). “การสอนคิดด้วยโครงการ” พิมพ์ครั้งที่
ที่ 3 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ สีขาบัณติต. (2528). เทคโนโลยีทางการ
ศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาครุศาสตร์
เทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ.
- Brown, Gary. (1994). Multimedia and Composition:
Synthesizing Multimedia Discourse.
ERIC Document Reproduction Service.
No ED388227 : 25-30.
- Jing-Ming Ju.(2009). The Effects of Multimedia
Stories of Deaf or Hard-of-Hearing
Celebrities on the Reading Comprehension
and English Words Learning of Taiwanese
Students with Hearing Impairment. Asian
Journal of Management and Humanity
Sciences, 91-105.
- Sawsan Nusir et all. (2011). “Designing an
Interactive Multimedia Learning System for
the Children of Primary Schools in Jordan”.
CIS Department IT & CS Faculty Yarmouk
University,Irbid , Jordan.

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์แบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกันกับผู้เรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน ที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

A STUDY OF THE INTERACTION BETWEEN SCIENCE SUBJECT BLENDED LEARNING WITH DIFFERENT INQUIRY LEVELS AND STUDENTS WITH DIFFERENT MULTIPLE INTELLIGENCES AFFECTING CRITICAL THINKS OF MATTAYOM SUKSA III STUDENTS

โสรัจจ์ แสนคำ^{*}
ฐาปนีย์ ธรรมเมธา^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน 2) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน 3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีพหุปัญญาต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาล 5 พลโยธินรามินทรภักดี สังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียนแบบผสมผสานที่มีกิจกรรมการเรียนในห้องเรียนและบนอีเลิร์นนิ่ง มีระดับการสืบเสาะต่างกัน 2) แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับผู้เชี่ยวชาญ 4) แบบวัดพหุปัญญาตามทฤษฎีของการ์ดเนอร์ 5) แบบประเมินบทเรียนอีเลิร์นนิ่ง และ 6) แบบประเมินกิจกรรมการเรียนแบบสืบเสาะ โดยมีค่าสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) ค่าสถิติพื้นฐาน 2) ค่าสถิติ (t-test independent) 3) วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และ 4) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-Way ANOVA)

*นักศึกษาริทยาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาติ โสรัจจ์ แสนคำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสาน ที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่างมี
วิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสาน ที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่างมี
วิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ต่อการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเรียนแบบผสมผสาน, การสืบเสาะ, พหุปัญญา, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Abstract

The purpose of the study were 1) to compare the scores of critical thinking of students trained by blended learning method with different levels of inquiry 2) to compare the scores of critical thinking of students with multiple intelligences and 3) to study the interaction among blended learning with different levels of inquiry. The subject consisted of the ninety of the ninth grade of the Municipality 5 School Paholyotinramintarapakdee Ratchaburi province. The research instruments used for this study were: 1) Blended learning method with different levels of inquiry with both in class and e-learning activities 2) Critical thinking test 3) Lesson plan evaluation form 4) Gardner's multiple intelligences test 5) E-learning lesson evaluation form and 6) Inquiry learning activity evaluation form. The data were analyzed by using the following statistics: 1) basic statistics 2) independent t – test 3) One-way ANOVA and 4) Two-way ANOVA

The results of the study were as follows:

- 1) The critical of thinking scores each blended learning group of students with different levels of inquiry were not statistic significantly different among each group at 0.05 level.
- 2) The critical thinking scores of each blended learning group of students with multiple intelligences were not statistic significantly different among each group at 0.05 level.
- 3) There was an interaction toward critical thinking between the blended learning with different levels of inquiry students and the multiple intelligences group with statistically significant at level of 0.05

Keyword : BLENDED LEARNING , INQUIRY, MULTIPLE INTELLIGENCES, CRITICAL THINKING

บทนำ

จากสภาพปัจจุบันของโลกแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีอยู่ตลอดเวลา นั้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านความรู้ที่จะต้องมีความรู้เทคโนโลยีต่างๆ มาเกี่ยวข้องเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ทำให้เกิดความต้องการขึ้นในชีวิตและเกิดปัญหาต่างๆ ตลอดเวลา นำผลกระทบมาสู่การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของทุกคน รวมทั้งด้านการศึกษา ซึ่งจะต้องดำเนินการแก้ไข เพื่อให้ทุกคนดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ปัญหาด้านการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงของนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ พบว่าเด็กไทยมีคะแนนจากการทำข้อสอบที่วัดด้านการคิดวิเคราะห์ หรือการเขียนตอบ เพื่อจะทดสอบการวิเคราะห์ของนักเรียนนั้นไม่สามารถทำข้อสอบแนวนี้ได้ และจากผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐานหรือที่เรียกว่า โอลิมปิก 4 ปี ตั้งแต่ปี 2548-2551 พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำลงทุกปี (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2551) โดยเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดสอบแห่งชาติขั้นสูง หรือเรียกว่า เอนีตของสำนักคณะกรรมการ (สกอ.) ที่ทำหน้าที่สอบคัดเลือกนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนกับข้อสอบที่ใช้ทดสอบนักเรียนนั้นไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากข้อสอบที่ออกโดยสำนักทดสอบทางการศึกษานั้นเป็นแนวข้อคำถามแบบคิดวิเคราะห์และหาเหตุผลเป็นหลัก แต่การจัดการเรียนการสอนของครูยังเป็นแนวท่องจำ เช่นเดียวกับรศ.ดร. สมพงษ์ จิตระดับ (2552) อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า ผลของการสอบโอเน็ต ที่เป็นการสอบที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หาเหตุผล แต่กระบวนการสอนเป็นแบบท่องจำประมาณ 80-90 เปอร์เซ็นต์

นอกจากนี้ ศ.ดร.อุทุมพร จามรมาร (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2551) ผู้อำนวยการ

สถาบันทดสอบทางการศึกษา กล่าวว่า การสอบโอเน็ตที่ สทศ.ดำเนินการสอบวัดจะเป็นแนวการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล เพราะหลักสูตรของการศึกษาชาติเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนจากการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล และเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งการคิดนี้จัดได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน และจากการรายงานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปรากฏว่าเด็กไทยอยู่ในระดับน่าเป็นห่วง คือ เด็กไทยมีความรู้ความสามารถมีค่าเฉลี่ยอ่อนลงทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และจากการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปของการศึกษาไทยนี้ พบว่านักเรียนไม่พยายามคิดและไม่มีความคิดเป็นของตนเอง เมื่อคิดก็จะมีวิธีการคิดนอกกรอบจากที่เคยมีมา หรือหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่ครูกำหนดให้คิด ทำให้คิดวนเวียนแก้ปัญหาซ้ำซากเหมือนเดิมต่อเนื่องกัน (อุษณีย์ โทธิสุข และคณะ, 2544 : 45) ทำให้เด็กนักเรียนไทยและระดับการศึกษาไทยมีมาตรฐานที่ต่ำเมื่อเทียบกับมาตรฐานของอีกในหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

การคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาที่จำเป็นอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังให้เกิดกับเยาวชน โดยการฝึกให้เด็กคิดเป็น รู้จักใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจปัญหา รวมทั้งให้มีการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาเพื่อตอบรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต การสอนคิดจึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศของเรามีมากมาย การพัฒนาศักยภาพทางการคิดของเด็กเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่นานาประเทศกำลังจับตามองและให้ความสำคัญสูงสุดต่อการศึกษาในประเทศ ถ้าเด็กที่ผลิตขึ้นมาที่มีความคิดที่ดีมีคุณภาพก็จะทำให้ปัญหาที่ยังค้างคาอยู่สามารถขจัดออกไปได้ (อุษณีย์ โทธิสุขและคณะ, 2544 : 3) และเมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ต้องเสริมให้เกิดกับผู้เรียนที่เรียกว่าสมรรถนะ

มี 5 สมรรถนะ ที่ยังคงต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และ 1 ใน 5 สมรรถนะที่สำคัญก็คือ สมรรถนะด้านการคิด ที่ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน ดังที่ ผศ.ดร.อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ ประธาน ค่ายเด็กเก่งสมองไว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กล่าวว่า ในปัจจุบันสังคมไทยมีระบบความคิดเกี่ยวกับเด็กไม่ถูกต้อง กระบวนการเรียนการสอนไม่เอื้อให้เด็กได้ตอบโต้หรือเกิดข้อสงสัยให้กับครู ส่วนใหญ่จะเชื่อในสิ่งเดิมๆ โดยครูสอน บอก แก่เด็กโดยในสถานการณ์ ปัจจุบันมีข้อมูลหลากหลายและหลายทางที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ เห็นได้ว่าการปลูกฝังการคิดและ วิจัยการญาณให้กับนักเรียนอยู่ในชั้นวิภฤติ เด็กประถม จะคิดแต่สิ่งที่ใกล้ตัว ขาดความรู้ที่เหมาะสม มีไม่เพียงพอ ในการคิดอย่างมีวิจารย์ญาณ ดังนั้นผู้ใหญ่จะต้อง เสริมให้เด็กได้ใช้เหตุผล มีการสืบค้นข้อมูลอย่างหลากหลาย คิดอย่างรอบคอบและรอบด้านด้วยเหตุผล และไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบ บูรณาการกับสาระวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และศิลปะ เป็นสาระที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้การคิด อย่างมีเหตุผล สนุกกับการตั้งสมมติฐาน การค้นหา ความจริง การคิดรอบด้านและสามารถนำไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้ การคิดอย่างมีวิจารย์ญาณเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเป็นภูมิคุ้มกันตนเองให้พ้นจากสิ่งที่เป็น อันตรายได้เป็นอย่างดี (อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์, 2545: 32) และสามารถต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น อย่างรวดเร็ว (ประเทืองทิพย์ นวพรไพศาล, 2535: 1) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริม ให้กระบวนการคิดของนักเรียนให้เกิดความคิดระดับสูง ได้นั้นต้องสอนให้นักเรียนได้มองเห็นปัญหา รู้จักซักถาม คิดวิเคราะห์ พิจารณาค้นหาเหตุผลและเสาะแสวงหา ความรู้ เพื่อเชื่อมโยงความคิดไปสู่แนวทางที่จะแก้ปัญหา ได้ด้วยตนเอง

การใช้เทคนิคการเรียนการสอนแบบสืบเสาะ (Inquiry Learning) สามารถนำมาพัฒนาทักษะการคิด ขั้นสูงได้ ดังที่ อรสา พันธุ์ภักดี (2537) กล่าวว่า การสอน

แบบสืบเสาะเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหา เนื้อหาด้วยตัวเอง และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ มีอยู่มากมายที่ครูเป็นผู้เสนอการเรียนรู้อให้ ผู้เรียน มีหน้าที่แสวงหาคำตอบซึ่งมีหลายทางเลือก ผู้เรียน จะต้องใช้การคิดขั้นสูงจึงจะกำหนดความสัมพันธ์ ของข้อมูลหรือหาคำตอบของความสัมพันธ์ของ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ จึงเป็นวิธีการเรียนการสอนที่ สามารถส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารย์ญาณได้ นอกจากนี้กระบวนการสอนให้นักเรียนรู้จักการแก้ ปัญหา (Problem Solving) ยังเป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริม การฝึกวิธีคิดอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์และมีเหตุผล สร้างประสบการณ์ให้แก่นักเรียนให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหา (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ) จึงทำให้ผู้วิจัยนำวิธีการสอนแบบ สืบเสาะร่วมกับการใช้สื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์นี้มา เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาารูปแบบการเรียน แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารย์ญาณ ให้กับผู้เรียน โดยนำการออกแบบการเรียนการสอนที่มี ขั้นตอนการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับทฤษฎีพหุปัญญา โดยมีขั้นตอนของการสอนแบบสืบเสาะที่เป็นวิธีการ สอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ฝึก การคิดอย่างมีเหตุผล มีความรับผิดชอบต่อนตนเองใน การเรียนจากขั้นตอนการพัฒนาการคิดที่เป็นการคิดขั้น พื้นฐานจากง่ายไปหายาก และสามารถส่งเสริมทักษะ การคิดขั้นสูงต่อไปให้กับผู้เรียนได้ ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนมี ขั้นตอนการคิดที่เป็นลำดับขั้นก่อนที่จะเรียนด้วย บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากการ สืบค้นด้วยตนเองด้วยวิธีสืบเสาะ นำไปสู่การพัฒนา ทักษะการคิดขั้นสูงคือ การคิดอย่างมีวิจารย์ญาณจึงใช้ การเรียนในรูปแบบผสมผสาน โดยใช้รูปแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) (2) ขั้นสำรวจ และค้นหา (Exploration) (3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) (4) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) และ (5) ขั้นประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นกระบวนการ

จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดเวลา ให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกสังเกต ฝึกนำเสนอ ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์ ฝึกสร้างองค์ความรู้ โดยมีครูเป็นผู้กำกับควบคุมดำเนินการให้คำปรึกษา ชี้แนะ ช่วยเหลือ ให้กำลังใจ เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ สืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าซักถาม กล้าโต้แย้ง กล้าแสดงออก รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความคิดหลากหลาย มีจิตวิทยา บรรยายภาคเรียน การเรียนการสอนดี และเป็นบรรยากาศ การเรียนรู้ที่เอื้อให้กับนักเรียนได้รับการเรียนรู้อย่างอิสระ และสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียน กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก และพัฒนากระบวนการคิด นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้ แบบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้เรียนได้ทำการทดลอง และมีการอภิปรายซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และ สามารถโต้แย้งกันได้

การ์ดเนอร์ (1983) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี พหุปัญญา (Multiple Intelligence) และพบว่า ในแต่ละคนจะมีความสามารถอย่างน้อย 8 ด้าน แล้วแต่ว่าจะมีด้านใดโดดเด่นออกมา และถ้าครู เพียงแค่เข้าใจ จุดอ่อนจุดแข็งของเด็กนักเรียนแต่ละคน ก็สามารถช่วย เด็กให้ประสบความสำเร็จขึ้นมาได้ เขาให้ข้อสังเกตว่า การนำเรื่อง ทฤษฎีพหุปัญญามาปรับใช้ในห้องเรียนได้ เปลี่ยนทั้งการสอนของครู และการเรียนรู้ของเด็ก นักเรียน เพราะจะต้องมีการดูรายละเอียดของความ แตกต่างในตัวเด็ก เป็นรายบุคคล และจัดสรรกิจกรรม การเรียนรู้ให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน สิ่งสำคัญคือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ที่สุดสำหรับเด็กแต่ละคน และการ์ดเนอร์ได้จำแนก ความสามารถของมนุษย์ที่มีอย่างน้อย 7 ด้านใน ขณะนั้น แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก ได้แก่ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์และตรรกะ กลุ่มที่สอง

ได้แก่ ความสามารถด้านดนตรี ภาษา และการเคลื่อนไหว กลุ่มที่สาม ได้แก่ ความสามารถด้านการเข้าใจตัวเองและผู้อื่น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกลุ่ม พหุปัญญา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความสามารถด้าน คณิตศาสตร์และตรรกะ และกลุ่มที่มีความสามารถด้าน การเข้าใจตัวเองและผู้อื่น มาออกแบบกิจกรรมการเรียน การสอนร่วมกับวิธีการสอนแบบสืบเสาะ 3 ระดับ ซึ่งใน 3 ระดับนี้นักเรียนแต่ละระดับจะมีบทบาทที่แตกต่างกัน คือ การสืบเสาะแบบเปิด เป็นการสืบเสาะที่ครูเป็น ผู้กำหนดปัญหาแก่นักเรียน บอกแนวทางในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ตามขั้นตอนการทดลองและการจัดกระทำ ข้อมูล นักเรียนเป็นผู้แปลความหมายข้อมูลและลงข้อ สรุปด้วยตนเอง ส่วนการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทางนำ เป็นการสืบเสาะโดยครูเป็นผู้กำหนดปัญหาให้ แต่ไม่ได้ กำหนดกิจกรรมหรือวิธีการทดลอง นักเรียนเป็นผู้ค้นหา วิธีดังกล่าวด้วยตนเองโดยอาศัยการแนะนำจากครู นักเรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มอาจมีวิธีการทดลองที่ แตกต่างกัน และการสืบเสาะแบบเปิด ในการสืบเสาะ แบบนี้นักเรียนจะเป็นผู้สืบเสาะปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การจัดกระทำข้อมูล การแปลความหมายและการลงข้อ สรุปด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนที่มีพหุปัญญาต่างกันนั้นจะมี พฤติกรรมการเรียนที่ต่างกันตามความเหมาะสม ของการเรียนแบบสืบเสาะในแต่ละระดับต่างกัน ส่วนในกลุ่มที่มีความสามารถด้านดนตรี ภาษา และ การเคลื่อนไหวไม่ได้นำมาศึกษา เนื่องจาก กิจกรรมที่มีความ เหมาะสมกับกลุ่มพหุปัญญาในกลุ่มนี้จะเน้นทาง ด้านการปฏิบัติ และการแสดงออกของการกระทำ เช่น การแสดงละคร การร้องเพลง การเล่นกีฬา ที่ต้อง เป็นการปฏิบัติแทบทั้งสิ้น จึงไม่เหมาะต่อการนำมา พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยสื่อการเรียน การสอนแบบอีเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการปรับกิจกรรมควรให้ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การ์ดเนอร์ได้ แสดงความเห็นไว้ว่า ถ้านักเรียนแต่ละคนได้รับการจัด กิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ก็จะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนจากการเรียน
แบบผสมผสาน ที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน
3. เพื่อศึกษานวัตกรรมระหว่างการเรียนรู้แบบ
ผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ที่มีต่อการคิด
อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีพหุปัญญาต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสม
ผสาน ที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน มีคะแนนการคิด
อย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสม
ผสาน ที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่าง
มีวิจารณญาณแตกต่างกัน
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้แบบผสม
ผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ต่อการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของนักเรียน ที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาและสังกัดเทศบาล
2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาล 5
พหลโยธินราชมินทรภักดี สังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555
จำนวน 90 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง
โดยสุ่มมากลุ่มละ 45 คน และแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามกลุ่ม
ของพหุปัญญา โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้
ขั้นที่ 1 นำแบบวัดพหุปัญญาของ เทอร์รี่ อาร์ม
สตรอง (2009) ที่สร้างตามกรอบแนวคิดทฤษฎี
พหุปัญญาของการ์ดเนอร์จำนวน 8 ด้าน โดยแต่ละด้าน

มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่ผ่านการ
หาคุณภาพตามเกณฑ์ และผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบนี้
มาตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
(IOC) อีกครั้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิง
เนื้อหา 1.00 ทุกข้อ นำแบบวัดพหุปัญญามาให้นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำเพื่อแบ่งกลุ่มพหุปัญญา
ขั้นที่ 2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ จาก
นักเรียนที่แบ่งกลุ่มตามพหุปัญญา 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มี
ความสามารถด้านคณิตศาสตร์และตรรกะ (A) และ
กลุ่มที่มีความสามารถด้านการเข้าใจตัวเองและผู้อื่น (B)
โดยสุ่มมากลุ่มละ 45 คน

ขั้นที่ 3 นำกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มที่ได้จาก
ขั้นที่ 2 มาหาตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์โดยนำคะแนนวิชา
วิทยาศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของแต่ละคน
มาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เพื่อกำหนดตำแหน่ง
ของข้อมูล โดยในแต่ละกลุ่มย่อยมีจำนวน 15 คนที่คละ
ความสามารถโดยกลุ่มย่อย A1 (ระดับการสืบเสาะแบบ
นำ), A2 (ระดับการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทาง) และ
A3 (ระดับการสืบเสาะแบบเปิด) ได้จากพหุปัญญากลุ่ม
ที่มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์และตรรกะ โดยกลุ่ม
สูงมีเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 71 ขึ้นไป กลุ่มกลางมีเปอร์เซ็นต์
ไทล์ระหว่าง 35-70 และกลุ่มต่ำมีเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่
34 ลงมา ส่วน B1 (ระดับการสืบเสาะแบบนำ), B2
(ระดับการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทาง) และ B3 (ระดับ
การสืบเสาะแบบเปิด) ได้จากพหุปัญญากลุ่มที่มีความ
สามารถด้านการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นโดยกลุ่มสูง
มีเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 70 ขึ้นไป กลุ่มกลางมีเปอร์เซ็นต์
ไทล์ระหว่าง 35-69 และกลุ่มต่ำมีเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่
34 ลงมา ได้กลุ่มทดลอง 6 กลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานที่มีกิจกรรมใน
ห้องเรียนและบนอีเลิร์นนิ่ง ที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน
3 แบบ คือ
1.1 การเรียนแบบผสมผสานที่ออกแบบ

กิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบสืบเสาะที่มีระดับ การสืบเสาะแบบนำทาง (Directed Inquiry) คือ กิจกรรมการสืบเสาะที่ครูเป็นผู้กำหนดปัญหาแก่นักเรียน บอกแนวทางในการใช้วัสดุอุปกรณ์ตามขั้นตอนการทดลองและการจัดกระทำข้อมูล นักเรียนเป็นผู้แปลความหมายข้อมูลและลงข้อสรุปด้วยตนเอง และครูร่วมสรุปเพิ่มเติมทุกครั้ง

1.2 การเรียนแบบผสมผสานที่ออกแบบกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทาง (Guided Inquiry) คือ กิจกรรมการสืบเสาะโดยครูเป็นผู้กำหนดปัญหาให้แล้ว ให้กิจกรรมหรือวิธีการทดลองให้ โดยนักเรียนเป็นผู้เลือกวิธีจากที่ครูมีให้เลือกโดย นักเรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มจะเลือกวิธีการทดลองเอง

1.3 การเรียนแบบผสมผสานที่ออกแบบกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะแบบเปิด (Open Inquiry) คือ กิจกรรมการสืบเสาะที่นักเรียนจะเป็นผู้สืบเสาะปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การจัดกระทำข้อมูล การแปลความหมายและการลงข้อสรุปด้วยตนเอง

โดยผู้วิจัยนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินคุณภาพ และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องของเนื้อหากับตัวชี้วัด โดยนำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหากับตัวชี้วัดของการเรียนวิชา วิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ เพื่อนำค่าที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยและแปลความหมายของค่าคะแนนที่ได้ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00 - 5.00 มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 3.51 ขึ้นไป จากนั้นนำไปสร้างบทเรียนแบบผสมผสานที่ใช้ในการทดลองต่อไป

2. แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้โครงสร้างตามแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ฉบับมาตรฐาน Critical Thinking Test

Level x (Ennis, Millman and Tomko, 1985) ในเนื้อหาวิชา วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ที่มีค่าความเที่ยงตรง 0.67 - 0.90 ค่าความเชื่อมั่น 0.903 ที่สร้างข้อคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ใช้เวลาในการทำ 60 นาที ที่วัดองค์ประกอบตามแนวคิดของแอนนิส ซึ่งมีกรอบแนวคิด 8 ทักษะคือ 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 3) การใช้เหตุผลเชิงนิรนัย 4) การใช้เหตุผลเชิงอุปนัย 5) การตัดสินคุณค่า 6) การแปลความหมาย 7) การกำหนดข้อสมมติฐาน และ 8) การแก้ปัญหา

3. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อประเมินกิจกรรมในห้องเรียนและการเรียนบนอีเลิรน์นิ่ง

4. แบบวัดพหุปัญญาของเทอร์รี่ อาร์มสตรอง (2009) ที่สร้างตามกรอบแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ จำนวน 8 ด้าน โดยแต่ละด้านมีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบทดสอบมาตรฐานและได้นำมาตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าเฉลี่ย 1.00 ทุกข้อคำถาม จากนั้นนำมาให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำเพื่อจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มพหุปัญญา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์และตรรกะ และกลุ่มที่มีความสามารถด้านการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นสำหรับใช้ในการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย

ขั้นตอนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้มีการดำเนินการตามลำดับขั้นคือ

1. นำแบบวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สร้างขึ้นตามโครงสร้างของ Cornell Critical Thinking Test Level - x (CCTT x) มาให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำก่อนการจัดการเรียนการสอน

2. ทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นของแผนการจัดการเรียนรู้ ผ่านสื่อการเรียนการสอน ด้วยการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้กับ

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม ที่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาล 5 พลหโยธินรามินทรภักดี จำนวน 90 คน ที่ได้มาโดยวิธีการเจาะจง โดยกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการเรียนแบบผสมผสานตามแผนกิจกรรมทั้ง 6 กลุ่มทดลอง จำนวน 5 สัปดาห์

3. วัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนในแต่ละกลุ่มด้วยแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับก่อนเรียน

4. นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

4.1 การทดสอบค่าที (t-test independent) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มปัญหา 2 กลุ่ม

4.2 วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของนักเรียนที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน

4.3 วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกันกับกลุ่ม

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มปัญหาต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มปัญหา	N	คะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ		t	Sig
		$\bar{X}$	SD		
คณิตศาสตร์และตรรกะ	45	21.87	3.47	.241	.371
เข้าใจตนเองและผู้อื่น	45	22.04	3.53		

จากตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มปัญหาต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมี

พหุปัญญา ด้วยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-Way ANOVA)

5. ขึ้นของการทดลองภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมผลของการทำแบบทดสอบวัดคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์คะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลองหลังเรียนโดยใช้การเรียนแบบผสมผสานของนักเรียนที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน และกลุ่มปัญหาต่างกัน โดยใช้สถิติสำหรับการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสถิติทดสอบที (t-test independent) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ดังตารางที่ 1 และ 2 และวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มปัญหาต่างกัน ดังตารางที่ 3 ตามลำดับดังนี้

วิจารณญาณเรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสาน ที่มีกลุ่มปัญหาต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของการเรียนด้วยวิธีการสอนแบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Signif. of F
ระหว่างกลุ่ม	9.47	15	.63	.92	.54
ภายในกลุ่ม	50.53	74	.68		
รวม	60.00	89			

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของการเรียนด้วยวิธีการสอนแบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม พบว่านักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสาน ที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางของการเรียนด้วยวิธีการสอนแบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะต่างกันและมีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Signif. of F
ระดับการสืบเสาะ	3.09	2	1.54	.13	.88
กลุ่มพหุปัญญา	19.60	1	19.60	.81	.78
ผลของปฏิสัมพันธ์	89.27	2	44.63	3.61	.03*
ความคลาดเคลื่อน	1038.00	84	12.36		
รวม	43054.00	90			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเพื่อทดสอบผลของวิธีการสอนแบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน และมีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน ที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ต่อการคิดอย่างมี

วิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 3 จึงนำมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองเพื่อหาคู่ที่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ดังตารางที่ 4 และทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของกลุ่มพหุปัญญาเกี่ยวกับวิธีการสอนแบบสืบเสาะแบบนำทางที่มีต่อคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Signif. of F
ระหว่างกลุ่ม	41.38	1	80.03	6.97	.013*
ภายในกลุ่ม	321.47	28	11.48		
รวม	401.50	29			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของกลุ่มพหุปัญญาเกี่ยวกับวิธีการสอนแบบสืบเสาะที่มีระดับการสืบเสาะ 3 แบบ พบว่า นักเรียนมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนแบบผสมผสานของนักเรียนที่มีระดับการสืบเสาะ 3 ระดับ

การเรียนแบบผสมผสาน	ตรรกะนำทาง	ตรรกะชี้แนะ	ตรรกะเปิด	เข้าใจผู้อื่นนำทาง	เข้าใจผู้อื่นชี้แนะ	เข้าใจผู้อื่นเปิด
ค่าเฉลี่ย	19.87	21.27	22.22	23.13	22.40	20.60
ตรรกะ + นำทาง	0.00	1.40	2.35	3.26*	2.53	0.73
ตรรกะ + ชี้แนะ	-	0.00	0.95	1.86	1.13	0.67
ตรรกะ + เปิด	-	-	0.00	0.91	0.18	1.62
เข้าใจผู้อื่น + นำทาง	-	-	-	0.00	0.73	2.53
เข้าใจผู้อื่น + ชี้แนะ	-	-	-	-	0.00	1.80
เข้าใจผู้อื่น + เปิด	-	-	-	-	-	0.00

* $p < .05$

จากตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีระดับการสืบเสาะต่างกันกับกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาเข้าใจตนเองและผู้อื่นที่มีระดับการสืบเสาะแบบนำทางกับนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาคณิตศาสตร์และตรรกะที่มีระดับการสืบเสาะแบบนำทาง มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ค่าเฉลี่ยรายคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ค่าเฉลี่ยรายคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลผลการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน มีคะแนนการคิด

อย่างมีวิจักษณ์ญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากขั้นตอนการเรียนแบบผสมผสานตามวิธีการสอนแบบสืบเสาะทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมและขั้นตอนการเรียนมีความเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 2000) ที่อธิบายว่า การสืบเสาะเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการแสวงหาคำตอบเพื่ออธิบายความเป็นไปของสิ่งต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบมีหลักการมีลำดับขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการเลือกสนใจปัญหาบางอย่างที่ทำทนายให้แสวงหาคำตอบ การรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐานและการสรุปความอย่างสมเหตุสมผลเพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เป็นปัญหานั้นและทักษะการคิดที่ผู้เรียนจะได้ฝึกคือการนำเนื้อหาความรู้ที่กำลังเรียนไปเชื่อมโยงกันอย่างสมเหตุสมผล การคิดสรุปความและนำข้อสรุปที่ได้นั้นไปใช้ในการอธิบาย และอีกสิ่งหนึ่งคือการออกแบบกิจกรรมที่ให้ความเหมาะสมกับกลุ่มพหุปัญญาที่ตอบสนองกับผู้เรียนแต่ละคนและมีการร่วมมือกันเรียนในกลุ่มที่จำแนกตามระดับของการสืบเสาะทำให้นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ดังที่ สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2542 :7-8) ที่ได้นำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E ของโครงการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยาของสหรัฐอเมริกา (Biological Science Curriculum Studies หรือ BSCS) มาทดลองดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับเด็กไทย โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถรวมกันแสวงหา ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างมีความสุข ภายใต้สภาพการณ์ที่จำลองหรือที่เป็นจริงแห่งชีวิต เพื่อให้นักเรียนมีทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เช่นเดียวกับ ไพฑูรย์ สุขศรีงาม(2531:66) ที่ได้แบ่งระดับการสืบเสาะไว้ 3 ระดับ คือ 1)การสืบเสาะแบบสำเร็จรูป (Structured Inquiry) เป็นการสืบเสาะที่

ครูเป็นผู้กำหนดปัญหาแก่นักเรียน บอกแนวทางในการใช้วัสดุอุปกรณ์ตามขั้นตอนการทดลองและการจัดกระทำข้อมูล นักเรียนเป็นผู้แปลความหมายข้อมูลและลงข้อสรุปด้วยตนเอง 2)การสืบเสาะแบบแนะนำ (Guided Inquiry) เป็นการสืบเสาะโดยครูเป็นผู้กำหนดปัญหาให้ แต่ไม่ได้กำหนดกิจกรรมหรือวิธีการทดลอง นักเรียนเป็นผู้ค้นหาวิธีดังกล่าวด้วยตนเองโดยอาศัยคำแนะนำจากครู นักเรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มอาจมีวิธีการทดลองที่แตกต่างกัน 3)การสืบเสาะแบบเปิด (Open Inquiry) การสืบเสาะแบบนี้นักเรียนจะเป็นผู้สืบเสาะปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การจัดกระทำข้อมูล การแปลความหมาย และการลงข้อสรุปด้วยตนเอง แต่ในกระบวนการสืบเสาะทั้งสามระดับมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนานักเรียนด้านวิทยาศาสตร์ที่เน้นกระบวนการปฏิบัติการสำรวจ ทดลอง และอื่น ๆ ทำให้เกิดทักษะปฏิบัติการ (Manual Skill) และทักษะการคิด (Think Skill) โดยที่แต่ละรูปแบบของระดับการสืบเสาะก็มีข้อจำกัด ซึ่งจำเป็นต้องใช้ให้เหมาะกับศักยภาพของนักเรียนในแต่ละระดับ สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้และพหุปัญญาของผู้เรียน จะเห็นได้ว่า สามารถนำมาออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนแบบสืบเสาะโดยใช้ร่วมกับกิจกรรมที่เหมาะสมกับพหุปัญญาแต่ละด้านทำให้เกิดความรู้ การคิดอย่างมีวิจักษณ์ญาณได้ โดยใช้ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนน้อยกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ (กัญญา ทองมัน, 2534; ดารุณี เชื้อเจ็ดตน, 2540 ; กิตติมา อรรณเมธธา, 2548; โชติเมณี ศรีสว่างวงศ์, 2548; สุพิชชา คงสมมาตร, 2548; อรุณรัตน์ มูลโพธิ์, 2549; สถิต ศิริธรรมจักร, 2552)

2. นักเรียนที่เรียนจากการเรียนแบบผสมผสาน ที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกัน มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจักษณ์ญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจาก

กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละกลุ่มตามความสามารถของกลุ่มพหุปัญญาที่ผู้วิจัยได้จำแนกจากการทำแบบทดสอบวัดพหุปัญญาตามกรอบทฤษฎีของ การ์ดเนอร์ นั้นทำให้นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพได้ตรงจุดจนทำให้ทุกคนมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ไฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner, 1973) ที่กล่าวถึงหลักทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ที่ว่า เพียงแค่เข้าใจจุดอ่อนจุดแข็งของเด็กนักเรียนแต่ละคนก็สามารถช่วยเด็กให้ประสบความสำเร็จขึ้นมาได้ โดยการนำเรื่องพหุปัญญามาปรับใช้ในห้องเรียนได้เปลี่ยนทั้งการสอนของครู และการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน เพราะจะต้องมีการดูรายละเอียดของความแตกต่างในตัวเด็กเป็นรายบุคคล และจัดสรรกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน สิ่งสำคัญก็คือการจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับเด็กแต่ละคน โดยไม่สำคัญว่าจะใช้เทคนิควิธีใด และนอกจากนี้ในการเรียนแบบผสมผสานของพหุปัญญาทั้ง 2 กลุ่มได้ออกแบบกิจกรรมตามกระบวนการสอนแบบสืบเสาะที่มีขั้นตอนที่เป็นระบบทั้ง 2 กลุ่ม จึงทำให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกัน แต่ถ้ามีการออกแบบการเรียนการสอนแตกต่างกันอาจทำให้แตกต่างกันได้ ดังเช่น ผลการศึกษาของ โชติมณี ศรีสว่างวงศ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนวิทยาศาสตร์แบบวัฏจักรการเรียนรู้กับการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญา มีความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนมากกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ และ สุพิชชา คงสมมาตร (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบการ เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้การเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญา

ศาสตร์โดยใช้การเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญากับการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้แบบปกติที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดเชิงเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญา มีความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของอรุณรัตน์ มูลโพธิ์ (2549 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการเรียนวิทยาศาสตร์แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้น ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญากับการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้น ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ และการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้น ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญา มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มากกว่านักเรียนที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้น นอกจากนี้ สถิติ ศิริธรรมจักร (2552) ได้ศึกษาผลการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้นที่ใช้พหุปัญญา กับการเรียนตามคู่มือครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดวิจาร์ณญาณและความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 92 (ชุมชนนาข่า) พบว่า นักเรียนโดยรวมที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ชั้นที่ใช้พหุปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดวิจาร์ณญาณและเป็นรายด้าน 4 ด้านและความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนเพิ่มขึ้น จากก่อนเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยทั้งหมดข้างต้นเป็นการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบสืบเสาะร่วมกับแนวคิดของพหุปัญญามาดำเนินการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนแบบนี้มีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ เป็นตัวชี้ให้เห็นว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ทุกคนได้

รับการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการของวิธีการสอนแบบสืบเสาะโดยที่มีกิจกรรมที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกับความสามารถของพหุปัญญา ทั้ง 2 กลุ่ม

3. ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกัน ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีกลุ่มพหุปัญญาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยบทเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะแบบนำทางที่มีพหุปัญญาความสามารถทางการเข้าใจตัวเองและผู้อื่น จะมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูง แต่พหุปัญญาความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์และตรรกะมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่ำ ส่วนระดับการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทางก็ให้ผลเช่นเดียวกับแบบนำทาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้ากลุ่มผู้เรียนมีพหุปัญญาความสามารถทางการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นควรใช้บทเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะแบบนำทางหรือแบบชี้แนะแนวทาง จะพัฒนาคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เพิ่มสูงขึ้นได้ และพบว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะแบบเปิดที่มีพหุปัญญาความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์และตรรกะมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงแต่นักเรียนที่มีพหุปัญญาความสามารถทางการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่ำ ดังนั้นผู้เรียนที่มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์และตรรกะควรเลือกใช้บทเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะแบบเปิดจะพัฒนาคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เพิ่มสูงขึ้นได้

สาเหตุของอิทธิพลที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะต่างกับกิจกรรมการเรียนตามกลุ่ม

พหุปัญญา ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) ขั้นตอนของการทำกิจกรรมตามขั้นตอนแบบสืบเสาะ 5 ขั้นตอนแบบนำทางและแบบชี้แนะแนวทาง ค่อนข้างจะมีการเรียงลำดับและขั้นตอนการทำกิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเนื่องจากมีครูคอยกำหนดหรือชี้แนะให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ดี สามารถนำไปประยุกต์กับการปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกิจกรรมการเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนต้องมีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มมีการอธิบาย ถามข้อคำถามและตอบข้อซักถาม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มพหุปัญญาด้านความสามารถด้านความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีกว่า 2) การทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มพหุปัญญา มีความท้าทายให้นักเรียนได้ค้นหาความรู้ หรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาสามารถเข้าเรียนซ้ำได้ และมีแหล่งข้อมูลภายนอกที่ครูกำหนดหรือแนะนำ ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องใช้เวลาในการค้นหามากเกินไป ทำให้นักเรียนสามารถตอบคำถามและทำชิ้นงานได้ตามกำหนด ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย 3) การเรียนแบบผสมผสานแบบนำทางหรือแบบชี้แนะแนวทางน่าจะมีส่วนทำให้นักเรียนในกลุ่มพหุปัญญาด้านคณิตศาสตร์และตรรกะทำกิจกรรมของบทเรียนแบบผสมผสานแบบนำทางหรือแบบชี้แนะแนวทางที่มีกิจกรรมค่อนข้างเป็นลำดับขั้นตอน เมื่อนักเรียนเข้าใจบทเรียนในขั้นแรกๆ ที่เรียนแล้ว กลุ่มคณิตศาสตร์และตรรกะที่มีระดับการสืบเสาะแบบนำทางและแบบชี้แนะแนวทางจะไม่ค่อยสนใจเนื้อหาในกิจกรรมขั้นต่อไป มาทำจนกระทั่งทำให้นักเรียนกลุ่มพหุปัญญาด้านคณิตศาสตร์และตรรกะนี้ทำคะแนนได้น้อย แต่ในระดับการสืบเสาะแบบเปิด กิจกรรมการเรียนการสอนผู้เรียนต้องเป็นผู้กำหนดและเลือกที่จะทำโดยนักเรียนต้องร่วมกันกำหนด ต้องมีการวิเคราะห์ ออกแบบเอง จึงทำให้เกิดความกระตือรือร้นและท้าทายความสามารถ จึงทำให้มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มพหุปัญญาด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น

ส่วนเหตุผลเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ทำกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและบนอีเลิร์นนิ่ง ในครั้งนี้สรุปได้ดังนี้ 1) นักเรียนทุกกลุ่มมีความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น ในการเรียนด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การร่วมกันเรียนและการทำกิจกรรมในกลุ่มด้วยกันทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในการเรียนเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ดีขึ้นได้ตามลำดับ ได้เรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้เรียนก็จะเรียนรู้ด้วยความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่น และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน (ทิตินา แซมมณี, 2550) 2) นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่มีให้ปฏิบัติ แสดงว่านักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการเรียนแบบผสมผสานนี้อย่างมาก เช่น การเข้าทำกิจกรรมทั้งหมดถึง 544 ครั้ง 3) นักเรียนให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการใช้เครื่องมือสื่อสารบนอีเลิร์นนิ่งอย่างดียิ่ง โดยกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มใช้เครื่องมือเหล่านี้แบบร่วมมือกัน ทำให้กลุ่มตัวอย่างได้ศึกษาบทเรียนและทำกิจกรรมทั้งบนอีเลิร์นนิ่งและในห้องเรียนแบบอิสระตามกลุ่มของตนเอง และได้ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่มได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้มีพัฒนาการเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Gamham and Kaleta (2002) ที่กล่าวว่า การเรียนแบบผสมผสานเป็นการเรียนที่ดีที่สุดเนื่องจากเป็นการผสมผสานการจัดการเรียนการสอนโดยการเลือกให้คุณลักษณะที่ดีที่สุดของการสอนในห้องเรียนและคุณลักษณะที่ดีที่สุดของการสอนแบบออนไลน์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการเรียน (active learner) และสามารถลดเวลาในการเข้าชั้นเรียนได้

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rovai and Jordan (2004) ที่พบว่า การเรียนแบบผสมผสานทำให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนการเรียนรู้ (sense of community) มากกว่าการเรียนในสภาพแวดล้อมของห้องเรียนปกติ และการเรียนแบบออนไลน์เพียงอย่างเดียว (fully online) 4) กลุ่มตัวอย่างเข้ามาศึกษาซ้ำเนื้อหาเดิม ทบทวนเนื้อหา และเมื่อมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นก็ยังคงเข้าร่วมกิจกรรมในกระดานเสวนาเพิ่มเติมอีก สอดคล้องกับ Johnson, McHugo and Hall (2006) พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนใช้ทรัพยากรออนไลน์ เช่น เนื้อหาวิชา งานที่มอบหมาย เครื่องมือการเรียนแบบร่วมมือ การประเมินการเรียนการสอนออนไลน์ ร่วมกับการเรียนแบบบรรยายในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมที่เน้นการเรียนแบบเผชิญหน้าเนื้อหาของบทเรียนแบบออนไลน์ (online content) ควรครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมแทนการเรียนแบบเผชิญหน้า โดยการออกแบบระบบต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในการเรียนให้ใกล้เคียงกับห้องเรียน ทำให้การเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในองค์ความรู้ที่เรียนได้มากกว่าการเรียนออนไลน์และการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นการรวมเอาข้อดีที่สุดของวิธีการเรียนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมและระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์เข้าด้วยกัน โดยผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติการภายในห้องปฏิบัติการ และฝึกทบทวนความรู้ในเนื้อหานำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการเรียนได้ตามความต้องการของผู้เรียนอย่างอิสระ 5) นักเรียนมีแรงจูงใจในการเข้าเรียนจากการเรียนแบบผสมผสานในครั้งนี้ จากคะแนนที่ได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ บนอีเลิร์นนิ่งและในห้องเรียนทำให้นักเรียนมีความสนใจที่จะเข้าเรียนเนื้อหาในหน่วยต่างๆ และทำชิ้นงานส่งตามลำดับ จึงเป็นแรงจูงใจที่มีผลต่อการทำกิจกรรมที่มีการเข้าไปศึกษา

บทเรียนทบทวนเรียนซ้ำ และขอเพิ่มเติมในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในกระดานเสวนา สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างเสริมความรู้ (Constructivism) เชื่อว่านักเรียนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างมาแล้ว ก่อนที่ครูจะจัดการเรียนการสอนให้เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง และการเรียนรู้เรื่องใหม่จะมีพื้นฐานมาจากความรู้เดิม ดังนั้น ประสบการณ์เดิมของนักเรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง กระบวนการเรียนรู้ (Process of Learning) ที่แท้จริงของนักเรียนไม่ได้เกิดจากการบอกเล่าของครูหรือนักเรียนเพียงแต่จดจำแนวคิดต่างๆ ที่มีผู้บอกให้เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่นักเรียนจะต้องสืบค้นเสาะหาสำรวจตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ จนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย จึงจะสามารถเป็นองค์ความรู้ของนักเรียนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำวิธีการสอนอื่นที่สามารถส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาประยุกต์ร่วมด้วย และทำการวิจัยเพื่อค้นหากระบวนการจัดการเรียนแบบผสมผสานที่เหมาะสม ซึ่งมีการนำเสนอวิธีการสอนที่สามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณอีกหลายวิธี

2. ควรมีการศึกษาโดยกำหนดกิจกรรมให้ย่อยลงไปนอกเหนือจากการจำแนกตามกลุ่มปัญหาในครั้งนี้ โดยจำแนกเป็น 8 ด้านดังที่การคิดเนอร์จำแนกไว้ เพื่อศึกษาว่าเปรียบเทียบว่าให้ผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่

3. ควรนำขั้นตอนการสอนแบบสืบเสาะที่มีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนอีกหลายรูปแบบสำหรับนำมาสร้างกิจกรรมการเรียนแบบผสมผสานได้อีก

4. การจัดการเรียนแบบผสมผสานที่มีระดับการสืบเสาะ ต่างกันร่วมกับความสามารถของกลุ่มปัญหา ที่ส่งผลต่อตัวแปรตามอื่นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ หรือนำไปส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะการแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา ธรรมราชภฏ.(2548). การเปรียบเทียบผลการเรียนวิทยาศาสตร์ แบบวัฏจักรการเรียนรู้โดยกำหนดและหมุนเวียนหน้าที่ตามแนวทฤษฎีปัญหากับการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ที่มีต่อการคิด วิพากษ์วิจารณ์ การคิดเชิงเหตุผล และเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กัญญา ทองมัน. (2534). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่ทำการทดลองแบบไม่กำหนดแนวทางและกำหนดแนวทาง. ปรินญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร .

โชตมณี ศรีสว่างวงศ์.(2548). การเปรียบเทียบผลการเรียนวิทยาศาสตร์ แบบวัฏจักรการเรียนรู้กับแบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีปัญหาที่มีต่อการคิดวิพากษ์วิจารณ์และเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ดารุณี เชื้อเจ็ดตน.(2540). ความสามารถในการสื่อความหมายข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่เน้นยุทธวิธีการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวี สระน้ำคำ.(2551). ผลของวิธีสอนแบบนิรนัยและวิธีสอนแบบอุปนัยที่มีแบบฝึกหลังเรียนต่างกัน โดยใช้บทเรียนบนเว็บในวิชาฟิสิกส์ที่มีต่อการคิดวิจารณ์ญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แชมมณี.(2550). ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทืองทิพย์ นวพรไพศาล.(2535). การตรวจสอบแบบสอบถามการคิดวิจารณ์ญาณของวัดสันและเกลเซอร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สุขศรีงาม.(2531). “แนวการสอนของออสเชเบล”. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม. ปีที่ 9 (2).
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ.(2551). รายงานผลการดำเนินงานโครงการบริการการจัดสอบวิชาการอ่าน เขียนคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียน ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6 ปีงบประมาณ 2551. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สถิต ศิริธรรมจักร.(2552). ผลของการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้นที่ใช้พหุปัญญาและการเรียนรู้ตามคู่มือครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดวิจารณ์ญาณและความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ .(2542). “นวัตกรรมทางการประถมศึกษาไทย: การจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้น” วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์.1, 1 (กันยายน-ธันวาคม) : 30-35.
- สุพิชชา คงสมมาตร.(2548). การเปรียบเทียบผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยการเรียนรู้ แบบวัฏจักรการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญากับวัฏจักรการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถด้านการคิดวิจารณ์ญาณและการคิดเชิงเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (12 มกราคม 2552). “โจทย์ปฏิรูปการศึกษารอบสอง”. มติชน, 7.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน.
- อรสา พันธุ์ภักดี (2537).กระบวนการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรุณรัตน์ มูลโพ.(2549). การเปรียบเทียบผลการเรียนวิทยาศาสตร์ แบบวัฏจักร

- การเรียนรู้ 5 ชั้น ที่มีต่อเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ การคิดวิพากษ์วิจารณ์และการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชา วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุษณีย์ โพธิสุข และคณะ. (2544). สร้างสรรค์นักคิด : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทักษะความคิดระดับสูง. กรุงเทพมหานคร: รัตนพรชัย.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2545). ฝึกเด็กให้เป็นนักคิด. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- Armstrong, T. (n.d.). **Multiple Intelligences for Adult Literacy and Education**. Retrieved February 5, 2009. [Online] Available from: : <<http://literacyworks.org/mi/assessment/findyourstrengths.html>>.
- Aycock, A, Garnam, C. and Kaleta, R. (2002). Lessons Learned from the Hybrid Course Project. **Teaching with Technology Today** . (March) , 8-6.
- BSCS.(1982).**Biological Science : An Ecological Approach**. BSCS Green Version. Boston : Houghton : Houghton Mifflin Company.
- Ennis, R.H., Millman, J., & Tomko, T.N. (1985). **Cornell Critical Thinking Tests Level X & Level Z Manual**, 3rd Ed. Pacific Grove, CA: Critical Thinking Books and software.
- Howard Gardner .(1983). **Frames of Mind : The Theory of Multiple Intelligences**. New York : **Basic Book**.
- Johnson, K., McHugo, C., Hall, T. (2006). **Analyzing the efficacy of blended learning using Technology Enhanced Learning (TEL) and m-learning delivery technologies**. [Online] Available from Software.
- Joyce, B. & Weil, M. (2000). **Models of Teaching**. (6th ed.) Boston: Allyn and Bacon.: <http://www.ascilite.org.au/conferences/sydney06/proceeding/pdf_papers/p73.pdf>.
- Norris, S. P. & Ennis, R.H. (1989). **Evaluating critical thinking** . Pacific Grove, CA: Midwest.
- P. Rovai, H.M. Jordan (2004). Blended learning and sense of community: A comparative analysis with traditional and fully on-line graduate courses. **International Review of Research in Open and Distance Learning**, 5(2).

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

FACTORS AFFECTING ALTRUISTIC BEHAVIOR OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN SAM PHRAN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

เสาวณีย์ อภิสัมมงคล*
กมล โพธิเย็น***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ การมีพี่น้องในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ประสิทธิภาพประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จากผู้อื่น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 348 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (One-way ANOVA) และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับของตัวแปรที่นำเข้ามาสมการ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

*นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน และการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่ออยู่ในระดับมาก
2. พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ ลักษณะครอบครัว และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อจำแนกตาม การมีพี่น้องในครอบครัว ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ และประสบการณ์ประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผู้อื่น ไม่พบความแตกต่าง
3. การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ และการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ

ABSTRACT

A The purposes of this research were 1) to study levels of altruistic behavior, altruism promoting from family, altruism promoting from school, and altruism imitation from media of secondary school students in Sam Phran district, Nakhon Pathom province, 2) to compare altruistic behavior of secondary school students in Sam Phran district, Nakhon Pathom province as classified by sex, sibling in family, family characteristics, sufficiency of allowance, impressive experiences stem from receiving altruism from others, and academic achievement, 3) to determine altruism promoting from family, altruism promoting from school, and altruism imitation from media as the predictors of secondary school students' altruistic behavior. Samples were 348 secondary school (grade 7-9) students in Sam Phran district, Nakhon Pathom province derived by stratified random sampling technique. Instruments used to collect data were questionnaires constructed by the researcher. Data were analyzed for percentage, mean, standard deviation, t - test, one-way ANOVA and the stepwise multiple regression analysis.

The results found that:

1. Secondary school students' altruistic behavior were at the high level, altruism promoting from family, altruism promoting from school, and altruism imitation from media were at the high level.
2. Secondary school students' altruistic behavior as classified by sex, family characteristics, academic achievement, were significantly different at a .05 level. Whereas, altruistic behavior as classified by sibling in family, sufficiency of allowance, and impressive experiences stem from receiving altruism from others were not significantly different.

3. Altruism promoting from family, altruism promoting from school, and altruism imitation from media predicted the secondary school students' altruistic behavior at the percentage of 70, with statistical significance of .05.

Keywords: Secondary school students, Altruistic behavior, Altruism promoting from family, Altruism promoting from school, Altruism imitation from media.

บทนำ

ผลสำรวจของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2554: ออนไลน์) ให้ข้อสรุปไว้ว่า เด็กไทยทุกวันนี้เห็นแก่ตัว ไม่รู้จักการ "ให้" ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวได้มาจากการสำรวจต้นทุนชีวิตของเยาวชนอายุระหว่าง 12 - 25 ปี ใน 18 จังหวัดทั่วประเทศ โดยพบว่า คะแนนด้านการให้แก่ผู้อื่น เช่น การช่วยทำงานบ้าน ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส มีเพียงร้อยละ 34 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยขาดทักษะการเป็นผู้ให้ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมีความเห็นว่า หากเยาวชนขาดทักษะการให้แก่ผู้อื่นแล้ว สังคมไทยที่เคยเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทรอาจกลายเป็นสังคมแห่งการแข่งขันและเห็นแก่ตัวได้ในที่สุด จากสภาพปัญหาที่กำลังเกิดกับเยาวชนไทยดังที่กล่าวมานี้ ทำให้ทุกภาคส่วนคิดหามาตรการในการปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่เยาวชนไทยอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น อันเป็นช่วงวัยที่กำลังพัฒนาค่านิยมเป็นของตนเอง การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในช่วงวัยนี้จะช่วยให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ตั้งงามของสังคม

การที่เยาวชนจะมีคุณลักษณะของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้นั้น จำเป็นจะต้องได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมจากทุกภาคส่วนของสถาบันสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวซึ่งถือว่ามีผลสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากบุคคลจะได้รับผลกระทบหลอหลอมแนวคิดและค่านิยมในการปฏิบัติตนจากครอบครัวมา

ตั้งแต่วัยเยาว์ ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก และจากผลการศึกษาของ ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาศลักษณ์ ชิววัลลี (2524 อ้างถึงใน เกษม เกษมนุกิจกุล, 2534: 28) ที่ได้ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์ และการยึดบาปบุญจากบิดามารดาต่อบุตรวัยรุ่นด้วยการอบรมสั่งสอนและการเป็นแบบอย่างในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นเหล่านี้จะมีคุณลักษณะดังกล่าวมากตามไปด้วย ผู้วิจัยจึงคาดว่าการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัวน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนได้ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาก็เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่สังคมคาดหวังให้ทำหน้าที่ช่วยอบรมและกล่อมเกลาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม และในปัจจุบันบุคคลจะใช้เวลาอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้นกว่าในอดีต สถาบันการศึกษาจึงมีหน้าที่ในการฝึกทักษะชีวิตในทุกด้านให้แก่นักเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่สังคมของการทำงานต่อไป ทั้งนี้ในการศึกษาของ สีนานาต สุวรรณโชติ (2547: 71) ซึ่งได้สร้างแบบฝึกทักษะการคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายให้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า หลังการฝึกทักษะที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นแล้ว นักเรียนจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียนน่าจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนได้เช่นกัน ในขณะเดียวกัน สถาบันสื่อมวลชนซึ่งทำหน้าที่ส่งผ่านข้อมูลและข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นไปสู่

คนในสังคม สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อชีวิตของ
คนในปัจจุบัน ทั้งการสร้างค่านิยมที่เชื่อต่อการอยู่ร่วมกัน
กันของคนในสังคม รวมถึงการให้ตัวแบบด้านคุณธรรม
จริยธรรมแก่คนในสังคม ทั้งนี้ในการศึกษาของเจนไทล์
และคณะ และการศึกษาของกรีทไมเยอร์ (Gentile และ
คณะ 2009 และ Greitemeyer 2009 อ้างถึงใน Myers,
2010: 477) ได้พบผลการศึกษาอย่างสอดคล้องกัน โดย
พบว่า การเล่นเกมและการฟังเพลงที่มีเนื้อหา
ส่งเสริมการกระทำเพื่อสังคมสามารถส่งผลในทางบวก
ต่อเด็กทั้งด้านเจตคติและพฤติกรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาด
ว่า การเลียนแบบความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากสื่อจะเป็น
อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำของ
นักเรียนได้เช่นเดียวกัน จากการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยว
กับปัจจัยที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำที่ได้
กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่อาจส่ง
ผลพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำของนักเรียนระดับชั้นมัธยม
ศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดย
มีตัวแปรทำนาย ได้แก่ การส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำ
จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำจาก
โรงเรียน และการเลียนแบบความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากสื่อ
ทั้งนี้เพื่อนำผลวิจัยที่พบไปใช้ประโยชน์ต่อการดำเนิน
งานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ในการ
ส่งเสริมและปลูกฝังพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำให้เกิดแก่
เยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพในการ
ร่วมพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำ
การส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากครอบครัว การ
ส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากโรงเรียน การเลียนแบบ
ความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากสื่อ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยม
ศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อเพื่อ
เพื่อนำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ

การมีพี่น้องในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ความเพียงพอ
ของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ประสบการณ์ประทับใจจากการได้
รับความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากผู้อื่น และผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียน

3. เพื่อศึกษาว่าการส่งเสริมความเอื้อเพื่อ
เพื่อนำจากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเพื่อ เพื่อนำ
จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากสื่อ
เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในโรงเรียน
มัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2555 ภาคเรียนที่ 1
จำนวน 2,700 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 348 คน
โดยคำนวณจากสูตรของยามานะ (Yamane, 1967:
886) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สุ่มตัวอย่างแบบ
แบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วน
ของประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ
การมีพี่น้องในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ความเพียงพอ
ของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ประสบการณ์ประทับใจจากการได้
รับความเอื้อเพื่อเพื่อนำจากผู้อื่น และผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียน เป็นแบบให้เลือกตอบตามรายการ (Check list)
2. แบบสอบถามพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อนำ เป็น
แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ
จำนวน 55 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .96
3. แบบสอบถามการส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำ
จากครอบครัว เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า
(Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 26 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .97
4. แบบสอบถามการส่งเสริมความเอื้อเพื่อเพื่อนำ

แผ่จากโรงเรียน เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .95

5. แบบสอบถามการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 24 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .97

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง โดยแจกแจงความถี่ และคิดอัตราร้อยละ

2. วิเคราะห์การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ และพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการประเมินระดับของค่าเฉลี่ย

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จำแนกตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การมีพี่น้องในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ และประสบการณ์ประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผู้อื่น โดยการทดสอบค่าที (t-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการวิเคราะห์ความ

แปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA)

4. วิเคราะห์ตัวแปรทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้แก่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้ามาสมการ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.6 มีพี่น้องในครอบครัว ร้อยละ 76.7 เป็นครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อแม่ ลูก ร้อยละ 69.5 มีความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ร้อยละ 95.1 เคยได้รับประสบการณ์ประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผู้อื่น ร้อยละ 93.4 และมีระดับคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ร้อยละ 47.4

2. วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน และการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ ของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	3.7057	.5513	มาก
การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว	3.9387	.6151	มาก
การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน	4.0212	.6075	มาก
การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ	3.8495	.5869	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ และพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ

เผื่อแผ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.9387, 4.0212, 3.8495, 3.7057$ ตามลำดับ)

3. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จำแนกตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า

นักเรียนที่มีพี่น้องในครอบครัว ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับ และประสบการณ์ประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผู้อื่นต่างกัน มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นักเรียนที่มีลักษณะครอบครัว และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แตกต่างกันอย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. วิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดังตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1) การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2) การเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3) และพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Y)

ตัวแปร	การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1)	การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2)	การเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3)	พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Y)
การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1)	-			
การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2)	.757**	-		
การเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3)	.726**	.736**	-	
พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Y)	.819**	.628**	.706**	-

** P < .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม คือ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1) การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2) การเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .82, .63, .71$ ตามลำดับ) โดยพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Y) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1) มากที่สุด ($r = .82$) รองลงมาคือการเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3) และการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2) ($r = .71, .63$ ตามลำดับ)

ตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการ

ส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1) กับการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2) มีความสัมพันธ์กันทางบวกมากที่สุด ($r = .76$) รองลงมาคือการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X^2) กับการเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3) ($r = .74$) และการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X^1) กับการเรียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X^3) ($r = .73$)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการถดถอยพหุคูณตามลำดับตัวแปรที่เข้าสมการ (Stepwise multiple regression analysis)

ลำดับตัวแปรทำนายที่ได้รับคัดเลือกเข้าสมการ	R	R ²	Adj R ²	R ² Change	b	Beta	t
1. การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X ¹)	.819	.671	.670	.671	.624	.696	14.233***
2. การเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X ³)	.835	.697	.695	.026	.258	.275	5.828***
3. การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X ²)	.837	.700	.698	.004	-.092	-.101	-2.039*
Constant = .624 S.E. est. = .303 F overall = 268.182***							

*P< .05, ***P< .001

จากตารางที่ 3 พบว่า การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X¹) เข้าสมการลำดับที่ 1 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนได้ร้อยละ 67.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X³) เข้าสมการลำดับที่ 2 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.60 และร่วมกับการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X¹) ทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ร้อยละ 69.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน (X²) เข้าสมการลำดับที่ 3 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.40 และสามารถร่วมกับการส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว (X¹) และการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ (X³) ทำนายพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนได้ร้อยละ 70.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าความคลาดเคลื่อน .303 มีสมการทำนายในรูปคะแนนดิบ $Y = .624 + .624 (X^1) + .258 (X^3) - .092 (X^2)$ และสมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = .696 (X^1) + .275 (X^3) - .101 (X^2)$

การอภิปรายผล

1. ผลวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากครอบครัว การส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากโรงเรียน และการเลียนแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากสื่อ มีดังนี้

1.1 พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.7057$) อธิบายได้ว่า นักเรียนได้รับการหล่อหลอมคุณลักษณะของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยการได้เห็นแบบอย่างพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ผู้ปกครองได้ปฏิบัติต่อกันกับเพื่อนบ้านและคนในชุมชน การที่ครูผู้สอนเป็นตัวแบบและยังช่วยชี้แจงให้นักเรียนเห็นข้อดีของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันในหมู่เพื่อนนักเรียน รวมถึงการที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้หน้าที่ของความเป็นมนุษย์ คือ การมีความรักและความเมตตาต่อกัน จึงทำให้นักเรียนมีความใส่ใจในความทุกข์สุขของผู้อื่นและเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ดังนั้นจึงพบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ใน

ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัตนา มาแป้น (2549: บทคัดย่อ) ที่พบว่า บุคคลซึ่งมีอายุในช่วงวัยรุ่นมีความเอื้อเพื่ออยู่ในระดับมาก

1.2 การส่งเสริมความเอื้อเพื่อพ่อแม่จากครอบครัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.9387$) อธิบายได้ว่าความเอื้อเพื่อพ่อแม่ในบริบทของสังคมไทยนั้น นอกจากจะเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้อื่นแล้วยังรวมถึงการมีน้ำใจให้แก่กันด้วย ซึ่งผู้ปกครองก็ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ นักเรียน โดยการแสดงความมีน้ำใจแก่เพื่อนบ้านและคนในชุมชน ในขณะที่เดียวกันครอบครัวก็ได้รับการปฏิบัติตอบแทนในลักษณะเดียวกัน ทำให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างและได้รับการส่งเสริมให้กระทำตาม รวมถึงการที่ครอบครัวจะคอยสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะจิตอาสาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ของการเป็นผู้ให้โดยผ่านการทำกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 13-21) ที่ได้เน้นถึงบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ลูกหลานโดยการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเสริมสร้างการเรียนรู้ที่บ้าน ที่โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ลูกหลานเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนเก่ง และเป็นคนดีของสังคม

1.3 การส่งเสริมความเอื้อเพื่อพ่อแม่จากโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.0212$) อธิบายได้ว่าองค์ประกอบหลักในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา คือ การทำหน้าที่ของครูผู้สอนและการจัดการของโรงเรียน โดยในส่วนของครูผู้สอนได้ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความห่วงใยผู้เรียน มีการบูรณาการการส่งเสริมความเอื้อเพื่อพ่อแม่เข้ากับการสอนในรายวิชาต่างๆ ส่วนบทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมความเอื้อเพื่อพ่อแม่แก่ผู้เรียน คือ โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีบรรยากาศของสังคมแห่งความเอื้อเพื่อพ่อแม่ รวมถึงการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเอื้อเพื่อพ่อแม่เพื่อให้

นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงจากการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น รวมถึงมีการเสริมแรงหรือการให้รางวัลแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยการประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนที่ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สงบ ลักษณะ (2523: 7) ที่ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน ควรเน้นที่การปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการคิดค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติ ได้แสดงบทบาท

1.4 การเลียนแบบความเอื้อเพื่อพ่อแม่จากสื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.8495$) อธิบายได้ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของประชาชนทั้งทางบวกและทางลบ โดยเฉพาะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมต้นซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงของการเป็นวัยรุ่น อันเป็นช่วงวัยที่กำลังสร้างค่านิยมเป็นของตนเอง จึงต้องการข้อมูลจากสื่อต่างๆ เพื่อมาสนับสนุนการกระทำของตน โดยเฉพาะสื่อที่นักเรียนเห็นว่ามีคุณค่าและมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของนักเรียน นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารยังช่วยให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนออนไลน์ จึงทำให้สมาชิกของกลุ่มมีการเลียนแบบพฤติกรรมเอื้อเพื่อพ่อแม่ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ และ จันทร์ชลิ มาพุทธ (2552: 21-34) ที่พบว่า การรับสื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ส่งผลต่อจิตใจและพัฒนาการคุณ ธิ ร ร ม จ ริ ย ธิ ร ร ม ของเยาวชนต้นแบบในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อเพื่อพ่อแม่ จำแนกตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคล

2.1 นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมเอื้อเพื่อพ่อแม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า ธรรมชาติของแต่ละเพศจะส่งผลต่อทัศนคติและนำไปสู่ความแตกต่างทางพฤติกรรม ซึ่งโดยธรรมชาติของเพศหญิงจะมีความอ่อนโยนและมีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นมากกว่าเพศชาย จึงทำให้นักเรียนเพศหญิงสามารถรับรู้ความรู้สึกเป็นทุกข์หรือเป็นสุข รวมถึงสามารถคาดเดาความ

คิดของผู้อื่นได้ดีกว่านักเรียนเพศชาย ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ การที่เพศหญิงมักจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และคำนึงถึงผู้อื่นที่อยู่แวดล้อมในลักษณะของการให้ความปกป้องคุ้มครองและการช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่า ในขณะที่เพศชายจะมุ่งไปสู่เป้าหมายของตนเองจนบางครั้งอาจละเลยที่จะสังเกตและใส่ใจผู้อื่นที่อยู่แวดล้อม ด้วยเหตุนี้ นักเรียนเพศหญิงจึงมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากกว่าเพศชาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุมาลี วงศ์ษา (2550: บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เพศหญิงมีความเมตตากรุณาสูงกว่าเพศชาย

2.2 นักเรียนที่มีพี่น้องในครอบครัวต่างกั นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่าการเป็นลูกคนเดียวและการมีพี่น้องต่างก็มีข้อดีเฉพาะตัว โดยข้อดีของการเป็นลูกคนเดียวคือ การที่พ่อแม่ไม่ต้องแบ่งเวลาไปดูแลลูกคนอื่น ๆ จึงสามารถทุ่มเทเวลาและทรัพยากรในการอบรมเลี้ยงดูลูกได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เด็กที่มีพี่น้องจะมีโอกาสพัฒนาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว เนื่องจากเด็กจะได้เรียนรู้ที่จะแบ่งปันสิ่งของและดูแลซึ่งกันและกันในช่วงที่พี่น้อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สายฝน จันทะพรม (2546: 143) ที่พบว่า วัยรุ่นตอนปลายที่มีจำนวนพี่น้องต่างกั นมีความเห็นใจผู้อื่นไม่แตกต่างกัน

2.3 นักเรียนที่มีลักษณะครอบครัวต่างกั นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่างกั น อธิบายได้ว่าการที่นักเรียนในครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูกมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากกว่านักเรียนในครอบครัวที่มีญาติอาศัยอยู่ด้วย เนื่องจากในครอบครัวที่มีญาติอาศัยอยู่ด้วยมักประกอบด้วยสมาชิกหลายวัยซึ่งอาจมีเจตคติและค่านิยมในการเลี้ยงดูเด็กต่างกั น เด็กจึงอาจได้รับการสั่งสอนจากผู้ใหญ่ไม่ตรงกัน จนทำให้เด็กเกิดความสับสนว่าควรปฏิบัติตนเช่นไร ต่างจากในครอบครัวเดี่ยวซึ่งเด็กจะรับฟังและถือแบบอย่างจากพ่อแม่เป็นหลัก พ่อแม่จึงสามารถวางแนวทางการอบรมสั่งสอนให้แก่ลูกได้อย่างสอดคล้องกันมากกว่าครอบครัวที่มีญาติอาศัยอยู่ด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ

สุชีรา บุญทัน (2541: 64) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในครอบครัวเดี่ยวมีความกตัญญูตวกว่ที่สูงกว่่านักเรียนในครอบครัวขยาย

2.4 นักเรียนที่มีความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่างกั นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิต มีการคิดวิเคราะห์ รู้จักหาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 1-2) การที่นักเรียนได้รับการฝึกทักษะชีวิตทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการเอื้อเฟื้อทางวัตถุสิ่งของเท่านั้น ดังนั้น แม้นักเรียนจะมีความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่างกั นนักเรียนก็ยังสามารถให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นได้ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สายฝน จันทะพรม (2546 : 146) ที่พบว่า วัยรุ่นตอนปลายที่มีค่าใช้จ่ายประจำเดือนต่างกั นมีความเห็นใจผู้อื่นไม่แตกต่างกัน

2.5 นักเรียนที่มีประสบการณ์ประทับใจจากการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผู้อื่นต่างกั นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่านักเรียนสามารถได้รับประสบการณ์ประทับใจเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยตนเองและจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงการได้รับรู้และได้รับการบอกเล่าจากประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งความรู้สึกประทับใจดังกล่าวสามารถให้แรงบันดาลใจในการแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ และคณะ (2549 : 67-69) ที่พบว่า ความสำนึกซาบซึ้งบุญคุณและจริงใจไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมช่วยเหลือของเยาวชนไทย

2.6 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกั นมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่างกั น อธิบายได้ว่า นักเรียนที่มีความสามารถทางเขาวนั บัญญาสูงกว่าย่อมสามารถคิดหาทางเลือกในการให้ความช่วยเหลือได้มากกว่า การลงมือช่วยเหลือจึงมีโอกาสเกิดขึ้นได้จริง

และมีหนทางสำเร็จได้มากกว่า นอกจากนี้ ในปัจจุบัน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังให้ความสำคัญกับคะแนนจากผลการเรียนและคะแนนด้านจิตพิสัยซึ่งประเมินจากพฤติกรรมของผู้เรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย นักเรียนจึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีทักษะและคุณลักษณะในด้านอื่นๆ ให้สูงตามไปด้วย ดังนั้นจึงพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ามีพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นสูงกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวลละออ แสงสุข (2546: 69) ที่พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมสูงมีความเสียสละสูงกว่านักเรียนที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ

3. การส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัว การเรียนแบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อ และการส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากโรงเรียน ร่วมกันทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนได้ร้อยละ 70.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ 3.1 การส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวเข้าสมการลำดับที่ 1 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นได้ร้อยละ 67.10 และจากสหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นและการส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กันทางบวกมากที่สุด ($r = .82$) อธิบายได้ว่า พฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของผู้ปกครองที่มีต่อครอบครัวและการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตาม ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) ตัวแบบที่มีคำพูดและการกระทำที่สอดคล้องกัน ผู้ปกครองจึงเป็นแบบอย่างของความเอื้อเพื่อผู้อื่น (Altruistic Model) ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อนักเรียน นอกจากการเป็นแบบอย่างและการสั่งสอนแล้ว ผู้ปกครองยังส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านความเอื้อเพื่อผู้อื่นและให้ความร่วมมือ (Cooperation) กับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียน รวมถึงการให้แรงเสริมทางบวก (Positive Reinforces) ด้วยการชมเชย ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะกระทำ

พฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นต่อไป การส่งเสริมของผู้ปกครองในลักษณะดังกล่าวจึงสอดคล้องกันกับหลักการเรียนการสอนแบบเรจจิโอเอมิเลีย (Reggio Emilia Approach) ที่ได้เน้นถึงความสำคัญของบริบทที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนอันได้แก่ ผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน ซึ่งจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนและมีการประสานความร่วมมือระหว่างกัน โดยผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมโดยตรงต่อระบบการเรียนรู้ของลูกหลาน รวมถึงการมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน กล่าวได้ว่าครอบครัวคือผู้ร่วมสร้างให้เกิดการเรียนรู้และถือเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย (Keleman 2013: 90) ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวจึงมีอิทธิพลที่สุดในการทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียน ผลการศึกษาที่พบนี้สอดคล้องกันกับผลการศึกษาของ ดลฤดี รพีนิพนธ์ (2546: บทคัดย่อ) ที่พบว่า การอบรมสั่งสอนและการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของผู้ปกครองสามารถพยากรณ์ความเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนอาชีวศึกษาได้

3.2 การเรียนแบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อเข้าสมการลำดับที่ 2 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.60 และร่วมกับการเรียนแบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นได้ร้อยละ 69.70 และจากสหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นและการเรียนแบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อมีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .71$) อธิบายได้ว่า สื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนในลักษณะของการเป็นแบบอย่างที่สามารถสร้างความประทับใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับสื่อต้องการแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นบ้าง ดังนั้น การที่นักเรียนได้รับสารเกี่ยวกับความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อประเภทต่างๆ จึงทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีและมีการ

สื่ ึ่ง ส ม
ค่านิยมเกี่ยวกับความเอื้อเพื่อผู้อื่นและพัฒนาเป็น
พฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นในรูปแบบของตนเอง โดย
ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับพฤติกรรมต้นแบบที่ได้พบเห็น
มาจากสื่อ นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่า
การเลียนแบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อสามารถร่วม
กับการส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวใน
การทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนได้นั้น
เมื่อพิจารณาธรรมชาติการรับสื่อภายในครอบครัว
เช่น การชมละครโทรทัศน์ สมาชิกในครอบครัวยอม
แสดงการคัดค้านพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวและแสดงความ
เห็นอกเห็นใจผู้ที่กำลังลำบาก ดังนั้น นักเรียนจึงได้เห็น
แบบอย่างความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อและได้เรียนรู้จาก
ครอบครัวว่าพฤติกรรมใดเป็นที่พึงประสงค์และไม่เป็นที่
พึงประสงค์ไปพร้อมกัน ผลการศึกษาที่พบนี้สอดคล้อง
กันกับผลการศึกษาของ อนุศักดิ์ จินดา (2548: 6-104)
ที่พบว่า การรับข่าวสารจากสื่อทำให้เกิดการเลียนแบบ
และส่งผลต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาตอนปลาย

3.3 การส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจาก
โรงเรียนเข้าสมการลำดับที่ 3 ทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อ
ผู้อื่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.40 และร่วมกับการส่งเสริมความ
เอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวและการเลียนแบบความ
เอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อในการทำนายพฤติกรรมเอื้อเพื่อ
ผู้อื่นของนักเรียนได้ร้อยละ 70.00 และจากสหสัมพันธ์
ระหว่างพฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์
ทางบวกกับการส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจาก
โรงเรียน ($r = .63$) อธิบายได้ว่า ครูผู้สอนได้ให้การอบรม
สั่งสอนโดยชี้ให้นักเรียนเห็นเหตุผลและข้อดีของการช่วย
เหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการปฏิบัติตนให้เป็น
แบบอย่างของความเอื้อเพื่อผู้อื่น มีการบูรณาการการ
ส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นเข้ากับการสอนในรายวิชา
ต่างๆ โดยการชี้ให้เห็นแบบอย่างจากบุคคลและ
สื่อในรูปแบบต่างๆ นักเรียนจึงได้เรียนรู้จากตัวแบบ
หลายๆ ชนิด ทั้งในลักษณะตัวแบบโดยตรง (Direct

Modeling) ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling)
และตัวแบบสังเคราะห์ (Synthetic Modeling) และ
ในส่วนของโรงเรียนได้เน้นใช้กระบวนการทางสังคม
ในการช่วยกล่อมเกลานักเรียนมีคุณลักษณะของ
ความเอื้อเพื่อผู้อื่น โดยการส่งเสริมให้นักเรียน
ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อให้นักเรียน
ได้เรียนรู้ที่จะร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กันและกัน
ได้แสดงบทบาทของผู้ให้และได้เห็นผลลัพธ์ของการ
กระทำของตน เป็นการทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์
(Human Values) คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความ
บริสุทธิ์ใจ โดยไม่มีเงื่อนไขหรือสิ่งตอบแทนใดๆ
อันเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนไม่อาจพบได้จากในตำรา
นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้ให้ความสำคัญกับรางวัลทาง
สังคมโดยมีการประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนที่มีพฤติ
กรรมเอื้อเพื่อผู้อื่น ซึ่งช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่
นักเรียนที่มีพฤติกรรมดีและยังช่วยสร้างแรงจูงใจให้แก่
นักเรียนคนอื่นอีกด้วย ทั้งนี้ผลการศึกษาพบอีกว่า
การส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากโรงเรียน การเลียน
แบบความเอื้อเพื่อผู้อื่นจากสื่อ และการส่งเสริมความ
เอื้อเพื่อผู้อื่นจากครอบครัวสามารถร่วมกันทำนาย
พฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนได้นั้น เนื่องจาก
ครอบครัวมีอิทธิพลที่สุดในการถ่ายทอดแนวคิดและการ
เป็นแบบอย่าง ในขณะที่สื่อมวลชนจะเป็นผู้เน้นย้ำ
บรรทัดฐานของความเอื้อเพื่อผู้อื่นในสังคม ส่วน
โรงเรียนก็มีองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้
ปฏิบัติและได้รับประสบการณ์จริง ผลการศึกษาที่พบนี้
สอดคล้องกันกับผลการศึกษาของ ธีรศรา เงินปลั่ง
(2551: 74-75) ที่พบว่า การอบรมจริยศึกษา การมีครูดี
และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมจริยศึกษา ส่งผลต่อ
พฤติกรรมเอื้อเพื่อผู้อื่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครอบครัวควรส่งเสริมความเอื้อเพื่อผู้อื่น
โดยชี้แจงเหตุผลแทนการลงโทษ ประพฤติตนเป็น

แบบอย่างที่ดีให้สอดคล้องกับที่สั่งสอนลูกหลาน ช่วย
ชี้นำแบบอย่างจากบุคคลรอบตัวและสื่อต่างๆ ตักเตือน
เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมเห็นแก่ตัว หมั่นให้กำลังใจโดย
การชมเชย ให้ความร่วมมือและสนับสนุนให้นักเรียนเข้า
ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและกิจกรรมของชุมชน

2. ภาครัฐควรสนับสนุนการผลิตสื่อที่ส่งเสริม
ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ โดยเน้นตัวแบบซึ่งเป็นที่ยอมรับ
ของวัยรุ่น รวมถึงช่วยเหลือให้ผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์มี
ช่องทางเผยแพร่สื่อมากขึ้น

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรสอดแทรกเนื้อหาการ
ส่งเสริมความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ในนโยบายของโรงเรียน
เน้นการใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยคำนึงถึงความสอด
คล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชน มีการประสานความ
ร่วมมือกับองค์กรศาสนาและองค์กรชุมชน ด้านครูผู้สอน
ควรฝึกให้นักเรียนมีความไวเชิงจริยธรรม เสริมสร้าง
ความมั่นใจแก่นักเรียนในการเสนอความช่วยเหลือแก่
ผู้อื่น พัฒนาสื่อการสอนและปรับปรุงวิธีการสอนให้ทัน
เหตุการณ์อยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับสื่อในครั้งต่อไป
ควรคำนึงถึงพฤติกรรมการใช้สื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตาม
เทคโนโลยีการสื่อสาร โดยในปัจจุบันสื่อบุคคลสามารถ
มีช่องทางสื่อสารของตนเองได้ทางออนไลน์ ดังนั้น จึง
อาจเกิดความซ้ำซ้อนกันระหว่างตัวแปรสื่อบุคคลและ
สื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ ผู้วิจัยจึงควรวิเคราะห์จุดเด่นของสื่อ
แต่ละประเภทแทนการวิเคราะห์ช่องทางในการเผยแพร่สื่อ
2. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มเติมการศึกษาตัวแปร
ทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรม
เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เช่น ชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ วัดหรือตัว
แทนทางศาสนา ตัวแทนทางจริยธรรม รวมถึงตัวแบบ
ทางจิตวิทยา อันจะทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์, รัชฎาพร สะละหมัด และ

สมสุข จันทร์ศร. (2549). การเปิดรับ
วัฒนธรรมข้ามชาติกับภาวะทางจริยธรรม
ของเยาวชนไทยในยุคการสื่อสาร
ไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากร
มนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษม เกษมนุกิจกุล. (2534). ค่านิยมจุดหมายปลาย
ทางและค่านิยมวิถีปฏิบัติของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่
มีระดับการศึกษา ภูมิหลังทางครอบครัว
และการถ่ายทอดค่านิยมที่แตกต่างกัน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ประยุกต์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ และ จันทร์ชลิ มาพุทธ.
(2552). กระบวนการขัดเกลาคุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัด
ฉะเชิงเทรา. วารสารการศึกษาและการ
พัฒนาสังคม 5, (1-2): 47-61.

ดลฤดี รพีนิพนธ์. (2546). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรม
อาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยา
นิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพิบูลสงคราม.

ธีรศรา เงินปลั่ง. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่าง
พฤติกรรมทางจริยธรรมกับปัจจัยสภาพ
แวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อม
ทางสังคม และลักษณะของนักเรียนระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่.

นวลละออ แสงสุข. (2546). การศึกษาพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราม

คำแหง. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ ภาค
วิชาพื้นฐานการศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.
รัตนามาแป้น. (2549). การศึกษาเปรียบเทียบความ
เอื้อเฟื้อระหว่างวัยเด็ก วัยรุ่น และวัย
ผู้ใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สงบ ลักษณะ. (2523). หลักสูตรปัจจุบันและการสอน
การอบรมนักเรียน: เอกสารรวมคำบรรยาย
และผลการประชุมกลุ่มเรื่องการส่งเสริม
จริยศึกษา. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา.

สายฝน จันทะพรม. (2546). อิทธิพลของครอบครัว
และกลุ่มเพื่อนที่มีต่อความฉลาดทาง
อารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลาย : ศึกษา
เปรียบเทียบเฉพาะกรณีนักศึกษาชาย-
หญิง ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
(ศูนย์รังสิต). วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
(2554). การสำรวจต้นทุนชีวิตของเด็กและ
เยาวชน 2552. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4
พฤษภาคม 2554. จาก [http://www.thaihealth.
or.th/healthcontent/news/10422](http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/news/10422)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542).
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธ
ศักราช 2542. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). การ
เสริมสร้าง "ทักษะชีวิต" ตามจุดเน้นการ
พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระดับประถม
ศึกษา-มัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง
ศึกษาธิการ.

สินานาถ สุวรรณโชติ. (2547). การสร้างแบบฝึกทักษะ

การคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
สุราษฎร์ธานี 2 อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุชีรา บุญทัน. (2541). ปัจจัยบางประการของครอบครัว
ที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความ
กตัญญูตเวทีย ของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดขอนแก่น. วิทยา
นิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขา
วิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

สุมาลี วงศ์ษา. (2550). การศึกษาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานครปฐม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
วัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนุศักดิ์ จินดา. (2548). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ
ตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการ
ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติ
ทางการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Keleman, Gabriela. (2013). The Reggio Emilia
method, a modern approach of preschool
education. *Journal Plus Education* 10 (1):
87-92. [Online]. Retrieved June 13, 2013,
from [http://www.uav.ro/jour/index.php/
jpe/article/view/57/57](http://www.uav.ro/jour/index.php/jpe/article/view/57/57)

Myers, David G., (2010). *Social Psychology Tenth
Edition*. New York: McGraw-Hill.

Yamane, Taro. (1967). *Statistics: an introductory
analysis*, 2nd Ed., New York: Harper
and Row.

การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

The Activity Development for Parents involvement in the First Grade Teaching of Anuban Phang-nga Primary Education Service Area

วินัส จีวะรัตน์*

ผศ.ดร.สุดารัตน์ สารสว่าง **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา 2) เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และ 3) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน 44 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลพังงา จำนวน 44 คน และครูจำนวน 5 คน รวม 93 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงาแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และแบบสอบถามความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ การอบรมเลี้ยงดูในฐานเป็นผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน การอาสาสมัครเพื่อการศึกษา การเรียนรู้ที่บ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน และการร่วมมือกับชุมชน

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ในภาพรวมมีระดับค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการพัฒนามีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความเหมาะสม และเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม และเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

* ศษ.ม. (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** Ph.D. (Educational Administration) University of Missouri Columbia USA ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณบดีฝ่ายนโยบายและประกันคุณภาพ การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำสำคัญ: การพัฒนากิจกรรม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) develop Parents involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga school; 2) study the result of parents involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga school; and 3) verify the propriety and feasibility of parents involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga school. Samples were 44 parents, 44 first grade students and 5 teachers. The total sample size was 93.

The findings were as follows:

1. Parents involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga consisted of 6 strategies in parenting, communication, volunteering, learning at home, decision making, and collaborating with community.

2. Parents involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga after using 6 phases of involvement by parenting, communication, volunteering, learning at home, decision making, and collaborating with community indicated significantly differences from the past at .05.

3. Parents agreed that the involvement in the first grade teaching of Anuban Phang-nga was appropriate and possible at high level.

Keywords: The activity development Parents involvement, Teaching of Anuban Phang-nga school, The First Grade Phang-nga Primary Education Service Area

ความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษา ไว้ตามมาตรา 24(6) โดยระบุว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการเรียนรู้ให้ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลใน ชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกัน พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ”

จากสาระที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าว ยังมีสถานศึกษาจำนวนมากที่อาจจะเล็งความสำคัญของผู้ปกครองหรือ หน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน และไม่เปิดโอกาสให้สังคมเข้ามา มีส่วนร่วมในระดับการกำหนดนโยบาย และทิศทางการจัดการศึกษา ทำให้สถานศึกษามักตัดสินใจตามลำพัง หรืออาจเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมบ้างก็เพียงในระดับการปฏิบัติเพื่อสนับสนุนเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 2-3) เช่นเดียวกับโรงเรียนอนุบาลพังงาที่ประสบ

ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้ 1) ขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน และระหว่างบ้านกับโรงเรียน 2) ขาดการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนจากผู้ปกครอง 3) ขาดแคลนบุคลากร และภูมิความรู้ที่จะมาเป็นอาสาสมัครช่วยสอนนักเรียน 4) ขาดการประสานงานระหว่างการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนกับโรงเรียน และ 5) ขาดการสนับสนุนทรัพยากร และงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษา (โรงเรียนอนุบาลพังงา, 2553: 2)

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพังงา จึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ Epstein (1995 : 701-705) จำนวน 6 กิจกรรม ได้แก่ 1)การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง 2)การติดต่อสื่อสาร 3)การอาสาสมัคร 4)การเรียนรู้ที่บ้าน 5)การตัดสินใจและ 6) การร่วมมือกับชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลพังงา ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้ง 6 กิจกรรมนี้ จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และสามารถเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้นอันจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุตรหลานของตนเอง และโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

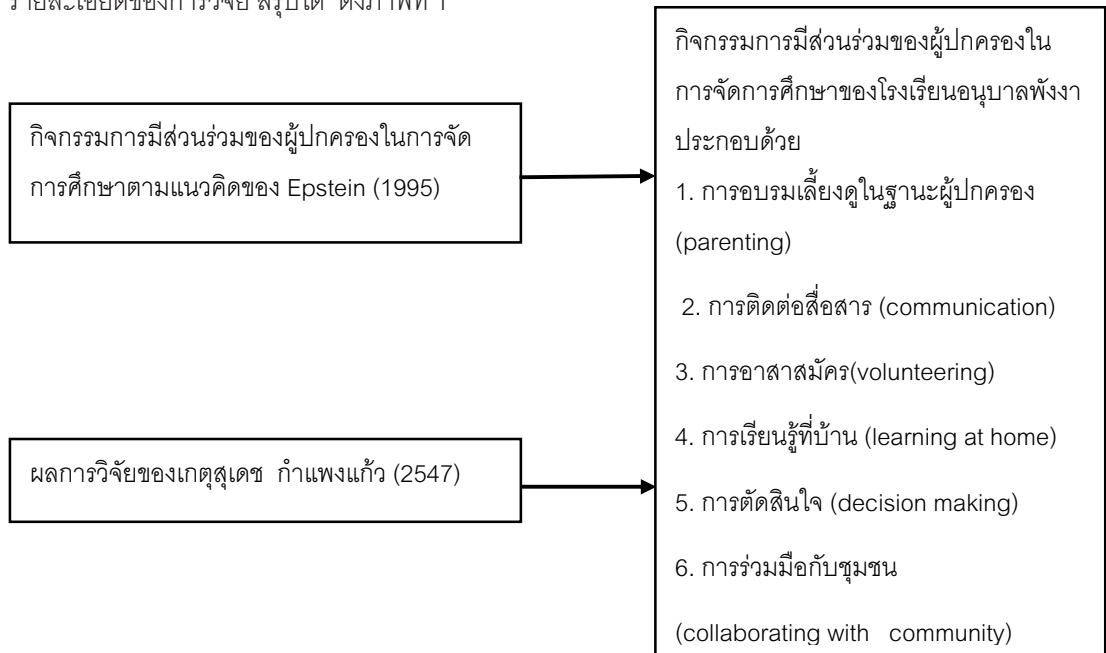
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา พบว่า มีงานวิจัยที่น่าสนใจในการนำมาพัฒนาต่อยอดความคิดสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา คือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ Epstein (1995) ซึ่ง เกตุสุเดช กำแพงแก้ว (2546) ได้นำมาวิจัยในการนำเสนอเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในบริบทของโรงเรียนเอกชน แต่ยังไม่ได้นำสู่การปฏิบัติโดยมีกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1)ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 2) แบบตามแนวคิดของ Epstein 2)ศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา 3)หาฉันทามติจากพหุคุณลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่ได้จากกลุ่มสนทนาในขั้นตอนที่ 2 และ 4)ประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Epstein (1995) และผลการวิจัยของ เกตุสุเดช กำแพงแก้ว (2546) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยนำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทั้ง 6 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (parenting) 2) การติดต่อสื่อสาร (communication) 3) การอาสาสมัคร (volunteering) 4) การเรียนรู้ที่บ้าน (learning at home) 5) การตัดสินใจ (decision making) และ 6) การร่วมมือกับชุมชน (collaborating with community) ไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาโดยทดลองใช้ที่โรงเรียนอนุบาลพังงา

รายละเอียดของการวิจัย สรุปได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางแผนและออกแบบกระบวนการดำเนินการวิจัยตามรูปแบบและวิธีการวิจัยโดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนাজัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงา โดย

1.1 วิจัยเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 วิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงา โดยใช้แบบสอบถามสำรวจสภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงา

1.3 นำผลการสำรวจมาประชุมปฏิบัติ การครูและผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลพิงาเพื่อจัดทำร่างแนวทางการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงา

1.4 ผู้วิจัยสร้างคู่มือการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงาตามแนวคิดของ Epstein

1.5 นำร่างคู่มือการจัดกิจกรรมมาจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับตัวแทนครู ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาฉันทมติของคู่มือการจัดกิจกรรมฯ

1.6 จัดประชุมเชิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ข้อเสนอแนะและรับรองคู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพิงา

1.7 ผู้วิจัยปรับปรุงคู่มือการจัดกิจกรรม และนำเสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา โดย

2.1 ให้ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4 ทำแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกาก่อนใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา

2.2 ประชุมชี้แจงผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลพังกา

2.3 นำคู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกาสู่การปฏิบัติเป็นเวลา 1 ภาคเรียน

2.4 ผู้วิจัยนิเทศครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลพังกา และกับผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4 เพื่อสอบถามติดตาม สอบถามปัญหา และให้การช่วยเหลือในการนำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไปปฏิบัติ

2.5 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนอนุบาลพังกาหลังใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา

2.6 สอบถามระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4 ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา

2.7 ผู้วิจัยสรุปผลและนำเสนอผลการทดลองใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา โดย

3.1 ประชุมสนทนากลุ่มครูและตัวแทนผู้ปกครองเพื่อประเมินความพึงพอใจและสรุปบทเรียน

3.2 ใช้แบบสอบถามความเหมาะสม และเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา

3.3 ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เป็นคู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่ครูและผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

3. แบบสอบถามความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลพังกา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา ใช้สอบถามความคิดเห็นผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพังกา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมปฏิบัติการประชุมสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการสรุปประเด็นที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล นำเสนอข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์การ

วัดผลหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ของกระทรวงศึกษาธิการ (2552)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเน้นด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนอนุบาลพังกา ระหว่างก่อนการพัฒนาและหลังพัฒนา โดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินหลังพัฒนามาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยก่อนพัฒนา นำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองฯ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

1. การหาคุณภาพของคู่มือในการพัฒนา กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2. การหาค่าความเที่ยง ของแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนด้านคุณภาพผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครอง โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach, 1974: 161)

3. การประเมินผลการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองฯ โดยใช้ค่าร้อยละ

4. การประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม และความไปได้ ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ

ผลการวิจัย

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน การอาสาสมัครเพื่อการศึกษา การเรียนรู้ที่บ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน และการร่วมมือกับชุมชน ซึ่งมีโครงการในการดำเนินการในกลยุทธ์ 6 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ 1 :การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง ได้แก่โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโครงการส่งเสริมคุณธรรม ค่านิยมชีวิตที่ดีงามโครงการอาหารกลางวันโครงการค้นหาความสามารถของเด็กและ โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว

กลยุทธ์ 2 :การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ได้แก่โครงการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนโครงการพังกาสานสัมพันธ์และโครงการพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน

กลยุทธ์ 3 :การอาสาสมัครเพื่อการศึกษา ได้แก่ โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโครงการทำเนียบผู้ปกครอง

กลยุทธ์ 4: การเรียนรู้ที่บ้าน ได้แก่ โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ผู้ปกครองและเด็ก

กลยุทธ์ 5: การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน ได้แก่ โครงการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนโครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโครงการวัดและประเมินผลการเรียน

กลยุทธ์ 6: การร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ โครงการชุมชนมุขศิษย์เก่าโครงการระดมทรัพยากรทางการศึกษาโครงการศึกษาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกาพบว่า

ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ในภาพรวมมีระดับค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามตัวชี้วัดพบว่า ค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาทุกด้าน

3. ความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พังงา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า บทบาทของครู และผู้ปกครอง ในการจัดกิจกรรมร่วมกันมีความเหมาะสม รองลงมาได้แก่ คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ และคู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ช่วยให้ครูและผู้ปกครองร่วมมือกันได้ง่ายขึ้น

ผลการวิจัยแสดงสรุปดังตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
กลยุทธ์ที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง	-	8	3	25	27	10	11	1	3	-
		(18.18)	(6.82)	(56.82)	(61.36)	(22.73)	(25.00)	(2.27)	(6.82)	
กลยุทธ์ที่ 2 การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน	-	5	5	25	20	10	12	4	7	-
		(11.36)	(11.36)	(56.82)	(45.46)	(22.73)	(27.27)	(9.10)	(15.91)	
กลยุทธ์ที่ 3 การอาสาสมัครเพื่อการศึกษา	-	6	4	24	23	9	12	5	5	-
		(13.64)	(9.10)	(54.55)	(52.27)	(20.45)	(27.27)	(11.36)	(11.36)	
กลยุทธ์ที่ 4 การเรียนรู้ที่บ้าน	-	11	10	22	17	6	14	5	3	-
		(25.00)	(22.73)	(50.00)	(38.63)	(13.64)	(31.82)	(11.36)	(6.82)	
กลยุทธ์ที่ 5 การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน	-	7	2	28	25	7	13	2	4	-
		(15.91)	(4.55)	(63.64)	(56.82)	(15.91)	(29.54)	(4.54)	(9.09)	
กลยุทธ์ที่ 6 การร่วมมือกับชุมชน	-	14	3	14	20	11	16	5	5	-
		(31.82)	(6.82)	(31.86)	(45.46)	(25.00)	(36.36)	(11.36)	(11.36)	

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4

n=44

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลพังงา	19 (43.18)	18 (40.91)	3 (6.82)	4 (9.09)	-
2. การดำเนินงานพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทั้ง 6 กิจกรรมมีความเหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน	19 (43.18)	18 (40.91)	2 (4.55)	5 (11.36)	-
3. คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงาเหมาะสมกับการนำไปใช้กับผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	19 (43.18)	18 (40.91)	5 (11.36)	1 (2.27)	1 (2.27)
4. บทบาทของครู และผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมร่วมกันมีความเหมาะสม	32 (72.70)	7 (15.90)	1 (2.30)	4 (9.10)	-
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นได้	18 (40.91)	16 (36.36)	8 (18.18)	2 (4.55)	-
6. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน	17 (38.64)	21 (47.73)	5 (11.36)	1 (2.27)	-
7. คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง	10 (22.73)	30 (68.18)	3 (6.82)	1 (2.27)	-
8. คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้	22 (50.00)	14 (31.82)	6 (13.64)	2 (4.55)	-
9. คู่มือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ช่วยให้ครูและผู้ปกครองร่วมมือกันได้ง่ายขึ้น	18 (40.91)	20 (45.45)	4 (9.09)	2 (4.55)	-
10. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในแต่ละด้านอยู่ในขอบเขตที่สามารถปฏิบัติได้	17 (38.64)	20 (45.45)	6 (13.64)	1 (2.27)	-

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4
โรงเรียนอนุบาลพังงา ปีการศึกษา 2554 ก่อนและหลังทดลองใช้กิจกรรม

สาระการเรียนรู้	เกรดเฉลี่ย		
	ภาคเรียนที่ 1 (ก่อนทดลองกิจกรรม)	ภาคเรียนที่ 2 (หลังทดลองกิจกรรม)	ความต่าง
ภาษาไทย	3.25	3.42	0.17
คณิตศาสตร์	3.30	3.51	0.21
วิทยาศาสตร์	3.56	3.78	0.22
สังคมศาสนา และวัฒนธรรม	3.05	3.25	0.20
ประวัติศาสตร์	3.23	3.44	0.21
สุขศึกษาและพลศึกษา	3.75	4.00	0.25
ศิลปะ	3.63	3.74	0.11
เทคโนโลยีและการงานพื้นฐานอาชีพ	3.41	3.58	0.17
ภาษาต่างประเทศ	3.10	3.26	0.16
เฉลี่ย	3.36	3.53	0.17

อภิปรายผล

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน การอาสาสมัครเพื่อการศึกษา การเรียนรู้ที่บ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน และการร่วมมือกับชุมชน สามารถนำไปสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ได้ทั้ง 6 กิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำผลที่ได้จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ของโรงเรียนอนุบาลพังงาแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาร่างเป็นคู่มือการจัดการกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังงา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตามแนวคิดของ Epstein (1995 : 701-705) โดยประกอบด้วยกิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (parenting) 2) การติดต่อสื่อสาร (communication) 3) การอาสาสมัคร (volunteering) 4) การเรียนรู้ที่บ้าน (learning at home) 5) การตัดสินใจ (decision making) และ 6) การร่วมมือกับชุมชน (collaborating with community) และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยของเกตุสุเดช กำแพงแก้ว (2546 :บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า

การจัดการศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา ผลปรากฏว่าได้กิจกรรมรวมทั้งสิ้น 41 กิจกรรม แยกเป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองควรปฏิบัติ 19 กิจกรรมและกิจกรรมที่โรงเรียนควรปฏิบัติ 22 กิจกรรม และการหาชั้นทามาติจากพหุคุณลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่ได้จากกลุ่มสนทนาในขั้นตอนที่ 2 ผลปรากฏว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีชั้นทามาติจากพหุคุณลักษณะทั้งสิ้น 40 กิจกรรม

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา ในภาพรวมมีระดับค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามตัวชี้วัดพบว่า ค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกาทั้ง 6 กลยุทธ์สามารถพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนอนุบาลพังกาได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของน้ำทิพย์ เสือสวรรค์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมใน 3 ฐานะ คือ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะผู้ร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา โดยเป็นผู้ปกครองอาสาในกิจกรรมพิเศษ 2) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะผู้เสริมประสบการณ์แก่นักเรียน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการจัดหาหนังสือภาพดูแลแนะนำให้เด็กทำการบ้านและ 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะผู้สนับสนุนสถานศึกษา พบว่า

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสนับสนุนในเรื่องการทำความเข้าใจ และให้ความร่วมมือตามข้อกำหนดของโรงเรียน

3. ความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกาสามารถนำไปใช้ให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลพังกาได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกตุสุเดช กำแพงแก้ว (2546 :บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า การประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลปรากฏว่ากิจกรรมทั้ง 40 กิจกรรมนั้นมีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติทุกกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังการะดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังกาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลพังกาในระดับมาก จึงควรมีการส่งเสริมให้ครู และผู้ปกครองได้จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้ต่อเนื่อง โดยเน้นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินการ อย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลพังกา หลังการพัฒนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการพัฒนาอย่างมาก จึงควรจัดสรรทรัพยากรการบริหาร

และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการในกลยุทธ์ต่าง ๆ เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้และผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำครูในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างเครือข่ายผู้ปกครองให้มากขึ้น ตลอดจน ควรมีการเสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การนำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้น หน่วยงานต้นสังกัดในระดับสูงขึ้นไป ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 อย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา กลยุทธ์ หรือ รูปแบบการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มากขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่แนวคิดของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หรือ กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษาอื่นให้แพร่หลายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่ควรจะศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง
2. รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ในโรงเรียนประถมศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ

3. รูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา

4. รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่อาเซียน

บรรณานุกรม

- เกตุสุเดช กำแพงแก้ว. (2547). **การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน**. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- น้ำทิพย์ เสือสารรัตน์. (2546). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โรงเรียนอนุบาลพังงา. (2552). **แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2552**. พังงา: โรงเรียนอนุบาลพังงา.
- .(2553). **รายงานการประเมินตนเองโรงเรียนอนุบาลพังงา ปีการศึกษา 2552**. พังงา: โรงเรียนอนุบาลพังงา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544.) **คู่มือการดำเนินงานของเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน.
- Epstein, J.L.& Sander, M.G. (1997). School, Family, Community Partnerships : Overview and New Directions. in Education and Sociology: An Encyclopedia. New York: Garland.

- Krejcie, Robert V. and Daryle W . Morgan. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities Education and Psychological Measurement.** November : 607–610. **Abstracts International (online).** Retrieved August 10, 2011. from <http://thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp>
- Patte, M. M. (2002). Defining parent involvement in rural elementary school through the eyes of parents, students, teachers, and administration: A case study. **Dissertation** Rutherford, B., and Billing, S. H. (1995). Eight lessons of parent, family, and community involvement in the middle grades. **Phi Delta Kappan, 64-69(online).** from <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp>

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี

Promotion Guidelines for Cultural Tourism in the Cradle of Civilization of Ratchaburi Province

นรินทร์ สังข์รักษา*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอุ่ออารยธรรมจังหวัดราชบุรี 2) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี และ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 86 คน สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 2 ชุด ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก จำนวน 17 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง รวบรวมข้อมูลที่ได้และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบที่ และทดสอบเอฟ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว จำแนกตามอายุ การศึกษา และอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับความคิดเห็นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของความคิดเห็นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำแนกตามอายุ ระยะเวลาในการทำงาน และการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยการวิเคราะห์ส่วนขาดในปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาแบบพอเพียง(ค่อยเป็นค่อยไป) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละและจิตสาธารณะ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะของ “ชาว” ได้แก่ ชุมชน วัด โรงเรียน และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่น 2) หน่วยงานภาครัฐประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การอบรมบุคลากร การประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research was aimed to study 1) the motive force level of Thai tourists regarding cultural tourism in cradles of civilization of Ratchaburi Province 2) the opinion of tourist related groups toward this tourism in cradles of civilization of Ratchaburi Province and 3) the guideline of tourism promotion in cradles of civilization of Ratchaburi Province. The research process was based on mixed method of quantitative and qualitative methodologies and divided into two steps as followed:

Starting from the first step of quantitative method, four hundred of Thai tourists and eighty-six of other related persons were systematically chosen as our respondents and these were interviewed with structural questionnaire set no.1 and no.2 respectively. After that in the second step it would be conducted with the qualitative method, the seventeen and twelve key informants were purposively selected for an in-depth interview and invited to joint in the focus group discussion respectively. The quantitative data was statistically analyzed with Statistical Computer Program Package and presented in percentage, mean, standard deviation, outcomes of t-test and F-test method. For the qualitative data it would be then analyzed with the technique of content analysis.

From the results, the motive force of Thai tourists and the opinion of other persons were measured and shown its overall results at much level. When tested with F-test method, the tourists had their age, education and occupation associated with the motive force level significantly at P d".05. The guideline of tourism promotion was comprised of two components as followed:

The tourist sites: There should have the analysis in its shortages and problems including the recommendations from those concerned. The sites should be gradually developed and this was based on enough to principle of Self-Sufficiency Economy. The leaders should have their strong leadership, sacrifice and public mind. The community involvement should be formulated from the co-working together of three main parts namely Community, Temple and School (CTS).

The government sector: To develop the tourism the capacities in tourism resource, the government offices should support and promote them to have enough knowledge, training for human resources, public relation and advertising, movement of continuous tourism activities for sustainable development.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโต และมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก เมื่อมีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน (นรินทร์ สังข์รักษา, 2552 : 1)

จังหวัดราชบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 100 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ประกอบกับโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัด มีการพัฒนาการเกษตรในทุกด้าน อีกทั้งมีแม่น้ำแม่กลอง ทำให้สภาพดินและแหล่งน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชและสัตว์เศรษฐกิจได้หลายชนิด (ศาลากลางจังหวัดราชบุรี.2555 :2-3) เศรษฐกิจหลักของจังหวัดราชบุรีจึงมีสภาพทั้งเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และเป็นศูนย์กลางการบริการของส่วนราชการต่างๆ จังหวัดราชบุรียังเป็นเมืองโบราณที่ได้มีการค้นพบในช่วงเริ่มต้นของการศึกษาด้านโบราณคดี โบราณสถานและโบราณวัตถุ เหล่านี้ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงรากฐานของการเป็นสังคมไทย เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ชี้ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนานของชาติ ทั้งยังเป็นประจักษ์พยานสำคัญที่แสดงว่า ชาติไทยมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมานานนับศตวรรษ (เที่ยวชมราชบุรี, ม.ป.ป.) จังหวัดราชบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เขาแก่นจันทน์ พระปฐมเจดีย์วัดมหาธาตุวรวิหาร เมืองโบราณคูบัว จิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว วัดหนองหอย ถ้าเขาบิน พิพิธภัณฑสถานใหญ่วัดขนอน วัดเขาช่องพราน วัดคงคาราม ถ้ำจอมพล ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ธารน้ำร้อนบ่อคลิ้ง เขาระจิม อุทยานหุ่นขี้ผึ้งสยาม ตลาดเจ็ดเสมียน 119 ปี และศูนย์วัฒนธรรมไทย

ทรงดำ ฯลฯ (ราชบุรี, ม.ป.ป. 26-63 ; ผู้ว่าฯ ชวนกินชวนซื้อ ชวนเที่ยว ชวนพักราชบุรี, ม.ป.ป. : 11-163)

จึงเห็นได้ว่า จังหวัดราชบุรีมีศักยภาพในเรื่องของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น มีชื่อเสียงหลายแห่ง แต่ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เจาะจง ได้แก่ 1) เมืองโบราณคูบัว รวมถึงจิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว 2) หนึ่งใหญ่วัดขนอน 3) จิตรกรรมฝาผนังวัดคงคารามของจังหวัดราชบุรี อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตลอดจนสร้างแรงจูงใจของนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม อันเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบที่มนุษย์สร้างขึ้นในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่ง (คู่) อารยธรรมจังหวัดราชบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอุ่ออารยธรรมจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและบริการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจบริโภคและข้อมูลทั่วไปของจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตามแนวคิด

ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2541), อุดม เษย กิ่งวงศ์ และคณะ(2548), ศรีญญา วรากุลวิทย์, (2546), วรรณมา วงษ์วานิช, (2539), บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548)

2. แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541), บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) , Gee, Choy and Makens (1984), ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548)

4. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ ตามแนวคิดของ จันทร ชุ่มเม็องปัก (2546), สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546), บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม ผสานวิธี (Mixed Method Research) เก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ในปี 2553

จำนวน 1,115,221 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) และแต่ละแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) กลุ่มที่ 2 เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 3 แห่ง จำนวน 110 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 2 ชุด ชุดที่ 1 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีค่าเชื่อมั่น (r) = .9134 ชุดที่ 2 ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีค่าเชื่อมั่น (r) = .8786 ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก จำนวน 17 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวบรวม ข้อมูลที่ได้และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอุ่ออารยธรรมจังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวม

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับแรงจูงใจ	ลำดับที่
1.ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว	3.88	.919	มาก	1
2.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.83	.883	มาก	2
3.ด้านการบริการ	3.76	.925	มาก	3
4.ด้านการเดินทาง	3.60	.902	มาก	5
5.ด้านการประชาสัมพันธ์	3.41	1.057	ปานกลาง	6
6.ด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว	3.67	1.010	มาก	4
รวม	3.69	.949	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69, S.D. = .949$) ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41, S.D. = 1.057$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.88, S.D. = .919$) รองลงมาเป็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.83, S.D. = .883$) และด้านที่ต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.41, S.D. = 1.057$)

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ที่	ลักษณะส่วนบุคคล	การเปรียบเทียบ		วิเคราะห์ความแปรปรวน	
		t-test	p-value	F-test	p-value
1	เพศ	-.910	.363		
2	อายุ			5.594*	.000
3	การศึกษา			9.821*	.000
4	อาชีพ			3.599*	.000

3. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความคิดเห็นในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวม

(n=81 คน)

ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. การจัดการด้านกายภาพหรือภูมิทัศน์	3.81	.876	มาก	1
2. การจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยว	3.50	1.032	มาก	4
3. การจัดการด้านความสะดวกหรือการบริการพื้นฐาน	3.54	.935	มาก	3
4. การจัดการด้านความปลอดภัย	3.60	.950	มาก	2
5. การมีส่วนร่วมของชุมชน	3.48	.950	ปานกลาง	5
รวม	3.59	.946	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59, S.D.=.946$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การจัดการด้านกายภาพหรือภูมิทัศน์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.81, S.D.=.876$) รองลงมาเป็นการจัดการด้านความปลอดภัย มีค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=3.60, S.D.=.950$) และด้านที่ต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=3.48, S.D.=.950$)

4. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของ

กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการทำงาน และระดับการศึกษา

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจำแนกตามเพศ มีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของคะแนนความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ของนักท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ที่	ลักษณะส่วนบุคคล	การเปรียบเทียบ		วิเคราะห์ความแปรปรวน	
		t-test	p-value	F-test	p-value
1	เพศ	-2.708*	.008		
2	อายุ			2.792*	.023
3	ระยะเวลาในการทำงาน			9.958*	.000
4	การศึกษา			6.152*	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดทั้ง 3 แห่ง นายกองดีการบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน แห่งละ 4 คน และหน่วยงานภาครัฐ คือ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รวม 17 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม จำนวน 12 คน ผลการวิจัย ดังนี้

5.1 ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการ

สัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และหน่วยงานท้องถิ่น รวมถึงภาครัฐ ในประเด็นศักยภาพ ปัญหาของทั้ง 3 แห่ง พบว่า ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรีได้มีการพัฒนาที่ก้าวหน้าเป็นลำดับจากที่สถานที่ท่องเที่ยวไม่ค่อยรู้จัก จนเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้นเนื่องจากจังหวัดราชบุรีมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งชาติพันธุ์ จึงต้องสืบสานอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังกล่าวเสริมอีกว่า วัฒนธรรมที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ดังว่า "ถ้ามองด้านพื้นถิ่น ชาติพันธุ์คนราชบุรีเป็นคนรักษาเรื่องความเป็นอยู่ในอัตลักษณ์ของเขา อยากให้เยาวชนรุ่นหลัง

คงไว้ซึ่งเชื้อสาย ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ คงไว้ซึ่งความงามความดีสืบสานกันไว้” ซึ่งจังหวัดราชบุรีมีทุนทางวัฒนธรรมมากมาย ถึง 8 ชาติพันธุ์นับเป็น อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดราชบุรี โดยที่จังหวัดราชบุรีมีจุดเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้ ดังที่วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี กล่าวว่า

“ถ้าพูดถึงคุณค่าศิลปวัฒนธรรมราชบุรี จะมองถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีทุนเดิมมากมาย เป็นต้นว่า ชาติพันธุ์ต่างๆ เพราะเป็นเมืองต้นราชวงศ์จักรี รัชกาลที่ 1 เป็นหลักฐานบ่งบอกความเป็นอยู่ในจังหวัด ซึ่งประเทศไทยมีหลากหลายทางศาสนา ทางราชบุรีก็มีทั้ง พุทธ คริสต์ อิสลาม ที่เข้ามาอยู่ตรงนี้ และเป็นคนที่รักพื้นที่ถิ่นกันอยู่ เช่น ชาวไทยดั้งเดิมจะอยู่แถวโพธาราม มีประเพณีอนุรักษ์ไว้ และเวลา มีช่วงวัฒนธรรมเราก็จะจัดงานวัฒนธรรมอนุรักษ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์และอาหารพื้นถิ่น... จริงๆ แล้วเรามีทุนทางวัฒนธรรมอยู่ แล้วเราไม่จำเป็นต้องสร้างให้เป็นสมัยใหม่ เช่น สวนผึ้ง จะมีโครงการที่วัฒนธรรมทำอยู่แล้ว ชื่อว่าโครงการบ้านรักไทย ตรงนั้นจะมีชาวกะเหรี่ยงอยู่ เราก็จะส่งเสริมให้พื้นที่เหล่านั้นเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง และอยากให้มีอาชีพเกี่ยวกับ การถักทอ ทอผ้า การค้าขาย ปลูกผักเกี่ยวกับพืชการเกษตร ให้ได้มาจำหน่ายในหมู่บ้าน เพราะทุกวันนี้ตรงนั้นน่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างดีเลย”

ส่วนศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะผู้รับผิดชอบโดยตรงของจังหวัดราชบุรี ซึ่งหัวหน้ากลุ่มงานการท่องเที่ยวกล่าวถึง ภาพรวมของการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ดังว่า

“ราชบุรีเคยเป็นอุ่ออารยธรรมมาก่อน ทางโบราณคดี ของเก่าที่ค้นพบได้เคยเจริญมาก่อน ในสมัยทวารวดี ดังข้อมูลในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทางสำนักงานเองพยายามปรับขึ้นต่อราชบุรี ในฐานะเมืองเก่าก็จะนำศิลปะเผยแพร่ต่อสายตานักท่องเที่ยว ...เติบโตค่อนข้างเร็ว เด่นๆของราชบุรี มีอยู่ 3 อย่างค่ะ อย่างแรกคือ ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความหลากหลายของศิลปะ คือ เานำเสนอราชบุรีเมืองของศิลปะ มีหลายแขนง แหล่งท่องเที่ยวภูเขา น้ำตก ป่าไม้”

ศักยภาพของชุมชนสร้อยฟ้า อันเป็นที่ตั้งของวัดขนอนหนึ่งใหญ่ มีศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่สืบทอดต่อกันมา มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป มีความหลากหลาย โดยเฉพาะหนึ่งใหญ่มีความโดดเด่น มีเพียง 3 แห่งในประเทศไทย ดังที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้า กล่าวว่า

“ปัจจุบันในตำบลสร้อยฟ้า มีแหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่นหนึ่งใหญ่วัดขนอน มีวัดที่เก่าแก่ก็ ค่อนข้างจะอายุ 100 กว่าปีขึ้นไป 4 วัด วัดม่วง วัดเกาะ วัดขนอน วัดสร้อยฟ้า ที่จะร้ายเรื่องกัน แหล่งวัฒนธรรมก็จะมีวัดขนอน วัดเกาะ อาคารโรงเรียนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โรงเรียนได้ยุบไปเหลือแต่อาคาร วัดม่วง จะมี...จะมีวัฒนธรรมศิลปะความหลากหลาย โดยเฉพาะหนึ่งใหญ่เนี่ย มีแห่งเดียวในราชบุรี แต่ทั้งหมดขณะนี้ มีอยู่ 3 แห่งคือ ที่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีและอีกที่หนึ่งหนึ่งที่วัดดอน จังหวัดระยองนอกจากนี้ หนึ่งใหญ่วัดขนอนยังได้ รางวัลจากยูเนสโก แห่งเกียรติยศในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ในตัว

ความเป็นมาของหนังใหญ่หรือศิลปวัฒนธรรมแบบนี้ มันเป็นของโบราณนะ เล่าสู่กันฟัง สืบทอดจากผู้สูงอายุที่เล่ามา ตกทอดมาเรื่อยๆ เขาเรียกว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางปัญญา และวัฒนธรรม ซึ่งการเล่ากันมานี้ถือว่าเป็นคุณค่าของหมู่บ้าน

และชุมชน การแสดงหนังใหญ่แต่ก่อนทั่วไปหาดูได้ไม่ยาก ไม่มีสะพาน ไม่มีถนนอะไรใหญ่โต อีกอย่างการติดต่อสื่อสารมันต้องไปทางเรือ” จากการวิเคราะห์ศักยภาพ ของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง

ประเด็น	วัดโขลงสุวรรณคีรี คูบัว	วัดขนอนหนังใหญ่	วัดคงคาราม
1.สภาพการณ์ปัจจุบัน	มีการพัฒนาทุกด้าน ทั้งแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ห้างน้ำ นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	มีการพัฒนารวดเร็วเติบโต แข็งแกร่งมีอาคารสถานที่ใหม่ นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นสูงสุด	มีการพัฒนาความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น แต่ยังไม่พัฒนาไปได้ช้า เน้นการพึ่งตนเอง
2.ชาติพันธุ์	ไท-ยวน	มอญ	มอญ
3.จุดเด่น	มีโบราณสถาน ผ่าจากประเพณี วัฒนธรรมไท-ยวน ประเพณีดั้งเดิม Wireless ในวัดโขลงฯ	หนังใหญ่ พิพิธภัณฑสถาน อัครลักษณะศิลปะ 5 แขนง การแสดงมีชีวิตชุมชน ชาวมอญ ความร่วมมือของท้องถิ่น	จิตรกรรมฝาผนัง พิพิธภัณฑสถาน 9 ห้อง อัครลักษณะชาวมอญ การพึ่งตนเอง ความร่วมมือของท้องถิ่น
4.จุดอ่อนและปัญหา	การประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจ ผลประโยชน์ การปกป้องของกรมธนารักษ์	เลยจุดลี้มเหลวไปแล้ว คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อย ขาดการสนับสนุนจากรัฐอย่างต่อเนื่อง	ภาครัฐยังไม่เคยสนับสนุนเท่าที่ควร ขาดผู้ประสานงาน
5.การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	มีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี และบนฐานของความไม่ลงรอยกัน	มีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีมาก	มีการจัดการการท่องเที่ยวในระดับต่ำ
6.ความต้องการพัฒนา	การพัฒนารอบเมืองโบราณ และท่องเที่ยวแบบเกาะกลุ่ม ตลาดชุมชน	การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย/ แพ อุทยาน มัจฉาการท่องเที่ยวทางน้ำ	การพัฒนาถนนข้าวแช่ แพ อุทยานมัจฉา การท่องเที่ยวทางน้ำ
7. การสนับสนุน	ภาครัฐสนับสนุน จัดงานสงกรานต์ แสงสีเสียด โรงไฟฟ้าสร้างพระใหญ่	ภาครัฐสนับสนุน จัดงานสงกรานต์ มหกรรมหนังใหญ่	ยังไม่มี การสนับสนุนจากรัฐแต่อย่างใด ไม่มีในแผนการท่องเที่ยว
8.ลำดับศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนา	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 3

5.2 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมในอุ่ออารยธรรม จังหวัดราชบุรี

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมของเมืองโบราณและจิตาถะภณฑสถานบ้านคูบัว ภายในวัดโขลงสุวรรณคเฐฐี มีการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ก่อกนนี้ มีภูมิคุ้มกัน อยู่อย่างวิถีเรียบง่าย ชุมชนมีรายได้ สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การขายอัตลัษณะความเป็นคูบัว ได้แก่ ผ้าจกคูบัว ชาติพันธุ์ไท-ยวน จิตาถะภณฑและกำแพงเมืองคูบัว มีคลังความรู้ชุมชน ส่วนบทบาทการสนับสนุนขององคักรภาครฐและเอกชน มีการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน เช่น โรงไฟฟ้าราชบุรี มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบพอเพียง มีสิ่งอำนวยความสะดวกเน้นการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์ สืบทอด ไท-ยวน วันสงกรานต์ นางงอม แสง สี เสียง มีกิจกรรมครบวงจร ส่วนปัจจัยความสำเร็จ คือ ผู้นำการมีส่วนร่วม การจัดการ การประชาสัมพันธ์ ใช้หลัก “บวร” สามัคคี ส่วนปัจจัยความล้มเหลว คือ ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง ขาดการมีส่วนร่วม ทิสฐิ อิจฉา แนวทางการแก้ไขต้องมีการประชุมชี้แจงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคูบัว ซึ่งหัวหน้ากลุ่มงานการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี มีมุมมองว่า “ส่วนวัดโขลงสุวรรณคเฐฐี มีร่องรอยของกำแพงเก่าที่บ่งบอกเป็นเมืองโบราณ เป็นชุมชนที่อพยพมาจากภาคเหนือของ ไทย ผสมคิลปะกัน ...แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์เพิ่มเติม” นอกจากนี้ “ทางสำนักงานฯ มีการดำเนินการเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดงานประเพณีและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ดังว่า “...มีงบประมาณสร้างห้องน้ำ การขยายแสง สี เสียง เหวพยายามทำต่อเนื่องให้เป็นงานประเพณีทุกปีคะ”

ส่วนแนวทางในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประการหนึ่งคือ ร้านค้าและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรแต่งกายด้วยชุดไท-ยวน อันบ่งบอกถึงอัตลัษณะวัฒนธรรมไท-ยวน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมวัฒนธรรมเวลามาท่องเที่ยวในคูบัว ดังที่เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคเฐฐี กล่าวว่า “อย่างเงี้ ในแนวคิดของฉันที่ว่าร้านค้าอะนะ เวลาคนเข้ามาขายในวัด ถ้านักท่องเที่ยวทำเป็นระบบคนที่เข้ามาเยอะๆ อย่างเนี้ย เป็นพัน สองพันอย่างเงี้ย ต่อไปคนที่เข้ามาขายของในเนี้ยะ ต้องแต่งชุดประจำคูบัวตรงเนี้ยะ แม้ว่าจะเป็นลูกเด็กเล็กแดง ตรงนี้”

ส่วนวัดชนอนหนึ่งใหญ่มีการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน มีการพึ่งตนเอง ชุมชนมีรายได้ ค่อยเป็นค่อยไป ความรู้และคุณธรรม มีหลักสูตรท้องถิ่น คลังความรู้ชุมชน บทบาทการสนับสนุนขององคักรภาครฐและเอกชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครฐ มีการจัดการการท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวก ความเป็นแบบอย่างให้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีกิจกรรมการท่องเที่ยว คือการไหว้พระ ประธาน การทำการตลาด การสร้างความแตกต่าง การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาคน การจัดการทางน้ำ มหกรรมหนึ่งใหญ่ วันสงกรานต์ การแสดงหนึ่งใหญ่ ทุกวันเสาร์ ปัจจัยความสำเร็จ คือ ใช้หลักบวร การมีส่วนร่วม การทุ่มเทจริงจัง ศรัทธาในตัวบุคคล ความรู้ ส่วนปัจจัยความล้มเหลว ไม่พบแต่สามารถพัฒนาเป็นลำดับขั้น ที่เจริญรุ่งเรืองไม่ลงไปถึงจุดต่ำสุด

ส่วนจุดเด่นทางหัวหน้ากลุ่มงานการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี มองหนึ่งใหญ่วัดชนอน ว่า “จุดเด่นของวัดชนอน คือ เป็นคิลปะการแสดงชั้นสูงที่หาดูได้ยากแล้ว เป็นแค่กลุ่มคนเล็กๆ ที่สามารถอนุรักษ์ไว้ได้...เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรักในถิ่นกำหนด เทศกาลประเพณีเป็นส่สืบ...”

จุดอ่อน คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เนื่องจากคนส่วนใหญ่ คือ ภาครฐ และหน่วยงานต่างๆ ไม่เข้าใจการจัดการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะหนังใหญ่ ที่ต้องลงไปถึง
รากเหง้าที่แท้จริง และภาครัฐต้องให้การสนับสนุนอย่าง
แท้จริง ดังที่เจ้าอาวาสวัดখনอนหนังใหญ่ กล่าวว่

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนใหญ่
มันไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่ล้ม
เหลวเลยทีเดียว เนื่องจากการไม่เข้าใจของ
คนทำงานวัฒนธรรมซะมากกว่า แล้วเราก็เรา
ร่วมกันอนุรักษ์สักแต่ว่าทำแค่ว่า แคให้รู้ว่ทำ
แต่ไม่ได้หยั่งลึกลงไป ในรากเหง้าโดยแท้จริง
อันนี้คือการอนุรักษ์เพียงแต่เปลือกนอก มัน
เลยทำให้งานวัฒนธรรมไม่ยั่งยืน พอลงไป
ทำชุดหนึ่งปั๊บ พอสำเร็จแล้วก็เลิก และมัน
เดินต่อไปไม่ได้ ถ้าไม่ทำไปเรื่อยๆ อันนี้คือ
ข้ออ่อน ของคนไทยที่ทำให้เห็นว่า ได้ดีแล้ว
ก็หยุดละ การทำให้มันเดินไปได้มันต้องมี
การสนับสนุนไปเรื่อยๆ เพราะว่า การท่อง
เที่ยวงานวัฒนธรรมมันไม่ใช่งานที่ยั่งยืน มัน
ควรที่จะทำในเรื่องของการอนุรักษ์ไปเรื่อยๆ
มันจะทำให้ตรงนี้อยู่ได้ แล้วก็ภาครัฐต้องให้
การสนับสนุนอย่างแท้จริง ถ้าภาครัฐสนับสนุน
อย่างแท้จริง การจัดการวัฒนธรรมจริงๆแล้ว
มันใช้งบประมาณไม่มาก ถ้ามีการดูแลเด่น
สถานที่นั้นมันเด่นเรื่องอะไร เราทำตรงนั้น
ตรงนั้นต้องมีเรื่องอะไร อย่างเช่น วัดখনอน
เนี่ย มีเรื่องหนังใหญ่ สถานที่ในวัดต้องดี โรง
แสดงหนังใหญ่ต้องดี มันต้องมีงานออกมาให้”

ขณะที่วัดคงคาราม มีการจัดการตามแนวทาง
เศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน มีการพึ่งตนเอง การใช้พลัง
ชุมชน การเกษตรผสมผสาน คลังความรู้ชุมชน ส่วน
บทบาทการสนับสนุนขององค์การภาครัฐและเอกชนยัง
ให้การสนับสนุนน้อยมาก การจัดการการท่องเที่ยวมีการ
จัดการสมัยใหม่ การจัดการความรู้ โครงสร้างบริการ
การบริหารพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การเปิด

โลกทัศน์ การจัดทำโครงการ การพัฒนาคน กิจกรรมการ
ท่องเที่ยว เช่น ถนนข้าวแช่ ฟันฟูวัฒนธรรมมอญ วัน
สงกรานต์ ส่วนปัจจัยความสำเร็จ ใช้หลักจิตอาสา บวร
ปัจจัยความล้มเหลว คือ การมีส่วนร่วม และผู้นำ

จิตกรรมฝาผนังวัดคงคาราม ในชุมชนคลอง
ตาตมีความหลากหลายในเชื้อชาติมอญมีศิลป
วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่มีความสวย
งามและเก่าแก่ ภูมิไทย 9 ห้องและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
ล้วนบ่งบอกอัตลักษณ์ชาวมอญได้ ดังที่อดีตปลัดองค์
การบริหารส่วนตำบลคลองตาต ซึ่งเป็นชาวมอญ
กล่าวว่า “จุดเด่นที่สำคัญของวัดคงคาราม คือ จิตรกรรม
ฝาผนังที่เก่าแก่มีความสวยงาม และความเป็นชุมชนมอญ”

ส่วนในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตาต ซึ่งเป็น
คนในพื้นที่ เคยเป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลร้อย
ฟ้า อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตาต และ
ปัจจุบันเป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย
กล่าวถึงสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน
อดีตมีความลุ่มๆ ดอนๆ คนไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่
ควร ดังว่

“ผมสะท้อนสองที่ครับที่อยู่วัดখনอนมา
5 ปี แล้วก็ที่วัดคงคาราม คือในสมัยก่อนเนี่ย
แหล่งท่องเที่ยว เช่น วัดখনอน วัดคงคาราม
ยังไม่ได้รับความสำคัญนะครับ ก็นักท่องเที่ยว
เที่ยวจะมาน้อยเป็นที่รู้จักในกลุ่มเฉพาะ
ตอนหลังเมื่อทางวัดখনอนได้รับรางวัลยูเนสโก
ก็ได้รับการยอมรับเพราะฉะนั้นตรงนั้นคือ
สื่อที่กระจายไปมันทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยว
เข้ามามาก ที่นี้ในส่วนที่อีกอย่างที่ผมสังเกต
คือ ตอนนีเรื่องการท่องเที่ยวกระแสมัน
เปลี่ยนไปคนที่มีความรู้คนที่มีฐานะส่วนมาก
นะผมจัดคนที่มีความรู้ มีอายุ พวกกลุ่มๆ
ชั้นกลางหรือชั้นบนชนิดหนึ่งจะมาหันมาสนใจ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้วเพื่อความ

โลมใจ นั่นคือกลุ่มผู้ใหญ่มากกว่าจะพาบุตรหลานเข้ามาด้วย”

จึงเห็นได้ว่าแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรชุมชน เป็นต้น หน่วยงานภาครัฐภายนอก ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด หอการค้าจังหวัด รวมถึงทท.ภาค เป็นต้น 2) แหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สำหรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย การวิเคราะห์ส่วนขาดในประเด็นปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาแบบพอเพียง (ค่อยเป็นค่อยไป) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือเงื่อนไข

คุณธรรม และเงื่อนไขความรู้ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละและจิตอุทิศ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะของ “บวร” ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน การจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวที่ต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่นและสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ดังตารางที่ 6

จากการประมวลข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 3 แห่ง ที่เป็นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย การจัดการการท่องเที่ยว บทบาทการสนับสนุนขององค์กร กิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยความสำเร็จ และปัจจัยความล้มเหลว ดังตารางที่ 6

ที่	องค์ประกอบ	วัดโขลงสุวรรณคีรี	วัดขนอนหนังใหญ่	วัดคงคาราม
1	การจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ก่อกวนมีภูมิคุ้มกันวิถีเรียบง่าย ชุมชนมีรายได้ การขายอัตลักษณ์คูบัว คลังความรู้ชุมชน	การพึ่งตนเอง ชุมชนมีรายได้ ค่อยเป็นค่อยไป หลักสุตร ท้องถิ่น ความรู้และคุณธรรม คลังความรู้ชุมชน	การพึ่งตนเอง การใช้พลังชุมชน การเกษตรผสมผสาน คลังความรู้ชุมชน
2	บทบาทการสนับสนุนขององค์กร	ภาครัฐและเอกชน สนับสนุนมาก โรงไฟฟ้าราชบุรี	ภาครัฐและเอกชน สนับสนุนมาก	ภาครัฐและเอกชน ยังไม่สนับสนุน
3	การจัดการการท่องเที่ยว	มีการจัดการสมัยใหม่ ได้แก่ 4 M คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เน้นการประชาสัมพันธ์	การจัดการแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การเป็นแบบอย่าง การไหว้พระประธาน การทำการตลาด การสร้างความแตกต่าง การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาคน	มีการจัดการสมัยใหม่ การจัดการความรู้ โครงสร้างบริการ การบริหารพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การเปิดโลกทัศน์ การจัดทำโครงการ การพัฒนาคน

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ	วัดโขลงสุวรรณคีรี	วัดชนอนหนังใหญ่	วัดคงคาราม
4	กิจกรรมการท่องเที่ยว	การอนุรักษ์สืบทอด ไทยวน วันสงกรานต์ นางงอม แสงสีเสียด กิจกรรมครบวงจร	การจัดการทางน้ำ มหกรรม หนังใหญ่ วันสงกรานต์ การแสดงหนังใหญ่ทุกวัน เสาร์	ถนนข้าวแช่ ฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญ วันสงกรานต์
5	ปัจจัยความสำเร็จ	ผู้นำ การมีส่วนร่วม การ จัดการ การ ประชาสัมพันธ์ "บวร" สามัคคี	บวร การมีส่วนร่วม การ ทุ่มเทจริงจัง ศรีทธานัตถ์ บุคคล ความรู้	จิตอาสา บวร
6	ปัจจัยความล้มเหลว	ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง ขาดการมีส่วนร่วม ทิวทัศน์	สามารถพัฒนาเป็นลำดับขั้น ที่เจริญรุ่งเรืองไม่ลงไปถึงจุด ต่ำสุด	การมีส่วนร่วม ผู้นำ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังไม่มีความดึงดูดใจที่โดดเด่นให้นักท่องเที่ยวสนใจมากพอ ดังนั้นศาลากลางจังหวัดและสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างเอกลักษณ์/ความรู้/คุณค่า ให้เห็นวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม/ตัวตนของคนในอุ้งอารยธรรมจังหวัดราชบุรี

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาเพชรบุรี ควรเร่งรัดและสนับสนุนส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุก รวมถึงหน่วยงาน

ภาครัฐในระดับจังหวัดควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม/การรณรงค์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามปฏิทินอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี มีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรเร่งรัดและสนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดสำนักในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

2. ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

จากข้อค้นพบการวิจัยครั้งนี้ ควรพิจารณาประเด็นต่างๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการท่องเที่ยว ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษา ยังขาดการจัดการที่ดี ทั้งด้านร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก หรือสินค้าพื้นถิ่น และไฟฟ้าแสงสว่าง รวมถึงมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่บริการนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากการขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องดังนั้นสำนักงาน

การท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควร มีการประชุม จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดทำแผน ปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ข้อมูลการเดินทาง เช่น ป้ายบอกทาง สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยว ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ/ เอกสารแนะนำ รวมถึงอินเทอร์เน็ต ยังขาดการพัฒนา และไม่เพียงพอ ดังนั้นสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดทำแผนเพื่อขอ งบประมาณ การสนับสนุนการดำเนินการจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับต่ำสุด เนื่อง จากการขาดการประชาสัมพันธ์และไม่ต่อเนื่อง ไม่มี ปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นสำนักงาน การท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ควรเร่งรัดการ ประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยเฉพาะการเสนอข่าวสารผ่าน ทางสื่อ ป้ายโฆษณาการท่องเที่ยว รวมถึงการประชา สัมพันธ์ผ่านทางสื่อสารมวลชน ทางเว็บไซต์ หรือ อินเทอร์เน็ต และส่งข่าวกิจกรรมการท่องเที่ยวให้การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดเพชรบุรี

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ยังขาดการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่นเป็นที่ดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว ทั้งที่มีศิลปวัฒนธรรมอยู่แล้ว ดังนั้นสำนัก งานการท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือเวทีประชาคม การศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในหลัก "บวร" ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จากความขัดแย้งและ ไม่เข้าใจกัน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5. จากกรวิจัยที่พบว่า การเรียนรู้ศิลป วัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาและ ผู้สูงอายุได้เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญ ดังนั้นสำนัก

งานการท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรประสานกับสถาบันการศึกษาจัดอบรมผู้นำชม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้มีจิตสาธารณะ เพื่อให้มีความรู้ นำชม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ รวมถึง การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี

6. จากข้อค้นพบที่ว่าชุมชนมีการปฏิบัติ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวิถีชุมชน ที่เรียบง่าย มีผู้นำที่เข้มแข็ง ดังนั้นสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรนำสิ่งดี ๆ เช่น ทูตทางสังคม ทูตทางวัฒนธรรม ความเป็นชาติพันธุ์ ในแหล่งอารยธรรมของจังหวัดราชบุรี มาเสริมสร้าง จุดเด่นให้เกิดการเรียนรู้ การศึกษาศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสพ ความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2547). *ยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551*. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผน .(2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ*. พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ นโยบาย การท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- จันทร์ ชุ่มเมื่องปัก. (2546). *แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์*. กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์ดอกหญ้า กวีป.
- จังหวัดราชบุรี.(ม.ป.ป.) *ราชบุรี*. ราชบุรี : องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดราชบุรี.
- . (ม.ป.ป.). *ผู้ว่าฯ ชวนกิน ชวนซื้อ ชวนเที่ยว ชวนพักราชบุรี*. ราชบุรี : ม.ป.ท.
- . (ม.ป.ป.). *เที่ยวชมราชบุรี*. ราชบุรี : ม.ป.ป.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2548). *การวางแผนการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- นรินทร์ สังข์รักษา.(2549) รายงานการวิจัยโครงการ การ จัดทาแผนเครือข่ายวิสาหกิจขนาดกลางและ

- ขนาดย่อมรายสาขา จำแนกตามพื้นที่กลุ่มภาคตะวันตก กรณีศึกษาสุพรรณบุรีและนครปฐม. เสนอต่อ สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2552). รายงานการวิจัย เครื่องข่ายการผลิตสินค้าเกษตรและของจังหวัดนครปฐมเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการท่องเที่ยวไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คส์ แอนด์ อาร์ต.
- วรรณภา วงษ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรัณญา วรากุลวิทย์. (2546). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. อัญญา : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา.
- ศาลากลางจังหวัดราชบุรี (2555). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี*. ราชบุรี : อัดสำเนา.
- สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- อุดม เขยแก้ว ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ และวิมล จิโรจพันธ์. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- Best, J. & Kahn, J.V. (1998). *Research in education* 6 th New Jersey : Prentice-Hall.
- Buckley Ralf. (1995). Where tourism and ecology meet in Hiranburana et al. D (ed.) *Proceeding Ecotourism. Concept design and strategy* : 1-14 Srinakharinwirot University Press.
- Gee, Chuck Y., Dexter J. L. Choy and James C. Makens. (1984). *The travel industry*. Westport Connecticut : AVI Publishing.
- Krejcie R. V. and Morgan D.W. (1970) "Determining sample size for research activities" *Educational and Psychological Measurement* 30(3): 607-610
- Masion, P. (2009). *Tourism impacts, planning and management*. 2nd ed. Oxford: Elsevier.
- McIntosh, R.W. and C.R. Goeldner. (1986). *Tourism principle practices philosophies*. 5th ed. New York : John Wileysons.
- Pender, L. and Sharpley, R. (2005). *The management tourism*. London: Sage Publication.
- Vroom, V. H. (1995). *Work and motivation*. Harmondsworth, England: Penguin.
- Weaver, D. and Lawton, L. (2000). *Tourism management*. Australia: John Wiley & Sons.

บทความวิจัย

การศึกษาลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ของนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร

Study of Characteristics of Community Counselors of Students in Community Psychology Division, Silpakorn University

อาดัม นีละไพจิตร*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนและสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นอาจารย์สอนในระดับมหาวิทยาลัยที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก ในสาขาวิชา จิตวิทยาการให้คำปรึกษา จำนวน 17 คน เพื่อใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน กลุ่มที่สองเป็นนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 131 คน เพื่อใช้ในการสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันจำนวน 23คุณลักษณะ และคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเห็นสอดคล้องกันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M=5.000$) ได้แก่ ชอบที่จะรู้จักผู้อื่น มีความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่นมองโลกในแง่ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความจริงใจ ควบคุมอารมณ์ได้ และมีความเสียสละ

2. นักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน มีคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M=3.895$) และมีคุณลักษณะเพียง 1 ด้านที่มีคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านการเปิดเผยตนเอง ($M=3.489$) และมีคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนด้านการยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนาสูงสุด ($M=4.412$) รองลงมาคือการมีความรับผิดชอบ ($M=4.305$) และด้านการมองโลกในแง่ดี ($M=4.193$) ตามลำดับ

คำสำคัญ : จิตวิทยาชุมชน ผู้ให้คำปรึกษาชุมชน คุณลักษณะ

* อาจารย์ ดร. สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The objectives of this research were to study the characteristic components of community counselors and survey such characteristics of community counselors of students in Community Psychology Division, Psychology and Guidance Department at Silpakorn University. The subjects were separately studied into two groups, the first group consisted of 17 lecturers who obtained a doctoral degree in Counseling Psychology, teach Counseling Psychology in a university, and are representative of the study of the characteristic components of community counselors. The second group included 131 students in Community Psychology Division, Psychology and Guidance Department at Silpakorn University who were selected for the survey of the characteristic components of community counselors.

The results of the study are shown as follows;

1. According to the community counselors' characteristic components analysis, the common opinions of professionals in 23 characteristics equaled a maximum mean ($M=5.000$). They are human relationships, intension to help and support, optimism, good listener, sincere, emotional stability and sacrifice.

2. Students in Community Psychology Division had overall community counselor characteristic components at a highest level ($M= 3.895$), except for the self-disclosure characteristic with a moderate level ($M=3.489$). Additionally, the spirituality component obtained the highest level ($M=4.412$), following by responsibility ($M=4.305$) and optimism ($M=4.193$) respectively.

Keyword : Community Psychology, Community Counselor, Characteristics

บทนำ

ตามหลักสูตรของภาคจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน มุ่งผลิตมหาบัณฑิตทางด้านจิตวิทยา เพื่อปฏิบัติงานในชุมชนในลักษณะของการนำความรู้ ความเข้าใจ และหลักการทางจิตวิทยาไปป้องกันปัญหาต่างๆในสังคม และพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล สร้างความเข้มแข็งและพลังอำนาจ ให้เกิดขึ้นในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม เพื่อลดความขัดแย้งและความเครียดต่างๆ และ พัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกันในชุมชน โดยเป็นผู้ทำหน้าที่ในชุมชนในบทบาทของนักจิตวิทยาที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ (Consultant) และผู้ให้คำปรึกษา

(Counselor) (มหาวิทยาลัยศิลปากร บัณฑิตวิทยาลัย, 2544, หน้า 2) ซึ่งบทบาทของนักจิตวิทยาชุมชนดังกล่าว จะปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน เกี่ยวกับการเป็นผู้ให้ความรู้ในเชิงการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจกับชุมชน การเป็นผู้ให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือต่อผู้ที่ประสบปัญหาต่างๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมต่อนโยบายต่างๆในชุมชน การเป็นผู้ประสานงานโดยเป็นคนกลางในการสร้างความเข้าใจระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนในรายวิชาการให้คำปรึกษา ในสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชนพบว่า การให้คำปรึกษาเป็นบทบาทที่สำคัญในการทำหน้าที่เป็น

ผู้ให้คำปรึกษาในชุมชน ซึ่งมีบทบาททั้งในการ

ให้บริการชุมชนทางตรง (direct community services) โดยการให้การศึกษาระหว่างกันโดยการให้การศึกษากันแก่ชุมชนในการจัดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มบุคคล การให้บริการผู้รับคำปรึกษาทางตรง (direct client services) เป็นการยื่นมือให้ความช่วยเหลือและการให้คำปรึกษาโดยตรงแก่ผู้รับคำปรึกษา หรือผู้รับคำปรึกษาที่อาจมีความเป็นไปได้ว่าจะมีความเสี่ยงต่อการที่จะเกิดปัญหาด้านสุขภาพจิต การให้บริการชุมชนทางอ้อม (indirect community services) เป็นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและการเข้าไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะเป็นความพยายามที่จะทำให้สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มบุคคล และการให้บริการผู้รับคำปรึกษาทางอ้อม (indirect client services) เป็นการให้การสนับสนุนและการเป็นที่ปรึกษาโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อที่จะทำให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว (Lewis. et al. 2003 : 265)

และเมื่อพิจารณาการผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคมได้นั้น พบว่าควรให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะของบัณฑิต จากการศึกษาของ แมคเคนแดน ดูปส์ และรอทเวล (McClelland. 1973, Dubois.& Rothwell. 2004 อ้างถึงใน จิรประภา อัครบวร. 2554. ออนไลน์) พบว่า คุณลักษณะอันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะพิเศษ ที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ และในมุมมองของการเป็นผู้ช่วยเหลือ แพตเตอร์สัน (Patterson. 2000 : 10 – 14) กล่าวว่า คุณลักษณะที่สำคัญที่สุดที่แสดงว่าผู้ช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพนั้น จะต้องมีการช่วยเหลือที่นำออกมาใช้ได้ มีความสามารถที่จะกล้าสื่อสารอย่างเปิดเผย และซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำและคำพูด มีความกระตือรือร้นและสามารถจดจ่อต่อการรับฟังไม่ใช่เพียงแต่เข้าใจในเนื้อหาที่คนพูด แต่ยังรู้สึกภูมิใจและดีใจที่จะสามารถทำให้อาณาเขตของผู้ถูกช่วยเหลือ

นั้นดีขึ้นเรื่อย ๆ เข้าใจความรู้สึก ความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคล สามารถควบคุมความรู้สึกของตนเองได้ดีในขณะที่รับฟังความวิตกกังวลของผู้อื่น ผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพจะทำให้มีความรู้สึกไว้น้อย เชื่อใจ ความน่าเชื่อถือ และความมั่นใจจากผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ นอกจากนี้ผู้รับการช่วยเหลือจะมีความรู้สึกปลอดภัยต่อการเปิดเผยความรู้สึก ผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพจะมีความสามารถในสิ่งที่แสดงออกโดยจะมีวิธีการคิด การแสดงออก ความรู้สึก ค่านิยม จะเข้าใจบุคคล เข้าใจตัวเอง และสามารถจัดการกับความกระวนกระวายใจโดยผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพจะเป็นคนมีเหตุผล มีความคิดที่เป็นระบบ สามารถเข้าใจสังคม วัฒนธรรม การเมือง ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล และเป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลทันต่อเหตุการณ์ในสังคม ผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยเหลือให้ผู้รับการช่วยเหลือให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน โดยได้ศึกษาจากทฤษฎีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิด และนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นวิธีการที่นำความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านการให้คำปรึกษาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเทคนิคเดลฟายนั้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจที่จะเป็นการขัดเกลาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ (Thornton. et al. 1975. อ้างถึงใน นัยนา นุรารักษ์. 2539: 42) ข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ที่ได้จากการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายนั้น เป็นข้อมูลที่ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองหลายขั้นตอน จึงช่วยให้ความเชื่อมั่นของข้อมูลที่รับนั้นสูงขึ้น เพื่อนำองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ดังกล่าวมาสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อศึกษากับนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนักศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบันและสำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาการให้คำปรึกษาชุมชนต่อไป เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือคนในชุมชนนั้น จัดการกับปัญหาของตนเองได้ และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน
2. เพื่อสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ของนักศึกษาศาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมกลวิธีในการให้ความช่วยเหลือและการให้บริการ ที่ส่งเสริมความมั่งคั่งของส่วนบุคคลและสวัสดิภาพของบุคคลและชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่คนในการให้คำปรึกษาแบบใหม่ที่ให้ผู้ให้คำปรึกษาต้องพิจารณาถึงบทบาทของตนเอง เมื่อปฏิบัติหน้าที่กับกลุ่มผู้รับคำปรึกษาที่มีความหลากหลาย โดยจะต้องคำนึงถึง การตระหนักรู้และการยอมรับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแนวคิดและความรู้ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลต่างๆ ดังกล่าว จะทำให้ผู้ให้คำปรึกษาเกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์มากขึ้น จึงได้เกิดแนวคิดรูปแบบการให้คำปรึกษาชุมชน (Lewis . 2003 : 265) โดยพิจารณาบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาทั้งทางตรง และทางอ้อม ได้แก่

- 1.ทางตรง (Direct) ได้แก่ผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

มีบทบาท ในการให้การศึกษาระงับป้องกันการให้คำปรึกษา การยื่นมือให้ความช่วยเหลือต่อผู้รับคำปรึกษาที่มีความเปราะบาง

2. ทางอ้อม (Indirect) ได้แก่ผู้ให้คำปรึกษาชุมชนมีบทบาทในการเข้าไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ การให้การสนับสนุนผู้รับคำปรึกษา การเป็นที่ปรึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ

- 1.การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ประชากร เป็นอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ด้านการให้คำปรึกษาชุมชน ซึ่งเป็นอาจารย์สอนในระดับมหาวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก ในสาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา จิตวิทยาการปรึกษา หรือจิตวิทยาชุมชน จำนวน 40 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นอาจารย์สอนในระดับมหาวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ดังนี้คือ มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก ในสาขาวิชา จิตวิทยาการให้คำปรึกษา จิตวิทยาการปรึกษา หรือจิตวิทยาชุมชน และมีประสบการณ์ในการสอนสาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มากกว่า 3 ปี และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 17 คน (ตามเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย)

2. การสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาศาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประชากร เป็นนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาค
จิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนักศึกษาที่กำลังศึกษาใน
ปัจจุบัน สำเร็จการศึกษา และเคยศึกษาแต่ไม่สำเร็จการ
ศึกษา ที่ผ่านการเรียนในรายวิชาของสาขาจิตวิทยา
ชุมชน ภาคจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 196 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาศาสาวิชา
จิตวิทยาชุมชน ภาคจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนักศึกษา
ที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชา
จิตวิทยาชุมชน และผู้ที่เคยศึกษาแต่ไม่สำเร็จการศึกษา
สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาคจิตวิทยาและการแนะ
แนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้มา
จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sam-
pling) โดยได้ฉบับที่มีความสมบูรณ์จำนวน 131 ฉบับ
แบ่งออกเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน จำนวน
37 คน และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา จำนวน 87 คน
และผู้ที่เคยศึกษาแต่ไม่สำเร็จการศึกษา ที่ผ่านการเรียน
ในรายวิชาของสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน จำนวน 7 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย
เป็น 2 ระยะ คือ

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของ คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น
จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ตอบแบบ
สอบถามรวม 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-
ended form) เป็นการรวบรวมความรู้และข้อมูลที่ได้
ศึกษาค้นคว้า มากำหนดกรอบของคำถาม ตามรูปแบบ
การให้คำปรึกษาชุมชน (Lewis . 2003 : 265) และถาม

ผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ตัวอย่างคำถาม เช่น ผู้ให้คำปรึกษา
ชุมชนควรมีคุณลักษณะอย่างไร เป็นต้น

ชุดที่ 2 แบบสอบถามที่เป็นมาตราประเมินค่า
5 ระดับ (Rating Scale) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จาก
การตอบแบบสอบถามปลายเปิดรอบที่หนึ่ง มาสร้าง
แบบสอบถามปลายปิดที่เป็นมาตราประเมินค่า 5 ระดับ
โดยพยายามคงความหมายและจำนวนเดิมของผู้ทรง
คุณวุฒิไว้ แล้วจึงส่งกลับไปยังกลุ่มตัวอย่างเดิมทำ
การ ตอบแบบสอบถามรอบที่สอง และรอบที่สาม
ตัวอย่างคำถาม เช่น ผู้ให้คำปรึกษาชุมชนควรมี
คุณลักษณะ อดทน ใส่ใจผู้ขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับกลุ่มตัวอย่าง โดย
อธิบายขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการตอบ
แบบสอบถามต้องตอบให้ครบทั้ง 3 ครั้ง จากนั้น
ขอความร่วมมือผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถาม
และให้ผู้ทรงคุณวุฒิส่งแบบสอบถามแต่ละรอบกลับคืน
นำข้อมูลจากแบบสอบถามชุดที่ 1 ที่เป็นแบบสอบถาม
ปลายเปิดมาสร้างแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตร
ประเมินค่า 5 ระดับ ส่งกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดิม
ตอบและส่งกลับ นำข้อมูลจากแบบสอบถามชุดที่ 2 มา
วิเคราะห์โดยพิจารณาคคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า
3.5 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ส่ง
ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดิมตอบกลับในรอบที่สาม เพื่อ
นำมาประกอบการพิจารณาความคิดเห็นที่สอดคล้อง
(ค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.5 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐานน้อยกว่า 1.00) เพื่อสรุปเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อความที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามี
ความสำคัญจำเป็นมากที่สุด ค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.5
คะแนน และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยมีส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 มาสรุปเป็น
คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนกับนักศึกษาศาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจครั้งนี้ เป็นแบบสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่ได้จากขั้นตอนของการทำเดลฟายในขั้นที่ 1 ตัวอย่างเช่น คุณลักษณะด้านความอดทน ตัวอย่างข้อความ หากมีคณไม่เข้าใจในสิ่งที่ฉันกำลังให้ข้อมูลฉันพยายามอธิบายจนกว่าเขาจะเข้าใจ เป็นต้น ค่าความเชื่อมั่นของแบบสำรวจโดยใช้รูปแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) เท่ากับ .929

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนให้นักศึกษา ทั้งนักศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน และเคยศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้จากการสุ่มจำนวน 157 คน ตอบ โดยผู้วิจัยตรวจสอบ และคัดเลือกแบบสำรวจที่ใช้ในการวิจัยอีกครั้ง โดยการตรวจสอบได้ฉบับที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 131 ฉบับ แบ่งออกเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบันจำนวน 37 คน และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจำนวน 87 คน และผู้ที่เคยศึกษาแต่ไม่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน จำนวน 7 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาศาวิชาจิตวิทยาชุมชน

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบสำรวจคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนรายองค์ประกอบและโดยรวม

จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คนเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยใช้เทคนิคเดลฟาย พบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 23 คุณลักษณะส่วนมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียง 2 คุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่ามีคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่

ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเห็นสอดคล้องกันและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M=5.000) ได้แก่ ชอบที่จะรู้จักผู้อื่น มีความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น การมองโลกในแง่ดี การเป็นผู้รับฟังที่ดี การมีความจริงใจ การควบคุมอารมณ์ได้ และการมีความเสียสละ (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรายองค์ประกอบ และโดยรวม ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของ
คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน

คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน แบบสอบถามปลายเปิดรอบ 1	แบบสอบถามรอบที่ 2		แบบสอบถามรอบที่ 3		การแปล ความหมาย
	M	S.D.	M	S.D.	
n=17					
มีความอดทน	4.5294	.51450	4.5882	.50730	มากที่สุด
ไวต่อความรู้สึก	4.8235	.39295	4.8824	.33211	มากที่สุด
ชอบที่จะรู้จักผู้อื่น	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
มีความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
มองโลกในแง่ดี	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
เป็นผู้รับฟังที่ดี	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
กระตือรือร้นในการช่วยแก้ปัญหา	4.9412	.24254	4.9412	.24254	มากที่สุด
ตระหนักถึงในตนเอง	4.5294	.51450	4.7059	.46967	มากที่สุด
เชื่อมั่นในตนเอง	4.7059	.46967	4.7059	.46967	มากที่สุด
เปิดเผยตนเอง	4.2941	.58787	4.6471	.49259	มากที่สุด
มีความยืดหยุ่น	4.5882	.50730	4.7059	.46967	มากที่สุด
มีความจริงใจ	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
เป็นผู้เอื้ออำนาจ	4.8824	.33211	4.8824	.33211	มากที่สุด
มีความรับผิดชอบ	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	4.0000	.70711	4.3529	.70189	มาก
มีความเป็นผู้นำ	3.0588	.24254	-	-	-
ควบคุมอารมณ์ได้	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
มีความเฉลียวฉลาด	5.0000	.00000	5.0000	.00000	มากที่สุด
มีความเป็นประชาธิปไตย	3.8824	.69663	4.0588	.65865	มาก
ยอมรับผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข	4.2353	.43724	4.6471	.49259	มากที่สุด
มีเหตุผล	3.0588	.24254	-	-	-
ปรับตัวง่าย	4.7059	.58787	4.7059	.58787	มากที่สุด
ชอบค้นคว้าหาความรู้	4.3529	.49259	4.7059	.46967	มากที่สุด
มีความซื่อสัตย์	3.1176	.60025	-	-	-
ตรงต่อเวลา	3.1176	.85749	-	-	-
เห็นอกเห็นใจผู้อื่น	3.2353	.75245	-	-	-
ยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนา	4.7059	.46967	4.7647	.43724	มากที่สุด
มีความสุขกับสิ่งที่ทำอยู่	4.2941	.58787	4.8824	.33211	มากที่สุด
รวม	4.3950		4.7903		มากที่สุด

**ตอนที่ 2 ผลการสำรวจคุณลักษณะ
ผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาศาสาวิชา
จิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะ
ของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ของผู้ตอบแบบสำรวจ
คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนพบว่า คุณลักษณะ
ของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยรวม ของผู้ตอบแบบสำรวจ
คุณลักษณะผู้ให้

คำปรึกษาชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก
($M=3.895$) มีคุณลักษณะเพียง 1ด้านที่มีค่าเฉลี่ย
คุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านการเปิดเผย
ตนเอง และพบว่าคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน
ของผู้ตอบแบบสำรวจมีคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษา
ชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การยอมรับหลักคำสอน
ของแต่ละศาสนา ($M=4.412$) รองลงมาคือ การมีความ
รับผิดชอบ ($M=4.305$) และด้านการมองโลกในแง่ดี
($M=4.193$) (รายละเอียดดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ลำดับ และการแปลความหมาย คุณลักษณะของผู้ให้
คำปรึกษาชุมชนโดยรวม ของผู้ตอบแบบสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

ลำดับ	คุณลักษณะ			การแปล ความหมาย
		M	S.D.	
1	ยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนา	4.412	0.521	มาก
2	มีความรับผิดชอบ	4.305	0.491	มาก
3	มองโลกในแง่ดี	4.193	0.470	มาก
4	อดทน	4.183	0.446	มาก
5	มีความเป็นประชาธิปไตย	4.137	0.511	มาก
6	ไวต่อความรู้สึก	4.082	0.507	มาก
7	ยอมรับผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข	4.034	0.503	มาก
8	เชื่อมั่นในตนเอง	3.952	0.504	มาก
9	ชอบค้นคว้าหาความรู้	3.879	0.495	มาก
10	ชอบที่จะรู้จักกับผู้อื่น	3.876	0.607	มาก
11	ยืดหยุ่น	3.868	0.500	มาก
12	มีความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น	3.84	0.574	มาก
13	ควบคุมอารมณ์ได้	3.832	0.506	มาก
14	เป็นผู้เชื่ออำนาจ	3.831	0.486	มาก
15	กระตือรือร้นในการช่วยแก้ไขปัญหา	3.828	0.500	มาก
16	เสียสละ	3.817	0.497	มาก
17	กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	3.771	0.503	มาก
18	ตระหนักรู้ในตนเอง	3.761	0.512	มาก
19	ปรับตัวง่าย	3.692	0.565	มาก
20	เป็นผู้รับฟังที่ดี	3.651	0.394	มาก
21	จริงจัง	3.626	0.526	มาก
22	มีความสุขกับสิ่งที่ทำอยู่	3.578	0.628	มาก
23	เปิดเผยตนเอง	3.489	0.538	ปานกลาง
รวม		3.895		มาก

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน

จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ด้วยเทคนิคเดลฟายเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนโดยใช้คำถามปลายเปิดในรอบที่ 1 และใช้กรอบแนวคิดการให้คำปรึกษาชุมชน (community counseling) ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยทำให้เกิดความครอบคลุมสำหรับกลวิธีในการให้ความช่วยเหลือและการให้บริการ ที่ส่งเสริมความงอกงามส่วนบุคคลและสวัสดิภาพของบุคคลและชุมชน โดยใช้คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนตามโมเดลของการให้คำปรึกษาชุมชนประกอบไปด้วยองค์ประกอบในการให้บริการ 4 ประการได้แก่ การให้บริการโดยตรงกับผู้รับคำปรึกษา (direct client) การให้บริการทางอ้อมกับผู้รับคำปรึกษา (indirect client) การให้บริการโดยตรงกับชุมชน (direct community) และการให้บริการทางอ้อมกับชุมชน (indirect community) ซึ่งพบคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนแต่ละองค์ประกอบที่มีลักษณะที่เหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน จึงไม่สามารถแบ่งแยกคุณลักษณะตามแต่ละองค์ประกอบได้ ผู้วิจัยจึงรวบรวมคุณลักษณะต่างๆจากการใช้คำถามปลายเปิดกับผู้เชี่ยวชาญโดยแยกตามแต่ละคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนซึ่งมีคุณลักษณะที่เป็นองค์ประกอบสำหรับผู้ให้คำปรึกษาชุมชน จำนวน 28 คุณลักษณะและเมื่อนำข้อมูลที่ได้จากรอบที่ 1 มาสอบถามผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.5 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 พบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้อง กับเกณฑ์ดังกล่าวจำนวน 23 คุณลักษณะ และมี 5 คุณลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ดังกล่าวได้แก่ ความเป็นผู้นำ ความ

มีเหตุผล ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญพบว่าทั้ง 5 คุณลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญ เพียงแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับด้านอื่นๆ ซึ่งสามารถนำไปรวมกันได้ และเมื่อนำข้อมูลในรอบที่ 2 ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบกลับ ในรอบที่สาม เพื่อยืนยันความสอดคล้องของคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนพบว่าคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนในรอบที่ 3 เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์คุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.5 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 พบว่าทุกคุณลักษณะมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับเกณฑ์ดังกล่าวและคุณลักษณะส่วนมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียง 2 คุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากได้แก่ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่า มีคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเห็นสอดคล้องกันและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นศูนย์ ได้แก่ การชอบที่จะรู้จักผู้อื่นมีความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น การมองโลกในแง่ดี การเป็นผู้รับฟังที่ดี การมีความจริงใจ การควบคุมอารมณ์ได้ และการมีความเสียสละ

คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชน 23 คุณลักษณะที่ได้จากการเดลฟายกับผู้เชี่ยวชาญ ตามบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาในชุมชนซึ่งมีบทบาททั้งทางตรง และทางอ้อม ได้แก่ ความอดทน การมีความไวต่อความรู้สึก ชอบที่จะรู้จักกับผู้อื่น ความตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น การมองโลกในแง่ดี การเป็นผู้รับฟังที่ดี กระตือรือร้นในการช่วยแก้ไขปัญหา ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การเปิดเผยตนเอง ความยืดหยุ่น ความจริงใจ เป็นผู้เอื้ออำนวย ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม การควบคุมอารมณ์ได้ การเสียสละ ความเป็นประชาธิปไตย การยอมรับผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข การปรับตัวง่าย การชอบค้นคว้าหาความรู้ มีความสุขกับสิ่งที่เป็นอยู่ และการยอมรับกับหลักคำสอนของแต่ละศาสนา

จากคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่วิเคราะห์ห้วงค์ประกอบจากผู้เชี่ยวชาญตามเทคนิคเดลฟายพบว่าสอดคล้องกับ นูฟีลด์ท (Neufeldt. 1994 : 10 – 11) ที่ได้รวบรวมคุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ 14 คุณลักษณะ และแพตเตอร์สัน (Patterson. 2000 : 10 – 14) ที่ได้รวบรวมคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดที่แสดงว่าเป็นผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ

2 เพื่อสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 จำนวน 23 คุณลักษณะผู้วิจัยได้นำมาสร้างข้อคำถามจำนวน 99 ข้อ เพื่อสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนกับนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านการเปิดเผยตนเอง และพบว่าคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของผู้ตอบแบบสำรวจมีคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนา รองลงมาคือ การมีความรับผิดชอบ และด้านการมองโลกในแง่ดี

คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนด้านการยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนาเป็นคุณลักษณะที่สูงที่สุดของนักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และเมื่อวิเคราะห์แยกตามข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ทั้งในเพศชาย และเพศหญิง ที่มีช่วงระหว่างอายุ 21-30 ปี 31-40 ปี และมากกว่า 41 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านศึกษาศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ และด้านมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และมีประสบการณ์การทำงาน 0-9 ปี 10-19 ปี

และมากกว่า 20 ปี มีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนด้านการยอมรับหลักคำสอนของแต่ละศาสนาเป็นคุณลักษณะที่สูงที่สุด จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า นูฟีลด์ท (Neufeldt. 1994 : 10 – 11) ได้รวบรวมคุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ ได้เชื่อมโยงเรื่องศาสนาเกี่ยวข้องกับเรื่อง จิตวิญญาณ (Spirituality) เป็นพลังที่มีแนวโน้มให้มีความสำคัญต่อการให้คำปรึกษา เป็นการเน้นคุณค่า ค่านิยม และประโยชน์ ทางศาสนากระบวน การในการช่วยเหลือนี้ เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถระลึกได้จริง ๆ ที่จะช่วยทำให้บุคคลมีความหวัง มีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ตามความเชื่อของผู้รับบริการ รวมทั้งการเคารพในความแตกต่างและคุณค่าของบุคคลโดยไม่มี การตัดสินและปราศจากเงื่อนไขจะแสดงต่อผู้รับคำปรึกษาเกิดความเป็นอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่ให้ความช่วยเหลือ และผู้ให้คำปรึกษาจะได้รับเกียรติและการยอมรับกลับมาเช่นกัน และพบว่าผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพจะมีคุณลักษณะการไวต่อความรู้สึก (Sensitivity) ซึ่งเป็น การที่ผู้ให้คำปรึกษาสามารถรับรู้สิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาต้องการสื่อสาร ทั้งทาง ภาษาพูดและภาษาท่าทาง การไวต่อความรู้สึกจะทำให้ผู้ให้คำปรึกษาตระหนักรู้ในตนเองและผู้รับคำปรึกษาได้มากขึ้น

คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่นักศึกษาศาสาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีมากที่สุดอันดับสอง คือ ด้านการมีความรับผิดชอบ และเมื่อวิเคราะห์แยกตามข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักศึกษาที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และด้านการสอน นักศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน 10-19 ปี มีค่าเฉลี่ยด้านความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่สูงที่สุด ซึ่งเป็นคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมกระทำของตนเองมากกว่าปฏิเสธความ

รับผิดชอบและตำหนิผู้อื่น สามารถจัดการกับความล้มเหลว และความอ่อนแอของตนเอง สามารถตัดสินใจเลือกที่จะยอมทำตามหรือเพิกเฉยต่อการควบคุมจากอิทธิพลภายนอก การตัดสินใจนี้จะอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาด้วยเหตุและผลเป็นอย่างดีแล้ว มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความมั่นคงต่อการวิพากษ์วิจารณ์ สามารถยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ได้แทนที่จะปกป้องตนเอง หรือเพิกเฉย หรือตำหนิคนอื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนามากกว่า (George and Cristrani, 1996 : 14-17)

คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่นักศึกษาศาสาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีมากที่สุดอันดับสาม คือ ด้าน การมองโลกในแง่ดีและเมื่อวิเคราะห์แยกตามข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักศึกษาที่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท มีค่าเฉลี่ยด้านการมองโลกในแง่ดี เป็นคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่สูงที่สุด ซึ่งการมองโลกในแง่ดี เป็นทัศนคติที่มีความสำคัญสำหรับการเป็นผู้ให้คำปรึกษา ความสำเร็จของการให้คำปรึกษานั้นขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้แนะนำในด้านการมองโลกในแง่ดี คือเป็นบุคคลที่แสวงหาแนวทางการให้ความช่วยเหลือและมองว่าทุกอย่างมีวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาได้ (จิ้น แบร์รี่, 2538 : 73-76) นอกจากนั้น จากการได้สอบถามผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย พบว่าคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนควรมองเห็นข้อดีของทุกอย่างแม้กระทั่งความล้มเหลวที่เกิดขึ้น เมื่อความคิดของผู้ช่วยเหลือเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลต่อการแสดงออกที่มีต่อผู้รับบริการ

สำหรับคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนของ นักศึกษาศาสาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีน้อยที่สุดได้แก่ด้านการเปิดเผยตนเอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งนูฟีลด์ท (Neufeldt, 1994 : 10 – 11) ได้กล่าวว่า การเปิดเผยตนเอง สำหรับผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถ

มีการเปิดเผยด้านความคิด และความรู้สึก เมื่อผู้ให้คำปรึกษาเปิดเผยตนเองเป็นแบบอย่างแล้ว ก็จะกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาเปิดเผยตนเองเช่นกันจากผลที่ได้จากการเปิดเผยตนเองเข้าหากัน และสอดคล้องกับ จอร์จ และคริสตรานี (George and Cristrani, 1996 : 14-17) ได้รวบรวมคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาที่ประสบความสำเร็จ พบว่า การเปิดเผยและการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถรับรู้ความรู้สึกภายในของตนเอง แม้ว่าจะเป็นความรู้สึกที่โดยทั่วไปอาจถูกมองว่าเป็นสิ่งไม่ดี ไม่ว่าจะอยู่ในอารมณ์อย่างไร การตระหนักในสภาวะอารมณ์ของตนเองนี้จะทำให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่ปล่อยให้ความรู้สึกเหล่านั้นมีผลต่อการให้คำปรึกษา ต้องมีการตระหนักอย่างมีสติ และเช่นเดียวกันผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะสามารถยอมรับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้รับคำปรึกษาให้การยอมรับว่าผู้รับคำปรึกษาก็มีสิทธิที่จะมีความรู้สึกทางลบได้ ซึ่งการเปิดเผยและการยอมรับเช่นนี้จะมีผลในการเสริมสร้างความก้าวหน้าของผู้รับคำปรึกษา นอกจากนั้น จากการได้สอบถามผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย พบว่า การเปิดเผยเรื่องราวของตนเองจะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ แสดงให้เห็นถึงความจริงใจและมีความสอดคล้องกลมกลืนในพฤติกรรม ซึ่งทำให้มีความสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับคำปรึกษา รวมทั้งเป็นการช่วยสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการได้

ข้อสังเกตจากงานวิจัย

การศึกษาด้านจิตวิทยาชุมชนให้ความสำคัญกับการป้องกัน และการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการให้คำปรึกษาชุมชน และจากผลของการวิจัยที่เกิดขึ้น พบว่าองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาชุมชนทั้ง

23 คุณลักษณะ มีลักษณะเป็นนามธรรมที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ให้คำปรึกษา การที่จะทำให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ดังกล่าวได้จะต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติ การมีความรู้ และการฝึกฝนจนกลายเป็นทักษะซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กัน จึงจะพัฒนาให้เป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในตัวผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยคุณลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้น ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีการตระหนักรู้ตนเองเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยเทคนิคเดลฟาย เป็นคุณลักษณะเบื้องต้นสำหรับ ผู้ให้คำปรึกษาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในรายวิชา การให้คำแนะนำปรึกษาชุมชน (Community Consultation and Counseling) หากจะนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ต่อไป ควรเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานด้านแนวคิด ทฤษฎีการให้คำปรึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สามารถนำองค์ประกอบที่ได้จากงานวิจัย ไปพัฒนาคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนกับนักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน หรือผู้ที่ทำงานด้านการช่วยเหลือ เพื่อมีแนวทางในการส่งเสริมป้องกัน และแก้ไข กับผู้รับบริการมากขึ้น

ศึกษาเรื่องระยะเวลาในการพัฒนา

คุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ระหว่างการเข้ากลุ่มฝึกอบรมแบบต่อเนื่องกัน กับ การเข้ากลุ่มฝึกอบรมแบบเป็นช่วงระยะเวลา นั้นส่งผลต่อคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชนในด้านใด อย่างไรบ้าง

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และขอขอบคุณ ข้อเสนอแนะจากคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

บรรณานุกรม

- จิระประภา อัครบวร. (2554). **Competency คืออะไรกันแน่. เข้าถึงเมื่อ 10 ธันวาคม 2555.** เข้าถึงได้จาก http://school.obec.go.th/sup_br3/com16.pdf
- จีน แบร์. (2538). **คู่มือการฝึกทักษะให้คำปรึกษา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัยนา นุรารักษ์. (2539). **รูปแบบนำเสนอการจิตศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร. มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย. (2544). **คู่มือหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน.** นครปฐม: ผู้แต่ง.
- George, Rockey L. & Cristrani, therese S. (1995). **Counseling : Theory and Practice.** 4th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Lewis, Judith A., Lawis, Michael D., Daniels, Judy A. & D'Andrea, Michael J. (2003). **Community Counseling.** Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Neufeldt, Susan A. (1994). **Preparing counselors to work with today's clinic clients. Developing and directing counselor education laboratories.** (pp.107-113). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Patterson, Cecil H. (2000). **Theories of Counseling and Psychotherapy.** 2nd ed. New York: Harper and Row Publishing.

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Development of the Education Quality Assurance Administration System of the Faculty of Education, Silpakom University

ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ*

สำเร็จ อ่อนสัมพันธุ์**

ยูวรี ผลพันธิน***

พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ****

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร” มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เปรียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ด้านกระบวนการบริหาร และด้านผลการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กับคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 2) ศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาองค์กรที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกประเภทของข้อมูล (Typological Data) การเปรียบเทียบข้อมูล การสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ช่วงห่าง (Gap Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. การเทียบเคียงสมรรถนะด้านปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ พบว่า คณะศึกษาศาสตร์ทั้งสามมหาวิทยาลัย มีปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สอดคล้องกันในการผลิตบัณฑิตครูที่มีความเป็นเลิศในวิชาชีพ และจัดการศึกษาทุกระดับอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การเทียบเคียงสมรรถนะด้านผลการประกันคุณภาพการศึกษาพิจารณาจากคะแนนการประเมินตามเกณฑ์ สกอ. และ สมศ. พบว่ามีคะแนนรายตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นคะแนนการประเมินเท่ากันเป็นส่วนใหญ่ โดยตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนแตกต่างกันอย่าง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**** อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชัดเจน ร้อยละ 40 ขึ้นไป ได้แก่ ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ตัวบ่งชี้ระบบและกลไก การพัฒนาและบริหารหลักสูตร ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน และตัวบ่งชี้ผลงานของ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ การเทียบเคียงสมรรถนะกระบวนการประกัน คุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ตัวบ่งชี้ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การจัดการและให้บริการคอมพิวเตอร์ และตัวบ่งชี้เงินสนับสนุนงานวิจัย ด้านกระบวนการ มีความแตกต่างกัน ในตัวบ่งชี้การพัฒนาแผน ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการ เรียนการสอน ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนตามคุณลักษณะของบัณฑิต ตัวบ่งชี้ระบบ และกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการความรู้จากงานวิจัยหรือ งานสร้างสรรค์ ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่สังคม ตัวบ่งชี้กระบวนการบริการทางวิชาการ ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของสภา สถาบันและผู้บริหารทุกระดับของ ตัวบ่งชี้การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการตัดสินใจ ตัวบ่งชี้ระบบบริหารความเสี่ยง ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการเงินและงบประมาณ ตัวบ่งชี้ระบบ และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษากายใน และตัวบ่งชี้ที่สะท้อนอัตลักษณ์ สำหรับตัวบ่งชี้ระบบและ กลไกการให้คำปรึกษาและบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา มีความ สอดคล้องกัน และด้านผลลัพธ์ ตัวบ่งชี้ระดับความสำเร็จของนักศึกษาที่มีความสอดคล้องกัน

2. วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากร การเสริมสร้างภาวะผู้นำเข้มแข็งที่มีการเตรียมความพร้อมและสร้างความตระหนักให้บุคลากรโดย การจัดการความรู้ (KM) เพื่อการเข้าสู่ความเป็นมาตรฐานสากล สร้างกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพได้ มาตรฐานโดยการวางแผนที่ดี กำหนดและกระจายความรับผิดชอบ บุคลากรร่วมกันดำเนินการตามแผนอย่างรัดกุม เป็นระบบ มีการตรวจสอบที่น่าเชื่อถือและปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร ประกอบด้วย 1) ขั้นการวางแผนและเตรียมความพร้อมด้วยการมีส่วนร่วมร่วมสร้างความเข้าใจและ ความตระหนักถึงความสำคัญจากทุกภาคส่วน วิเคราะห์แผนกลยุทธ์และแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติการโดยจัด ทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategic map) ดำเนินการเขียนโครงการที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ขั้นการดำเนินงาน ได้แก่ การปฏิบัติตามแผนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถาบัน พัฒนาระบบและกลไก การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมงานทุกด้านให้มีการเชื่อมโยง (Link) 3) ขั้นการตรวจสอบ ขั้นปรับปรุง พบว่า กระบวนการตรวจสอบควรมาจากภาควิชาและคณะ โดยพิจารณาความสอดคล้องของยุทธศาสตร์และ ตัวชี้วัด (KPI) มีการนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องและจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อสะท้อนการประกันคุณภาพ และ4) ประเด็นสนับสนุนอื่นๆ ได้แก่ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งของสภาสถาบันและผู้บริหารให้ความสำคัญกับ การประกันคุณภาพการศึกษาและมีวิสัยทัศน์ในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยควรกำหนด ระบบกลไกการบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษาในรูปแบบทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานแก่บุคลากรที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนางานประกันคุณภาพ การศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำสำคัญ: 1. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 2.การบริหารงานประกันคุณภาพ 3. การประกันคุณภาพการศึกษา

Abstract

The research topic “The Development of the Educational Quality Assurance Administration System of the Faculty of Education, Silpakorn University” had the following objectives: 1) to benchmark the administrative procedure and the outcome of quality assurance between the Faculty of Education, Silpakorn University and the Faculty of Education with the best practice, 2) to study the best practice in quality assurance of the Faculty of Education and 3) to study the method of development of the educational quality assurance administration system of the Faculty of Education, Silpakorn University.

The qualitative research methodology was carried out by studying the organizations with best practice in educational quality assurance. They were the Faculty of Education of Mahasarakham University and Naresuan University. The data was collected via non-participant observation, interviewing, group discussion, and documentary analysis. The data was then analyzed by typological data analysis, data comparison by analytic induction, content analysis, and gap analysis.

The research outcomes were as follows :

1. Benchmark in philosophy, vision, and commitment showed that the Faculty of Education of all three Universities had compatible philosophy, visions, and commitment in producing teachers with professional excellence and management of all levels of education with quality and the globally accepted standard. The benchmarking of educational quality assurance by considering the OHEC and ONESQA evaluation points criterion showed that the evaluation points in majority of the indicators were equal. The indicators with clear difference more than 40 percent were the indicator of full-time instructors holding an academic position, the indicator of system and mechanism for curriculum development and administration, the indicator of system and mechanism for teaching and learning management and the indicator of works of the doctor of philosophy degree graduated students which were published Benchmarking of the inputs quality assurance process showed the difference in the indicator of Full-time instructors holding a doctora degree, indicator of full-time instructors holding doctoral an academic position, library, educational equipment, indicator of learning environment and computer management and services, and the indicator of researching funds. The process benchmark showed the difference in plan development process indicator, system and mechanism for curriculum development and administration indicator, system and mechanism for teaching and learning management indicator, system and mechanism to develop the educational achievements according to graduate characteristics indicator, system and mechanism to develop research or creative work indicator, system and mechanism to manage the knowledge gained from research or creative work indicator, system and mechanism for academic services to the society indicator, academic service process for the benefit of the society indicator, system and mechanism for the preservation of arts and culture indicator,

leadership of the institution council and administrators at all levels of the institution indicator, Institutional development towards learning institution indicator, information system for administration and decision-making indicator, risk management system indicator, system and mechanism for finance and budgeting indicator, system and mechanism for internal quality assurance indicator, and Identity reflection indicator. As for the System and mechanism to provide information advice and services indicator and System and mechanism to promote student activities indicator, they were in concordance. As a result, Students' level of success indicator was in concordance.

2. The best practice in quality assurance operation consisted of the process of personnel's participation, the strengthening of strong leadership, preparation and making awareness to the personnel using knowledge management (KM) in order to archive the global standards, creating the process with effectiveness and conforming to the standards via good planning, defining and distributing responsibilities, creating a well-defined guidelines and schedules, systematic and concise participation of personnel in the implementation of the plan, credible inspection, and improvement of the operations to provide the information that are beneficial to the educational quality control.

3. Course of the quality assurance administration system development of the Faculty of Education, Silpakorn University consisted of 1) The phase of planning and preparation with participation in making understanding and importance awareness of all parties, analyzing the strategies and convert them into actions by making strategic map, and writing projects that corresponds to the quality assurance. 2) The phase of actions, i.e., participation of the staff of the institution in the implementation of the plans, development of the educational management system and mechanism that effectively link all aspects. 3) For the phase of verification and improvement, we found that, the checking process should come from the department and the Faculty by considering the correspondence of strategies and the key performance indicator (KPI). The results have been presented to the person involved and the information is prepared to reflect the quality assurance. Finally 4) support issues, i.e., the strong leadership of the institution council and the executives emphasize the quality assurance a have visions in preparation for entering the Asian Economic Community (AEC). The mechanism of the administration and the quality assurance should be set in the form of directions, including creating the operational efficiency improvement exchange network for the staff to support the quality assurance development of the Faculty of Education, Silpakorn University.

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ สังคม และมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง เจริญก้าวหน้า ทนต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็น

เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการศึกษายังเป็นการถ่ายทอดวิชาความรู้ ปลูกฝังความมีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง ตลอดจนการศึกษายังเป็นการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งความเจริญงอกงาม

ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจน
การเสริมสร้างและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่
ตลอดไป (รสรินทร์ อมรรัตน์, 2545) โดยที่ ภิญโญ
สาร (2524) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “การลงทุนเพื่อการศึกษา
เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ผลที่ได้
จากการลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่ามากกว่าผลของ
การลงทุนในธุรกิจอื่นๆ ทุกชนิด ผลที่ได้คือความมี
คุณภาพของคน” นอกจากนี้ ชนิตรา รักษาพลเมือง (2532)
ได้กล่าวว่า “การศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกหรือ
วิถีทาง (Means) อันมีประสิทธิภาพอันหนึ่งที่จะทำให้
บรรลุจุดหมาย (Ends) แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมตามเป้าหมายของประเทศ การพัฒนาคนจำเป็นต้อง
ต้องมีการศึกษา และการศึกษา คือ “บันได” ไปสู่ความ
สำเร็จทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ดังนั้นการศึกษาจึง
เป็นปัจจัยที่ 5 ของมนุษย์”

จะเห็นได้ว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่สำคัญที่
ก่อให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้านของชุมชน สังคม
ประเทศชาติ เพราะฉะนั้นการศึกษาที่จัดจะต้องเป็นการ
ศึกษาที่พัฒนามนุษย์มีการพัฒนาเต็มศักยภาพ เพราะ
ฉะนั้นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือ “คุณภาพการศึกษา” ซึ่ง
เป็นสิ่งที่สะท้อนประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษา
ในการจัดการศึกษา ซึ่งในอนาคตมีความจำเป็นอย่างยิ่ง
ที่ผู้รับบริการจากการศึกษา จะเรียกร้องถึงการจัดการ
ศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งกลุ่มผู้เรียนและกลุ่มผู้ใช้บัณฑิต
โดย อุทุมพร จามรมาน (2543:3) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์
ประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดม
ศึกษา ดังนี้ เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษา ได้พัฒนา
คุณภาพของผลผลิตทางการศึกษา และประสิทธิภาพใน
การปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สังคมมั่นใจ
เกี่ยวกับผลผลิต /บริการของหน่วยงาน เพื่อให้สำนัก
งบประมาณ จัดสรรงบประมาณได้อย่างถูกต้อง
และเหมาะสม เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้สมัครเข้าศึกษา เพื่อให้
ข้อมูลแก่ผู้ปกครอง ผู้จ้าง รัฐบาลเกี่ยวกับกลไกในการ
ดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดความโปร่งใสใน
กระบวนการจัดการศึกษาแก่ประชาชน จากการนำภาษี

อากรของประชาชนมาใช้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นความ
จำเป็นอย่างหนึ่งที่หน่วยงานทางการศึกษาจะต้องมี
การตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา การประกัน
คุณภาพการศึกษานับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและหลีกเลี่ยง
ไม่ได้สำหรับสถาบันทางการศึกษา จึงได้มีการกำหนด
สวาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 ตามหมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้น
สังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกัน
คุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกัน
คุณภาพการศึกษากายใน เป็นกระบวนการบริหารการ
ศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัด
ทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่
การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา และเพื่อ
รองรับการประกันคุณภาพการศึกษากายนอก มาตรา
ที่ 50 ให้สถานศึกษาร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสาร
ต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษารวมทั้งผู้ปกครอง
และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติม
ในส่วนที่พิจารณาเห็นว่า เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจ
ของสถานศึกษาตามคำร้องขอของสำนักงานรับรอง
มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคล
หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่
ทำการประเมินคุณภาพการศึกษากายนอกของสถาน
ศึกษานั้น และมาตราที่ 51 ในกรณีที่เกิดการประเมินกาย
นอกของสถานศึกษาใด ไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการ
ศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไข ต่อหน่วย
งานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายใน
ระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการ
ศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
คณะกรรมการอาชีวศึกษา หรือคณะกรรมการอุดม
ศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

จะเห็นได้ว่าจากสวาระบัญญัติในพระราช
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น ทำให้สถาน

ศึกษาจะต้องมีการจัด หรือดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา อย่างเป็นระบบซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) 2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) และ 3) ขั้นตอนการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ รับการตรวจประกันคุณภาพการศึกษากายนอกครั้งที่ 2 เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2549 ผลการตรวจประกัน คุณภาพการศึกษากายนอก ผลปรากฏว่าคณะศึกษาศาสตร์ ได้รับผลการตรวจประเมินในระดับพอใช้ และ “ไม่รับรอง” และในปีการศึกษา 2552 คณะศึกษาศาสตร์ได้รับการตรวจประกันคุณภาพการศึกษากายใน พบว่า คณะศึกษาศาสตร์มีคุณภาพอยู่ในระดับดี (2.27) แต่อย่างไรก็ตามคะแนนดังกล่าวยังไม่สูงมากนัก และ ประกอบกับคณะศึกษาศาสตร์จะต้องเตรียมตัวเพื่อรับการตรวจประเมินเพื่อแก้ไขผลการประเมินภายนอก ปีการศึกษา 2558 จึงทำให้คณะฯ ต้องทำการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ คณะศึกษาศาสตร์ ให้มีคุณภาพอยู่ในระดับแนวหน้า อย่างเร่งด่วน ซึ่งนอกจากจะมีผลดีต่อชื่อเสียงและการ ได้รับการจัดสรรงบประมาณของคณะฯ แล้ว ผู้เรียน จะได้รับการรับรองว่าจบการศึกษาจากสถาบันที่ศึกษา ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน ระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อ ไปในอนาคตอย่างยิ่งในการรับรองคุณภาพของบัณฑิต ที่สำเร็จการศึกษาในสถาบันนั้น ซึ่งจะหมายถึงภาวะการ มีงานทำ ความพึงพอใจและการยอมรับของนายจ้าง รวมถึงประสิทธิภาพในการทำงาน ต่างๆ ทั้งหลายด้าน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะศึกษาศาสตร์ จะต้อง มีพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้มี คุณภาพที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ เพื่อสะท้อนถึงมาตรฐานการ จัดการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ด้านกระบวนการบริหาร และด้านผลการประกัน คุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร กับคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่ เป็นเลิศ (Best Practice)
2. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ในการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการ บริหารการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าเพื่อต้องการพัฒนาระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษา โดยสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็น เลิศและการเทียบเคียงสมรรถนะด้านกระบวนการ บริหาร 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจ สอบ การปรับปรุง และด้านผลการประกันคุณภาพการ ศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรกับ คณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็น เลิศ ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการอุดม ศึกษา (สกอ.) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของการ ประเมินคุณภาพการศึกษาทั้ง 9 ด้าน ดังนี้ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ ของแผนดำเนินการ 2) การเรียน การสอน 3) กิจกรรมการพัฒนา นิสิตนักศึกษา 4) การ วิจัย 5) การบริการทางวิชาการทางสังคม 6) การทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรม 7) การบริหารและจัดการ 8) การ เงินและงบประมาณ และ 9) ระบบและกลไกการประกัน คุณภาพการศึกษา จาก 9 องค์ประกอบ จำนวน 23 ตัว บ่งชี้ และตามแนวทางของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน 2) กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์

และ 3) กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม รวมจำนวน 18 ตัวบ่งชี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

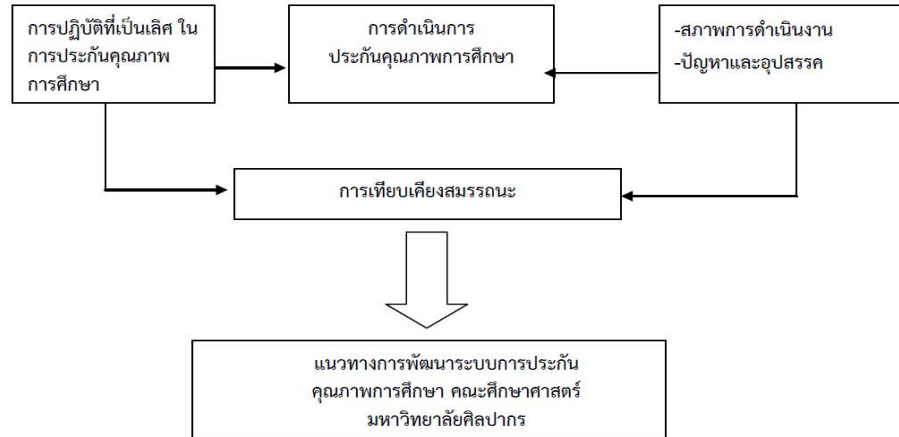
การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษากรรณศึกษาของคณาจารย์ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่ 2 แห่งนี้เนื่องจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้รับรางวัลจากสำนักงานสมศ. และ สกอ. ว่าเป็นคณะที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพได้อันดับที่ 1 ของกลุ่มสาขาวิชาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และได้รับอันดับที่ 1 ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ก็ได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับดีมากโดยเฉพาะ 2 หน่วยงานนี้มีสภาพบริบทที่ใกล้เคียงกับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งในด้านบุคลากร ขนาดจำนวนนักศึกษา และสถานที่ตั้ง เป็นต้น

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurances) เป็นกระบวนการดำเนินงาน กิจกรรม ในด้านกระบวนการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ และการประเมินผล อย่างมีระบบแบบแผน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการผลิตนักศึกษาให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์และ

ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนประสิทธิภาพของสถาบันในการจัดการศึกษา การดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพของสถานศึกษาใช้หลักการบริหารและระบบที่ครบวงจร (PDCA) กล่าวคือ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันวางแผน (Plan) ร่วมกันทำ (Do) ร่วมกันตรวจสอบผล (Check) และร่วมกันปรับปรุงแก้ไข (Act) และหลักการขั้นตอนประกันคุณภาพ ตั้งแต่การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และประเมินคุณภาพ ของคณาจารย์การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีผลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกัน องค์การที่เป็นต้นแบบที่ดีในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินการประกันคุณภาพที่ดีแก่องค์กรอื่นๆ การนำวิธีการเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) มาใช้เพื่อมองหาวิธีการปรับปรุงการดำเนินการหรือเรียนรู้กระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพจากองค์กรต้นแบบเป็นหนึ่งในวิธีที่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย การเทียบเคียงสมรรถนะสามารถทำได้ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ กระบวนการ ตลอดจนผลการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) และนำจุดดีที่ค้นพบไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรของตน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาจากสถาบันต้นแบบที่ดีอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อ ศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการ ประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ ด้วย การเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) และเพื่อ ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการประกัน คุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ วิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ การสัมภาษณ์อย่างไม่ เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม กระบวนการใน การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และ การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร กับคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็น เลิศ (Best Practice) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำเอกสารผลการประเมินคุณภาพ การศึกษาภายในตามแนวทางของสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา 9 องค์กรประกอบ จำนวน 23 ตัวบ่งชี้ และเอกสารผลการประเมินคุณภาพการ ศึกษาภายนอกตามแนวทางทางของสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 3 กลุ่มตัวบ่ง ชี้ ได้แก่ 1) กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน 2) กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และ 3) กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม รวมจำนวน 18 ตัวบ่งชี้ ระหว่างคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครสวรรค์ กับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีการศึกษา 2554 มาศึกษาวิเคราะห์ความ เหมือนต่าง

2. คำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่าง ผลการประกันคุณภาพแยกกลายเป็นตัวชี้วัด แล้วจึงจัด อันดับตามความห่างของผล จำแนกเป็นรายชื่อองค์ ประกอบ

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดแข็งจุดอ่อน ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรกับ คณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการประกันคุณภาพการศึกษา ของ คณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร คณะ คณะกรรมการการประกันคุณภาพ เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของคณะศึกษาศาสตร์ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ตอนที่ 2 กระบวนการ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านปัจจัย นำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ จำแนกตามตัวชี้วัดของ สกอ. และ สมศ. และ ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค ปัจจัย ส่งเสริมกระบวนการ/การประกันคุณภาพภายใน คณะศึกษาศาสตร์

3. สร้างแนวทางการสนทนากลุ่มประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านปัจจัย นำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ จำแนกตามตัวชี้วัดของ สกอ. และ สมศ. แล้วนำไปจัดการสนทนากลุ่มประกอบ ที่ไปด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นำเสนอร่างแนวทางการพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จากข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 – 3 จาก การลดทอนข้อมูล (data reduction) ซึ่งเป็นการ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพื่อมองหาจุดเน้นที่สำคัญและ นำสนใจ อันนำไปสู่การแสดงผลข้อมูล (data display) จาก

แหล่งเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ จากนั้น จึงใช้การสังเคราะห์เพื่อการสร้างข้อสรุปและยืนยัน ผลสรุป (conclusion and verification) โดยใช้กรอบ ทฤษฎีเชิงระบบเป็นกรอบการนำเสนอแนวทาง การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ได้แก่ การนำเสนอวิธีปฏิบัติที่ดี ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยใช้กระบวนการควบคุมคุณภาพ PDCA จำแนกตาม ดัชนีการประกันคุณภาพการศึกษา ของสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลเชิงคุณภาพของผลการประกันคุณภาพ ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง จำแนก ตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา

2. การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ข้อมูลเชิงปริมาณของผลการประกันคุณภาพจำแนก ตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา และนำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบในรูปแบบ ของกราฟแมงมุมหรือเรดาร์

3. การจำแนกประเภทของข้อมูล (Typological Data) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการ จำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ โดยใช้แนวคิดทั้งแบบใช้ทฤษฎี และแบบไม่ใช้ทฤษฎี

4. การเปรียบเทียบข้อมูลการสร้างข้อสรุปเชิง อุปนัย (Analytic Induction) สร้างข้อสรุปจากเหตุการณ์ ใดๆ เหตุการณ์นั้นได้รับการยืนยันจากการรวบรวม ข้อมูลเพิ่มเกิดเป็นข้อสรุปที่มีความเป็นนามธรรม มากขึ้นแล้วนำไปสู่ข้อสรุปของงานวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ด้านกระบวนการบริหาร และด้านผลการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร

1.1 การเทียบเคียงสมรรถนะด้านปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยศิลปากร มีปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจ สอดคล้องกัน ในการผลิตบัณฑิตครูที่มีความเป็นเลิศในวิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรมในความเป็นครู เป็นผู้นำทางวิชาการ ในศาสตร์ทางการศึกษา สร้างสรรค์องค์ความรู้ การวิจัย นวัตกรรมทางการศึกษา อนุรักษ์ส่งเสริมทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ให้บริการทางวิชาการ และเป็นแหล่งเรียนรู้ ของชุมชนและสังคม รวมทั้งมีการจัดการศึกษาทุกระดับ อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ประเด็นทางด้านยุทธศาสตร์ของคณะศึกษาศาสตร์ทั้ง สามมหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกัน

1.2 การเทียบเคียงสมรรถนะด้านผลการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ มหาวิทยาลัยศิลปากร การเทียบเคียงสมรรถนะด้าน ผลการประกันคุณภาพการศึกษามาจากคะแนนการ ประเมินตามเกณฑ์ สกอ. และ สมศ.ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร การเปรียบเทียบพบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร กับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีคะแนนรายตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นคะแนนการประเมินตามเกณฑ์ สกอ. เท่ากันเป็น ส่วนใหญ่ มีจำนวน 16 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนแตกต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่ดำรง ตำแหน่งทางวิชาการ (ร้อยละ 75.45) ตัวบ่งชี้ระบบและ กลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร (ร้อยละ 50.00)

และตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 40.00) ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาสารคาม กับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีคะแนนรายตัวบ่งชี้เท่ากันเป็นส่วนใหญ่ มีจำนวน 20 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนแตกต่างกัน มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่ดำรง ตำแหน่งทางวิชาการ (ร้อยละ 74.88) ตัวบ่งชี้ระบบและ กลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร (ร้อยละ 60.00) และตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 40.00)

ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม กับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรส่วนใหญ่แล้วมีคะแนนรายตัวบ่งชี้ซึ่งเป็น คะแนนการประเมินตามเกณฑ์ สมศ. เท่ากัน มีจำนวน 10 ตัวบ่งชี้ ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรมีคะแนนรายตัวบ่งชี้สูงกว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีคะแนน รายตัวบ่งชี้สูงกว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ผลงานของ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ (ร้อยละ 56.20) ตัวบ่งชี้การพัฒนา คณาจารย์และตัวบ่งชี้การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ ผู้บริหารสถาบัน (ร้อยละ 12.35 และ 10.00 ตามลำดับ)

1.3 การเทียบเคียงสมรรถนะด้านกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความแตกต่างกันในตัวบ่งชี้ที่มี อาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกร้อยละของ อาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกคิดเป็นร้อยละ 79.37 (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) และร้อยละ 64.52 (มหาวิทยาลัยศิลปากร) ตัวบ่งชี้มีอาจารย์ประจำที่ดำรง ตำแหน่งทางวิชาการ ร้อยละ 26.42 (มหาวิทยาลัย

นเรศวร) ร้อยละ 51.59 (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) และร้อยละ 6.45 (มหาวิทยาลัยศิลปากร) ตัวบ่งชี้ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ประเด็นการจัดการและให้บริการคอมพิวเตอร์ในอัตราส่วน 1:0.13 FTES (มหาวิทยาลัยนเรศวร) และในอัตราไม่สูงกว่า 8 FTES ต่อเครื่อง (มหาวิทยาลัยศิลปากร) และตัวบ่งชี้เงินสนับสนุนงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ต่อจำนวนอาจารย์ประจำและนักวิจัยคิดเป็น 75,045.28 บาท 135,217.33 บาท และ 182,134.43 บาท ตามลำดับ

ด้านกระบวนการ พบว่าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรมีการติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการทุกสัปดาห์แรกของเดือน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีการสร้างระบบการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและบุคลากรในการปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่กำหนด ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรมโดยได้มอบหมายให้งานประกันและก.พ.ร.ทำการรายงานผลการดำเนินงานทุกเดือน ในระบบบริหารยุทธศาสตร์และมีการรายงานผลการประเมินรอบ 12 เดือน โดยผ่านที่ประชุมคณะกรรมการบริหารประจำคณะพิจารณา และอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ด้านบุคลากร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ในขณะที่บุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญ/ความจำเป็นของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์/แผนปฏิบัติราชการประจำปี

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร มีความสอดคล้องกันในประเด็นมีระบบกลไกในการเปิดหลักสูตรใหม่ หลักสูตรปรับปรุง และการปิดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และมีการประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทุกหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของทั้งสามมหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตร

ที่เน้นการทำวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีหลักสูตรที่เน้นการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 64.70 ของจำนวนหลักสูตรทั้งหมด ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรมีหลักสูตรที่เน้นการทำวิจัยคิดเป็นร้อยละ 57.69 ของจำนวนหลักสูตรทั้งหมด และมีความแตกต่างกันในประเด็นร้อยละของจำนวนนักศึกษาในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่เน้นการทำวิจัย

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกันในประเด็นมีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในสถานที่จริงซึ่งมีการจัดการศึกษาทั้งในและนอกห้องเรียนหรือการทำวิจัย มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกสถาบัน มามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ การให้คำปรึกษา และการสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึงมีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจากการวิจัยหรือจากกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และมีความแตกต่างกันในประเด็นการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้โดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีผลการประเมินทุกรายวิชาไม่ต่ำกว่า 3.51 ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีผลการประเมินรายวิชาส่วนใหญ่ไม่ต่ำกว่า 3.51 ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ให้คณาจารย์จัดทำ มคอ.3 และ มคอ.5 โดยให้จัดส่งก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน มิฉะนั้นจะไม่ดำเนินการเบิกค่าสอนให้กับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาดังกล่าวและมีรายวิชาที่จัดให้นักศึกษาได้มีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติม

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผล

การเรียนรู้ตามคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า มีความสอดคล้องกัน คณะศึกษาศาสตร์ทั้งสามมหาวิทยาลัย มีการสำรวจคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์จากผู้ใช้บัณฑิต และมีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ระดับบัณฑิตศึกษา มีการสนับสนุนการพัฒนาการเขียนบทความวิจัย/วิชาการ โดยสนับสนุนการประยุกต์ใช้ผลงานจากวิทยานิพนธ์ และสนับสนุนงบประมาณ และมีการจัดประชุมนำเสนอผลงานวิจัยหรือผลงานทางวิชาการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการให้คำปรึกษาและบริการด้านข้อมูลข่าวสาร และตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา มีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ พบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีคณะกรรมการประจำคณะ และคณะกรรมการวิจัยของคณะและได้จัดทำระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยของคณะ ขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีการกำหนดผู้รับผิดชอบหลัก และมีการจัดทำ Flowchart ในการทำงาน โดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการประจำคณะ ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มีการนำผลการประเมินระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์มาวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานและบันทึกหลักฐานการทำงาน ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการนำผลการประเมินระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์มาวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานและบันทึกหลักฐานการทำงาน ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากรด้านการวิจัยอย่างเพียงพอ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีจุดเด่นที่มีหน่วยงานวิจัยดำเนินงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีคณะกรรมการวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ และคณะกรรมการในแต่ละโครงการวิจัย ดำเนินความ

ร่วมมือในการทำวิจัยระหว่างนักวิจัยในคณะศึกษาศาสตร์กับองค์กรภายนอก และการบันทึกความเข้าใจกับสำนักงานสภาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีจุดเด่นที่มีหน่วยงานวิจัยที่ทำหน้าที่ในการประสานงานติดต่อการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยเฉพาะ ได้แก่ ศูนย์ปฏิบัติการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีจุดเด่นที่มีการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากรในด้านงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการความรู้จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ มีการสร้างเครือข่ายเผยแพร่ผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ มีการทำวิจัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ในการประชุมวิชาการ หรือการตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ หรือนานาชาติ ชุมชน มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน ได้แก่ การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ วารสารการวิจัย และเว็บไซต์ ด้านการคุ้มครองสิทธิของงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ประโยชน์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์เพื่อจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยศิลปากร มีแนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิของงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ประโยชน์โดยเฉพาะในเชิงพาณิชย์ และหาวิธีการส่งเสริมการนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้วิจัยและคณะเป็นไปตามรายละเอียดขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่สังคม มีความสอดคล้องในประเด็นมีโครงการบริการวิชาการและวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการพัฒนาแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็ง หรือมีการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แก่ชุมชน ประเทศชาติ นานาชาติ มีการประเมินผลความสำเร็จของการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอนและการวิจัย มีการนำผลการประเมินเข้าที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะเพื่อพิจารณาปรับปรุงการบูรณาการงานบริการวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอนและการวิจัย และมีการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการวิจัยที่ทำในลักษณะของโครงการวิจัยและพัฒนาและโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการมีความแตกต่างกันในประเด็นการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีระบบและกลไกการให้บริการวิชาการแก่สังคม ได้แก่ มีแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีการบูรณาการกับการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา แยกตามระดับปริญญาตรี โท และ เอก อย่างชัดเจน ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการจัดกิจกรรมโครงการให้บริการวิชาการโดยบูรณาการกับการเรียนการสอนในภาพรวม

ตัวบ่งชี้กระบวนการบริการทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม มีความสอดคล้องในประเด็นมีการสำรวจความต้องการของบุคลากรทางการศึกษาและความพึงพอใจในการรับบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมในเรื่องต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหน่วยงานภายนอกและภายใน มีความแตกต่างกันในประเด็นความร่วมมือด้านบริการทางวิชาการเพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีความร่วมมือระหว่างคณะศึกษาศาสตร์กับมหาวิทยาลัยในการดำเนินการโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มีความร่วมมือระหว่างคณะศึกษาศาสตร์ต่างมหาวิทยาลัย คือมหาวิทยาลัยบูรพา กับหน่วยงานภาครัฐ คือ สกอ. และหน่วยงานภาคเอกชน ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรมีความร่วมมือ

ระหว่างคณะศึกษาศาสตร์ต่างมหาวิทยาลัย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมเรื่องหลักสูตรการฝึกอบรมครู 8 หลักสูตร มีความร่วมมือระหว่างคณะศึกษาศาสตร์กับหน่วยงานภาครัฐ ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีการสำรวจความต้องการด้านบริการวิชาการของชุมชนและหน่วยงานเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และได้นำผลการสำรวจเข้าที่ประชุมกรรมการประจำคณะเพื่อพิจารณาแนวทางการวางแผนงาน

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการทำงานนำร่องศิลปะและวัฒนธรรม มีความแตกต่างกันในประเด็นการบูรณาการงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีการบูรณาการจากการทำวิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การบูรณาการในรายวิชาและกิจกรรมนักศึกษา ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการบูรณาการในรายวิชาและกิจกรรมนักศึกษา ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับงบประมาณสนับสนุนให้ดำเนินงานด้านงานวิจัย การพัฒนานิสิตสู่การประกันคุณภาพตามแผนยุทธศาสตร์ ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี คือด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านยาเสพติด และด้านประชาธิปไตย

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของสภาสถาบันและผู้บริหารทุกระดับของสถาบัน ประเด็นผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามที่มอบหมาย รวมทั้งสามารถสื่อสารแผนและผลการดำเนินงานของสถาบันไปยังบุคลากรในสถาบัน มีการรายงานผลการดำเนินงานตามแผนและงบประมาณให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณาเพื่อประกอบการตัดสินใจทุกไตรมาส (มหาวิทยาลัยนเรศวร) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้คณะศึกษาศาสตร์เป็นหน่วยงานที่มีความเป็นเลิศด้านการศึกษาในระดับชาติ

และนานาชาติ มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเข้าสู่วิชาชีพทางการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน จัดทำแผนปฏิบัติการราชการประจำ และจัดทำแผนกลยุทธ์คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีจัดทำระบบฐานข้อมูลของคณะเพื่อติดตามผลการบริหารสารสนเทศ การรายงานผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้คุณภาพที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง (มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ตัวบ่งชี้การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ ประเด็นมีการกำหนดประเด็นความรู้และเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของสถาบัน มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนจัดการความรู้ให้ครอบคลุมการผลิตบัณฑิตการวิจัย การประกันคุณภาพการศึกษา การปฏิบัติงาน การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) มีระบบการพัฒนาสถาบันสู่การเรียนรู้ มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตโดยมีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือและระดับประเทศ และมีนโยบายส่งเสริมให้คณาจารย์และบุคลากรได้ทำวิจัยในชั้นเรียน ทำวิจัยในการพัฒนางาน พร้อมทั้งส่งเสริมให้นิสิตทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก ผลิตผลงานวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีการจัดทำแผนงานดำเนินงานการจัดการความรู้แยกสายวิชาการและสายสนับสนุน กำหนดประเด็นความรู้และเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย และกำกับติดตามกิจกรรม/โครงการต่างๆ ให้เป็นไปตามแผน (มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ตัวบ่งชี้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และจัดทำแผนระบบสารสนเทศ มีฐานข้อมูล/ระบบสารสนเทศคณะศึกษาศาสตร์ คือ ฐานข้อมูล MIS ฐานข้อมูล SAR Online ฐานข้อมูล Self Access ผลงานวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีระบบ

ทะเบียนออนไลน์ ระบบบริหารโครงการวิจัย ระบบฐานข้อมูล NUDB ระบบฐานข้อมูลกองการบริหารงานบุคคล มีการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบสารสนเทศ และนำผลการประเมินมาดำเนินการปรับปรุงระบบฐานข้อมูล และมีการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านระบบ CHE QA ONLINE ไปยัง สกอ. งานวิชาการมีการส่งข้อมูลหลักสูตรข้อมูลนักศึกษาทุน สกว. ไปยัง สกอ. และครุสภา เพื่อประกอบการขอใบรับรองวิชาชีพครู ในขณะที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ EIS และระบบ MIS เป็นระบบฐานข้อมูลที่ครอบคลุมงานทุกด้าน ได้แก่ ระบบงบประมาณ ระบบพัสดุ ระบบการเงิน ระบบบัญชีโดยเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ

ตัวบ่งชี้ระบบบริหารความเสี่ยง มีการวิเคราะห์ ระบุความเสี่ยง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงครอบคลุมด้านทรัพยากร (การเงิน งบประมาณ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อาคารสถานที่) ด้านยุทธศาสตร์หรือ กลยุทธ์ของสถาบัน ด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านบุคลากร และความเสี่ยง ธรรมชาติโดยเฉพาะ จรรยาบรรณของอาจารย์และบุคลากร รวมไปถึงความเสี่ยงจากเหตุการณ์ภายนอก และอื่นๆ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงตามพันธกิจหลักด้านต่างๆ เช่น ด้านการบริหาร ด้านการเงิน ด้านการผลิต และมีการวิเคราะห์โครงการในระบบสารสนเทศบริหารความเสี่ยง (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีการวิเคราะห์ ระบุความเสี่ยง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงครอบคลุมด้านระบบการเงินและงบประมาณ ด้านนโยบาย ด้านกลยุทธ์ ด้านความเสี่ยงจากเหตุการณ์ภายนอก และอื่นๆ (มหาวิทยาลัยศิลปากร) ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการเงินและงบประมาณ ประเด็นแนวทางการจัดหาทรัพยากรทางด้านเงิน มีการกำหนดแผน การรับนักศึกษา และรับนักศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้ ทำให้คณะมีแนวทางการประมาณเงิน

รายได้ของคณะ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) มีเอกสารจัดสรรงบประมาณเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ ซึ่งมีแนวทางการจัดหาแหล่งทุนที่เหมาะสมกับลักษณะของค่าใช้จ่ายหรือเงินทุนและเพียงพอสำหรับการบริหารภารกิจของคณะศึกษาศาสตร์ในทุกด้านให้เป็นไปตามเป้าหมาย มีแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดล่วงหน้าและได้รับการยอมรับโดยทั่วไปของประชาคม (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีการจัดหาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมกับลักษณะของค่าใช้จ่ายหรือเงินทุน และเพียงพอสำหรับการบริหารกิจการของคณะตามเป้าหมาย และมีแนวทางการจัดสรรทรัพยากรโดยเป็นที่ยอมรับทั่วไปของประชาคม (มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ประเด็นมีการกำหนดตัวบ่งชี้เพิ่มเติมตาม อัตลักษณ์ของสถาบัน ใช้ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย คือ 5 เก่ง เก่งคน เก่งงาน เก่งคิด เก่งครองชีวิต และเก่งพิชิตปัญหา และคณะเพิ่มเติมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นครู คือ ครูคุณภาพ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนอัตลักษณ์ คือ การเป็นที่พึ่งของชุมชน (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร) นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษา SAR Online สำหรับภาควิชา มีการวิเคราะห์จัดทำตารางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ตามองค์ประกอบตัวบ่งชี้ ของ สกอ.และเผยแพร่ให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในลักษณะของเอกสารและทาง เว็บไซต์ของคณะ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) ยังมีแนวปฏิบัติที่ดีที่ได้จากการดำเนินงานประกันคุณภาพเสนอเป็นแนวปฏิบัติของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยโดยโครงการวิจัยของคณาจารย์และบุคลากร (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

ด้านผลผลิต ตัวบ่งชี้ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

มีการเผยแพร่พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา โดยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ไปยังผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษา ในเว็บไซต์ของคณะ ติดข่าวประชาสัมพันธ์ที่บอร์ดหน้าคณะ และ facebook ฝ่ายกิจการนักศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีการเผยแพร่พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา โดยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ไปยังผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษา ในเว็บไซต์ของคณะและในคู่มือนักศึกษาของคณะ (มหาวิทยาลัยศิลปากร) มีนักศึกษาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักศึกษาได้รับการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยหน่วยงานหรือองค์กรระดับชาติ ในการประกวดโครงการคุณธรรมจริยธรรม ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) มีนักศึกษาได้รับการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยหน่วยงานหรือองค์กรระดับชาติ ได้รับรางวัลผู้มีความประพฤติดีงามจากพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ตอนที่ 2 วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เป็นเลิศ เริ่มจากกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างความตระหนักให้กับบุคลากร โดยส่งเสริมการจัดการความรู้ (KM) สร้างแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) ร่วมกันวางแผนกำหนดนโยบายและการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยผู้นำและผู้บริหารทุกระดับของควรมีวิสัยทัศน์เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริง มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากร โดยการจัดประชุมและแจกคู่มือการประกันคุณภาพให้บุคลากรทุกระดับรับทราบและเข้าใจร่วมกัน ซึ่งระบบกลไกการบริหารและระบบการประกันคุณภาพการศึกษาต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในลักษณะที่เป็นทางการ มีการประสานงาน กำกับดูแลช่วยเหลือสนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงเป็น

ทีม การวางแผนที่ดีส่งผลภาพความสำเร็จในการดำเนินงาน มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ของคณะที่สอดคล้องกับแผนของมหาวิทยาลัยควรมีการทบทวนแผนและปรับปรุงประเด็นยุทธศาสตร์โดยวิเคราะห์แผนกลยุทธ์และเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติการมีกระบวนการปฏิบัติตามแผนซึ่งในขณะปฏิบัติต้องมีการขยายผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมด้วย และมีการติดตามผลการดำเนินงานสมรรถนะความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานโดยสร้างและพัฒนากระบวนการทำงานด้านต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตรที่เน้นการผลิตบัณฑิตเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามยุทธศาสตร์การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพภายใต้การเรียนการสอนที่ทันสมัยตามเกณฑ์มาตรฐาน และการจัดอันดับสากล โดยมีการมุ่งเน้นงานวิจัยพัฒนานวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและสังคม

ระบบกระบวนการสอนนิสิตควรมีความสอดคล้องกับตามปณิธาน ปรัชญาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคณะโดยมีการมุ่งเน้นการเข้าสู่วิชาชีพทางการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน

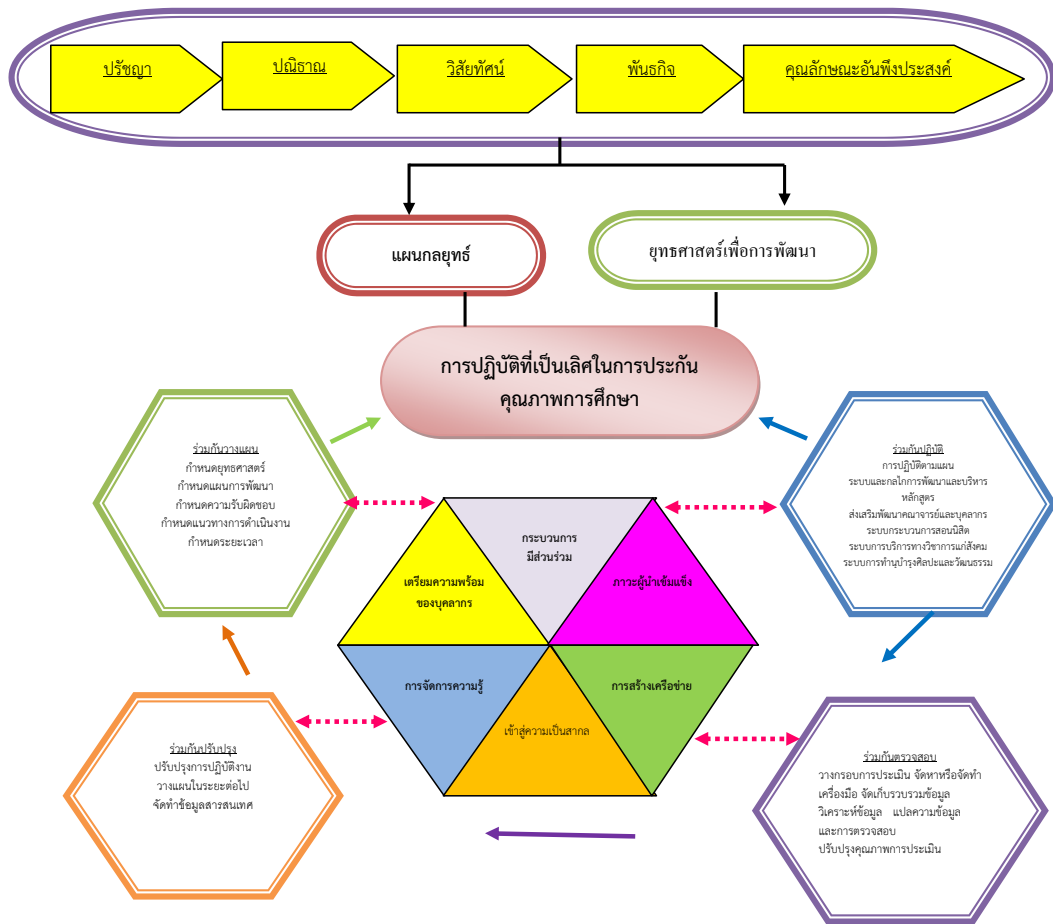
ระบบการสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุนควรการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและกระบวนการในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถาบัน

ระบบการบริการทางวิชาการแก่สังคมเพื่อเป็น

การสร้างเครือข่ายและเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน บริการวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นกำหนดกระบวนการบริการทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และมีการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงาน

ระบบการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สำคัญโดยการจัดทำแผนดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและกิจการของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี เผยแพร่กิจกรรมโครงการด้านทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมและมีการประเมินผลสำเร็จของการบูรณาการ

ระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และจัดทำแผนระบบสารสนเทศที่ครอบคลุมงานทุกด้าน ซึ่งมีการเชื่อมโยง (Link) ข้อมูลสารสนเทศเข้าไปในระบบและมีการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านระบบ CHE QA ONLINE ไปยัง มีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาและรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2 ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาระบบบริหาร การประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารงาน การประกันคุณภาพตามระบบ PDCA ประกอบด้วยขั้นการ วางแผนและเตรียมความพร้อม ขั้นการดำเนินงาน ขั้น การตรวจสอบ ปรับปรุง และประเมินสนับสนุนอื่นๆ ขั้นการวางแผนและเตรียมความพร้อม 1) วางแผน พัฒนาแผน ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของ

คณะ โดยวิธีการระดมความคิดและการสังเคราะห์ เชื่อมโยงเข้ากับงานประกันคุณภาพการศึกษา มีการ วิเคราะห์แผนกลยุทธ์และแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติการ โดยจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategic map) และการ จัดทำผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแผน กลยุทธ์และแผนปฏิบัติราชการประจำปี 2) ควรมีการ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาที่ชัดเจน 3) เตรียมความพร้อมผู้บริหารและ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ในการสร้างความตระหนักถึงความ

สำคัญและคุณประโยชน์ของการประกันคุณภาพ การศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการส่งเสริม การจัดการความรู้ (KM) การสร้างแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) ถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจใน เรื่องตัวบ่งชี้ (KPI) จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการ ศึกษาให้กับอาจารย์และบุคลากร เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจาก ภายนอกมาร่วมวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ4) เตรียมความพร้อมคณะกรรมการดำเนินงาน การประกันคุณภาพ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทั้ง ระดับคณะและภาควิชาที่มีลักษณะที่เป็นทางการ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกัน และเชื่อมโยงเป็นทีม

ขั้นการดำเนินงาน 1) การปฏิบัติตามแผน โดยจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและกระบวนการในการ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถาบัน ถ่ายทอด แผนกลยุทธ์ระดับสถาบันไปสู่หน่วยงานภายในระดับ ภาควิชา/หน่วยงาน กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ดำเนิน การตามแผน การดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา มีการขยายผล ติดตามผลความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน และมีการ ตรวจสอบโดยการประชุมทบทวนแผนกลยุทธ์ แลก เปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์แนวโน้มจุดแข็งและ จุดอ่อน เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาแผนกลยุทธ์ ต่อไป 2) การวางนโยบายการจัดการเรียนการสอน เน้น การส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิต ที่สอดคล้องกับ อัตลักษณ์และปรัชญา และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตาม ยุทธศาสตร์การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพภายใต้การเรียน การสอนที่ทันสมัยตามเกณฑ์มาตรฐานและความเป็น เลิศในวิชาชีพระดับสากล 3) ระบบและกลไกการ พัฒนาและบริหารหลักสูตร ควรเน้นผลิตครูที่มุ่งการวิจัย เป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน สร้างองค์ ความรู้ใหม่ การพัฒนาภูมิปัญญา นำความรู้สู่ชุมชน เชื่อมโยงและนำไปสู่การแข่งขันในระดับสากล โดยใช้

ระบบการมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารหลักสูตร ของคณะ และให้เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในคณะกรรมการ วิชาการและการบริหาร โดยคำนึงถึงมาตรฐาน TQM ความต้องการของบุคลากร ควรปรับปรุงหลักสูตรทั้ง แบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ และมีการประเมิน หลักสูตรภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี 4) การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุนส่ง ผลให้ระบบการประกันมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นควรมีการ สนับสนุน ดังนี้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทำข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับต่างประเทศ มีการเชื่อมโยง แผนการพัฒนาบุคลากรกับการจัดการความรู้ (KM) ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย และมุ่งพัฒนาด้านการวิจัย 5) กระบวนการสอนนิสิตควรตระหนักถึงคุณภาพของ นิสิตเป็นสำคัญ โดยกำหนดจุดเน้นของคณะศึกษาศาสตร์และคุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์ใน ทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน 6) ระบบกลไกการพัฒนาผลงานของบัณฑิตปริญญาโท และเอก ในระดับปริญญาโท ควรมีการจัดตั้งเวทีสำหรับการ เผยแพร่ผลงานทางวิชาการให้กับนักศึกษาและ บุคคลทั่วไป และจัดทำวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI ในระบบออนไลน์เพื่อให้นักศึกษาเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ 7) ระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้าง สรรค์ ควรดำเนินการตามระบบการบริหารงานด้าน การวิจัยควรกำหนดผู้รับผิดชอบหลัก และมีการจัดทำ Flowchart ในการทำงาน โดยผ่านความเห็นชอบจาก คณะกรรมการประจำคณะ บูรณาการกระบวนการวิจัย หรืองานสร้างสรรค์กับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ การวิจัยเป็นฐาน เช่น Research-Based Learning, Problem-Based Learning, Discovery-Based learning มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการสอนโดยใช้วิธีการ สอนแบบ Micro Teaching, Diary Record learning Model พัฒนาหลักสูตรการมีส่วนร่วมในการให้บริการ วิชาการและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบ ยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ ทำข้อตกลงความร่วมมือในการ ทำงานวิจัยระหว่างนักวิจัยในองค์กรกับภายนอกองค์กร

8) พัฒนาระบบและกลไกการจัดการความรู้จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ โดยมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์และมีการรับรองการใช้ประโยชน์จริงจากหน่วยงานภายนอกหรือชุมชน แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ เพื่อจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรและเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร 9) พัฒนาระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นการบูรณาการความรู้สู่ชุมชนสร้างเครือข่ายและเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยมีการกระจายการให้บริการวิชาการสู่สังคม และส่งเสริมบริการวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ควรมีการจัดประชุมสัมมนาและสำรวจความต้องการของชุมชน 10) จัดระบบและกลไกการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและวัฒนธรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ ควรมีการส่งเสริมให้อาจารย์และนิสิตทุกระดับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย มีการบูรณาการงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนการสอนจากการบูรณาการในรายวิชา การทำวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีการจัดทำแผนดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและกิจการของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี จัดทำโครงการเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สรุปผลการประเมินและรายงานผลให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องรับทราบ 11) การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ควรพัฒนา ดังนี้ มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้ ทักษะของผู้มีประสบการณ์ เผยแพร่ไปสู่บุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด โดยใช้การจัดการกิจกรรมจัดการความรู้และค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีในการควบคุมการทำสารนิพนธ์ (IS) ที่เป็นระบบ ในการจัดกิจกรรมจัดการความรู้มีการสรุปผลการดำเนินการเพื่อเผยแพร่สู่

บุคลากรกลุ่มเป้าหมาย มีการนำความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานจริง โดยนำแนวทางการควบคุมวิทยานิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมควบคุมวิทยานิพนธ์ 12) ระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพควรมีการพัฒนา ดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และจัดทำแผนระบบสารสนเทศที่เป็นระบบฐานข้อมูลที่ครอบคลุมงานทุกด้าน ได้แก่ ระบบงบประมาณ ระบบพัสดุ ระบบการเงิน ระบบบัญชีโดยเกณฑ์ที่รับ-พึงจ่ายลักษณะ 3 มิติ ระบบบัญชีต้นทุน ระบบข้อมูลบุคลากร ระบบฐานข้อมูลวิจัยซึ่งมีการเชื่อมโยง (Link) ข้อมูลสารสนเทศเข้าไปในระบบ TQARI ของมหาวิทยาลัย มีระบบสารสนเทศที่ให้ข้อมูลสนับสนุนในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในครบทั้ง 9 องค์ประกอบ และมีการส่งข้อมูลหลักสูตรข้อมูลนักศึกษาไปยัง สกอ. และคุรุสภา เพื่อประกอบการขอใบรับรองวิชาชีพครู รวมทั้งมีการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบสารสนเทศ และนำผลการประเมินมาดำเนินการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลที่เหมาะสมกับภาระงาน

ขั้นการตรวจสอบและขั้นปรับปรุงมีแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้ การตรวจสอบประเมินผลกระบวนการตรวจสอบควรมาจากภาควิชาและคณะกรรมการความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และประเมินโครงการตามตัวชี้วัด (KPI) รวมทั้งผู้บริหารควรมีการติดตามผลการใช้งบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมายและนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริมจุดแข็งจุดอ่อน จากนั้นนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน มีการนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องและจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเองสะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากรนำไปวางแผนในระยะต่อไป ประเด็นสนับสนุนอื่นๆเพื่อพัฒนาที่ดีต่อไปนี้ ระบบกลไกการบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้กล่าวมานั้นควรเป็นทิศทางเดียวกัน

ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการทำงานเป็นทีม มีการเตรียมความพร้อมและสร้างความตระหนักให้บุคลากรโดยการจัดการความรู้ (KM) ส่งเสริมบทบาทผู้นำของสถาบันและผู้บริหารให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพและมีวิสัยทัศน์ในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและดำเนินการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานแก่บุคลากรก็เป็นอีกแนวทางสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเทียบเคียงสมรรถนะด้านผลการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กับคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

จากผลการเทียบเคียงสมรรถนะจากผลการประกันคุณภาพนำมาวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) โดยใช้คะแนนประเมินตามเกณฑ์ สกอ. และ สมศ. ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่ามีประเด็นควรอภิปรายเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีคะแนนผลการประเมินต่ำกว่าองค์กรเทียบเคียงตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไปอยู่ 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ตัวบ่งชี้อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการมีค่าความต่างร้อยละ 75.45 อาจเป็นเพราะอาจารย์ส่วนใหญ่มีภาระงานสอนที่หนัก และมีภาระงานอื่นๆ มากทำให้เหลือเวลาทำผลงานน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนถึงหลักเกณฑ์ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ หรืออาจขาดการกระตุ้น แรงจูงใจในการขอตำแหน่งทางวิชาการ 2) ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตรมีค่าความต่างร้อยละ 60.00 ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับการเทียบเคียงข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วพบว่าทุกหลักสูตรในระดับ

บัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของทั้งสองมหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตรที่เน้นการทำวิจัย แต่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มีหลักสูตรที่เน้นการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 64.70 ของจำนวนหลักสูตรทั้งหมด ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คิดเป็นร้อยละ 57.69 ของจำนวนหลักสูตรทั้งหมด นั่นคือมีการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจเกิดจากความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่ตรงตามหลักสูตรหรือยังขาดการวางแผนเกี่ยวกับงบประมาณสนับสนุนหลักสูตร 3) ตัวบ่งชี้ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอนมีค่าความต่างร้อยละ 40.00 การที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีคะแนนความต่างค่อนข้างมากในด้านระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอนนี้ อาจเกิดจากวิธีการประเมินการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้สอนหลายคน เนื่องจากเมื่อพิจารณาการเทียบเคียงข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วพบว่าในการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้อัน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีผลการประเมินรายวิชาส่วนใหญ่ไม่ต่ำกว่า 3.51 ยกเว้นในบางรายวิชาที่มีผู้สอนหลายคน มีผู้สอนบางคนที่ผลการประเมินต่ำกว่า 3.51 และ 4) ตัวบ่งชี้ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่มีค่าความต่างร้อยละ 56.20 อาจเกิดจากความยืดหยุ่นในการกำหนดข้อบังคับการตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่เงื่อนไขในการจบการศึกษาอนุญาตให้ตีพิมพ์ในระดับชาติหรือนานาชาติก็ได้ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจึงเลือกที่จะตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานในระดับชาติซึ่งสะดวกและรวดเร็วกว่า แต่มีคะแนนการประเมินน้อยกว่าผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในระดับนานาชาติ นอกจากนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วอาจขาดแรงจูงใจในการเผยแพร่งานก็เป็นได้

อย่างไรก็ดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นเรศวร มหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร มี
คะแนนรายตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นคะแนนการประเมินตาม
เกณฑ์ สกอ. และ สมศ. เท่ากันเป็นส่วนใหญ่ และมี
หลายตัวชี้วัดที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร มีคะแนนรายตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์ สมศ. สูงกว่า
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อาจเป็นเพราะ
ในช่วงที่ผ่านมามีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ศิลปากร มีการพัฒนาระบบการบริหารงาน
ประกันคุณภาพให้สูงขึ้นทัดเทียมสถาบันคู่เปรียบ
จึงทำให้มีผลการประเมินที่เทียบเท่าหรือดีกว่าสถาบัน
คู่เปรียบ

2. วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)
ในการดำเนินการประกันคุณภาพนั้นประกอบไปด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม การเตรียมความพร้อมและ
สร้างความตระหนักของบุคลากร การจัดการความรู้
ภาวะผู้นำเข้มแข็ง และการเข้าสู่ความเป็นสากล
ประกอบเข้ากับการวางแผนที่ดี กำหนดความรับผิดชอบ
แนวทางการดำเนินงาน และระยะเวลาที่ชัดเจน แล้ว
ร่วมกันดำเนินการตามแผนอย่างรัดกุมเป็นระบบ มีการ
ตรวจสอบที่น่าเชื่อถือ และปรับปรุงการปฏิบัติงาน
ตลอดจนมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การที่บุคลากร
ทุกระดับมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพ
การศึกษา มีความตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการ
ประกันคุณภาพการศึกษาจะทำให้การดำเนินงาน
เกี่ยวกับการประกันคุณภาพสามารถดำเนินไปได้
อย่างเป็นระบบ มีการติดต่อประสานงานด้วยความเข้าใจและ
มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเอกธิป สุขวารี (2553)
ที่ศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนหนึ่งที่เกื้อหนุนที่ส่งเสริมให้
สถาบันอุดมศึกษา มีการประกันคุณภาพการศึกษาดีเลิศ
ได้แก่ มีการสื่อสารกันภายในสถาบันและมีกลไกเชื่อมโยง
การปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับภาควิชา/
สาขาวิชา ระดับคณะวิชาถึงระดับสถาบัน และกิตติยา
สีอ่อน (2547) ที่ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการ
ประกันคุณภาพ ได้แก่ คุณลักษณะของบุคลากรด้าน

ความตระหนักถึงความสำคัญและการมีทัศนคติที่ดีต่อ
การประกันคุณภาพภายใน การทำงานเป็นทีม การฝึก
อบรมพัฒนาบุคลากร การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบใน
การดำเนินงานการประกันคุณภาพ นอกจากนี้ยังรวมไป
ถึงปัจจัยเกี่ยวกับความพร้อมด้านทรัพยากรด้าน
บุคลากร ด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และระบบ
เทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรม
คุณภาพ และภาวะผู้นำของผู้บริหารด้วย

วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในระบบการประกัน
คุณภาพที่พบว่ามีการนำการจัดการความรู้มาใช้โดย
เชื่อมโยงกับบทบาทของผู้บังคับนำไปสู่กระบวนการ
ประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ปริญญา
ชัยกองเกียรติ และคณะ (2552) ที่ให้ความเห็นว่า
การจัดการความรู้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประกัน
คุณภาพได้โดย 1) การพัฒนาการสื่อสารภายใน
มหาวิทยาลัย/สถาบันและใช้การจัดการความรู้จะก่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อการประกันคุณภาพได้โดยประโยชน์
จาก Tacit Knowledge ภายใต้อิทธิพลของ KM โดย KM
เป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้มหาวิทยาลัย/สถาบัน ก้าวหน้า
ยิ่งขึ้นจากการค้นหาและใช้ทรัพยากรความรู้และ
ประสบการณ์ที่มีอยู่ในผู้บริหาร/คณาจารย์และบุคลากร
แต่ละคน ซึ่งนับว่าเป็นความได้เปรียบของมหาวิทยาลัย/
สถาบันที่เป็นแหล่งความรู้อยู่แล้ว การเริ่มพัฒนา
ความรู้ความเข้าใจเรื่อง KM ให้แก่มหาวิทยาลัย/สถาบัน
จะทำให้แต่ละแห่งมีการสื่อสารภายในมากขึ้น และ
สามารถใช้ Tacit Knowledge เป็นประโยชน์ต่อองค์กร
โดยลดขีดขั้นของกำแพงระหว่างบุคคล/คณะวิชา/
สถาบันให้น้อยลง 2) เน้นความสำคัญของปรัชญา วิสัย
ทัศน์ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนางาน และ
3) เน้นถึงความสำคัญของผู้บริหารมหาวิทยาลัย/
สถาบันในการประกันคุณภาพผู้บริหารสูงสุดของมหา
วิทยาลัย/สถาบันมีบทบาทในการริเริ่มและสนับสนุนให้
เกิด KM ในสถาบัน

นอกจากนั้นแล้วภาวะผู้นำเข้มแข็งและการ
เข้าสู่ความเป็นสากลก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการ

ประกันคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ การบริหารจัดการ ศึกษานำให้บรรลุเป้าหมายย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร นั่นคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมจริยธรรม เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารนับเป็นต้นแบบที่สำคัญในองค์กรและมีอิทธิพลต่อผู้ปฏิบัติงานอย่างยิ่ง หากผู้บริหารช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในคณะศึกษาศาสตร์มีความตระหนักในความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ร่วมกันทำงานเป็นทีม มีการกำกับติดตาม ปรับปรุงพัฒนาอย่างใกล้ชิด เป็นระบบและต่อเนื่องก็จะส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้

3. แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ยึดแนวทางหลักคือการพัฒนาตามกระบวนการ PDCA ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดกระบวนการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) คือ ด้านการวางแผน (plan) มีการนำผลการประเมินปีก่อนหน้านี้มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน สถานศึกษาและนักศึกษาช่วยกันกำหนดเป้าหมาย ตลอดจนการดำเนินงานพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ ด้านการดำเนินงานและเก็บข้อมูล (do) มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้านการประเมินคุณภาพ (check) มีการดำเนินการประเมินคุณภาพในระดับภาควิชา คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่า และสถาบัน โดยสถานศึกษาต้องดำเนินการตรวจการปฏิบัติกับแผนงาน และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และหาสารสนเทศเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และการเสนอแนวทางปรับปรุง (act) มีการนำผลที่ได้จากการตรวจสอบร่วมกับสารสนเทศที่ได้รับนำไปปรับปรุงแก้ไข โดยการเสริมจุดเด่น และปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การสร้างระบบการบริหารงานประกันคุณภาพที่ได้นั้นควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการมีส่วนร่วม การเตรียมความพร้อมและสร้างความตระหนักให้กับบุคลากร โดยการจัดทำโครงการทำจัดการความรู้ (KM) และการสร้างแนวปฏิบัติที่ดี พัฒนาระบบงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบประเมินผลผู้ได้รับมอบหมายงาน/คณะได้ปฏิบัติตามแผนงาน และสารสนเทศที่ได้นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข หรือส่งเสริมจุดแข็งจุดอ่อน และมีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพการศึกษาในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาและรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. จากการเทียบเคียงสมรรถนะการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาพบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ยังมีจุดอ่อนที่ควรพัฒนาเกี่ยวกับร้อยละของอาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้มีอาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการมากขึ้นโดยอาจมีการกระจายงานหรือหน้าที่รับผิดชอบอย่างเท่าเทียม สร้างระบบการทำงานแบบเป็นทีม และมีการสร้างแรงจูงใจเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. การนำแนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ตามระบบ PDCA ควรคำนึงกระบวนการบริหารและการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่เป็นทิศทางเดียวกัน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการทำงานเป็นทีม มีการเตรียมความพร้อมและสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรโดยการจัดการความรู้ (KM) ส่งเสริมบทบาทภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และดำเนินการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

งานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อเพิ่ม
สมรรถนะการปฏิบัติงานแก่บุคลากรก็เป็นอีกแนวทาง
สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาการบริหารงาน
ประกันคุณภาพของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยประเด็นวิจัยเดียวกันนี้โดยใช้
การวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบผสมผสานมา
ศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้
เพื่อช่วยสนับสนุน ส่งเสริม และให้สารสนเทศเพิ่มเติม
เกี่ยวกับน้ำหนักหรือลำดับความสำคัญของปัจจัย
สนับสนุนในการพัฒนาระบบบริหารงานประกัน
คุณภาพที่พบในครั้งนี้อาจช่วยสนับสนุนเหล่านั้นปัจจัย
ใดมีความสำคัญมากที่สุด ควรเร่งพัฒนาเป็นลำดับแรก

บรรณานุกรม

- กิตติยา สีอ่อน. (2547). "โมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผล
การประกันคุณภาพภายในสำหรับกลุ่ม
สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ." วิทยานิพนธ์ครุ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการ
วิจัย คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545)
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พรินทวาทกราฟฟิค.
_____. (2545). แนวทางการประกันคุณภาพ
ภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการ
ประเมินภายนอก. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์
ดี จำกัด.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2551).
คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

- ชนิดา รัชพลเมือง. (2532). การศึกษาเพื่อพัฒนา
ประเทศ. กรุงเทพฯ: โครงการตำรา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ร่วมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง. (2553). "รูปแบบความ
สัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัย
ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ด้านการประกัน
คุณภาพการศึกษาภายในของเครือข่าย
ความร่วมมือทางวิชาการ และประกัน
คุณภาพ การศึกษาของมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคล." วิทยานิพนธ์ครุ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา อุดมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียนฉาย กิระนันท์. (2519). เศรษฐศาสตร์: ทรัพยากร
มนุษย์และกำลังคน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนา
- วิญญู สาร. (2524). การลงทุนเพื่อการศึกษา.
กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รสรินทร์ อรอมรัตน์. (2545). "การประเมินผลหลักสูตร
วิชาสื่อสารการกีฬา (The evaluation
of sports communication curriculum)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
หลักสูตรและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกธิป สุขวารี. (2553). "ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อการ
ดำเนินการที่เป็นเลิศสำหรับ สถาบันอุดม
ศึกษาไทย." วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beaumont, N. (2005). Best Practice in Australian
manufacturing sites. Technovation (25):
1291–1297.

- Bhutta Khurram, S. and Huq, F. (1999), "Benchmarking best practices, an integrated Approach". Benchmarking: An International Journal, Vol. 6 No. 3, pp. 254-68.
- Cyer, P. (1993). **Preparing for Quality Assessment and Audit: Establishing and Quality Assurance System in Higher Education.** CVCP Publication.
- Parmenter, David. (1996). **Key Performance Indicators: Developing Implementing and Using Winning KPIs.** New York: Wiley Publishers.
- Sallis, Edward. (2002). **Total quality management in education.** (3rded). Great Britain: Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn.
- Saylor, James H. (1996). **TQM simplified: a practical guide.** (2nded). United States: McGraw-Hill.

บทปริทัศน์หนังสือ

ศิริณา จิตต์จรัส*

วชิศิลป์ กฤษเจริญ**

ชื่อเรื่อง ความสุข: หลากหลายข้อค้นพบของศาสตร์แห่งความสุข (Happiness: Lessons from a New Science)

ผู้แต่ง ริชาร์ด เลยาร์ด

ผู้แปล รักดี โชติจินดา และ เจริญเกียรติ ธนสุขถาวร

ปีที่พิมพ์ (ฉบับแปล) พ.ศ. 2550

สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์กรุงเทพฯ

จัดพิมพ์โดย ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา ร่วมกับ สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา

ปก ปกอ่อน

จำนวนหน้า 342 หน้า

จุดประสงค์ของหนังสือ

ริชาร์ด เลยาร์ด เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษที่ให้ความสนใจกับกระบวนการคิดใหม่ในเรื่องของความสุข ซึ่งเรื่องนี้น่าจะเป็นเรื่องของบุคคลในแวดวงสังคมวิทยาหรือในวงการศาสนา แต่เมื่อนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงอย่างตัวเขาได้หันมาศึกษาเรื่องของความสุขในมิติต่างๆที่ก้าวพ้นจากความพึงพอใจในทางเศรษฐกิจที่มักจะเชื่อกันว่าความมั่งคั่งหรือความร่ำรวยจะทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้นซึ่งตัวเองยืนยันในบทนำของหนังสือของเขาเองว่า เขาไม่เคยเห็นด้วยกับมุมมองนี้เลย ดังนั้นเขาจึงพยายามพิสูจน์ว่าแล้วความสุขที่แท้จริงคืออะไร เขาได้ใช้มุมมองใหม่ที่หยั่งรากลึกกลงไปในโครงสร้างของสังคมร่วมสมัยอาศัยความช่วยเหลือจากนักจิตวิทยา นักประสาทวิทยา นักปรัชญา นักสังคมสงเคราะห์และนักเศรษฐศาสตร์

ริชาร์ด เลยาร์ดยังเป็นนักวิจัยและที่ปรึกษาของวงการวิชาการต่างๆมากมาย ดังนั้น วิธีการนำเสนอและเนื้อหาจึงเป็นเรื่องที่น่าอ่านและน่าเชื่อถือ เพราะทุกเรื่องที่เป็นสาระสำคัญนั้น เขาได้อ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนประเด็นที่เขานำเสนอด้วย

เล่ม สำหรับจุดมุ่งหมายของหนังสือ นั้น ผู้เขียนมีเจตนา นำเสนอแนวความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับความสุข โดยพยายามนำเสนอแนวคิดที่ว่าคนเราจะมีความสุขอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างไร โดยเขาหวังว่าจากข้อมูลต่างๆ ที่เขาได้นำเสนอนี้จะทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติใหม่ต่อความหมายของความสุขได้ไม่มากก็น้อย

หนังสือ ความสุข เนื้อหาโดยรวม แบ่งออกเป็นสองภาค ภาคที่ 1 ประกอบด้วย 7 บท และภาคที่ 2 ประกอบด้วย 7 บทเช่นกัน โดยภาคที่ 1 นั้นเป็นการนำเสนอประเด็นปัญหาหรือความเข้าใจเรื่องของความสุขที่คนโดยทั่วไปคิดว่านี่คือปัจจัยที่ทำให้คนเรามีความพึงพอใจและมีความสุข โดยหัวข้อของแต่ละบทเขียนขึ้นในรูปแบบของคำถาม ซึ่งประกอบด้วย 7 ประเด็นด้วยกัน คือ บทที่ 1 ปัญหาของเราคืออะไร บทที่ 2 ความสุขเป็นเช่นไร บทที่ 3 ทุกวันนี้ฉันมีความสุขหรือไม่ บทที่ 4 ถ้ารวยนักทำไมยังไม่เป็นสุข บทที่ 5 แล้วอะไรทำให้เรามีความสุขกันแน่ บทที่ 6 มันเกิดอะไรขึ้นกับคนเรา และ บทที่ 7 เราสามารถแสวงหาประโยชน์ร่วมกันได้หรือไม่ ส่วนในภาคที่ 2 เรื่องจะจัดการอย่างไร นั้น ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่ท้าทายให้ค้นหา

* ประธานหลักสูตรบัญชีบัณฑิต สาขาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาดนตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาระดับบัณฑิต สาขาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษา การศึกษาดนตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำตอบอีก 7 ประเด็น คือ บทที่ 8 ความสุขสูงสุดคือเป้าหมายของเราใช่หรือไม่ บทที่ 9 เศรษฐศาสตร์มีทางออกให้เราหรือไม่ บทที่ 10 เราจะทำให้คนแข่งขันกันน้อยลงได้อย่างไร บทที่ 11 เราจะมีความมั่นคงได้หรือไม่ บทที่ 12 จิตใจควบคุมอารมณ์ได้หรือไม่ บทที่ 13 ยาช่วยได้หรือไม่ และบทที่ 14 บทสรุปสำหรับโลกวันนี้เป็นประเด็นสุดท้าย

เนื้อหาโดยสรุปของแต่ละบท

บทที่ 1 ว่า ปัญหาของเราคืออะไร ริชาร์ด เลย์การ์ดพยายามเปิดความคิดของผู้อ่านให้พิจารณาถึงเบื้องหลังของความคิดเรื่องความสุขแท้ ทั้งในด้านปรัชญา จิตวิทยาเชิงบวก ประสาทวิทยา ปัจจัยทางสังคม คำสอนของศาสนา นโยบายของรัฐบาล การใช้ยาบำบัด ฯลฯ ซึ่งในแต่ละปัจจัยนั้นก็ทั้งแง่ดีและข้อจำกัด จำเป็นที่เราจะต้องคิดทบทวนกันใหม่ว่าแนวคิดที่เหมาะสมนั้นควรจะเป็นเช่นไร

ในบทที่ 2 ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดที่ว่า “ความสุขเป็นเช่นไร” โดยเริ่มจากการนำเสนอความพยายามของมนุษย์ที่ใช้หลักฐานทางศาสตร์ต่างๆ เพื่อแสวงหาคำตอบนี้ เช่น แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ที่ได้สร้างเครื่องมือเพื่อวัดระดับของปฏิกิริยาคลื่นสมองหรือความรู้สึกของคน นำเสนอผลสำรวจพฤติกรรมและกิจกรรมที่ทำให้คนมีความสุข ผลสำรวจของความสุขที่เป็นเหตุให้เกิดสุขภาพดี โดยท้ายสุด เขาได้สรุปว่าความสุขนั้นมีจริงและเป็นธรรมชาติของทุกคนที่ต้องการมีความสุข หรือทุกคนมีความปรารถนาที่จะรู้สึกดีกับชีวิต ความสำคัญก็คือ ความสุขเป็นเครื่องมือกระตุ้นชีวิต โดยที่มนุษย์พยายามทำให้ตัวเองรู้สึกดีและหลีกเลี่ยงจากความเจ็บปวด ซึ่งถ้าไม่มีแรงขับนี้มนุษย์อาจจะสูญพันธุ์จากโลกนี้ไปนานแล้ว ดังนั้นเราทุกคนต่างมีกลไกในการประเมินที่จะบอกว่าเรามีความสุขมากน้อยเพียงใดกับสถานการณ์ของเราเอง มนุษย์สามารถเลือกตัดสินใจเองได้ว่าทำอะไรเพื่อให้ตนเองมีความสุข ถ้าเลือกผิดก็สามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองได้

ในบทที่ 3 ริชาร์ด เลย์การ์ดได้ถามผู้อ่านว่า ทุกวันนี้คนเรามีความสุขมากขึ้นหรือไม่ จากนั้นเขาได้ยกผลการสำรวจถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และความสุขของสหรัฐอเมริกา รายได้และความสุขของคนชาติต่างๆ และงานวิจัยเกี่ยวกับความซึมเศร้าและอาชญากรรมในสหรัฐอเมริกา ผลสรุปคือ ประเทศโลกที่หนึ่งมีความขัดแย้งรุนแรง เป็นสังคมที่ผู้คนไขว่คว้าหาและได้มาซึ่งรายได้ที่สูงกว่าเดิมแต่มีความสุขมากขึ้นเพียงเล็กน้อย ขณะที่โลกที่สามรายได้ที่สูงขึ้นนำมาซึ่งความสุขที่เพิ่มมากขึ้นจริงแต่ระดับรายได้ก็ยังต่ำอยู่มาก และประเทศในโลกที่หนึ่งมีความซึมเศร้า การติดเหล้าและอาชญากรรมมากกว่าเมื่อห้าสิบปีก่อน

ส่วนบทที่ 4 ริชาร์ด เลย์การ์ด ตั้งคำถามที่หลายคนเคยถามว่า “ถ้ารวยนักทำไมยังไม่เป็นสุข” หลังจากนำเสนอข้อมูลรายได้ของประชาชนกับชั่วโมงทำงานต่อปีของประเทศที่ร่ำรวย เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ สาเหตุที่ทำให้คนจำนวนมากยังรู้สึกว่าการตัวเองยังไม่มีความสุข ริชาร์ด เลย์การ์ด สรุปว่าเพราะคนเรามีนิสัยที่ชอบเปรียบเทียบฝั่งแน่นอยู่ในจิตใจของคนเรานั้นเอง ดังนั้นเคล็ดลับแห่งความสุขประการหนึ่งก็คือ การมีความสุขกับสิ่งต่างๆ โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ดีกว่า อีกเคล็ดลับหนึ่งก็คือการค้นให้พบว่าอะไรที่ทำให้เรามีความสุขจริงๆ นั่นเอง

บทที่ 5 ผู้เขียนพยายามนำเสนอว่า “อะไรทำให้เรามีความสุขกันแน่” โดยเขาได้นำเสนอปัจจัยที่ทำให้คนมีความสุขหรือความทุกข์ โดยเริ่มจากเรื่อง ยีนของมนุษย์ การเลี้ยงดูของครอบครัว ชีวิตคู่ที่ล้มเหลวชีวิตในวัยผู้ใหญ่ ปัจจัยสำคัญทั้งเจ็ดที่มีผลต่อความสุข ความสัมพันธ์ในครอบครัว การงาน สังคมและเพื่อนฝูง สุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนบุคคล ที่สุด ริชาร์ด เลย์การ์ด ได้สรุปว่า จิตใจของเรานั้นแหละที่มีผลต่อความสุขของเรามากที่สุด เพราะตัวเรามีส่วนในการกำหนดสถานการณ์และควบคุมการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ ผู้เขียนเสนอว่า เราไม่สามารถมีความสุขได้โดยไม่ตั้งเป้าหมายให้กับตนเอง และเป้าหมายนั้น

จะต้องเป็นเป้าหมายที่เราสามารถบรรลุผลได้ด้วยความสามารถของเรา โดยไม่ต้องลำบากมากเกินไป ปัญหาของเราก็คือเราจะตั้งเป้าหมายชีวิตของเราให้ถูกต้องได้อย่างไรนั่นเอง

บทที่ 6 ผู้เขียนได้บรรยายถึงปรากฏการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ โดยใช้ข้อบ่งชี้ว่า “มันเกิดอะไรขึ้นกับเรา” เขาได้ยกตัวอย่างประเทศฐานที่ได้ประกาศใช้ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) เป็นเป้าหมายของประเทศ แต่หลังจากอนุญาตให้มีโทรทัศน์และเคเบิลทีวีแล้ว พฤติกรรมของคนในชาติเริ่มเปลี่ยนไป ดังนั้นเขาจึงนำเสนอแนวโน้มในทางลบของสังคม เช่น ครอบครัวแตกแยกมากขึ้น อาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น ความเชื่อศรัทธาในศาสนาน้อยลง ความรุนแรงและเรื่องทางเพศชีวิตทางสังคม ฯลฯ แนวโน้มเหล่านี้ไม่เพียงพอที่เราจะบ่งชี้ออกมาเท่านั้น แต่สังคมจะต้องช่วยกันรับผิดชอบแต่ละคนจะต้องถามตนเองว่า ฉันจะช่วยรับผิดชอบสังคมนี้ได้อย่างไร แนวคิดเรื่องประโยชน์ส่วนรวมจะต้องได้รับการส่งเสริมมากยิ่งขึ้น

บทที่ 7 ริชาร์ด เลยาร์ด ได้เสนอทางออกประการหนึ่งให้กับสังคมเพื่อแก้ไขสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในบทที่ 6 นั่นคือ “เราสามารถแสวงหาประโยชน์ร่วมกันได้หรือไม่” เขาเองไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการเอาตัวรอดของคาร์วิน ไม่เห็นด้วยกับการเลือกผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง แต่เห็นด้วยกับโธมัส ฮอบส์ในบางส่วนที่ว่า “เราอยู่รอดมาได้เพราะว่ายืนของเราสอนให้เรารู้จักร่วมมือกัน” เขานำเสนอว่าภายในจิตใจของคนเราต่างมีปัจจัยเกื้อหนุนให้เราทำงานร่วมกัน เช่น การรักชื่อเสียงของตนเอง ความต้องการการยอมรับ ความรู้สึกถึงความยุติธรรม การผูกมัดตนกับคำสัญญา และได้ยกตัวอย่างของการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีของชนเผ่าต่างๆ ด้วยการหันมาร่วมมือกันแทนการทำสงครามต่อกัน ริชาร์ด เลยาร์ดจึงสนับสนุนให้ทุกคนคิดถึงประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ โดยสรุปว่าคนที่ศีลธรรมนั้นสามารถแยกตนเองออกจากผลประโยชน์ส่วนตน และพิจารณาว่า

อะไรเป็นสิ่งที่ยุติธรรมสำหรับกลุ่มของเขา และคาดหวังว่าแนวคิดนี้จะขยายครอบคลุมถึงผลประโยชน์ของมวลมนุษยชาติด้วย

ภาคที่ 2 “จะจัดการอย่างไรดี” ในภาคที่สองนี้ ผู้เขียนได้เสนอแนะทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณา โดยนำเสนอทั้งสิ้น 7 บทด้วยกันดังนี้

บทที่ 8 “ความสุขสูงสุดคือเป้าหมายของเราใช่หรือไม่” เรื่องที่ริชาร์ด เลยาร์ด เน้นย้ำในบทนี้ก็คือในชีวิตของเราทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เราต้องให้ความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของเรา สิ่งอื่นๆเป็นเพียงเครื่องมือไปสู่ความสุข แต่ความสุขที่จะเกิดขึ้นนี้จะต้องเป็นความสุขที่มีใช้เกิดขึ้นกับตนเองเท่านั้น ความสุขเดียวกันนี้จะต้องเป็นความสุขของคนอื่นด้วย ตามคำสอนที่ว่า จงรักผู้อื่นเหมือนที่ท่านรักตนเอง และกระทำต่อผู้อื่นเหมือนอย่างที่ท่านอยากให้ผู้อื่นกระทำกับท่าน หลักการสำคัญที่ ริชาร์ด เลยาร์ด ยึดถือคือความยุติธรรมและความสุข หมายความว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ความดีของคุณก็มีค่าเท่ากับความดีของผม และความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

บทที่ 9 “เศรษฐศาสตร์มีทางออกให้เราหรือไม่” คำตอบสำหรับประเด็นคำถามนี้ ริชาร์ด เลยาร์ด เห็นว่าทั้งมีและไม่มี เขาได้ยกตัวอย่างระบบการแลกเปลี่ยนโดยสมัครใจที่เรียกว่าการค้าเสรี ระบบนี้จะเป็นทางออกถ้าเป็นการค้าเสรีอย่างแท้จริง คือทุกคนมีสิทธิเข้าสู่ตลาดได้ ผู้ซื้อและผู้ขายมีข้อมูลเท่าๆกัน และผลกระทบตกอยู่กับผู้ขายและผู้ซื้อเท่านั้น ส่วนเรื่องการเอารายได้ประชาชาติหรือ GDP มาเป็นมาตรวัดความสุขนั้นเขาไม่เห็นด้วยอย่างมาก วิธีที่เหมาะสมคือ การวัดความสุขโดยเฉลี่ยของประชากร

บทที่ 10 “เราจะทำให้คนแข่งขันกันน้อยลงได้อย่างไร” ริชาร์ด เลยาร์ด เห็นว่าทำที่แห่งการแข่งขันกันนี้แหละที่นำความทุกข์มาสู่ชีวิต เป็นต้นคนเรามักจะแข่งขันเพื่อยกฐานะของตน เมื่อมีคนหนึ่งสำเร็จก็ต้องมีอีกคนหนึ่งที่ล้มเหลว ทางออกสำหรับเรื่องนี้ผู้เขียน

เสนอแนะเราต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดของเรา เช่น การทำงานมิใช่เพื่อแสดงออกถึงความแตกต่างของฐานะ แต่คนเราทำงานเพื่อให้ได้รับความเคารพ และทำไมเราต้องแข่งขันกัน เราหันมาร่วมมือกันมีดีกว่าหรือ

บทที่ 11 “เราจะมีความมั่นคงได้หรือไม่” ผู้เขียนนำเสนอสิ่งที่คุณมีความต้องการเพื่อแสดงออกถึงความมั่นคงในชีวิต เช่น รายได้ งาน ครอบครัว สุขภาพ แต่สิ่งที่ภัยคุกคามต่อความมั่นคงเหล่านี้คือ ความผันผวนของภาวะการณ์มีงานทำและการย้ายเข้าสู่วัยชรา รัฐบาลของชาติต่างๆพยายามที่จะให้คนมีงานทำ ริชาร์ด เลยาร์ด นำเสนอว่าการพึ่งพาความมั่นคงจากภายนอกเท่านั้นไม่ใช่คำตอบที่แท้จริง แต่เราต้องหันมาหาความมั่นคงจากภายในจิตใจของเรา นั่นคือการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การได้รับความไว้วางใจ และการมีสุขภาพจิตที่ดี

บทที่ 12 “จิตใจควบคุมอารมณ์ได้หรือไม่” ริชาร์ด เลยาร์ด ได้นำเสนอผลการทดลองทางจิตวิทยา เรื่องการฝึกสมาธิที่มีผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ เขาได้ยกตัวอย่างการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ การฝึกปฏิบัติจิตของชาวคริสต์ การบำบัดของนักจิตวิทยา โดยสรุปสำหรับผู้เขียนแล้วเห็นว่า ความสุขของเราขึ้นอยู่กับทัศนคติของเรา และทัศนคติสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ แต่ปัญหาใหญ่ที่สังคมกำลังเผชิญอยู่คือค่านิยมทางวัฒนธรรม นั่นก็คืออิทธิพลของโทรทัศน์นั่นเอง

บทที่ 13 “ยาช่วยได้หรือไม่” การเข้ายาเพื่อทำให้จิตใจเบิกบานและระงับความเจ็บปวดมีมานานแล้ว และมีวิวัฒนาการตามลำดับ ตั้งแต่ แอลกอฮอล์ฝิ่น โคเคน ยาสูบ ทัณฑฆา ฯลฯ จนกระทั่ง ปัจจุบันมียาบำบัดโรคอารมณ์ซึมเศร้า อารมณ์แปรปรวน ยาเพิ่มความเป็นกันเอง ยานอนหลับหรือคลายเครียด ยาระงับปวด ที่สุดแล้วยาเหล่านี้ส่งผลร้ายต่อผู้เสพมากกว่าผลดี ดังนั้นการใช้ยาจึงไม่ใช่คำตอบสำหรับทำให้ชีวิตมีความสุข

บทที่ 14 “บทสรุปสำหรับโลกวันนี้” อย่างที่ผู้เขียนได้เกริ่นในบทนำของเขาว่า เขาจะเฉลยคำตอบ

ของเขาในบทสุดท้าย ริชาร์ด เลยาร์ดจึงได้สรุปความคิดของเขาออกเป็นสามหัวข้อ คือ หนึ่ง ความสุขเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยหลักคิดสำคัญ 4 ประการ คือ ความสุขเป็นมิติที่เป็นรูปธรรมของประสบการณ์ทั้งหมดของเรา เราถูกกำหนดให้แสวงหาความสุข สังคมที่ดีที่สุดคือสังคมที่มีความสุขที่สุด และสังคมเรามีแนวโน้มที่จะมีความสุขมากขึ้นเว้นแต่ผู้คนเห็นพ้องกันว่านี่คือสิ่งที่เราต้องการให้เกิดขึ้นจริง สอง แหล่งที่มาของความสุขประกอบด้วย 8 ปัจจัย คือ ความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การอยู่กับสถานภาพเดิมที่ปลอดภัยและมีความสุข การไม่แข่งขันเพื่อยกสถานะทางสังคม ความสามารถในการปรับตัว การคิดถึงความสุขมากกว่ารายได้ หันมาหาความสุขจากภายในจิตใจของตน และรัฐช่วยจัดความทุกข์และเพิ่มความสุขให้กับประชาชน สาม เป็นข้อเสนอแนะเพื่อโลกที่ดีกว่า 9 ประการ คือ ติดตามตรวจสอบพัฒนาการด้านความสุขอย่างใกล้ชิด ทบทวนทัศนคติเกี่ยวกับความสุขกับมาตรฐานทางสังคม เพิ่มค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือคนยากจน เพิ่มค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาด้านความปลอดภัยจิต ปรับปรุงชีวิตครอบครัว ให้เงินสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมชีวิตชุมชน ลดอัตราการทำงาน ต่อสู้กับความต้องการที่ไม่สิ้นสุดที่มาจากกระแสโฆษณา และให้การศึกษาเรื่องคุณธรรมอย่างจริงจัง

เราสามารถสรุปถึงแนวคิดของริชาร์ด เลยาร์ดเกี่ยวกับความสุขได้ว่าหลังจาก ริชาร์ด เลยาร์ด ได้นำเสนอเกี่ยวกับความเข้าใจเดิมๆ เรื่องของความสุขที่เขาเชื่ออย่างสนิทใจว่าไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เช่น การยึดเอาฐานะทางสังคม ความต้องการส่วนบุคคล หรือการเอาความมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ถ้าทราบโดยที่มนุษย์ยังไม่มีจิตสำนึกถึงการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ยังพยายามหาทางตอบสนองความต้องการของตนแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่คิดถึงคนอื่น พฤติกรรมเช่นนี้ย่อมทำให้ชีวิตมีแต่ความเครียด โดดเดี่ยว ล้มเหลว ตรงกันข้ามสิ่งที่จะนำความสุขมาให้ก็คือการมีความคิดเกี่ยวกับประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคน

มีสถานะเท่าเทียมกัน เคล็ดลับแห่งความสุขคือความมีเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น และหลักการแห่งความสุขสูงสุดที่แท้จริงเป็นการแสดงออกที่สำคัญยิ่งเกี่ยวกับอุดมการณ์ดังกล่าว คือ จงรักผู้อื่นเหมือนที่ท่านรักตนเอง และกระทำต่อผู้อื่นเหมือนอย่างที่ท่านอยากให้ผู้อื่นกระทำกับท่าน

จุดเด่นของหนังสือ ความสุข

ข้อที่หนึ่ง นำเสนอเรื่องที่ต้องการความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน แนวคิดที่จะนำเสนอหัวข้อแห่งความสุขนี้เป็นเรื่องที่ได้ใจคนในยุคปัจจุบันอย่างมาก เพราะแท้จริงแล้วคนเราแต่ละคนมุ่งมั่นทำงานอย่างหนักก็เพื่อจะได้มีความสุข แต่ความหมายของความสุขนั้นอาจจะแตกต่างกันไป

ข้อที่สอง ผู้เขียนการใช้ศาสตร์ต่างๆ เช่น ปรัชญา จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ การวิจัย และศาสนา เพื่อกลั่นกรองค้นหาความหมายและวิธีการเพื่อให้ได้ความสุขแท้ ดังจะเห็นได้ว่าในทุกหัวข้อจะมีการอ้างอิงหลักวิชาการประกอบด้วยเสมอ ทำให้แนวคิดที่นำเสนอ นั้นมีความน่าเชื่อถือ และเป็นวิทยาศาสตร์

ข้อที่สาม ผู้เขียนแบ่งการนำเสนอออกเป็นสองภาค คือ ภาคแห่งปรากฏการณ์หรือความเข้าใจเรื่องความสุขของสังคมในยุคปัจจุบัน เป็นการเปิดสติปัญญา และจิตใจของผู้อ่านให้ทบทวนหรือไตร่ตรองความเข้าใจเรื่องความหมายของความสุขเป็นเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงนำเสนอคำตอบที่เป็นเสมือนข้อเสนอแนะหรือเพิ่มเติมหรือแก้ไขความเข้าใจเก่าๆ ในเรื่องของคุณสุขที่แท้จริงว่าควรจะเป็นอย่างไร

ข้อที่สี่ แม้จะใช้หลักวิชาการและสถิติต่างๆ มาประกอบ แต่ผู้เขียนพยายามใช้ภาษาหรือนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายโดยแสดงเป็นแผนภูมิ หรือตัวเลขในเชิงเปรียบเทียบ และตัวอย่างประกอบแนวคิดที่นำเสนอได้อย่างเหมาะสม

ข้อที่ห้า ผู้เขียนได้นำเสนอวิธีการที่จะสร้างโลกให้ดีกว่าที่เป็นอยู่โดยใช้ทั้งหลักทางเศรษฐศาสตร์ เช่น

การเพิ่มค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือคนจน การลดภาษี การลดอัตราคนว่างงาน หลักทางสังคม เช่น การทบทวนทัศนคติเกี่ยวกับความสุข การตรวจสอบการโฆษณา การปรับปรุงชีวิตครอบครัว และหลักทางด้านจิตใจ เช่น การให้การส่งเสริมการศึกษาเรื่องของคุณธรรม

ข้อที่หก ในตอนท้ายของหนังสือ ผู้เขียนได้ให้แหล่งข้อมูลของตาราง แผนภูมิ และแผนภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านเพื่อการค้นคว้าต่อไป นอกจากนั้นยังให้คำอธิบายเพิ่มเติมในแต่ละบท และยังใช้หนังสืออ้างอิงกว่า 300 เล่ม

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะหนังสือความสุข

ในภาคแรก เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะใช้หลักวิชาการมาอ้างอิงแนวคิด แต่ภาคที่สองซึ่งเป็นภาคปฏิบัติ นั้น ยังเป็นเรื่องที่ไม่โดดเด่นนัก เช่น การคิดถึงความสุขของส่วนรวม การมีใจเมตตา ฯลฯ เป็นแนวปฏิบัติที่ไม่ต่างอะไรจากคำสอนจากศาสนาต่างๆ แม้ว่าผู้เขียนพยายามเขียนถึงแนวทางแห่งความสุขโดยใช้หลัก เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การใช้ศาสตร์ต่างๆ เข้ามาศึกษาและเสนอแนะทางแห่งความสุขนี้เป็นการช่วยเสริมคำสอนทางศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับสมัยปัจจุบันเล่มหนึ่งที่มีเพียงแต่อ่านเพื่อเปิดวิสัยทัศน์เท่านั้น แต่สามารถนำเอาข้อเสนอแนะที่หลากหลายและครอบคลุมชีวิตทั้งส่วนตัวและส่วนรวม รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปรับใช้ เพราะความสุขไม่ใช่สมบัติส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้นแต่ความสุขที่แท้จริงต้องเป็นความสุขของทุกคน

หนังสืออ้างอิง(บางส่วน)

- Academy of Medical Sciences (2001). *Calling Time. The Nation's Drinking as a Major Health Issue*, London.
- Ainslie, G. and Herrnstein, R. (1981). "Preference reversal and delayed reinforcement," *Animal Learning and Behaviour*, 9, 476-82.

- Alesina, A., Di Tella, R. and MacCulloch, R. (2003). "Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different?," Harvard, Institute of Economic Research Discussion Paper No. 1938.
- Alesina, A., Glaeser, E. and Sacerdote, B. (2001). "Why doesn't the United States have a European-style welfare state?," *Brookings on Economic Activity*, Fall, 187-277.
- Alesina, A. and La Ferrara, E. (2000). "Participation in heterogeneous communities," *Quarterly Journal of Economics*, 155, 847-904.
- Amato, P., Loomis, L. and Booth, A. (1995). "Parental divorce, marital conflict, and offspring well-being during early adulthood," *Social Forces*, 73, 895-915.
- Anisman, H., Zaharia, M., Meaney, M. and Merali, Z. (1998). "Do early life events permanently alter behavioural and hormonal responses to stressors?," *International Journal of Developmental Neuroscience*, 16, 149-64.
- Arrow, K. and Hurwicz, L. (1977). "Decentralization and computation in resource allocation," in K. Arrow and L. Hurwicz (eds), *Studies in Resource Allocation Processes*, Cambridge University Press.
- Ashenfelter, O. and Layard, R. (1983). "Incomes policy and wage differentials," *Economica*, 198, 127-43.
- Atkinson, A. and Stiglitz, J. (1980). *Lectures in Public Economics*, London: McGraw-Hill.

ประวัติ

ผู้เขียน : บาทหลวงวชิศิลป์ กฤษเจริญ

สถานที่ทำงาน : วิทยาลัยแสงธรรม 20 ม.6

ต.ท่าข้าม อ.สามพราน จ.นครปฐม 73110

E-Mail : watchasin_k@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การฝึกอบรม
เยาวชนและผู้ใหญ่

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)
ประจำปี 10 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2555-ตุลาคม 2555)

อาจารย์ ดร.กมล โพธิเย็น
รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรินทร์ จงวุฒิเวศย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชวันชม ชินะตั้งกูร
อาจารย์ถนัฐกร ทองสงไสม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังค์รักษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลฉวี ประเสริฐสุข
ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนาวนิตย์ สงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา บัวสมบุญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ กรณีกิจ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุณารักษ์
อาจารย์ ดร.ปิยะดา จิตต์จรัส
รองศาสตราจารย์พรเพ็ญ ยันตระกูล
อาจารย์ ดร.ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ
อาจารย์ ดร.มัทนา วังถนอมศักดิ์
อาจารย์ ดร.ยี่ง กิรติบุญณะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธ์
รองศาสตราจารย์วินิช สุธารัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส
อาจารย์ ดร.ศิวินิต อรรถวุฒิกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวันทนีย์ ชัยญาณะ

แนะนำผู้เขียน

รองศาสตราจารย์จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ

สถานที่ทำงาน ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail : c-Laksanasiri@yahoo.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ ตัวอักษร ภาษา และวรรณคดีไทย

อาจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

สถานที่ทำงาน สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : chaiyos2010@ygmil.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การสังเคราะห์งานวิจัย

อาจารย์ ชัยรัตน์ โตศิลา

สถานที่ทำงาน สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 73000

E-mail : shine_sharat@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การออกแบบการสอนสังคมศึกษา การพัฒนาหลักสูตร

และการสอนสังคมศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รूपานีย์ ธรรมเมธา

สถานที่ทำงาน ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : kobthapanee@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ ระบบเครือข่ายและการเรียนการสอนผ่านเครือข่าย เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ

สถานที่ทำงาน สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

E-mail : thirasak@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การวิจัยทางการศึกษา การวัดและประเมินผลทางการศึกษา การพัฒนาการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail: nopporncu@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐศาสตร์การศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

E-mail : narin2100@yahoo.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ พัฒนศึกษา

นายปิยะพงศ์ เอ็มสำราญ

สถานที่ทำงาน โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน 124 ต.สุริยวงศ์ อ.บางรัก
กรุงเทพฯ 10500

E-mail : nui.manobu@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การตลาด การจัดการ

อาจารย์พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

E-mail ; ptksp@ hotmail.com

สาขาที่สนใจ สถิติเพื่อการวิจัย การวิจัยทางการศึกษา และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนา

อาจารย์ ดร.ยุวรี ผลพันธิน

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

สาขาที่สนใจ สถิติเพื่อการวิจัย การวิจัยทางการศึกษา และการวัดและประเมินผลการศึกษา

E-mail : yu_biglegs_9@hotmail.com

อาจารย์วินัส จีวะรัตน์

สถานที่ทำงาน ศบ.ม. (การประถมศึกษา)

E-mail : venusave@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การประถมศึกษา การบริหารการศึกษา

อาจารย์ ดร.ลุยง ตรีชัยยาพร

สถานที่ทำงาน สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : luyong@us.ac.th

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ สังคมศาสตร์

บาทหลวงวัชศิลป์ กฤษเจริญ

สถานที่ทำงาน วิทยาลัยแสงธรรม 20 ม.6 ต.ท่าข้าม อ.สามพราน จ.นครปฐม 73110

E-mail : watchasin_k@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การฝึกอบรมเยาวชนและผู้ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส

สถานที่ทำงาน ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : Sirina_C@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นางสาวเสาวนีย์ อภิสัมมงคล

สถานที่ทำงาน ห้างหุ้นส่วนจำกัดสถานชัยอุตสาหกรรม 172 ตำบลวัดท่าพระ
อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดกรุงเทพฯ 10600

E-mail :Yang_suefern@yahoo.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ จิตวิทยาชุมชน

อาจารย์ ดร.สำเริง อ่อนสัมพันธุ์

สถานที่ทำงาน ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : samonsampant1@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การบริหารการศึกษา, บริหารสถานศึกษา

อาจารย์ไสรจจ์ แสนคำ

สถานที่ทำงาน 131 หมู่ 3 ตำบล ปากช่อง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150

E-mail : joysorat1@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การเรียนการสอนแบบสืบเสาะ และการเรียนแบบผสมผสาน

อาจารย์ ดร.อนิรุทธ์ สติมัน

สถานที่ทำงาน ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail : Sanirut@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ คอมพิวเตอร์ มัลติมีเดีย,กราฟิก ระบบฐานข้อมูล ระบบเครือข่ายและการเรียน
การสอนผ่านเครือข่าย เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

อาจารย์ ดร.อาดัม นีละไพจิตร

สถานที่ทำงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เลขที่ 114 สุขุมวิท 23 ตำบลคลองเตยเหนือ อำเภอวัฒนา จังหวัดกรุงเทพฯ 10110

E-mail : neelapaijit@yahoo.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ จิตวิทยาการให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

อาจารย์ ดร.โอภาส เกาไสยาภรณ์

สถานที่ทำงาน ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตำบลรูสมิแล

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

E-mail : ophat.k@psu.ac.th

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ เทคโนโลยีการศึกษา การออกแบบระบบการเรียนการสอน การจัดการ

การเสนอบทความเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นวารสารวิชาการ โดยกำหนดพิมพ์เผยแพร่ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (มิถุนายน-ตุลาคม และ พฤศจิกายน-มีนาคม) คณะศึกษาศาสตร์จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการ นักวิชาการศึกษาและนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยน วิทยาการในสาขาศึกษาศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

เรื่องเสนอเพื่อตีพิมพ์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์ อาจเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่นำเสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องผ่านการกลั่นกรองและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อของบทความนั้นๆ ในลักษณะ Peer Review ผู้ทรงคุณวุฒินี้ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนี้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีสิทธิ์ในการแก้ไขบทความตามความเหมาะสม

การเตรียมต้นฉบับ

บทความวิชาการ บทความวิจัย หรือบทปริทัศน์ หนังสือ อาจนำเสนอเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ให้พิมพ์ต้นฉบับด้วยกระดาษขนาด A 4 หน้าเดียว โดยใช้ฟอนท์ Angsana UPC ขนาด 16 ความยาวประมาณ 10-15 หน้า ให้ส่งบทความพร้อม

แผ่นดิสเกตต์ที่ได้ที่บรรณาธิการ

บทความทุกประเภทต้องมีส่วนประกอบทั่วไปดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (ครบทุกคนกรณีเขียนหลายคน) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด และตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ของผู้เขียนทุกคน
3. หน่วยงานที่สังกัด (สาขาวิชา/ภาควิชา คณะพร้อมสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ และ E-mail Address)

4. ชื่อเรื่องประจำหน้า (running title) หรือชื่อเรื่องย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการหรือบทความวิจัยต้องมีส่วนประกอบเพิ่มเติมคือ ต้องมีบทคัดย่อ (abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวรวมกันประมาณ 200 คำ โดยโครงสร้างของบทความวิชาการควรประกอบด้วย บทนำ ตัวบทความหลัก บทสรุป และเอกสารอ้างอิง บทความวิจัยควรประกอบด้วย บทนำ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา อภิปรายผลสรุป/ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

บทปริทัศน์หนังสือมีความยาวรวมประมาณ 5-10 หน้า ส่วนโครงสร้างของบทความให้เหมาะสมกับบทปริทัศน์หนังสือและตอนท้ายให้มีเอกสารอ้างอิงเช่นกัน กรณีที่มีตารางหรือรูปประกอบ ต้องแยกออกจากเนื้อเรื่อง รูปถ่ายอาจเป็นภาพสี ขาว-ดำ สไลด์ ภาพวาด ควรวาดด้วยหมึกอินเดียนิก หรือเป็นไฟล์คอมพิวเตอร์ (JPEG, GIF) หรือภาพที่ปริ้นต์จากเครื่องพิมพ์เลเซอร์

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี

(author-date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่งที่อ้างถึงพร้อมปีที่พิมพ์เอกสาร ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจจะระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างก็ได้หากต้องการกรณีที่อ้างมาแบบคำต่อคำต้องระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างทุกครั้ง และให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนอ้างอิงในการเขียนบทความจัดเรียงรายการตามลำดับตัวอักษรผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ เอกสารอ้างอิงสำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาไทย และ Reference สำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychology Association) (หาอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ Publication Manual of the American Psychological Association) ดังตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงต่อไปนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ฉบับพิมพ์). สถานที่พิมพ์: ผู้จัดพิมพ์

บำรุง ไตรรัตน์. (2534). *การออกแบบงานวิจัยสาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Carver, R. P. (1984). *Writing a publishable research report in education, psychology, and related disciplines*. Springfield, IL : Charles C Thomas.

2. บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง.

สุกรี รอดโพธิ์ทอง. (2535). การออกแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, *วารสารรวมคำแหง*, 15, 13, 40-49.

Klimoski, R., & Palmer, S. (1993). The ADA and the hiring process in organizations. *Consulting Psychology Journal* :

Practice and Research, 45, 2, 10-36

3. บทความ/เรื่อง/ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), ชื่อหนังสือ (หน้าที่บทความปรากฏ). สถานที่พิมพ์ : ผู้จัดพิมพ์.

เสรี ลีลาภัย. (2542). เศรษฐกิจชาตินิยมในประเทศไทยกำลังพัฒนาและสถานการณ์ในประเทศไทย. ใน *ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ* (บรรณาธิการ), 1999 *จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย* (หน้า 90-141). กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bjork, R.A.(1989). Retrieval inhibition as and adaptive mechanism in human memory. In H.L. Roediger III & F.I.M. Crail (Eds.), *Varieties of memory & consciousness* (pp. 309-330). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

4. บทความเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต

4.1 วารสารอินเทอร์เน็ต

4.1.1 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่ในวารสารปกติด้วย (Internet articles based on a print source)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง, วัน เดือน ปี ที่สืบค้นจากที่อยู่ของเว็บไซต์

VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117-123. Retrieved October 13, 2001, from <http://jbr.org/articles.html>.

4.1.2 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่เฉพาะในอินเทอร์เน็ต (Internet articles)

ชื่อผู้แต่ง, (ปี,เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่หรือลำดับบทความ), วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จาก ที่อยู่ของเว็บไซต์

Fredickson, B.L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and wellbeing. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Retrieved November 20, 2000, from <http://journalsapa.org/prevention/volume3/pre00300001a.html>.

4.2 บทความหรือเอกสารเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต (Nonperiodical documents on the Internet)
ชื่อผู้แต่ง, (ปี, เดือน ที่พิมพ์). ชื่อบทความ.

วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จากที่อยู่ของเว็บไซต์

Glueckauf, R.L., Whitton, J., Baxter, J., Kain, J., Vogelgesang, S., Husson, M., et al. (1988, July). Videocounseling for families of rural teens with epilepsy project update. Retrieved October 8, 1988, from http://www.telehealth.net/subscribe/newsletr_4a.html#1.

แบบเสนอผลงานเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

วันที่..26.....เดือน..กรกฎาคม....พ.ศ..2556.....

1. ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....การศึกษาคุณลักษณะผู้ให้คำปรึกษาชุมชน ของนักศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ)..... Study of Characteristics of Community Counselors of Students in Community
Psychology Division, Silpakorn University

2. ผู้เขียน ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....นายอดัม นีละไพจิตร.....
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)....Mr. Adam Neelapaijit.....
ระดับการศึกษาสูงสุดชื่อเต็ม..การศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี. (อักษรย่อ)..กศ.ด.
สาขา.จิตวิทยาการให้คำปรึกษา..

ตำแหน่งทางวิชาการ .....

สถานที่ทำงาน...สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.....

เลขที่.....114 สุขุมวิท 23 .....ตำบล...คลองเตยเหนือ.....อำเภอ.....วัฒนา.....

จังหวัด.....กรุงเทพมหานคร.....รหัสไปรษณีย์.....10110.....

E-mail...neelapaijit@yahoo.com .เบอร์โทรศัพท์ 087-7731718

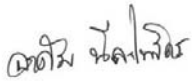
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ....จิตวิทยาการให้คำปรึกษา..

การให้คำปรึกษาเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

ประเภทของเรื่อง

- บทความทางวิชาการ (Articles) สาขา (Discipline).....
- บทความวิจัย (Research Articles) สาขา (Discipline).....จิตวิทยา.....
- บทความปริทัศน์ (Review Articles) สาขา (Discipline).....
- วิจารณ์หนังสือ (Book Review)) สาขา (Discipline).....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ถือเป็นลิขสิทธิ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง
สนามจันทร์

ลงชื่อ..........ผู้เขียน

(.....นายอดัม นีละไพจิตร.....)

ใบบอกรับเป็นสมาชิก วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้าพเจ้า.....
ขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำหนด..... ปี
ตั้งแต่ปี..... ฉบับที่..... ถึงปีที่..... ฉบับที่.....
โดยจัดส่งไปที่.....
.....
.....
.....
.....
พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้จัดส่งธนาคัต/ตัวแลกเงิน มูลค่า..... บาท มาด้วยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
(.....)

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (2 ฉบับ) ส่งเป็นธนาคัตหรือตัวแลกเงิน มูลค่า 150 บาท

ส่งจ่ายในนาม นางนิตยา จิตรคำ สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 ส่งจ่าย ณ ปณ. สยามจันทร์
โทรศัพท์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 0-3425-5095

